

Вісник Національного банку України

7/2006

**Щомісячний науково-практичний журнал
Національного банку України**

Видається з березня 1995 року № 7 (125) ♦ Липень 2006

Здано до друку 29.06.2006 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

КІРЄЄВ О.І. (голова),	КРЮЧКОВА І.В.,	РИЧАКІВСЬКА В.І.,
БУРЯК С.В.,	ЛАНДІНА Т.В.,	САВЛУК М.І.,
БАЖАЛ Ю.М.,	МАТВІЄНКО В.П.,	САВЧЕНКО А.С.,
ГАЙДАР Є.Т.,	МЕЛЬНИЧУК М.О.,	СЕНИЦЬ П.М.,
ГАЛЬ В.М.,	МІЩЕНКО В.І.,	СМОВЖЕНКО Т.С.,
ГАЛЬЧИНСЬКИЙ А.С.,	МОРОЗ А.М.,	ФЕДОСОВ В.М.,
ГЕЄЦЬ В.М.,	ОСАДЕЦЬ С.С.,	ХОФМАНН Лутц,
ГРЕБЕНІК Н.І.,	ПАЛАМАРЧУК А.Б.,	ШЕВЦОВА О.Й.,
ГРУШКО В.І.,	ПАСІЧНИК В.В.,	ШЛАПАК О.В.,
ДОМБРОВСЬКИЙ Марек,	ПАТРИКАЦ Л.М.,	ШУМИЛО І.А.,
ІЛАРІОНОВ А.М.,	ПЕТРИК О.І.,	ЮЩЕНКО В.А.,
КРАВЕЦЬ В.М.,	ПОДОЛІВ І.В.,	ЯРЕМЕНКО С.О.,
КРОТЮК В.Л.,	РАЄВСЬКИЙ К.Є.,	ЯЦЕНЮК А.П.

РЕДАКЦІЯ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ НБУ

Головний редактор	ПАТРИКАЦ Л.М.
Заступник головного редактора	КРОХМАЛЮК Д.І.
Начальник відділу з випуску журналу "Вісник НБУ"	ПАПУША А.В.
Заступник начальника відділу — редактор з питань бухгалтерського обліку, розрахунків та інформаційно-програмного забезпечення	КОМПАНІЄЦЬ С.О.
Редактор з питань валютного регулювання та міжнародних банківських зв'язків	БАКУН О.В.
Відповідальний секретар	ЛІПІНЬСЬКА С.М.
Головний художник	КОЗИЦЬКА С.Г.
Літературний редактор	КУХАРЧУК М.В.
Дизайнери	ПЛАТОНОВА Н.Г., ХАРУК О.В.
Коректори	СІЛЬВЕРСТОВА А.І., ГОРБАНЬ Н.В.
Оператор	ЛИТВИНОВА Н.В.
Реклама і розповсюдження:	ГРЕБІШКОВ В.І., ГРИЦЕНКО М.Р.
Фото:	НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.
Черговий редактор	БАКУН О.В.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ

просп. Науки, 7, Київ-28, 03028, Україна
тел./факс: (044) 524-96-25
тел.: (044) 527-39-44, 527-38-06, 525-38-25
E-mail: litvinova@bank.gov.ua

Журнал зареєстровано Держкомвидавом України 09.06.1994 р., свідоцтво KB № 691

Засновник і видавець: Національний банк України.

Адреса: вул. Інститутська, 9, Київ-8, 01008, Україна

Журнал рекомендовано до друку Вченою радою Київського національного економічного університету

Публікації в журналі Вищою атестаційною комісією України визнано фаховими
Видається у комплекті з додатком "Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"

Передплатний індекс 74132

Дизайн: Редакція періодичних видань НБУ

Надруковано з готового оригінал-макета відділом видавничого обслуговування
Господарсько-експлуатаційного управління НБУ

Адреса друкарні:

просп. Науки, 9, Київ-28, 03028, Україна

Формат 60 × 90 / 8. Друк. офсетний. Фіз. друк. арк. 8.0

Умовн. друк. арк. 9.0. Обл.-вид. арк. 10.1

Тираж 2000 прим.

При передруку матеріалів, опублікованих у журналі, посилання на "Вісник Національного банку України" обов'язкове. Редакція може публікувати матеріали в порядку обговорення, не поділяючи думку автора. Відповідальність за точність викладених фактів несе автор, а за зміст рекламних матеріалів — рекламодавець.

© Вісник Національного банку України, 2006

ЗМІСТ

НАГЛЯД, АУДИТ, КОНТРОЛЬ

В.Кротюк, О.Куценко

Базель II: розрахунок мінімально необхідної величини капіталу згідно з Першою компонентою 2

МАКРОЕКОНОМІКА

А.Гриценко, Т.Кричевська

Монетарна стратегія: шлях до ефективної грошово-кредитної політики. Стаття третя. Основні засади побудови і запровадження середньострокової монетарної стратегії в Україні 8

Основні макроекономічні показники розвитку України у травні 2000—2006 років 23

Є.Корнієнко, Н.Шаповаленко

Аналіз та прогнозування показників зовнішньої торгівлі України: роль факторів РЕОК, зовнішнього та внутрішнього попиту 24

В.Шевчук

Взаємодія зростання ВВП і рахунків платіжного балансу — поточного і фінансового 32

БАНКИ УКРАЇНИ

Основні показники діяльності банків України на 1 червня 2006 року 39

Відзнаки Президента України 40

Л.Співак, І.Каракулова

Функціонування та взаємодія банків і небанківських фінансових інститутів в Україні 46

А.Папуша

"Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика" 49

Офіційний список банків України, включених до Державного реєстру банків, та перелік операцій, на здійснення яких банки отримали банківську ліцензію та письмовий дозвіл Національного банку України на здійснення операцій (за станом на 1 червня 2006 року) 58

Нумерація операцій, на які Національний банк України надає банкам банківську ліцензію та письмовий дозвіл на здійснення операцій 68

Банки, вилучені з Державного реєстру банків України (24.06.1992 р. — 01.06.2006 р.) 69

НУМІЗМАТИКА І БОНІСТИКА

Про введення в обіг пам'ятної монети "Чигирин" 44

Про введення в обіг пам'ятних монет "Близнюки" 44

Про введення в обіг пам'ятних монет "Пилкохвіст український" 45

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

Заборгованість за довгостроковими кредитами в іноземній валюті від нерезидентів (за станом на 31.03.2006 р.) 51

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за травень 2006 року) 55

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України щоденно (за травень 2006 року) 56

ФОНДОВИЙ РИНОК

Ринок державних цінних паперів України у травні 2006 року 51

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

І.Бурденко, О.Пожар

Розкриття інформації про банківські ризики у фінансовій звітності 52

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у травні 2006 року 71

АНОТАЦІЇ 72

Міжнародні стандарти

Базель II: розрахунок мінімально необхідної величини капіталу згідно з Першою компонентою

Продовжуємо розпочату в третьому числі “Вісника НБУ” за 2006 рік серію статей, присвячених новим міжнародним документам у сфері регулювання діяльності банків — Другий Базельський угоді про капітал. У попередній статті (див. “Вісник НБУ” № 5, 2006 р.) йшлося про розрахунок мінімально необхідної величини капіталу на покриття кредитного ризику. Цією ж публікацією завершуємо огляд порядку розрахунку капіталу під ринковий та операційний ризики.

РОЗРАХУНОК КАПІТАЛУ ПІД РИНКОВИЙ РИЗИК

Методологію обчислення мінімально необхідної суми капіталу на покриття ринкового ризику викладено в Поправці на врахування ринкових ризиків, прийнятій у 1996 році і доопрацьованій у 2005 році [1].

Загальна мінімальна вимога до капіталу банків є сумою вимог до капіталу на покриття кредитного ризику мінус боргові та пайові цінні папери в торговельній книзі плюс вимога до капіталу на покриття ринкових ризиків [1, § 13]. Вимогу до капіталу на покриття ринкових ризиків можна оцінити трьома альтернативними способами у вигляді:

- ♦ арифметичної суми всіх вимог до капіталу на покриття компонент ринкового ризику, визначених за стандартизованим методом;
- ♦ оцінки величини ризику з використання підходу моделювання;
- ♦ комбінації наведених вище способів оцінки¹.

Із цих альтернатив найприйнятнішим для банківської системи України є перший спосіб, який базується на використанні стандартизованого методу.

У рамках загального поняття “ринковий ризик” виділяють чотири компоненти:

- ♦ процентний ризик торговельної книги;
- ♦ пайовий ризик торговельної книги;
- ♦ валютний ризик;
- ♦ товарний ризик.

¹ Йдеться про ситуацію, коли деякі компоненти ринкового ризику оцінюються за стандартизованим методом, а деякі — за методом моделювання.

Передусім нагадаємо, що згідно з термінологією Базельського комітету торговельна книга — це “позиції у фінансових інструментах і товарах, які утримуються або з метою торгівлі, або з метою хеджування інших елементів торговельної книги” [2, § 685]. Усі позиції, що не відносяться до торговельної книги, автоматично вважаються такими, що відносяться до банківської книги. Разом торговельна та банківська книги становлять позицію банку щодо фінансового інструменту або товару. Таким чином, для двох перших компонент — процентного та пайового ризиків — носіями ризику є не всі позиції банку, а лише їх частина. Банківські книги для цих компонент не повинні покриватися капіталом, і тому в цій статті не розглядаються². Натомість усі ризики, що виникають від операцій з валютою і товарами, в тому числі з похідними інструментами на базові активи цих категорій, незалежно від того, в якій книзі знаходяться відповідні позиції, повинні покриватися капіталом банку.

Слід зазначити, що класифікація ринкових ризиків, уведена Базельським комітетом, практично не відповідає класифікації ринкового ризику, використовуваній у Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Зокрема, МСБО

² Щодо процентного ризику банківської книги Базельський комітет випустив окремий документ — Принципи управління та нагляду за процентним ризиком (липень 2004 року), яким регламентуються принципи управління та оцінки цього ризику [3]. Пайовий ризик банківської книги регулюється за методикою розрахунку регулятивного капіталу, зокрема шляхом віднесення частини такої книги до відвернень із суми основного та додаткового капіталів [4, додаток 1].

32 “Фінансові інструменти: розкриття та оприлюднення” містить таку класифікацію [5, § 52]:

(a) *Ринковий ризик* включає три типи ризиків:

(i) *валютний ризик* — ризик того, що вартість фінансового інструменту змінюватиметься внаслідок зміни валютних курсів;

(ii) *процентний ризик* для справедливої вартості — ризик того, що вартість фінансового інструменту змінюватиметься внаслідок зміни ринкових ставок відсотка;

(iii) *ціновий ризик* — ризик того, що вартість фінансового інструменту змінюватиметься внаслідок зміни ринкових цін незалежно від того, спричинені ці зміни факторами, специфічними для окремого інструменту або його емітента, чи факторами, які впливають на всі інструменти, що обертаються на ринку.

Таким чином, перша проблема, котра виникає під час розробки методології оцінки необхідного рівня капіталу на покриття ринкового ризику, — це проблема класифікації такого ризику та його складових. Слід зазначити, що це є проблемою не лише для України, а й для всіх країн, які використовують МСБО та МСФЗ.

ПРОЦЕНТНИЙ РИЗИК ТОРГОВЕЛЬНОЇ КНИГИ

Носіями процентного ризику торговельної книги є процентні боргові цінні папери (як із фіксованою, так і з плаваючою ставками) та похідні інструменти процентної ставки — свопи [1, A.1]. Ризиком вважається можливість того, що такі папери й похідні інструменти втратять частину своєї вартості і відтак спричинять збиток для банку. Процентні боргові цінні папери можуть втратити вартість або через ризик емітента, або через ризик зміни процентної ставки, або внаслідок обох ризиків одночасно. Оскільки ризик емітента є проявом кредитного ризику, він оцінюється в рамках оцінки кредитного ризику. Натомість ризик зміни процентної ставки вважається одним із проявів ринкового ризику, що підлягає оцінюванню.

Згідно з підходом Базельського комітету процентний ризик торговельної книги за стандартизованим методом оцінки поділяється на спеціальний та загальний (див. рис. 1).

Спеціальний ризик — це ризик негативної зміни вартості певного цінного паперу через фактори, які стосу-

Рис. 1. Процентний ризик торговельної книги згідно з Поправкою 1996 року

Оцінка процентного ризику торговельної книги		
Спеціальний (окремих емісій)	та	Загальний (торговельної книги)
державні	× 0.00...12.00%	1. Чиста зважена довга чи коротка позиція 2. Вертикальна частка 3. Горизонтальні частки: • внутрізональна • міжзональна, сусідні зони • міжзональна, віддалені зони
допущені	× 0.25...1.60%	
інші	× 8.00...12.00%	
		метод строку до погашення або метод дюрації

Таблиця 1. Вагові коефіцієнти ризику для визначення вимоги до капіталу під спеціальний процентний ризик торговельної книги

Категорія	Зовнішній кредитний рейтинг	Коефіцієнт ризику, %
Державні	AAA до AA-	0.00
	A+ до BBV-	0.25 (залишковий строк до погашення менше 6 місяців)
		1.00 (залишковий строк до погашення від 6 до 24 місяців)
		1.60 (залишковий строк до погашення понад 24 місяці)
	BB+ до B-	8.00
Допущені	Нижче B-	12.00
	Без рейтингу	8.00
		0.25 (залишковий строк до погашення менше 6 місяців)
		1.00 (залишковий строк до погашення від 6 до 24 місяців)
Інші		1.60 (залишковий строк до погашення понад 24 місяці)
	Аналогічно коефіцієнтам кредитного ризику згідно зі стандартизованим підходом Базеля II, наприклад:	
	BB+ до BB-	8.00%
	Нижче BB-	12.00%
	Без рейтингу	8.00%

ються окремого емітента. Мало того, при розрахунку спеціального ризику Базельський комітет не дозволяє групувати цінні папери одного емітента, але різних емісій, мотивуючи це можливістю наявності спеціальних умов у кожній емісії (ставок купона, глибини ліквідності, забезпечення, можливості дострокового погашення тощо). Спеціальний ризик оцінюється шляхом поділу всіх цінних паперів, віднесених до торговельної книги, на три загальні категорії: державні, допущені та інші. До категорії “державні” відносять папери центральних і місцевих органів влади незалежно від їх типу — векселі, купонні та дисконтні облігації тощо. До категорії “допущені” відносять папери, емітовані підприємствами державного сектору, міжнародними банками розвитку та інші папери з високим рейтингом. Решта процентних паперів, що знаходяться в торговельній книзі, відносяться до категорії “інші”.

Вимога до капіталу під спеціальний ризик визначається як сума добутків поточної ринкової вартості

цінних паперів та вагових коефіцієнтів ризику [1, А.1.1.1, §§ 2—4], наведених у таблиці 1.

Таким чином, спеціальний процентний ризик торговельної книги обчислюється за допомогою дуже поширеного в Базельській угоді прийому — зважування на вагові коефіцієнти, що є доволі простою методикою.

Натомість підхід до оцінки загального процентного ризику, який презентує ризик зміни ринкових ставок процента за всією торговельною книгою, є досить складним. По-перше, ним передбачається використання двох різних методичних прийомів: методу строку до погашення та методу дюрації. Метод строку до погашення простіший, відтак більше підходить до українських умов. В обох методах використовуються спільні прийоми, однак вони відрізняються за видами вхідної інформації: метод строку до погашення оперує з ринковою вартістю позицій, а метод дюрації — з відносною ціноюво чутли-

³ З наукової точки зору точніша назва цього методу — “метод модифікованої дюрації”

вістю позиції до зміни ставки відсотка³. По-друге, в рамках методу строку до погашення виділяються дві хронологічні шкали — одна для паперів зі ставкою купона 3% річних та більше, друга — для цінних паперів зі ставкою купона менше 3% річних. У кожній шкалі налічується три зони, в межах кожної зони — кілька часових періодів. Для кожного часового періоду встановлено свій ваговий коефіцієнт (див. рис. 2). Зрештою сам порядок обчислення всіх складових загального ризику досить складний і здійснюється у шість етапів:

1. Визначення довгих і коротких позицій для кожної групи цінних паперів та для кожного часового періоду. При цьому інструменти з фіксованою ставкою розподіляються за строком, що залишився до їх погашення, а інструменти з плаваючою ставкою — за строком, що залишився до зміни (оферти) ставки. Позиції з протилежним знаком, які припадають на один часовий період, не можуть бути згорнуті;

2. Зважування позицій (зі збереженням знака) на відповідні вагові коефіцієнти і визначення їх суми;

3. Визначення вертикального дисбалансу(ів). Вертикальний дисбаланс визначають лише для тих часових періодів, у яких одночасно присутні позиції з протилежним знаком. Це дає змогу врахувати ризик розриву та базисний процентний ризик⁴. Вертикальний дисбаланс обчислюють як 10% від перекритої позиції (тобто меншої за модульним значенням). Для подальшого розрахунку беруть чисту позицію (довга мінус коротка) кожного часового періоду з урахуванням знака;

4. Визначення внутрізонального горизонтального дисбалансу. Внутрізональний дисбаланс підлягає визначенню лише тоді, коли в межах однієї зони одночасно присутні позиції з протилежними знаками, що належать до різних часових періодів цієї зони. Внутрізональний дисбаланс обчислюють як 30% (для зони 1—40%) від перекритої позиції (тобто меншої за модульним значенням). Для подальшого розрахунку беруть чисту позицію в кожній зоні з урахуванням знака;

5. Визначення горизонтального дисбалансу між сусідніми зонами. Такий дисбаланс визначають лише тоді, коли в двох сусідніх зонах (першій та другій або другій та третій) є позиції з проти-

⁴ Дефініції термінів “ризик розриву” та “базисний процентний ризик” подано в Методичних рекомендаціях щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, схвалених Правлінням НБУ (постанова № 361 від 02.08.2004 р.).

лежним знаком. Його обчислюють як 40% від перекритої позиції. Для останнього етапу позиції не перераховують;

6. Визначення горизонтального дисбалансу між віддаленими зонами. Такий дисбаланс обчислюють тільки тоді, коли у віддалених зонах (першій і третій) є позиції з протилежним знаком та обчислюють як 100% перекритої позиції.

Рис. 2. Метод строку до погашення для оцінки загального процентного ризику торговельної книги

Зо-на	Часові періоди		Вагові коефіцієнти, %	Верти-кальний	Дисбаланси, %			
	Купон 3% та більше	Купон менше 3%			Внутрі-зональні	Сусідні зони	Віддале-ні зони	
1	До 1 місяця	До 1 місяця	0.00	10	40	40	100	
	1—3 місяці	1—3 місяці	0.20	10				
	3—6 місяців	3—6 місяців	0.40	10				
	6—12 місяців	6—12 місяців	0.70	10				
2	1—2 роки	1.0—1.9 року	1.25	10	30	40		
	2—3 роки	1.9—2.8 року	1.75	10				
	3—4 роки	2.8—3.6 року	2.25	10				
3	4—5 років	3.6—4.3 року	2.75	10	30			40
	5—7 років	4.3—5.7 року	3.25	10				
	7—10 років	5.7—7.3 року	3.75	10				
	10—15 років	7.3—9.3 року	4.50	10				
	15—20 років	9.3—10.6 року	5.25	10				
	Понад 20 років	10.6—12 років	6.00	10				
		12—20 років	8.00	10				
	Понад 20 років	12.50	10					

Загальний процентний ризик торговельної книги визначають як суму вимог до капіталу, розрахованих на кожному із шести етапів.

Сукупну вимогу до капіталу (тобто мінімально необхідну величину регулятивного капіталу) на покриття процентного ризику торговельної книги визначають як суму вимог до капіталу під спеціальний та під загальний ризику.

Слід зазначити, що основними проблемами для України при запровадженні Поправки на врахування ринкового ризику в частині процентного ризику торговельної книги можуть стати питання, які проаналізуємо нижче.

♦ *Поняття “торговельної книги”*. Нині банки України, класифікуючи кредити і цінні папери для цілей обліку, керуються вимогами НБУ, побудованими на основі Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. У МСБО 39 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка” виділяють чотири види фінансових інструментів: кредити, цінні папери в торговельному портфелі, цінні папери на продаж та цінні папери, що утримуються до погашення [5, § 9]. Із цих видів лише цінні папери в торговельному портфелі однозначно відно-

сяться до торговельної книги, а цінні папери до погашення та кредити однозначно до неї відносити не можна. Натомість щодо цінних паперів на продаж одностайної думки про їх віднесення чи не віднесення до торговельної книги, на жаль, немає. Свідченням цього є зокрема те, що різні країни по-різному підійшли до трактування поняття “торговельна

книга” стосовно включення до неї цінних паперів на продаж.

♦ *Поняття “коротких позицій”*. До розрахунку загального процентного ризику методом строку до погашення беруть як довгі, так і короткі позиції. Довгі позиції банку — це наявні активи або зобов’язання такі активи викупити, короткі — це зобов’язання продати активи. До коротких позицій не можуть бути віднесені балансові зобов’язання банку за цінними паперами власної емісії. Однак наразі банки України здебільшого не ведуть систематизованого обліку коротких позицій. Крім того, чинним законодавством України не дозволяються операції так званого “короткого продажу”, тобто укладення договору про продаж активу іншому контрагенту до того, як укладено договір про його купівлю від іншої особи. Операції процентного свогу, які також повинні включатися в розрахунок, в Україні не здійснюються. Це породжує проблему відсутності об’єкта обліку як елемента розрахунку.

♦ *Поняття “ринкової вартості”*. Довгі та короткі позиції повинні братися до розрахунку за їх ринковою вартістю. Це породжує проблему щодо визначення ринкової вартості ак-

тивів банку, особливо цінних паперів, за відсутності так званого “глибокого” ринку.

З огляду на фактичну відсутність коротких позицій за операціями з борговими цінними паперами та похідними інструментами таких паперів, можна стверджувати, що вимога до капіталу під процентний ризик торговельної книги складатиметься зі спеціального ризику та лише частини загального ризику, а саме чистої зваженої позиції. Поява коротких позицій призведе до зменшення вимоги до капіталу, навіть попри необхідність урахування дисбалансів за загальним ризиком. Тим самим Базельський комітет стимулює банки до використання стратегії зменшення ризиків, зокрема шляхом застосування практики хеджування. Запровадження нового ризику в процес оцінки адекватності капіталу створить додаткове навантаження на капітал банків та змусить шукати шляхів збільшення капітальної бази.

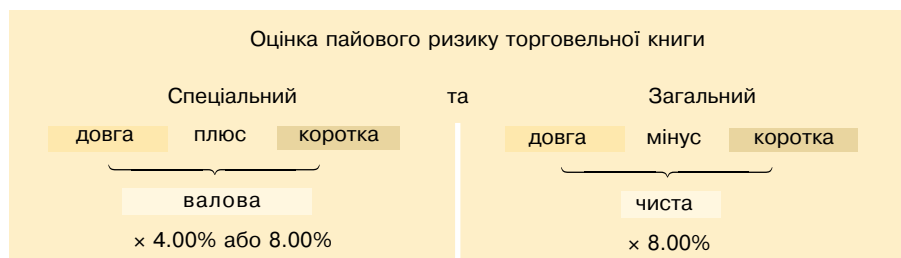
ПАЙОВИЙ РИЗИК ТОРГОВЕЛЬНОЇ КНИГИ

Носіями пайового ризику торговельної книги є пайові (капітальні) цінні папери та похідні інструменти, де такі папери становлять базовий актив, — форварди, ф’ючерси та опціони [1, А.2]. Ринкова вартість таких позицій може змінитися або внаслідок ризику контрагента (який оцінюється в межах кредитного ризику), або внаслідок системного ризику. Оскільки основним інструментом управління системним ризиком є структурування позицій, то оцінка пайового ризику торговельної книги зводиться до оцінки структури позицій.

Пайовий ризик торговельної книги поділяється на спеціальний та загальний (див. рис. 3). Як і в разі процентного ризику торговельної книги, спеціальний ризик — це ризик падіння вартості цінних паперів окремого емітента, а загальний — ризик падіння ринкової вартості портфеля цінних паперів у цілому.

На відміну від процентного ризику, методика оцінки пайового ризику дуже проста й не містить альтернативних підходів. Сукупну вимогу до капіталу розраховують як суму спеціального та загального ризиків [1; А.2.І, § 2]. Спеціальний ризик оцінюють як добуток модульної суми всіх довгих і всіх коротких позицій банку (тобто суми значень позицій без урахування

Рис. 3. Пайовий ризик торговельної книги згідно з Поправкою 1996 року

знака) та коефіцієнта ризику 8%⁵. Загальний ризик оцінюють як добуток простої суми всіх довгих і всіх коротких позицій банку (тобто суми значень позицій з урахуванням знака) та коефіцієнта ризику 8%. Значення обох коефіцієнтів встановлені Базельським комітетом і не можуть переглядатися національним органом нагляду.

Із запровадженням пайового ризику торговельної книги в практику банківського нагляду в Україні виникнуть ті ж проблеми, що були описані для процентного ризику. Крім того, проблема визначення ринкової вартості для пайового ризику є значно актуальнішою, адже оцінка пайового інструменту — процедура значно складніша, ніж оцінка боргового інструменту.

Враховуючи відсутність у банках України коротких позицій за операціями з пайовими цінними паперами та за операціями з деривативами щодо таких паперів, можна стверджувати, що сукупна вимога до капіталу дорівнюватиме ринковій вартості пайових цінних паперів, помноженій на зведений коефіцієнт ризику 16%⁶. Аналогічно до процентного ризику запровадження пайового ризику створить первісне навантаження на капітал банку та призведе до необхідності його збільшення.

ВАЛЮТНИЙ РИЗИК

Згідно із твердженням Базельського комітету операції банку у валюті інших країн несуть для банку додатковий ризик, який постає з можливості зміни з плином часу поточного валютного курсу національної грошової одиниці, що безпосередньо впливатиме на капітал банку [1; А.3]. Слід також зазначити, що оскільки банки не можуть впливати на значення валютного

⁵ Для високоліквідних та добре диверсифікованих портфелів може застосовуватися коефіцієнт 4%, на що банк повинен отримати попередній дозвіл органу нагляду.

⁶ Оскільки коротка позиція дорівнює нулю, то спеціальний ризик становить добуток довгої позиції плюс нуль та 8%, а загальний ризик — добуток довгої позиції мінус нуль та 8%.

курсу (його встановлює або ринок, або державний орган), то єдиним інструментом управління цим видом ризику є контроль валютних позицій. Якщо обсяг операцій в іноземній валюті незначний, а саме: якщо валова валютна позиція не перевищує 100% від дозволеного капіталу⁷ і при цьому чиста валютна позиція не перевищує 2% від дозволеного капіталу, то банк може взагалі не виділяти капітал на покриття валютного ризику [1; А.3.ІІ, § 13].

Валютний ризик має дві істотні особливості, які значно відрізняють його від розглянутих раніше компонент ринкового ризику:

- ♦ валютний ризик, у розумінні Базельського комітету, наявний не лише в торговельній книзі, а взагалі в усіх операціях банку, які тим чи іншим чином стосуються валюти інших країн та золота;

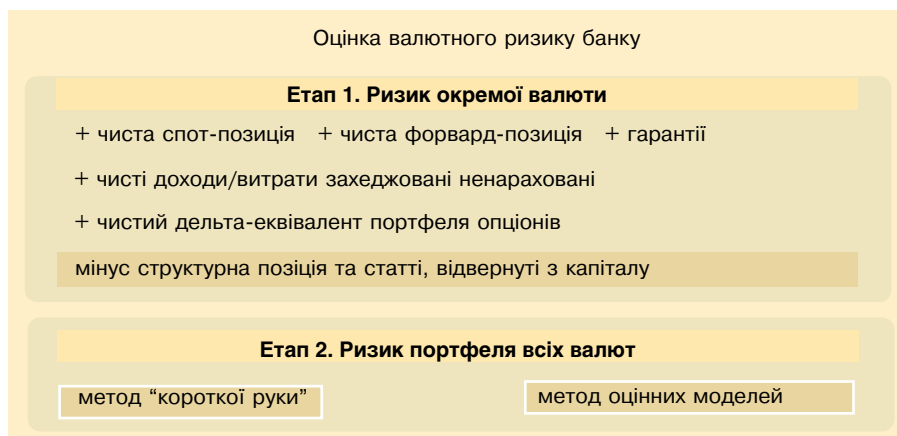
- ♦ вимогу до капіталу під валютний ризик оцінюють у два послідовні етапи, а не як суму двох компонент (див. рис. 4).

Перший етап оцінки валютного ризику — визначення позиції банку в окремій валюті та в золоті⁸. Для цього банк повинен визначити суму всіх своїх спот-позицій у цій валюті, форвард-позицій, гарантій, захеджованих не нарахованих процентів та дельта-

⁷ У даному випадку — капіталу третього рівня, як його визначено у Поправці на врахування ринкового ризику.

еквівалента портфеля валютних опціонів. Від отриманої величини слід відняти структурну валютну позицію в цій валюті⁹, якщо банк її веде. Чиста довга чи коротка позиція банку в окремій валюті має бути перерахована в еквівалент у національній валюті з використанням поточного курсу спот на дату розрахунку. Таким чином, на першому етапі банк отримує еквівалент позицій в усіх валютах та в

Рис. 4. Валютний ризик згідно з Поправкою 1996 року

золоті з урахуванням знака.

На другому етапі банку потрібно врахувати ефекти диверсифікації і концентрації валютного ризику та обчислити вимогу до капіталу під портфель усіх валют. Базельський комітет пропонує використовувати для цього два альтернативні методи: метод "короткої руки" і метод оцінних моделей. Оскільки метод оцінних моделей потребує серйозної математичної підготовки та наявності багаторічних спостережень за коливанням валютного курсу і рівнями валютних позицій банку, відносно прийнятнішим для України є метод "короткої руки". Його сутність полягає ось у чому:

- банк групує еквіваленти позицій окремих валют залежно від знака у дві групи — довгі та короткі і визначає суму за кожною групою;

- із двох сум — усіх довгих і всіх коротких позицій — для подальшого розрахунку беруть більшу за модульним значенням. Меншу за модульним значенням позицію в подальших розрахунках ігнорують;

⁸ Згідно з класифікацією Базельського комітету золото відноситься до валют, тоді як інші банківські метали — до товарів. Відповідно позиція у золоті розглядається в рамках валютного ризику, а позиції в інших банківських металах — у рамках товарного ризику.

⁹ Структурна валютна позиція — це довга позиція, що утримується з метою хеджування значення адекватності регулятивного капіталу. Докладніше про структурну валютну позицію див. "Вісник НБУ", № 10, 1999 р.

— до отриманої величини додають модульне значення еквівалента позиції в золоті.

Отримане значення є величиною вимоги до капіталу під валютний ризик, тобто мінімально необхідною величиною регулятивного капіталу, яку банк повинен мати для компенсації можливих негативних наслідків зміни валютних курсів.

Зазначимо, що валютний ризик нині є єдиним серед усіх ринкових ризиків, класифікованим Базельським комітетом, який регулюється економічними нормативами НБУ. Чинна методика розрахунку нормативів валютних позицій є значно консервативнішою, ніж запропонована Поправкою на врахування ринкових ризиків. Національний банк установлює окремі нормативи ризику довгої позиції, короткої позиції та загальної валютної позиції, до якої входять усі банківські метали, а не лише золото. При цьому загальна позиція розраховується як модульна сума всіх довгих і всіх коротких позицій, тоді як Базельський комітет пропонує брати максимальну за модульним значенням, дозволяючи таким чином у деяких випадках скоротити базу розрахунку майже вдвічі. Однак, з іншого боку, концепція “вимоги до капіталу”, запропонована Базельським комітетом, є консервативнішою порівняно з концепцією “економічного нормативу”, оскільки передбачає, що виділений банком капітал має бути “вільним” від покриття будь-якого іншого ризику.

Запровадження Поправки на врахування ринкових ризиків призведе до необхідності відмови від сучасної практики встановлення економічних нормативів валютних позицій. Унаслідок зміни підходів до оцінки загальної валютної позиції (модульний максимум замість сучасної модульної суми) можна очікувати зменшення тиску на регулятивний капітал банків після запровадження Базельської методики. Таке “вивільнення” капіталу дасть змогу спрямувати його на покриття інших ризиків, зокрема процентного та пайового.

ТОВАРНИЙ РИЗИК

Носіями товарного ризику для банку є біржові операції з товарними інструментами — форвардами та ф'ючерсами, а також із похідними, або деривативними інструментами — опціонами, де базовий актив становлять різноманітні товари: нафта, зерно, кава тощо [1; А.4]. Оскільки товарні ринки зазвичай менш ліквідні і

менш стабільні, збитки банку від ведення позицій у товарних контрактах можуть бути більшими, ніж збитки від позицій у валюті і цінних паперах аналогічних розмірів. Тому Базельський комітет запропонував три досить консервативні підходи до оцінки капіталу під товарний ризик:

- підхід моделювання;
- підхід строку до погашення;
- спрощений підхід.

При цьому сам товарний ризик не розбивають на складові.

Крім того, на відміну від валютного ризику, для товарного ризику не передбачено звільнення від розрахунку тих банків, обсяги роботи яких із товарними контрактами є незначними. Хоча, на відміну від процентного та пайового ризиків, товарний ризик оцінюють для всього банку, а не лише для торговельної книги. Насправді будь-які товарні позиції автоматично є позиціями торговельної книги, оскільки банкам у більшості країн світу, в тому числі і в Україні, заборонено вести виробничу діяльність.

Виходячи із загальної стратегії Національного банку щодо запровадження Базеля II в частині найменш складних та найбільш адекватних українській ситуації методів і підходів, для оцінки капіталу під товарний ризик в Україні доцільно застосовувати спрощений підхід. Ним передбачаються такі етапи [1; А.4.III]:

— визначення окремо довгих і коротких позицій у кожній товарній позиції. До розрахунку повинні включатися всі товарні деривативи та позабалансові позиції, на які впливає зміна цін на товарних ринках. Усі товари необхідно привести до спільного натурального вимірника (барелі, кілограми, кубометри тощо) та помножити на поточну вартість (курс спот) одиниці натурального вимірника;

— визначення чистої позиції за кожним товаром як суми довгої та короткої з урахуванням знака. Вимогу до капіталу встановлюють на рівні 15% від модульного значення чистої позиції;

— визначення валової позиції за кожним товаром як модульної суми довгої та короткої позиції (тобто суми без урахування знака). Вимогу до капіталу встановлюють на рівні 3% від модульного значення валової позиції.

Сукупна вимога до капіталу під товарний ризик за спрощеним підходом дорівнює сумі всіх вимог до капіталу під усі товарні позиції.

Оскільки товарний ризик нині не регулюється економічними нормативами Національного банку, запровад-

ження вимоги до капіталу на покриття цього ризику стане навантаженням на регулятивний капітал. Однак з огляду на незначні обсяги операцій банків на товарних ринках така вимога стосуватиметься тільки деяких банків і лише незначною мірою. Відсутність коротких позицій, так само, як і стосовно пайового ризику, означає, що загальна вимога до капіталу становитиме 18% від поточної ринкової вартості товарних контрактів банку. З появою в майбутньому коротких позицій зменшаться вимоги до капіталу.

Таким чином, отримані вимоги до капіталу під процентний, пайовий, валютний і товарний ризики є сумарною вимогою до капіталу на покриття ринкового ризику за стандартизованим підходом. Відповідно, щоб отримати значення еквівалента зважених за ризиком активів для ринкового ризику, сумарну вимогу до капіталу слід помножити на 12.5 для підстановки до формули розрахунку адекватності регулятивного капіталу (формула [1]).

$$\begin{aligned} \text{Адекватність капіталу} &= \\ &= \frac{\text{Капітал}}{\text{Еквівалент зважених за ризиком активів}} = \\ &= \text{min } 8\%. \end{aligned} \quad [1]$$

Альтернативою стандартизованому підходу до оцінки ринкового ризику є підхід моделювання, який не розглядається в рамках цього циклу публікацій з огляду на його технічну складність.

ОПЕРАЦІЙНИЙ РИЗИК

Одним із найдискусійніших моментів Базеля II є запровадження вимоги до утримання банками капіталу на покриття операційного ризику. Ця ідея, вперше оприлюднена Базельським комітетом у середині 1990-х років, викликала неоднозначну реакцію банківської спільноти.

Операційний ризик визначається Базельським комітетом як ризик збитків, спричинених збоєм внутрішніх систем, процесів, неадекватністю дій персоналу, а також впливом зовнішніх подій. Необхідність його врахування при оцінці капіталу зумовили гучні банкрутства кількох банків у 1980—1990-х роках, що постраждали внаслідок проблем із системами внутрішнього контролю та корпоративного управління.

Найбільша проблема операційного ризику — це неможливість його достовірно кількісно оцінити. При цьому подекуди неможливо точно визначити, що саме може бути базою розрахунку величини ризику, а отже,

— необхідного рівня капіталу, яка ймовірність реалізації події, котра є проявом операційного ризику.

У Базелі II запропоновано три підходи до кількісної оцінки операційного ризику:

- підхід базового індикатора;
- стандартизований підхід (загальний та альтернативний);
- підхід поглибленої оцінки.

На відміну від кредитного та ринкового ризиків, де найпростіші методи оцінки зазвичай мали назву “стандартизований підхід”, для операційного ризику найпростішим є підхід базового індикатора. Його можуть використовувати будь-які банки незалежно від розміру та характеру діяльності. Натомість решту підходів — стандартизований та підхід поглибленої оцінки — можуть застосовувати лише банки, які дотримуються певних вимог і лише після отримання попереднього дозволу органу банківського нагляду. З переходом до складніших методів оцінки банк не матиме змоги повернутися до підходу базового індикатора.

Згідно з підходом базового індикатора вимогу до капіталу розраховують за формулою [2; § 649]:

$K_{\text{БІ}} = [\sum (GI_{1...n} \times \alpha)] / n$, [2]
де $K_{\text{БІ}}$ — вимога до капіталу за підходом базового індикатора;

GI — середній річний валовий дохід, якщо він позитивний, за останні три роки;

n — номери років, у які річний валовий дохід був позитивним;

α — альфа-коефіцієнт, установлення на рівні 15%.

Фактори цієї формули потребують пояснення. По-перше, під валовим доходом Базельський комітет розуміє суму чистого процентного доходу та чистого непроцентного доходу згідно з визначеннями місцевих органів нагляду або стандартів обліку [2; § 650]. По-друге, якщо валовий дохід від’ємний, така ситуація потребує вирішення органом нагляду в межах розрахунку регулятивного капіталу [2; зноска 99].

Стандартизований підхід відрізняється від підходу базового індикатора

поділом усієї операційної діяльності банку на вісім бізнес-ліній та визначенням бета-коефіцієнтів для кожної лінії (від 12 до 18%). Встановлення видів бізнес-ліній та значень коефіцієнтів є прерогативою Базельського комітету. Формула розрахунку вимоги до капіталу за стандартизованим підходом виглядає так [2; § 654]:

$$K_{\text{СП}} = \{\sum_{\text{роки 1-3}} \max[\sum (GI_{1-8} \times \beta_{1-8}), 0]\} / 3,$$

де $K_{\text{СП}}$ — вимога до капіталу за стандартизованим підходом;

GI_{1-8} — річний валовий дохід за відповідний рік у розрізі кожної бізнес-лінії;

β_{1-8} — бета-коефіцієнт від 12 до 18% для кожної бізнес-лінії (див. таблицю 2).

За підходу поглибленої оцінки використовується та ж формула, що й при стандартизованому підході, однак значення коефіцієнтів визначає сам банк.

Використання валового доходу як бази розрахунку операційного ризику деякі банкіри вважають невинуватим, оскільки це не стимулює банки до поліпшення фінансових результатів. Мало того, на думку багатьох експертів, валовий дохід не є адекватним виразом рівня операційного ризику банку. До речі, в першому проекті нової Угоди про капітал Базельський комітет визначив, що базою розрахунку для деяких напрямів діяльності банку є розмір його активів або кількість інструментів, наприклад, пластикових карток. У подальших версіях проекту і в затвердженій 2004 року редакції Комітет визначив єдиною базою розрахунку операційного ризику за всіма підходами, крім альтернативного стандартизованого підходу, валовий дохід банку. За альтернативного стандартизованого підходу базою оцінки для роздрібного та комерційного кредитування слугує обсяг кредитної заборгованості, а бета-коефіцієнт лишається незмінним [2; зноска 104].

Отримане за одним із альтернативних варіантів значення вимоги до капіталу переводять в еквівалент зв’язаних з ризиком активів для використання у формулі [1] шляхом пере-

множення на 12.5 [2, § 44].

Запровадження вимоги до капіталу на покриття операційного ризику створить для банків України додаткове навантаження на регулятивний капітал. Воно буде істотнішим, ніж навантаження, що виникає внаслідок упровадження вимоги до капіталу під ринковий ризик. Крім того, з огляду на тенденції розвитку банківської системи України — стає зростання основних показників, у тому числі й рівня прибутковості, — можна зробити висновок про наявність потенціалу для постійного збільшення необхідного рівня капіталу на покриття операційного ризику. Зважаючи, що рівень валового доходу банку залежить не лише від дій його керівництва, а й від конкурентної позиції банку, планування необхідної суми капіталу є складним процесом. Цим операційний ризик відрізняється від решти ризиків — кредитного і ринкового, — щодо яких банк може надійніше оцінити свої майбутні потреби в капіталі, а отже, своєчасно підбати про забезпечення дотримання мінімального рівня адекватності.

Отже, ми розглянули Першу компоненту Другої Базельської угоди про капітал — “Розрахунок капіталу”. В наступних публікаціях проаналізуємо зміст Другої і Третьої компоненти, а також охарактеризуємо перспективи, послідовність і часові рамки запровадження Базеля II в Україні. □

Володимир Кротюк,

заступник Голови Національного банку України.

Олексій Куценко,

експерт з питань банківської діяльності.

Список використаних джерел

1. *Amendment to the Capital Accord to incorporate market risks / Basel Committee on Banking Supervision. — Basel. — 2005. — November (www.bis.org).*
2. *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. A Revised Framework / Basel Committee on Banking Supervision. — Basel. — 2005. — November (www.bis.org).*
3. *Principles for the Management and Supervision on Interest Rate Risk / Basel Committee on Banking Supervision. — Basel. — 2004. — July (www.bis.org).*
4. *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards / Basle Committee on Banking Supervision. — Basle. — 1988. — June (www.bis.org).*
5. *International Accounting Standard 32 “Financial Instruments: Disclosure and Presentation” / International Accounting Standards Board. — London, 2005 // (www.iasb.org).*

Таблиця 2. Значення бета-коефіцієнтів за стандартизованого підходу

Бізнес-лінія	Фактор, %
Корпоративне фінансування (β_1)	18
Торгівля та продаж (β_2)	18
Роздрібне кредитування (β_3)	12
Комерційне кредитування (β_4)	15
Розрахунково-касове обслуговування (β_5)	18
Агентські послуги (β_6)	15
Управління активами (β_7)	12
Роздрібні брокерські послуги (β_8)	12

**Андрій
Грищенко**

Заступник керівника апарату
Ради Національного банку
України — керівник експертно-
аналітичного центру з питань
грошово-кредитної політики.
Доктор економічних наук,
професор

**Тетяна
Кричевська**

Старший науковий співробітник
Інституту економіки і
прогнозування Національної
академії наук України. Кандидат
економічних наук

Концепції

Монетарна стратегія: шлях до ефективної грошово-кредитної політики.

Стаття третя. Основні засади побудови і запровадження середньострокової монетарної стратегії в Україні

Завершуємо серію статей, присвячених актуальним питанням розроблення і практичного впровадження монетарних стратегій. У перших двох матеріалах, опублікованих у № 11 “Вісника НБУ” за 2005 рік та в № 2 за 2006 рік, було узагальнено відповідний світовий досвід. У третій, завершальній статті, автори діляться своїми міркуваннями щодо основних підходів до розроблення і впровадження середньострокової монетарної стратегії в Україні.

ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СЕРЕДНЬОСТРОКОВОЇ МОНЕТАРНОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ

Побудова середньострокової монетарної стратегії повинна базуватися на адекватній оцінці стану економіки, її об'єктивних тенденцій, ступеня розвитку банківської системи, фондового ринку, інституційного забезпечення монетарної політики, розвинутості її інструментів, характеру взаємозв'язків макроекономічних і монетарних параметрів тощо. Слід також враховувати чинне законодавство, не намагатися його змінити лише з метою ефективного запровадження стратегії.

Така необхідність обумовлена двома основними обставинами. По-перше, практика свідчить, що в умовах України законодавчі зміни — це дуже складний, занадто політизований, довготривалий процес, наслідки якого можуть суттєво відрізнятися від початкових намірів. По-друге, існує закордонний і власний досвід забезпечення стабільності на основі традицій і неформальних угод. Так, незалежність центрального банку Великобританії юридично закріплено відносно недавно, хоча реально вона

існувала здавна і базувалася на традиції. В Аргентині з призначенням нового уряду або тільки міністра фінансів голова банку подає у відставку, хоча це ніякими законодавчими актами не передбачено. В Україні існує можливість врегулювання всіх питань, пов'язаних із монетарною стратегією, на рівні нормативно-правових актів і неформальних угод Національного банку та уряду України.

Викладена вище заувага, звичайно, не означає, що ми закликаємо взагалі відмовлятися від можливості в разі потреби скористатися процедурою внесення змін до законодавства з метою удосконалення правової бази виконання Національним банком своєї основної конституційно визначеної функції — забезпечення стабільності грошової одиниці.

Відповідно до статті 9 Закону України “Про Національний банк України” Основні засади грошово-кредитної політики розробляє Рада Національного банку і надсилає їх (щороку — до 15 вересня) у Верховну Раду України. Середньострокова монетарна стратегія на 2007—2009 роки може бути базою для визначення Основних засад на кожен рік. Вона може бути включена і до складу Основних засад грошово-кредитної політики на 2007 рік.

Та в будь-якому разі в процесі її розроблення необхідна тісна взаємо-

дія уряду і Національного банку України, а якщо точніше (враховуючи специфіку України щодо розподілу повноважень у сфері грошової влади) — взаємодія Ради та Правління НБУ, Кабінету Міністрів, Міністерства економіки та Міністерства фінансів України. Згідно із Законом України “Про Національний банк України” показник інфляції визначається Міністерством економіки, яке надає його (разом з іншими параметрами, серед яких — ВВП, розмір дефіциту державного бюджету та джерела його покриття, платіжний і торговельний баланс) Національному банку для розроблення основних засад грошово-кредитної політики.

Міністерство фінансів має істотний вплив на грошово-кредитну політику. Він спричиняється бюджетними виплатами і надходженнями, змінами коштів на рахунках уряду в Національному банку, факторами боргової політики. Попередньо погоджувати основні положення і параметри стратегії могла б робоча група, до складу якої, на нашу думку, мали б входити представники Ради, Правління Національного банку, Міністерства економіки та Міністерства фінансів. Прийняття монетарної стратегії доцільно здійснювати на засіданні Ради Національного банку за участю міністрів економіки та фінансів. Такий порядок впливає із чинного законодавства, традицій, які вже склалися, й узгоджується з перспективами зміцнення незалежності Національного банку.

Середньострокова монетарна стратегія на 2007—2009 роки має сприяти підвищенню рівня довіри до національної грошової одиниці, інститутів її забезпечення, створення умов для довгострокової стабільності. Важливою передумовою її ефективної реалізації є незалежність Національного банку. В Україні ця проблема має свою доволі складну історію.

У нас був період, коли Голова Правління Національного банку мав входити до складу уряду і мусив виконувати його рішення. Був час, коли на виконання рішень Верховної Ради України провадилася емісія, яка, зрозуміло, спричиняла гіперінфляцію. Траплялися періоди, коли здійснювалося пряме кредитування уряду і навіть суб'єктів господарювання. Переживши наслідки цих помилок, кризові явища, гіперінфляцію, втрату заощаджень, наше суспільство буквально вистраждало незалежності Національного банку, яка у 1999 році з

прийняттям Закону “Про Національний банк України” знайшла своє правове закріплення.

До 1999 року ситуація розвивалася дуже суперечливо. З одного боку, Національний банк постійно відчував тиск виконавчої влади та парламенту і не мав достатніх правових основ для протидії йому, а з іншого — діяльність НБУ залишалася фактично непідконтрольною Верховній Раді. За законом, що діяв до 1999 року, парламент формально затверджував кошторис Національного банку та Основні напрями грошово-кредитної політики. Але реально відповідні рішення рідко приймалися вчасно, а іноді — не приймалися взагалі. Причина — надмірна поляризація політичних сил, неможливість досягнути депутатського консенсусу, процедурна невизначеність тощо.

З огляду на ці особливості в Україні було запроваджено нинішню модель формування і здійснення грошово-кредитної політики. Згідно з нею парламент і суспільство здійснюють контроль за діяльністю Національного банку не безпосередньо, а шляхом делегування відповідних повноважень спеціально створеному органу — Раді Національного банку, — яка наполовину формується Верховною Радою, наполовину — Президентом України. Формується Рада строком на 7 років. Серед ключових повноважень — розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за їх виконанням, затвердження кошторису НБУ. Верховну Раду та Президента України Національний банк лише інформує про свої рішення.

Слід розрізняти правову форму здійснення незалежності центрального банку і реальну, неформальну незалежність. Вона не є позицією, завойованою раз і назавжди. Це — активна взаємодія Національного банку з іншими органами монетарної влади, політичними силами і суспільством, у процесі якої НБУ мусить знову і знову доводити спроможність приймати професійні рішення, що відповідають завданням підтримання стабільності грошової одиниці незалежно від впливу політичних сил.

Зазначений процес має свої здобутки і втрати. Так, зміна Голови Національного банку у 2003 році лише внаслідок зміни влади політичних сил була ударом по незалежності Національного банку, який, як шрам, залишився у свідомості суб'єктів банківської системи і суспільства. Проте і в цьому випадку мова йде ли-

ше про удар, а не про нокаут.

Тоді у політичні плани входило змінити не лише Голову Національного банку, а й Раду НБУ. Якби це сталося, в нашій країні було б покладено початок неконституційній традиції зміни вищих суб'єктів грошової влади разом зі зміною політичних сил. Це мало б негативні наслідки як для незалежності Національного банку, так і для стабільності грошової одиниці.

На щастя, тим планам не судилося здійснитися завдяки двом обставинам: частина народних депутатів усвідомлювала неприпустимість подібних кроків, оскільки передбачала їх можливі негативні наслідки, а решті не вистачило політичної сили, щоб втілити заплановане у повному обсязі.

Узагальнюючи події трирічної давнини, можемо стверджувати, що тоді суспільство і його істеблішмент виявилися недостатньо зрілими, аби не допустити дій, які певною мірою виходять за межі правового поля (Голову Національного банку було зміщено з посади, виходячи не із законодавчих норм, а зі співвідношення політичних сил), але вони продемонстрували достатню зрілість, щоб не порушити основні підвалини незалежності Національного банку і грошової стабільності.

У процесі створення парламентської більшості та формування нового уряду після виборів у Верховну Раду України у 2006 році окремими політичними силами знову порушується питання щодо включення посади Голови Національного банку до переліку портфелів, які підлягають розподілу між політичними силами. Здійснення таких планів може послабити незалежність центрального банку і завдати удару по стабільності грошової одиниці, наслідки чого відчувалися б протягом багатьох років.

Оскільки подібне вже траплялося в історії незалежної України, його повторення означало б не просто створення прецеденту, а, як уже зазначалося, започаткувало б традицію зміни Голови НБУ разом зі зміною влади політичних сил. Це може звести нанівець попередні зусилля суспільства щодо формування стійких підвалин незалежності НБУ, довіри до нього і до грошової одиниці країни. У разі чергової зміни політичної влади уже традиційно виникало б питання про заміну Голови НБУ. А кожна зміна владних політичних сил (що є природним, нормальним явищем у суспільстві) провокувала б зміни у поведінці суб'єктів господарювання та населення, пов'язані з необхідністю

Таблиця 1. Законодавче формулювання основної цілі центральних банків

№ п/п	Країна	Основна ціль центрального банку		
		Правовий акт	Формулювання	Суб'єкт встановлення інфляційного таргету
Центральні банки, що таргетують інфляцію				
1	Канада	Закон “Про Банк Канади”	Преамбула. “Центральний банк Канади створюється з метою грошового та кредитного регулювання в інтересах економічного життя народу, контролю і захисту зовнішньої вартості національної грошової одиниці та пом'якшення впливу її коливань на загальний рівень виробництва, торгівлі, цін і зайнятості наскільки це можливо виходячи з характеру монетарних дій, та в цілому сприяти економічному і фінансовому добробуту Канади”	Спільно центральний банк та уряд
2	Великобританія	Закон “Про Банк Англії”, 1998 р.	Частина 2, стаття 11 “Цілі”. “У сфері монетарної політики цілями Банку Англії є: 1) підтримка цінової стабільності; 2) відповідно до першої цілі підтримка економічної політики уряду, включаючи його цілі щодо зростання і зайнятості”	Міністр фінансів
3	Швейцарія	Федеральний Закон “Про Швейцарський національний банк”, 3 жовтня 2003 р.	Стаття 5. “Завдання”. “Національний банк має забезпечувати цінову стабільність. Цим він робить свій внесок у розвиток економіки”	Центральний банк
4	Австралія	Закон “Про Резервний банк Австралії”, 1959 р.	Розділ 10. “Функції Ради Резервного банку”. “Обов'язком Ради Резервного банку в межах її повноважень є забезпечення спрямування монетарної і банківської політики банку на максимізацію інтересів народу Австралії, повноваження банку, надані цим та іншими законами, використовуються таким чином, що, на думку Ради банку, це найбільше сприяє: 1) стабільності валюти Австралії; 2) підтримці повної зайнятості в Австралії; 3) економічному процвітання і добробуту народу Австралії”	Спільно центральний банк та уряд
5	Нова Зеландія	Закон “Про Резервний банк Нової Зеландії”, 1989 р.	Стаття 8. Первинна функція банку. “Первинною функцією банку є формування і проведення монетарної політики, спрямованої на досягнення і підтримку стабільності загального рівня цін”	Спільно центральний банк та уряд
6	Ісландія	Закон “Про Центральний банк Ісландії”	Стаття 3. “Основною ціллю Центрального банку Ісландії є підтримка цінової стабільності. За згодою з прем'єр-міністром Центрального банку може оголошувати кількісний таргет для інфляції”	Спільно центральний банк та уряд
7	Польща	Закон “Про Національний банк Польщі”, 29 серпня 1997 р.	Стаття 3. Основною ціллю НБП є підтримка цінової стабільності; він підтримує економічну політику уряду тією мірою, за якої не обмежується досягнення основної цілі	Центральний банк
8	Чехія	Закон “Про Чеський національний банк”, 17 грудня 1992 р. зі змінами	Стаття 2. “Первинною ціллю Чеського національного банку є підтримка цінової стабільності. Не перешкоджаючи первинній цілі, Чеський національний банк підтримує загальну економічну політику уряду щодо стійкого економічного зростання”	Центральний банк після погодження з урядом
9	Мексика	Закон “Про Банк Мексики”, 14 грудня 1993 р.	Стаття 2. “Призначенням Банку Мексики є забезпечення економіки країни внутрішньою валютою. При виконанні цієї функції первинною ціллю є забезпечення стабільності купівельної спроможності грошової одиниці”	Центральний банк
10	Корея	Закон “Про Банк Кореї” зі змінами 1997 р.	Основною ціллю Банку Кореї є підтримка цінової стабільності. Законом також передбачено, що Банк Кореї встановлює щорічний інфляційний таргет	Центральний банк після консультацій з урядом
11	Колумбія	Конституція	Ціллю Банку Республіки є забезпечення цінової стабільності в координації із загальною макроекономічною політикою з метою стимулювання зростання обсягу виробництва та зайнятості	Центральний банк
12	Філіппіни	Новий закон про центральний банк	Стаття 3. “Основною ціллю Центрального банку є підтримка цінової стабільності, що сприяє збалансованому і стійкому зростанню економіки. Він також сприяє і підтримує грошову стабільність і конвертованість песо”	Спільно уряд і центральний банк за допомогою міжвідомчого органу
13	Ізраїль	Передбачено кілька цілей центрального банку. Пріоритетна ціль законодавчо не визначена.	Інфляційний таргет встановлює уряд	Уряд
14	Бразилія	Центральний банк Бразилії підпорядковується Міністерству фінансів. Декрет Міністерства фінансів від 21 червня 1999 року офіційно запроваджує режим таргетування інфляції		Міжвідомчий орган за поданням міністра фінансів
15	Чилі	Закон “Про Центральний банк Чилі”	Стаття 3. “Ціллю Банку є забезпечення стабільності грошової одиниці і нормального функціонування внутрішньої і зовнішньої платіжної систем. Повноваження Банку відповідно до цієї цілі включають регулювання кількості грошей і кредиту в обігу, проведення кредитних та валютних операцій і випуск регуляторних актів з монетарних, кредитних, фінансових та валютних питань”	Центральний банк після консультацій з урядом
16	Перу	Закон “Про Центральний резервний банк Перу”	Стаття 2. “Ціллю Банку є збереження грошової стабільності”	Центральний банк
17	Таїланд	Закон “Про Банк Таїланду”	Стаття 5. “Банк Таїланду утворено з метою управління випуском банкнот Міністерством фінансів”. На офіційному веб-сайті банку сказано, що хоча Закон не визначає експліцитної цілі монетарної політики, але на практиці Банк завжди вважав пріоритетною ціллю підтримку монетарної та фінансової стабільності, необхідної	Центральний банк після консультацій з урядом

			для досягнення стійкого економічного зростання в довгостроковому періоді	
18	Норвегія	Закон "Про Банк Норвегії", 24 травня 1988 р., останні зміни від 20 червня 2003 р.	Стаття 1. "Банк є виконавчим і дорадчим органом монетарної, кредитної і валютної політики. Він має випускати банкноти і монети, забезпечувати ефективну платіжну систему всередині країни та з іншими країнами, контролює стан грошового, кредитного і валютного ринку"	Уряд
19	Південно-Африканська Республіка	Закон "Про Резервний банк Південної Африки", 1989 р.	Стаття 3. "Пріоритетною ціллю Банку є захист валюти Республіки в інтересах збалансованого і стійкого економічного зростання в Республіці"	Міністр фінансів
20	Швеція	Закон "Про Шведський Ріксбанк", 1988 р., останні зміни від 1 липня 2004 р.	Стаття 2. "Ріксбанк відповідає за монетарну політику. Ціллю операцій Ріксбанку є підтримка цінової стабільності. Ріксбанк також сприяє безпеці та ефективності платіжної системи"	Центральний банк
21	Угорщина	Закон "Про Національний банк Угорщини", 2001 р.	Стаття 3. "Первинною ціллю Національного банку Угорщини є досягнення і підтримка цінової стабільності. Не перешкоджаючи первинній цілі, Національний банк Угорщини підтримує економічну політику уряду, використовуючи інструменти монетарної політики, що перебувають у його розпорядженні"	Центральний банк за погодженням з урядом
Центральні банки країн з розвинутою ринковою економікою, що не здійснюють прямого таргетування інфляції				
1	США	Закон "Про Федеральну резервну систему", розділ 2А — "Цілі монетарної політики", з доповненнями від 16 листопада 1977 р. та змінами від 27 жовтня 1978 р., 23 серпня 1988 р. і 27 грудня 2000 р.	"Рада керуючих Федеральної резервної системи і Федеральний комітет відкритого ринку повинні підтримувати довгострокове зростання монетарних і кредитних агрегатів, що відповідають довгостроковому потенціалу зростання виробництва з метою ефективного сприяння цілям максимальної зайнятості, стабільних цін і помірних довгострокових відсоткових ставок"	
2	Єврозона	Угода про Європейський Союз	Стаття 105 (1). "Первинною ціллю ЄЦСБ є підтримка цінової стабільності". "Без шкоди для цілей цінової стабільності ЄЦСБ підтримуватиме загальну економічну політику Співтовариства з метою досягнення цілей Співтовариства, визначених у статті 2". Стаття 2 визначає такі цілі Співтовариства: "високий рівень зайнятості (...), стійке і неінфляційне зростання, високий рівень конкурентоспроможності і конвергенції економічного функціонування"	
3	Данія	Закон "Про Національний банк Данії", 1936 р. зі змінами	1. Цілі банку. "Забезпечувати функціонування надійної і безпечної грошової системи в країні, сприяти і регулювати рух грошей і розширення кредиту"	
4	Японія	Закон "Про Банк Японії" від 11 червня 1997 р.	Стаття 1. "Цілі". Ціллю Банку Японії як центрального банку є випуск банкнот і здійснення валютного та монетарного контролю, а також забезпечення безперерйних грошових розрахунків між банками та іншими фінансовими інституціями і сприяння таким чином стабільності фінансової системи. Стаття 2. "Принцип валютного і монетарного контролю". Валютний і монетарний контроль спрямовується через забезпечення цінової стабільності на сприяння стійкому розвитку національної економіки	
Центральні банки країн з новою ринковою економікою, що не здійснюють прямого таргетування інфляції				
1	Словаччина	Закон "Про Національний банк Словаччини", 1992 р. зі змінами	Стаття 2. "Первинною ціллю Національного банку Словаччини є підтримка цінової стабільності"	
2	Словенія	Закон "Про Банк Словенії", 2002 р.	Стаття 4. "Ціль Банку Словенії". Первинною ціллю Банку Словенії є підтримка цінової стабільності. Узгоджено з ціллю цінової стабільності Банк Словенії підтримує загальну економічну політику і прагне фінансової стабільності згідно з принципами відкритої ринкової економіки	
3	Литва	Закон "Про Банк Литви", 13 березня 2001 р. зі змінами	Стаття 7. "1. Первинною ціллю Банку Литви є підтримка цінової стабільності. 2. Банк Литви в межах своєї компетенції підтримує економічну політику уряду Литви, якщо це не перешкоджає виконанню первинної цілі Банку Литви"	
4	Латвія	Закон "Про Банк Латвії", 19 травня 1992 р.	Стаття 3. "Основною ціллю Банку Латвії є проведення монетарної політики шляхом контролю кількості грошей в обігу з метою підтримки цінової стабільності в державі"	
5	Естонія	Закон "Про Банк Естонії", 18 травня 1993 р. зі змінами	Пункт 2. Первинною ціллю Банку Естонії є забезпечення цінової стабільності. Банк Естонії регулює грошовий обіг як в Естонії, так і з іншими країнами з метою підтримки стабільності національної валюти (набуває сили з моменту входження Естонії до Євросоюзу)	
6	Росія	Федеральний Закон "Про Центральный банк Российской Федерации (Банк Росії)", 27 червня 2002 р.	Стаття 3. "Цілями діяльності Центрального банку Росії є: захист і забезпечення стійкості рубля; розвиток і зміцнення банківської системи Російської Федерації; забезпечення ефективного і безперерйного функціонування платіжної системи"	
7	Білорусь	Банківський Кодекс Республіки Білорусь, 25 жовтня 2000 р.	Стаття 25. Основні цілі діяльності Національного банку. "Основними цілями діяльності Національного банку є: захист і забезпечення стійкості білоруського рубля, в тому числі його купівельної спроможності і курсу відносно іноземних валют; розвиток і зміцнення банківської системи Республіки Білорусь; забезпечення ефективного, надійного і безпечного функціонування платіжної системи"	
8	Казахстан	Закон "Про Національний банк Республіки Казахстан" від 30 березня 1995 р. зі змінами	Стаття 7. "Основною ціллю Національного банку Казахстану є забезпечення стабільності цін в Республіці Казахстан"	
9	Китай	Закон Народної Республіки Китай "Про Народний банк Китаю", 27 грудня 2003 р.	Стаття 3. "Ціллю монетарної політики є підтримка стабільності вартості валюти і таким чином сприяння економічному зростанню"	
10	Туреччина	Закон "Про центральний банк Республіки Туреччина", 14 січня 1970 р.	Стаття 4 (зі змінами від 25 квітня 2001 р.). "Первинною ціллю Банку є досягнення і підтримка цінової стабільності. Банк самостійно визначає свою монетарну політику і інструменти монетарної політики, що використовуються для досягнення і підтримки цінової стабільності. Не вступаючи в конфлікт із ціллю досягнення і підтримки цінової стабільності, Банк підтримує політику уряду щодо зростання і зайнятості"	

страхування додаткових політичних ризиків, і призводила б до порушення балансів грошових потоків, що саме собою вже є ознакою нестабільності.

І навпаки, впевненість суб'єктів господарювання та населення в стабільності банківської системи і грошової одиниці за будь-яких змін політичної влади, навіть якщо це відбувається часто, є однією із запорок і передумов стабільного розвитку фінансової сфери та економіки. Питання про внесення посади Голови НБУ до переліку посад, які підлягають розподілу, є певним тестом для політичної еліти щодо її спроможності ставити загальнонаціональні інтереси держави та населення вище власних політичних амбіцій і вирішувати існуючі проблеми в межах правового поля.

Незалежність центрального банку тісно пов'язана з професійним і відповідальним підходом до прийняття рішень. У зв'язку із цим варто згадати про дві порівняно недавні події. Перша пов'язана з політичною кризою кінця 2004 року, коли банківська система внаслідок гострого протистояння політичних сил і реакції на це вкладників банків опинилася на межі власної кризи. І лише достатньо професійні, вчасні, послідовні і скоординовані з іншими суб'єктами банківської діяльності дії Національного банку дали змогу утримати ситуацію під контролем та уникнути кризи.

Друга подія пов'язана зі значною ревальвацією гривні весною 2005 року. Звичайно, можна говорити про те, що за умови скоординованої політики НБУ і Міністерства економіки різкої ревальвації гривні можна було уникнути. І це правда. Але конкретні обставини виявилися іншими: нескоординовані дії та окремі заяви з боку Міністерства економіки спричинили приплив спекулятивного капіталу, і якби не ревальвація гривні, Україна зазнала б значних втрат. Прийняття рішення про ревальвацію було адекватним ситуації незалежно від того, як оцінювати валютно-курсову політику в попередньому і наступному періодах.

У цій ситуації важливим є те, що, приймаючи таке рішення, Голова НБУ не міг не розуміти, які політичні пристрасті воно викликає і якою сильною буде критика. Але адекватне ситуації рішення було прийнято, незважаючи на ризики для власної професійної кар'єри. Слід звернути увагу на те, що у першій і другій ситуаціях діяли різні професійні команди, але в обох випадках було забезпечено

прийняття професійних рішень. Це свідчить про те, що банківська система дійшла до такого рівня розвитку, коли вона може забезпечити продукування і проведення достатньо професійних рішень незалежно від того, хто персонально їх приймає.

Зазначене вище — важливий фактор незалежності Національного банку. Однак це не означає, що опанувавши ним, можна спочивати на лаврах, а банківська система назавжди застрахована від прийняття непрофесійних рішень. Навпаки, у процесі професійного зростання виникають дедалі складніші й відповідальніші завдання, з якими потрібно вчасно і кваліфіковано справлятися. Йдеться, зокрема, про створення достатньої наукової бази для вироблення і проведення монетарної політики, оволодіння всіма досягненнями у відповідній сфері світової науки і практики, підготовку наукових кадрів, здатних провадити власні дослідження з урахуванням умов України, створення центрів, спроможних координувати в масштабах суспільства цю роботу, надійної системи комунікації Національного банку з громадськістю, підвищення рівня монетарних знань журналістів, широких верств населення, змістового рівня фахових і науково-популярних публікацій, формування навичок зваженого і відповідального підходу політиків до виголошення різного роду заяв стосовно монетарної сфери та інше.

Сьогодні дискусії щодо зміни правової форми незалежності НБУ та факторів посилення його реальної неформальної незалежності поновилися з новою силою, як у зв'язку з нагальною необхідністю удосконалення діючого монетарного режиму в країні, так і внаслідок названих вище суперечливих політичних подій.

У 2005 році аналітично-дорадчий центр “Блакитна стрічка” провів у рамках “Програми розвитку” Організації Об'єднаних Націй дослідження щодо незалежності Національного банку України [1]. Спеціалісти центру розрахували індекс законодавчої незалежності НБУ, оцінюючи її за чотирма кластерами — “голова центрального банку”, “цілі центрального банку”, “формулювання політики” та “позики уряду”.

Найнижчі оцінки отримали субіндекс, що вимірює основні цілі політики центрального банку, та кластер “формулювання політики”. Перша низька оцінка пояснюється наявністю законодавчо встановлених цілей, які,

на думку дослідників, потенційно можуть суперечити функції цінової стабільності. Друга — пов'язана з відсутністю процедури законодавчого вирішення конфліктів між НБУ та урядом. Серед потенційних джерел конфліктів автори виділяють відсутність формального механізму для розподілу прибутку банку, постійні конфлікти між щорічним законом про державний бюджет і статтею 5 Закону “Про Національний банк України” щодо обсягів і процедур сплати суми перевищення кошторисних доходів НБУ над його видатками.

Аналітики, які провели дослідження, визначили недоліки Закону України “Про Національний банк України” з точки зору забезпечення незалежності центрального банку (нечіткість формулювання цілей центрального банку — відсутність чіткого спрямування його монетарної політики на цінову стабільність, недостатня законодавча захищеність посади Голови НБУ від політичного тиску, недостатнє законодавче врегулювання ролі Правління НБУ, недостатній законодавчий захист від політичної заангажованості членів керівних органів НБУ, недостатня фінансова незалежність Національного банку тощо) і запропонували зміни до цього закону.

Не коментуватимемо позиції авторів дослідження, які потребують окремого аналізу. Виходитимемо з необхідності починати не зі змін до законів, а з використання усіх можливостей уже діючого вітчизняного законодавства. На наш погляд, чинні законодавчі норми відкривають доволі широкий простір для вирішення низки нагальних питань у рамках запровадження середньострокової монетарної стратегії. За такого підходу середньострокова стратегія на 2007—2009 роки може бути прийнята уже у вересні 2006 року. Щодо змін у Законі “Про Національний банк України”, то це, як уже зазначалося, складний і тривалий процес, який не може бути завершений не лише до вересня 2006 року, а й у більш віддаленій перспективі.

ФОРМУЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ МОНЕТАРНОЇ ЦІЛІ

Насамперед зауважимо, що в багатьох країнах (у десяти із 21), які практикують пряме таргетування інфляції, в законах про центральний банк немає положення про пріоритетність цілі цінової стабільності (див. таблицю 1).

Почнемо розгляд із Канади та Авст-

ралії — одних із перших таргетерів інфляції. Законодавчою ціллю Банку Канади є “грошове та кредитне регулювання в інтересах економічного життя народу, контроль і захист зовнішньої вартості національної грошової одиниці та пом’якшення впливу її коливань на загальний рівень виробництва, торгівлі, цін і зайнятості...” В Австралії це три рівноправних цілі: 1) стабільність валюти Австралії; 2) підтримка повної зайнятості; 3) економічне процвітання і добробут народу.

Законодавчою пріоритетною ціллю Банку Мексики є “забезпечення стабільності купівельної спроможності грошової одиниці”; Чилі — “забезпечення стабільності грошової одиниці”; Перу — “збереження грошової стабільності”; Південно-Африканської Республіки — “захист валюти Республіки”. Законом “Про Банк Ізраїлю”, який діє ще із 1954 року, передбачено кілька цілей центрального банку: підтримка стабільності національної валюти, стимулювання зростання і зайнятості та цінова стабільність. Пріоритети при цьому не визначаються. Проектом нового закону, який чекає на прийняття в Кнесеті, вже передбачено пріоритетність цінової стабільності.

Законодавчі акти ще трьох країн, які здійснюють пряме таргетування інфляції, — Норвегії, Таїланду і Бразилії — взагалі не містять експліцитних цілей монетарної політики. Прикметно, що в більшості із цих 10 країн саме уряд став ініціатором запровадження прямого таргетування інфляції та бере активну участь у затвердженні таргету. Так, в Ізраїлі та Норвегії інфляційний таргет затверджує уряд, у ПАР — міністр фінансів, Бразилії — міжвідомчий орган за поданням міністра фінансів; у Канаді та Австралії — спільно центральний банк і уряд; у Чилі і Таїланді — центральний банк після консультацій з урядом, і лише в двох країнах — Перу і Мексиці — інфляційний таргет затверджує центральний банк.

У групі країн — прямих таргетерів інфляції, де законодавчою пріоритетною ціллю центрального банку є цінова стабільність, а також у Великобританії інфляційний таргет встановлює міністр фінансів, у Новій Зеландії та Ісландії — спільно центральний банк і уряд; у Філіппінах — спільно уряд і центральний банк за допомогою міжвідомчого органу, у Чехії, Угорщині та Кореї — центральний банк за погодженням з урядом, у Швейцарії, Швеції, Польщі

та Колумбії — центральний банк.

Отже, спостерігається чітка тенденція щодо посилення домінування центрального банку у формуванні цілей монетарної політики в тих країнах, де законом встановлено пріоритетність цінової стабільності. Одне з можливих пояснень такої тенденції: ці країни вже пройшли етап інституціоналізації цінової стабільності аж до передачі її формування незалежному органу — центральному банку. В інших же країнах через різні обставини відповідна сфера все ще потребує урядового втручання.

Загалом, на думку багатьох дослідників, найбільш прийнятною є модель, за якої уряд формулює цілі центрального банку, котрий володіє інструментальною незалежністю у забезпеченні її реалізації.

Викладене вище дає підстави для висновку, що ефективної реалізації принципу цілеспрямованості монетарної стратегії можна досягти і в рамках діючого Закону “Про Національний банк України”.

Формування ефективної монетар-

нальної валюти відносно світових резервних валют.

Таким чином, змінні індикатори фінансової сфери, що наводяться в таблиці Основних засад, офіційно є прогностичними показниками, а не таргетами. Тож відхилення від них та їх перегляд не можна класифікувати як невиконання цілей монетарної політики. Щодо визначення головної мети грошово-кредитної політики в Основних засадах, то вона завжди формулювалась як забезпечення стабільності грошової одиниці у певному співвідношенні з вирішенням макроекономічних завдань даного року. Так, в Основних засадах грошово-кредитної політики на 2005 рік головною метою визначено “забезпечення стабільності гривні як монетарної передумови і фактора економічного зростання на інвестиційно-інноваційній основі з урахуванням можливих коливань зовнішньої та внутрішньої кон’юнктури і змін в інституційному середовищі”.

Стабільність грошової одиниці

Таблиця 2. Інституційні механізми формування цілей монетарної політики в країнах, що здійснюють пряме таргетування інфляції

Група країн, які таргетують інфляцію	Уряд або міністерство фінансів	Міжвідомчий орган	Спільно центральний банк та уряд	Центральний банк за погодженням з урядом	Центральний банк
I. Без законодавчого закріплення пріоритетності цінової стабільності	3*	1	2	2	2
II. Із законодавчим закріпленням цінової стабільності	1	1	2	3	4

*Кількість країн.

ної стратегії потребує також усунення суперечностей стосовно інтерпретації пріоритетної цілі Національного банку Радою НБУ в щорічних “Основних засадах грошово-кредитної політики” та статусу кількісних прогностичних змінних, які у них наводяться.

Згідно із Законом “Про Національний банк України” ці параметри є “змінними індикаторами фінансової сфери”. Пунктом 8.7 “Тимчасового положення про зміст, порядок розробки Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за їх виконанням”, затвердженим рішенням Ради Національного банку України від 8 червня 2001 року № 17, передбачено:

- ◆ визначення кінцевої та проміжної цілей грошово-кредитної політики;
- ◆ механізм забезпечення прогностичного рівня інфляції. Прогностичні показники монетарної бази, грошової маси, темпів їх зростання;
- ◆ прогностичну динаміку курсу націо-

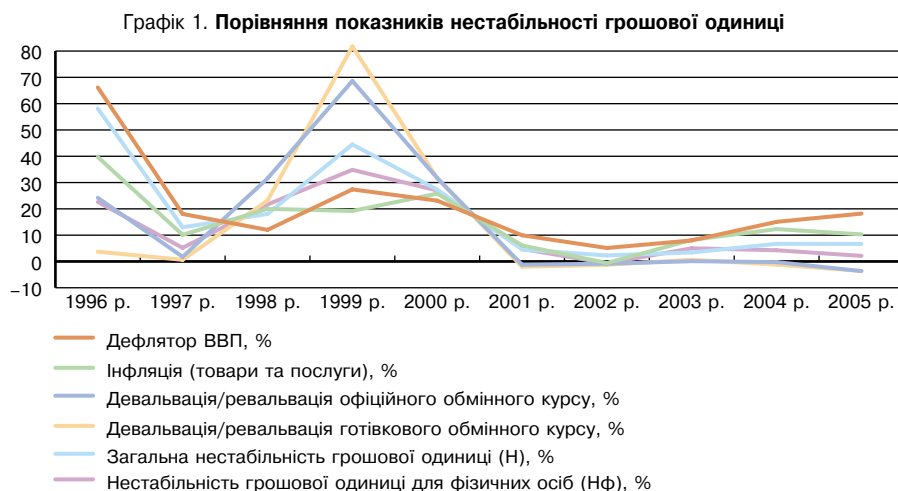
включає (як свої складові) внутрішню і зовнішню стабільність, яка відображається у динаміці інфляції та обмінного курсу. Такий підхід до цілей монетарної політики в Україні був адекватним макроекономічній і фінансовій ситуації і враховував її особливості. Чи можливо в умовах значної волатильності показників зовнішньої і внутрішньої стабільності, відмінності у їх рівнях, великої частки заощаджень населення в іноземній валюті і його підвищеної уваги до динаміки обмінного курсу оцінювати стабільність грошової одиниці тільки за показниками інфляції? Безумовно, ні. Наприклад, у 1999 році інфляція становила 19.2 %, а девальвація офіційного курсу — 68.3%. За таких умов стверджувати, що нестабільність грошової одиниці визначалася лише інфляцією, — означає не враховувати важливий як для держави, так і для населення фактор грошової нестабільності. Загальну нестабільність гро-

шової одиниці можна оцінити як середньозважену за грошовими потоками нестабільність цін на товари, послуги, валюту як для економіки в цілому, так і для фізичних осіб (див. таблицю 3, графік 1) [2, с. 184].

У багатьох випадках загальна нестабільність грошової одиниці значно відрізняється від показників її складових (інфляції/дефляції та девальвації/ревальвації). Метою грошово-кредитної політики була не сама по собі інфляція чи обмінний курс, а загальна стабільність грошової одиниці, що враховує співвідношення її складових. Тому і реальним монетарним режимом, який імпліцитно або експліцитно використовувався, було не таргетування обмінного курсу чи інфляції (або іншого показника), а розгорнуте таргетування стабільності грошової одиниці. В Основних засадах грошово-кредитної політики на 2004 рік такий режим задекларовано офіційно: «Основною метою грошово-кредитної політики в 2004 р. є підтримання стабільності гривні як монетарної передумови поступового переходу від екстенсивного економічного зростання до розвитку на інноваційно-інвестиційній основі і досягнення довгострокових соціальних, структурних та інституційних цілей».

Забезпечення виконання цього завдання зумовлює необхідність розгорнутого таргетування стабільності грошової одиниці, яке передбачає постійний моніторинг динаміки цін на товари і послуги, обмінного курсу та процентних ставок, їх співвідношення, і, в разі потреби, вплив на них засобами грошово-кредитної політики. Одночасно створюватимуться умови для поступового переходу до таргетування інфляції».

Проте в рамках загального формулю-

вання мети як досягнення стабільності грошової одиниці можуть бути різні цільові пріоритети у співвідношенні різних показників. У зв'язку з цим виникає питання: чи відіграв якийсь із прогностичних показників — ІСЦ (грудень до грудня попереднього року), середній за період обмінний курс гривні щодо долара США, монетарна база та грошова маса — роль пріоритетної цілі грошово-кредитної політики? Більшість іноземних експертів, а також Міжнародний валютний фонд класифікують Україну як країну з фіксованим обмінним курсом, зокрема фіксацією до однієї іноземної валюти [3]. Незважаючи на те, що із лютого 2000 року в Україні офіційно проголошено режим керованого плавання без попередньо визначеної траєкторії обмінного курсу, міжнародні установи оцінюють валютно-курсовий режим де-факто, зазначаючи, що у випадку України він відрізняється від режиму де-юре. Навіть поступова ревальвація гривні у 2004—2005 роках і значне її зміцнення у квітні 2005 року не стали для них аргументом на ко-

ристь плаваючого режиму — адже відомо, що власне одним із недоліків фіксованого курсу є немінуча його одноментна корекція, почасти болісна для економіки.

Уперше про майбутній пріоритет грошово-кредитної політики в Україні було заявлено в Основних засадах грошово-кредитної політики на 2002 рік: «Національний банк поступово створюватиме умови, необхідні для переходу в перспективі до визначення інфляції пріоритетним цільовим орієнтиром грошово-кредитної політики, тобто до прямого таргетування інфляції...» Якщо в Основних засадах на 2003 та 2004 роки пріоритетний орієнтир не визначався, то в Основних засадах на 2005 рік чітко окреслюється роль кожного з прогностичних кількісних показників: «Індекс споживчих цін є пріоритетним орієнтиром грошово-кредитної політики. Вплив на динаміку обмінного курсу підпорядковується завданням підтримання цінової і фінансової стабільності. Монетарна база і грошова маса використовуються як проміжні орієнтири у вирішенні завдань забезпечення стабільності грошової одиниці».

Основними засадами на 2006 рік також передбачено, що «головним орієнтиром грошово-кредитної політики, що відображає рівень і тенденції стабільності грошової одиниці, є індекс споживчих цін. Регулювання обмінного курсу спрямовується на підтримання цінової і фінансової стабільності. Показники монетарної бази і грошової маси є проміжними орієнтирами, які використовуються для вирішення поточних завдань монетарного забезпечення макроекономічної рівноваги».

Така ситуація з визначенням пріоритетів грошово-кредитної політики віддзеркалювала дві важливі обставини. Перша з них пов'язана з особливостями економічного і фінансового роз-

Таблиця 3. Порівняння показників нестабільності грошової одиниці

Роки	Дефлятор ВВП, %	Інфляція (товари та послуги), %	Девальвація/ревальвація офіційного обмінного курсу, %	Девальвація/ревальвація готівкового обмінного курсу, %	Загальна нестабільність грошової одиниці (Н), %	Нестабільність грошової одиниці для фізичних осіб (Нф), %
1996	66.15	39.7	24.2	3.71	58.14	22.61
1997	18.07	10.1	1.76	0.62	13.01	5.18
1998	12.01	20	31.57	23.17	18.07	21.65
1999	27.4	19.2	68.62	81.75	44.49	34.84
2000	23.12	25.8	31.71	31.66	27.31	26.99
2001	9.95	6.1	-1.25	-2.01	4.54	4.77
2002	5.12	-0.6	-0.85	-1.28	2.29	-0.7
2003	8	8.2	0.11	0.65	3.42	5.01
2004	15.06	12.3	-0.25	-1.2	6.7	4.26
2005	18.2	10.3	-3.66	-3.61	6.66	2.12

виту. Серед них: експортоорієнтована модель економічного зростання, в якій обсяги експорту становили більше половини ВВП; позитивне сальдо поточного рахунку платіжного балансу і суттєве перевищення пропозиції валюти над попитом на неї; необхідність поповнення валютних резервів, які перебували впродовж тривалого часу на критично низькому рівні; поглинання економікою грошової маси без істотних інфляційних ефектів; здійснення емісії головним чином через валютний канал; обумовленість інфляції переважно немонетарними чинниками та інші фактори.

У цих умовах НБУ був вимушений викуповувати надлишок пропозиції валюти над попитом на неї для того, щоб утримувати обмінний курс від різкої і значної ревальвації. Якби НБУ цього не робив, обмінний курс гривні щодо долара США значно б зміцнів, що призвело б у подальшому до суттєвого скорочення експорту і зростання імпорту, утворення негативного сальдо торговельного балансу, перевищення попиту на валюту над її пропозицією. А це, в свою чергу, обумовило б необхідність девальвації гривні. Замість стабільності на грошово-кредитному ринку ми отримали б значні коливання обмінного курсу, випуску продукції та періодичні кризові явища.

Політика стабільності валютного курсу на основі його регулювання через інтервенції на валютному ринку була дієвим засобом підтримання фінансової стабільності, в тому числі і забезпечення адекватних стану економіки темпів інфляції, яка в Україні є досить чутливою до зміни обмінного курсу в напрямі девальвації. Стабільність обмінного курсу виявилася результатом не формального рішення про його фіксацію, а наслідком обставин, за яких її підтримання забезпечувало оптимальне співвідношення фінансових і макроекономічних параметрів. Якби умови були іншими, була б іншою і динаміка обмінного курсу. І навпаки, за режиму фіксованого курсу останній залишився б незмінним незалежно від конкретної економічної ситуації.

Другою важливою обставиною, що впливала на вибір пріоритетів у попередні роки, була недостатня інституційна визначеність прийняття і виконання рішень.

Вибір цілей, які б були адекватні макроекономічній ситуації і спрямовували б діяльність на забезпечення необхідного рівня стабільності грошової одиниці, не є суто суб'єктив-

ною дією. Більшою мірою це суб'єктивне усвідомлення об'єктивно обумовленого процесу і необхідності певного порядку дій для спрямування системи у напрямі збалансованого розвитку. Щоправда сам процес суб'єктивного усвідомлення є складною проблемою.

При цілеутворенні важливо враховувати специфіку взаємозв'язку макроекономічних і монетарних параметрів, притаманну економіці на даному етапі її розвитку. Загальновизнано, що розвиток економіки органічно пов'язаний із певним рівнем інфляції. В країнах, що таргетують інфляцію, найпоширенішим є вибір показника інфляції в межах від 1 до 3 %. Такий підхід виправданий в умовах збалансованої розвинутої економіки. В цьому разі важливого значення набуває врахування "технічних" факторів (помилки статистики, запізненого оновлення інформації), необхідності збереження позитивної номінальної відсоткової ставки, тощо і доцільним стає встановлення монетарного режиму, спрямованого на підтримання цінової стабільності.

Проте до визначення оптимального рівня інфляції є й інший підхід, згідно з яким інфляційні орієнтири доцільно прив'язувати не до мінімального зростання цін, а до точки, в якій максимізуються чисті виробничі ефекти [4]. С.Кораблін у своєму дослідженні говорить про збалансування інфляційних "ефекту мастила" та "ефекту піску".

"Ефект мастила" пов'язаний із компенсацією за допомогою інфляції підприємницьких ризиків і супутніх витрат в умовах недосконалої конкуренції та інституційних і технічних обмежень. Зростання цін компенсує недосконалість страхових і заставних інструментів; недоступність фінансування через фондовий ринок та банківську систему; недосконалість процедур виходу з ринку недоброякісних споживачів, що породжує проблему масових неплатежів; бар'єри входження на монополізовані ринки; витрати функціонування збиткових підприємств. Інфляція в цих випадках є "мастилом", що компенсує недостатню мобільність факторів виробництва.

"Ефекту мастила" протистоїть "ефект піску" — витрати, що зростають у міру збільшення інфляції і пов'язані з невизначеністю щодо реальних величин: реальної відсоткової ставки, реального обмінного курсу, реальних доходів, витрат і чистого прибутку та інших хрестоматійно відомих

втратах від інфляції [5, с. 13—21].

Результуючий баланс цих двох ефектів — величина оптимальної інфляції. В результаті згладжування динаміки цін і ВВП С.Кораблін виявив, що оптимальні рівні інфляції лежать орієнтовно в діапазоні 3—6% для індустріальних економік і 6—10% — для країн, що розвиваються [5, с. 22—23].

В іншій своїй праці цей автор провів відповідне дослідження щодо України. Згладжування статистичних рядів засвідчило існування параболоподібного зв'язку між динамікою цін і ВВП. Зокрема максимальні темпи зростання ВВП (близько 10—12%) спостерігалися, як правило, за 12—14-відсоткового підвищення цін виробників. Що ж стосується споживчих цін, то максимальному підвищенню ВВП (12—14%) відповідала 10-відсоткова інфляція [4].

Проведене С.Корабліним дослідження взаємозв'язку продуктивності праці, яка вимірювалась рівнем ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності, та рівнями інфляції засвідчило, що між ними спостерігається обернено пропорційна залежність. Зокрема, в 2004 році найнижча середньорічна інфляція (до 3%) спостерігалася переважно в країнах, де річна продуктивність праці перевищувала 60 тис. доларів США за ПКС на одного зайнятого; інфляція від 3 до 6% — у країнах із продуктивністю праці 30—55 тис. доларів; зростання рівня цін на 6—9% — в економіках із продуктивністю праці від 15 до 30 тис. доларів. В Україні в 2004 році рівень середньорічної інфляції становив 9% за річної продуктивності праці приблизно 15 тис. доларів США, що в цілому узгоджується з міжнародними співвідношеннями.

Слід звернути увагу на ту обставину, що одне і те ж значення інфляції (9—10 %) як оптимальне для України отримано за різними методологіями і підрахунками. Це є додатковим свідченням достовірності одержаного результату.

Виходячи з викладеного вище та враховуючи об'єктивну обумовленість і необхідність тенденції щодо зниження інфляції, доцільно як середньостроковий інфляційний орієнтир оголосити індекс споживчих цін близько 9% із поступовим його зниженням відповідно до темпів зростання продуктивності праці. Такий орієнтир сприятиме поєднанню вирішення завдання підтримання динамічного розвитку і структурної перебудови економіки з підвищенням життєвого рівня і добробуту населення. Оскільки основними чинниками інфляційних процесів і їх ви-

сокої волатильності залишатимуться немонетарні фактори, які входять до компетенції уряду, монетарною стратегією має передбачатися розрахунок базової інфляції, що визначається монетарними чинниками. Її доцільно використовувати в аналітичних цілях для оцінки впливу монетарних заходів на інфляцію.

Зазначений інфляційний показник не слід розуміти як таргет, з метою виконання якого застосовуються всі інструменти монетарної політики. Це лише орієнтир для аналізу і прийняття адекватних ситуації рішень. Крім того, він повинен відображати середньорічне значення інфляції в середньостроковій перспективі (у нашому випадку на 2007—2009 роки). Щодо Основних засад грошово-кредитної політики на кожен рік, передбачених Законом України “Про Національний банк України”, то в даному разі доцільно зберегти показник інфляції, виміряний як індекс споживчих цін у відношенні грудень до грудня попереднього року. Цей показник є більш оперативним, зрозумілим і звичним для населення, що має суттєве значення для такого роду показників.

Проте і він не повинен виконувати роль таргету. Це не безумовна ціль, а річний орієнтир, в напрямі якого потрібно рухатися за наявності відповідних умов. Якщо ж конкретні обставини складаються так, що доцільним стає вихід на дещо відмінні значення цього параметра, то необхідно приймати рішення щодо уточнення показника інфляції в Основних засадах з поясненням його причин.

Це також означає, що таргетування інфляції не може бути запроваджене у середньостроковій монетарній стратегії на 2007—2009 роки. Вирішення такого завдання повинно спиратися на низку макроекономічних, фінансових та інституційних умов, серед яких макроекономічна та фінансова збалансованість, перехід до режиму вільного плавання обмінного курсу, достатній розвиток ринку цінних паперів, трансмісійних механізмів, комунікації центрального банку із суб'єктами господарювання і населенням. Зрозуміло, що створення таких умов потребує часу.

Крім того, існують різні підходи до розуміння таргетування інфляції, зокрема й такі, що трактують його як доволі специфічний за технікою виконання режим. Нині часто використовується (в тому числі й у документах Національного банку України) більш загальна формула: монетарний режим, що базується на ціновій стабільності.

Якщо недоліком першої формули (таргетування інфляції) є включення до неї не тільки пріоритетності інфляційної цілі, а й певної техніки її забезпечення, що звужує можливості використання цього терміну, то вадою другої формули (монетарний режим, базований на ціновій стабільності) є звуження значення терміну за рахунок поняття цінової стабільності. Наприклад, можна ставити завдання таргетувати інфляцію на рівні 5%, але при цьому виникає питання, чи виправдано вважати ціновою стабільністю таку інфляцію?

Можна поставити питання й інакше: чи обов'язково монетарний режим, що базується на ціновій стабільності, має бути режимом таргетування інфляції? О. Іссінг (Issing) на відповідне запитання щодо зони євро відповів так: “Частково це семантичне питання. Ми маємо кількісне визначення нашої первинної цілі, тож у цьому сенсі ми — таргетери інфляції. Якщо ви вважаєте, що таргетування інфляції означає стратегію, де ви маєте на меті низьку інфляцію, то ми є таргетером інфляції. Інше визначення таргетування інфляції — це коли рішення щодо відсоткових ставок мають прийматися більш чи менш механістично на основі прогнозів. У цьому сенсі ми, звичайно ж, не є таргетером інфляції” [6]. Відмінності між різними стратегіями, що спираються на цінову стабільність, є акцент на різних блоках інформації, елементах процесу прийняття рішень чи різних аспектах політики комунікації [7].

З урахуванням викладеного, в середньостроковій монетарній стратегії доцільно говорити про довгострокову ціль НБУ, якою є впровадження режиму, що базується на ціновій стабільності, і зазначити найважливіші умови його запровадження. Щодо цілі самої середньострокової стратегії, то в 2007—2009 роках вона може бути задекларована як підтримання стабільності грошової одиниці як передумови фінансової рівноваги та економічного зростання на інвестиційно-інноваційній основі. Це буде кроком у напрямі руху до цінової стабільності.

Протягом зазначеного періоду НБУ ще не може відмовитися від певного контролю за обмінним курсом як важливим орієнтиром для населення та суб'єктів господарювання, а також зважаючи на його значну роль у підтриманні макроекономічної рівноваги і стабільності. Однак удосконалення системи валютного регулювання повинно здійснюватися в напрямі поступового послаблення керованості валютного ринку та його подальшої лібералізації,

забезпечення більшої гнучкості обмінного курсу, можливого розширення діапазону його середньорічних значень із подальшою відмовою від встановлення такого діапазону.

Безумовно, для згладжування сезонних коливань і шоків необхідно використовувати інтервенції на міжбанківському валютному ринку. Водночас потрібно створювати умови для розвитку інструментів хеджування валютних ризиків. Зважаючи на те, що у 2007—2009 роках Україна відчуватиме дію наслідків підвищення цін на енергоносії, вступу до СОТ, невизначеності кон'юнктури світових ринків та інших факторів, адекватним завданням для політики валютного курсоутворення може бути забезпечення прогнозованої динаміки обмінного курсу залежно від стану платіжного балансу та уникнення його значних коливань. Як важливий індикатор курсової політики доцільно використовувати динаміку реального ефективного обмінного курсу гривні. В цьому контексті має бути визначена і роль валютних резервів як інструменту забезпечення виконання стратегічних завдань при збереженні їх достатнього (за міжнародними критеріями) рівня.

Формулювання цілі підтримання стабільності грошової одиниці як умови фінансової рівноваги та економічного зростання на інвестиційно-інноваційній основі віддзеркалює особливості макроекономічних умов 2007—2009 років. Завдання забезпечення фінансової рівноваги значно актуалізується в цей час у зв'язку з підвищенням цін на енергоносії, погіршенням стану поточного рахунку платіжного балансу, появою в Україні іноземних банків та їх філій, зростанням приватних запозичень іноземної валюти, високим рівнем соціальних виплат із бюджету за недостатнього розширення бази надходжень до нього та іншими ризиками.

Підтримка інвестиційно-інноваційного зростання економіки має для України стратегічне значення, адже не впоравшись із даним завданням, вона не зможе увійти до когорти сучасних цивілізованих країн. І це має враховуватися у грошово-кредитній політиці, наприклад, при вирішенні питань рефінансування державного банку другого рівня, який ставить собі за мету кредитування інноваційних проектів. Безумовно, для НБУ пріоритетом є стабільність грошової одиниці, але це завдання може бути вирішене різними шляхами. І формула стабільності в се-

редньостроковій стратегії орієнтує на вибір тих шляхів, які надають економічному зростанню інвестиційно-інноваційного характеру.

СТАТУС ТА ІЄРАРХІЯ ІНШИХ КІЛЬКІСНИХ ПАРАМЕТРІВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Оскільки монетарна стратегія має окреслити й охарактеризувати майбутню еволюцію монетарного устрою, вона повинна визначити, крім пріоритетної цілі монетарної політики, й інформаційні змінні, на які спиратиметься процедура прийняття рішень у монетарній політиці та застосування інструментів грошово-кредитної політики і напрями їх трансформації.

Отже, наступне питання, на яке має дати відповідь монетарна стратегія, — це статус та ієрархія інших кількісних параметрів монетарної політики. Зазначимо, що у монетарних стратегіях країн із розвинутою індустріальною економікою далеко не завжди експліцитно визначаються такі індикатори, а тим більше їх ієрархія. Надання Європейським центральним банком “визначної ролі” показнику зростання грошової маси і виділення його моніторингу в окрему “опору” прийняття рішень у монетарній політиці дотепер залишається предметом гострих дискусій.

Ширину спектра позицій центральних банків щодо ролі грошей у монетарній політиці можна проілюструвати за допомогою таких двох цитат:

♦ “Ми не скасували М1. М1 скасував нас” (Геральд Боуї (Bouey), колишній керуючий Банку Канади, березень 1983 р.);

♦ “Інфляція в кінцевому підсумку є монетарним феноменом. З огляду на це Керівна рада усвідомлює важливість надання грошам визначної ролі в аналізі стратегії Євросистеми” (Місячний бюлетень ЄЦБ, січень 1999 р., с. 47).

Перша цитата засвідчує безсумнівність дій багатьох центральних банків у виконанні монетарних таргетів на початку 1980-х років. Після цього в багатьох країнах не лише було скасовано формальні монетарні таргети, а й значно зменшилася роль монетарних індикаторів у проведенні монетарної політики. У Великобританії кульмінацією цих процесів стало скасування так званих “діапазонів моніторингу” зростання грошових агрегатів у 1997 році.

У США, де оголошення діапазонів зростання грошової маси й обсягів

кредиту передбачалося законодавством, воно було скасоване в липні 2000 року. Зокрема у звіті Конгресові Ради керуючих Федеральної резервної системи за липень 2000 року зазначалося: “На своїй червневій зустрічі Федеральний комітет відкритого ринку не встановив діапазонів зростання грошової маси на 2001 рік. Законодавча вимога встановлення і оголошення таких діапазонів припинила свою дію, і з огляду на невизначеність щодо поведінки швидкості обертання грошей ці діапазони протягом багатьох років не забезпечували корисних контрольних точок для проведення монетарної політики. Тим не менше, ФКВР вірить, що поведінка грошей і кредиту і надалі матиме значення для оцінки економічних і фінансових умов. Тому в цьому звіті досить детально обговорюються останні тенденції в поведінці грошей і кредиту”.

У 2001 році член Ради ФРС Л.Мейер (Meyer) проголосив, що “гроші не відіграють ролі в макроекономічній моделі і не відіграють практично жодної ролі в проведенні монетарної політики, принаймні в США”.

Цитата з Місячного бюлетеня ЄЦБ відображає інший досвід. У континентальній Європі монетарні і кредитні агрегати продовжували відігравати важливу роль у проведенні монетарної політики в 1980-х і 1990-х роках. Сьогодні, оприлюднюючи засади монетарної політики, більшість центральних банків не надає монетарним агрегатам такої вагомості ролі, як ЄЦБ. Вони не заявляють про “визначну роль” грошей та не оголошують опорних значень монетарного зростання. Лише Швейцарський національний банк відводить широкому грошовому агрегату МЗ “значну роль як індикатора монетарної політики” [8]. Тобто його підхід є найближчим до підходу ЄЦБ.

Серед аргументів на користь виділення монетарного аналізу в окрему “опору” прийняття рішень у монетарній політиці ЄЦБ такі:

1. *Ефективність використання множини моделей в умовах існування принаймні трьох видів невизначеності результатів, що їх пропонують монетарній політиці макроекономічні моделі.* Перший вид — це невизначеність шоків індивідуальних змінних (так звані неструктурні економічні шоки), тобто невизначеність майбутньої траєкторії екзогенних змінних та інновацій. Другий — це невизначеність щодо параметрів або мультиплікативна невизначеність. Третій — невизначеність щодо економічної пове-

дінки, яка лежить в основі трансмісійного механізму (невизначеність економічної моделі).

Окремі дослідники доводять, що найкращий спосіб реагування на невизначеність — це використання множини моделей для продукування рекомендацій щодо монетарної політики. Наприклад, оптимальна траєкторія інструменту монетарної політики обирається за кожною моделлю, а в основу рішення монетарної політики лягає рекомендація тієї з них, що найбільше відповідає поточній економічній ситуації. Наприклад, модель ВВП-розриву найбільше підходить для опису трансмісійного механізму в період фінансової стабільності, тоді як монетарна модель — для періоду фінансової кризи, коли споживачі і виробники відчують брак ліквідності [9; 10]. В обґрунтуванні наявності двох “опор” монетарної стратегії Європейського центрального банку зазначається, що “стратегія ЄЦБ втілює підхід “повної інформації” в широкому сенсі, тобто вона є устроєм, який не лише об’єднує всю наявну інформацію, а й бере до уваги різні інтерпретації цієї інформації. В цьому сенсі стратегія ЄЦБ сприяє проведенню стійкої монетарної політики в невизначеному середовищі” [11];

2. *Конкуруючі парадигми інфляційного процесу та складність їх об’єднання в одній моделі.* Незважаючи на те, що необхідність монетарного аналізу визнають усі центральні банки, залишається відкритим питання, як монетарний аналіз має інтегруватися з аналізом інших економічних і фінансових індикаторів. Один спосіб — це включення монетарного аналізу до єдиного аналітичного устрою, який використовується для оцінки економічної ситуації і виявлення ризиків цінової стабільності. Такий уніфікований устрій відповідно дає єдиний загальний висновок щодо політики. Цей підхід використовується, зокрема, Банком Англії. В інших центральних банках існує диверсифікований підхід до аналізу економічної інформації, тобто існують різні блоки аналізу, кожен з яких пропонує свої висновки для розроблення і втілення політики. Він використовується Банком Канади та Європейським центральним банком. ЄЦБ зауважує на надзвичайній складності інтегрування активної ролі грошей у загальноприйнятну модель реальної економіки, що, як правило, використовується в процесі макроекономічного прогнозування, незважаючи на те, що інфляція в кінцевому підсумку є монетарним феноменом [11].

Різні класи економічних моделей не обов'язково мають базуватися на альтернативних економічних парадигмах, щоб давати різні рекомендації політикам. Альтернативні рекомендації можуть бути зроблені і за допомогою моделей, що використовують різні методології отримання інформації чи різні методи поєднання теорії і даних. Наприклад, до одного класу економічних моделей можуть входити емпіричні моделі часових рядів, до іншого — теоретичні динамічні моделі загальної рівноваги.

Отже, центральні банки з метою отримання оптимальних рішень в умовах невизначеності диверсифікують моделі, використовуючи різні парадигми, підходи до ідентифікації моделей та аналітичні ресурси. Зокрема в Банку Канади використовуються дві базові парадигми і два базових підходи до побудови моделей. Парадигми охоплюють різні поведінкові підходи до причин інфляції — ВВП-розриву і надлишкової грошової пропозиції, а також до причин лагів у трансмісійному механізмі.

Основна макроекономічна модель, яку використовує Банк Канади, — модель QPM (модель квартального передбачення) [Quarterly Projection Model] — зосереджується виключно на реальній економічній поведінці. Основною альтернативною моделлю є M1 VECM (векторна модель корекції помилок) [vector error correction model], яка включає фінансову та реальну економічну поведінку і в якій гроші є причиною інфляції в довгостроковому періоді.

Двома підходами до ідентифікації моделей, якими послуговується Банк Канади, є оцінка часових рядів, що використовуються в індикаторних моделях, та методи калібрування, котрі застосовуються в динамічних моделях загальної рівноваги [9].

У монетарному аналізі центральні банки користуються рядом аналітичних інструментів і методик. Відправною точкою економетричного моделювання монетарних процесів є оцінка рівняння попиту на гроші. Останні дослідження в більшості випадків спираються на метод корекції помилок і використовують технології моделювання часових рядів, що базуються на коінтеграції. Для цього застосовують два методи: векторних авторегресій (VAR) і модель корекції помилок (VECM).

Обидва зазначені підходи використовуються для дослідження індикаторних властивостей грошових і кредитних агрегатів. Основна відмінність

між ними полягає в тому, що VECM встановлює довгострокові взаємозв'язки між грошовою масою, цінами та іншими ключовими економічними змінними (наприклад, у формі рівняння попиту на гроші), а VAR фокусується на короткострокових динамічних взаємодіях.

Відомим варіантом підходу VECM є так звана модель інфляції “пі-стар” (P^*). Ця модель використовує відхилення грошової маси від рівня, який вважається таким, що відповідає рівноважному, як випереджуючий індикатор майбутньої інфляції. Зазначену модель застосовують кілька центральних банків, серед яких Федеральна резервна система США, ЄЦБ, Швейцарський національний банк і Банк Японії [12; 13];

3. *Монетарні агрегати використовуються як заміники змінних, які важко та з великими лагами піддаються спостереженню.* (Детально про динаміку грошових агрегатів як заміників ВВП-розриву йшлося у попередній статті. Див. “Вісник НБУ”, 2006, № 2, с. 15).

Грошова маса також може слугувати замінюючим індикатором для характеристики монетарних і фінансових умов. Історичний аналіз свідчить, що в періоди фінансових криз імпліцитна ставка, за якою учасники ринку дисконтують майбутні очікувані доходи від портфеля активів, може змінюватися в непередбачуваному монетарною владою і неспостережуваному напрямі. За цих умов просте порівняння короткострокової ставки, якою оперує центральний банк, і певної опорної ставки, наприклад за правилом Тейлора, може виявитися неточним вимірником домінуючих монетарних умов у сприйнятті учасників ринку. І навпаки, кількість грошей, насамперед кредиту, відіграє в умовах фінансової кризи потужну роль як індикатор позиції монетарної політики;

4. *Важлива структурна роль грошей у трансмісійному механізмі монетарної політики;*

5. *Прогностична сила динаміки монетарних агрегатів щодо майбутньої інфляції.* Стабільність взаємозв'язку між грошовою масою і рівнем цін, як правило, оцінюється в контексті рівняння попиту на гроші, яке пов'язує гроші, ціни та інші ключові макроекономічні змінні (такі, як реальний дохід і відсоткові ставки). Зокрема виявлено прогностичну здатність моделі “пі-стар”: так званий “реальний грошовий розрив” — вимірник монетарної нерівноваги відносно стабільного довгостро-

кового рівняння попиту на гроші — допомагає передбачити майбутню цінову динаміку [14].

Чимало дослідників зауважує на тому, що історичні епізоди “бульбашок” цін активів супроводжувалися сильними і стійкими відхиленнями від базової траєкторії монетарних агрегатів. Серед таких досліджень — праця О.Іссінга, в якій розглядаються три загальновідомі випадки в економічній історії США, Японії та ЄС, коли, як вважається, було здійснено помилки в монетарній політиці. Він спробував з'ясувати, який з індикаторів допоміг би запобігти цим помилкам: просте правило відсоткової ставки (скажімо, правило Тейлора) чи показник надлишкового зростання грошової маси (різниця між фактичними темпами зростання номінальної широкої грошової маси і темпами, які обчислювалися з кількісного рівняння обміну для реального зростання доходу на потенційному рівні, інфляції на рівні цілі центрального банку і швидкості обертання грошей, що відповідає довгостроковому тренду). Другий виявив набагато кращі прогностичні властивості. Мало того, показник надлишкової грошової маси змінювався практично паралельно з реальним індексом Дуу-Джонса;

6. *Монетарна опора вирішує деякі сучасні проблеми комунікації центральних банків. Їх перехід до використання процентної ставки як інструменту грошово-кредитної політики та відповідна корекція макроекономічних моделей, що ними використовуються, хоч і не зменшує роль динаміки грошової маси та монетарної бази в економіці, але усуває її з комунікації центрального банку. В майбутньому це може призвести до втрати розуміння, що інфляція є монетарним феноменом.*

Зниження ролі грошей у формуванні політики підтверджується зменшенням кількості згадок про них у промовах голів центральних банків. За спостереженням М.Кінга (King), у 2000—2002 роках про гроші згадувалося лише в одній із 29 промов керуючого Банку Англії Е.Джоржа (George), в одній із 17 промов керуючого ФРС А.Грінспена (Greenspan), в одній із 11 промов керуючого Банку Японії Х.М.Хаямі (Hayami) і в трьох із 30 промов тодішнього Президента ЄЦБ В.Дюсенберга (Duisenberg).

У стандартних монетарних моделях багатьох центральних банків рівняння грошової пропозиції замінено правилом відсоткової ставки, а рівняння попиту на гроші не відіграє істотної ролі у визначенні обсягу ви-

робництва, інфляції і процентних ставок. У цих моделях стимулююча монетарна політика — неочікуване зниження номінальної відсоткової ставки — збільшує попит, обсяг виробництва і, зрештою, інфляцію.

У довгостроковому періоді інфляція визначається монетарною політикою, в тому сенсі, що функція реагування політики, яка визначає процентну ставку, містить експліцитний інфляційний таргет. У таких моделях для опису монетарної політики достатньо процентної ставки. Роль грошей у них не зменшується. Натомість усунення грошей із комунікації центральних банків спричиняє інші загрози. По-перше, це загроза ігнорування каналів трансмісійного механізму, що діє через ризик і різноманітні часові премії (кредитних каналів). По-друге, обговорення монетарної політики в термінах швидше реальних, ніж монетарних змінних може створити враження, що вона використовується для реагування на короткострокові коливання обсягу виробництва і зайнятості і реагує на кожний шок в економіці [15, с. 162, 168, 169].

За словами голови Банку Англії М.Кінга, “звичай мови не лише відображають звичай мислення, вони також впливають на них. Немає суперечності між тим, що в загальноприйнятті сучасних макромоделей політика аналізується в термінах процентних ставок, а зростання грошової маси є рушійною силою підвищення інфляції. Але буде прикро, якщо наш спосіб мислення і висловлювань призведе до помилкового переконання, що “інфляція завжди і всюди є реальним феноменом” [15, с. 173—174].

Виділимо деякі з ключових положень критики стратегії двох опор прийняття монетарних рішень.

1. Співіснування двох опор, даючи потенційно суперечливі сигнали, робить рішення монетарної політики менш прозорими і заплутує громадськість.

2. Стратегія, що націлена прямо на таргетування інфляції (чи її прогнозу) довела свою успішність у багатьох країнах. Її легко розуміє громадськість, рішення монетарної політики легко піддаються комунікації. Для ЄЦБ, первинною ціллю якого є цінова стабільність, це було б природне рішення [16].

3. Перша опора, як здається, ігнорується самим ЄЦБ у процесі прийняття політичних рішень. З’ясувалося, що на практиці важко виявити взаємозалежність між зростанням МЗ і наслідками рішень щодо відсоткової

ставки Керівної ради ЄЦБ. Економічні оцінки функції реагування для зони євро не довели, що зростання грошової пропозиції відіграє якусь роль у рішеннях ЄЦБ щодо процентних ставок. Більше того, коментуючи причини прийняття рішень монетарної політики, Керівна рада постійно наголошувала, що епізоди швидкого зростання грошової маси були викликані спеціальними факторами і/чи зміщеннями в попиті на гроші внаслідок змін портфельних переваг чи альтернативних витрат зберігання грошей. Із цієї причини вона інтерпретувала перевищення опорного значення як таке, що не сигналізує про ризики ціновій стабільності, а отже, не брала його до уваги.

4. У довгостроковому періоді існує ціла низка інших доволі стійких взаємозв’язків між номінальними змінними (рівняння реального обмінного курсу, рівняння Фішера), що зберігаються в довгостроковому періоді, проте вони самі по собі не виправдовують використання тієї чи іншої змінної як номінального якоря чи обрання певного правила монетарної політики.

5. ЄЦБ не роз’яснює детально і чітко роль грошей в інфляційному процесі і встановленні відсоткових ставок. Європейський центральний банк звинувачує у тому, що він не пояснює, чому він інтерпретує взаємозв’язок між грошима та цінами як причинну залежність, а не як просту кореляцію, і не оприлюднює формальної моделі ролі грошей в інфляції, яка піддається оцінюванню. У цьому сенсі монетарний устрій зони євро програє перед центральними банками, що таргетують інфляцію, і які оприлюднюють власні моделі прогнозування інфляції. Натомість ЄЦБ зазначає, що “надзвичайно важко інтегрувати активну роль грошей у загальноприйнятій моделі реальної економіки... незважаючи на те, що інфляція в кінцевому підсумку є монетарним феноменом”. Далі він визнає, що “практично нездійсненним є поєднання цих двох форм аналізу в єдиний аналітичний підхід” [11, с. 45, 46].

6. Інші, немонетарні змінні, виявляються інформативнішими в сенсі прогнозування інфляції, ніж гроші. Більше того, навіть якщо гроші справді містять корисну інформацію, немає підстав виділяти їх в окрему опору.

7. Для врахування ролі грошей у трансмісійному механізмі монетарної політики варто дивитися на більшою мірою прямі показники фінансових умов фірм і домогосподарств, ніж тем-

пи зростання широкої грошової маси. І в цьому випадку такий аналіз доцільно проводити в рамках другої опори.

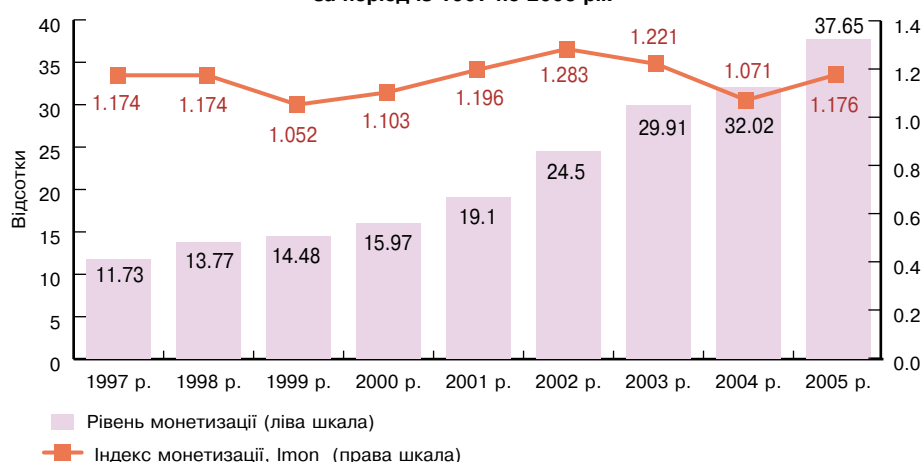
8. Корисність індикаторів середньо- та довгострокових загроз ціновій стабільності є непереконливою. На аргумент про прогностичний потенціал монетарної динаміки, який є індикатором середньо- і довгострокових загроз ціновій стабільності, деякі дослідники зауважують, що стратегія ЄЦБ не визначає, якою має бути реакція політики, якщо відповідні загрози залишаються лише потенційними [17].

Отже, чи слід Україні відмовлятися від оголошення прогностичних монетарних показників? На перший погляд, у нас немає зв’язку між динамікою грошової маси та інфляцією. Проте він існує, опосередковуючись інституційними змінними. Підвищення рівня монетизації економіки проявляється в тому, що темпи зростання грошової маси значно випереджають динаміку попиту на гроші, яка обумовлена зростанням цін та реального ВВП. Це свідчить про те, що з боку господарчої системи спостерігається інституційна (не пов’язана з використанням монетарних інструментів Національного банку) абсорбція значної частки грошової емісії [18]. 2001 року рівень монетизації підвищився на 19.6%, 2002-го — на 28.3, 2003-го — на 22.1, 2004-го — на 7.1, 2005-го — на 17.6 (див. графік 2).

Монетизація економіки стала головним чинником грошово-кредитної стабільності в умовах інтенсивної емісії грошей. У таблиці 4 наведено функціональний розподіл приросту МЗ у 2000—2005 роках.

Відновлення економічного зростання та фінансова стабілізація в 2000—2002 роках сприяли посиленню довіри до грошей і банківської системи. Це проявилось у підвищенні рівня та індексу зростання монетизації економіки відповідно до 15.97% та 1.103 2000 року, 19.10% та 1.196 2001-го, 24.5% і 1.283 2002 року. Цей період характеризувався зростанням частки приросту грошової маси МЗ, що поглиналася зростанням рівня монетизації (37.8% в 2000 році, 52.0 — у 2001-му і 72.3% — в 2002 році). У 2003—2004 роках проявилася нова тенденція — в умовах продовження зростання рівня монетизації (29.9% 2003-го та 31.9% 2004 року) відбувається зниження індексу її зростання (з 1.283 до 1.22 у 2003 році та до 1.071 в 2004 році). Це вплинуло на частку приросту грошової маси, яка

Графік 2. Рівень та індекс монетизації економіки України (за агрегатом М3) за період із 1997 по 2005 рік

Таблиця 4. Розподіл приросту грошової маси (М3) у 2000–2005 роках (у відсотках до загального приросту М3 за рік)

Показники	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Зростання реального ВВП	12.1	22.0	13.6	21.5	34.2	4.4
Підвищення цін	50.1	26.0	14.1	19.7	39.7	26.3
Монетизація (уповільнення швидкості обертання грошей)	37.8	52.0	72.3	58.8	26.0	69.3

Джерело. Забезпечення монетарної стабільності в умовах уповільнення макроекономічної динаміки (аналітична записка за підсумками виконання Основних засад грошово-кредитної політики у 2005 році). — Київ: Експертно-аналітичний центр з питань грошово-кредитної політики Ради НБУ, с. 5.

поглинається зростанням рівня монетизації: вона знизилася з 72.3% 2002-го до 58.8 2003-го та 26.0% 2004 року. У цей період відповідно посилювався зв'язок між грошовою масою і цінами: в 2003 році — 19.7%, а в 2004 році вже 39.7% приросту грошової маси було поглинуто зростанням цін.

Як відомо, 2005 рік характеризувався уповільненням темпів економічного зростання, яке розпочалося ще в другій половині 2004 року і триває у нинішньому. На тлі циклічних процесів, пов'язаних з економічною динамікою, спрацювали також суб'єктивні внутрішні чинники та погіршення зовнішньої кон'юнктури. Під суб'єктивними внутрішніми чинниками маємо на увазі процеси, які супроводжували перехід України напередодні президентських виборів 2004 року до нової макроекономічної моделі, яка характеризується значним зростанням соціальної підтримки бюджетної сфери і населення в цілому.

Як наслідок реальні наявні доходи населення зросли в 2005 році на 20.1% (за 2004 рік — на 19.6%), тоді як реальний ВВП — на 2.6% (за 2004 рік — на 12.1%). Витрати і заощадження за 2005 рік збільшилися на 38.4%, а обсяг заощаджень зріс у 2.1 раза. Депозити юридичних осіб зросли на 43.7%, заощадження громадян — на 76%. Усе

це не могло не позначитися на рівні монетизації, який у 2005 році досяг 37.65%. В результаті левова частка приросту грошової маси — 69.3% — знову була поглинута зростанням монетизації економіки.

Злам тенденції у процесах монетизації в 2005 році може виглядати як аргумент не на користь евристичного та прогностичного потенціалу монетарного аналізу в Україні. Проте насправді монетарні процеси зберігали певні стійкі тенденції у попередні роки. Більше того, можна визначити певні зміни в їх перебігу в 2007–2009 роках.

Стійкими були такі монетарні тенденції:

- ♦ випуск грошей в обіг здійснювався в основному через валютний ринок, що зумовлювалося високим ступенем відкритості української економіки, сприятливою зовнішньоекономічною кон'юктурою для основних товарів українського експорту й необхідністю нарощування золотовалютних резервів НБУ;

- ♦ як наслідок попит на грошову емісію переважно визначався поведінкою експортерів. Їх місце в структурі української економіки визначило певний “рівноважний” приріст цього попиту і відповідно — щорічної грошової емісії протягом 2000–2004 років;

- ♦ у свою чергу це зумовило слабкість

рефінансування як каналу грошової емісії та відсоткової ставки як інструменту монетарної політики НБУ;

- ♦ активна роль індексу зміни монетизації економіки (або зворотного показника — швидкості обертання грошей) у визначенні впливу монетарних чинників на інфляцію. При цьому хід монетизації економіки України в умовах глибоких інституційних перетворень відбувається як процес надмірної концентрації грошей у незначній частці населення та підприємств і має суперечливий характер з точки зору впливу на макроекономічні параметри.

Деякі із цих тенденцій об'єктивно або цілеспрямовано змінюватимуться протягом 2007–2009 років. Серед об'єктивних факторів, що впливатимуть на характер грошової пропозиції упродовж зазначеного періоду, — зміна тенденцій поточного і капітального рахунків платіжного балансу, зміна співвідношення внутрішніх споживчого та інвестиційного попиту, становлення геополітичних векторів розвитку Української держави. Цілеспрямовані дії (суб'єктивні фактори), що визначатимуть особливості грошової пропозиції, — це поступове зміщення пріоритету у грошово-кредитній політиці до контролю за інфляцією та лібералізація валютного регулювання. В результаті зменшуватиметься роль валютних інтервенцій як емісійного інструменту і зростатиме роль інструментів рефінансування.

Це означає, що зміняться первинні одержувачі грошової емісії, а це в умовах ще доволі низького рівня монетизації може змінити рівноважний приріст попиту на гроші та щорічної грошової емісії. Національний банк братиме участь у розбудові каналів монетарної трансмісії, а отже, сам певною мірою визначатиме цих первинних одержувачів. Назвемо лише кілька таких заходів: запровадження привабливого боргового інструменту для фізичних осіб, створення інституту первинних дилерів на ринку державних цінних паперів, перетворення Українського банку реконструкції та розвитку на банк другого рівня.

Ще однією очікуваною зміною в монетарних процесах є ймовірне посилення в майбутньому зв'язку динаміки грошових агрегатів із рівнем інфляції внаслідок, як стверджує О.Яременко, поступового вичерпання інституційних місткостей безінфляційного наповнення економіки грошима [18, с. 125].

Таким чином, прийняття рішень мо-

нетарної політики в наступні три роки потребуватиме формування окремого блоку монетарного аналізу з метою управління перебудовою емісійного і трансмісійного механізмів монетарної політики. Це і можна назвати першою опорою прийняття монетарних рішень у 2007—2009 роках. Другою опорою буде аналіз широкого кола макроекономічних і фінансових показників з точки зору їх впливу на цінову динаміку.

Є й інші, фундаментальніші підстави для виділення двох опор. Інфляція за своєю природою є, була і буде монетарним феноменом. Ніякої інфляції не було б, якби центральний банк не здійснював емісію грошей як представників вартості в обігу. Введення певної кількості грошей в обіг — це самостійне фундаментальне явище, яке за своєю природою і механізмами відрізняється від опосередкування руху грошей структурами економічного та інституційного середовища. Це опосередкування може привести до того, що збільшення грошової маси на 41.8% спричинить не інфляцію, а дефляцію, як це було в Україні у 2002 році. Якщо ж економічне та інституційне середовище є незмінним, то встановлюється прямий зв'язок між введенням в обіг грошей та інфляцією.

Розрізнення монетарних чинників інфляції, в основі яких лежить емісія грошей, і немонетарних факторів має принципове значення для розуміння інфляційних механізмів. Навпаки, ігнорування цих відмінностей може призвести до неправильних висновків і відповідно до неадекватних рішень. Інакше кажучи, є два принципово відмінних фактори, котрі визначають рівень інфляції: 1) введення грошей в обіг і 2) економічне та інституційне середовище, яке зв'яже цей випуск із динамікою цін. Врахування зазначених обставин і є об'єктивною основою для існування двох опор в аналізі і прийнятті рішень щодо монетарної політики. Для України, якій притаманний відносно високий рівень інфляції та її волатильності, невизначеність економічного й інституційного середовища, такий підхід має більше значення, ніж для країн із низьким рівнем інфляції та стабільним середовищем.

У цьому контексті обґрунтованим є встановлення прогнозного значення грошової маси на відповідний період та аналіз усіх його складових. Як середньостроковий орієнтир на 2007—2009 роки можна визначити щорічне зростання грошової маси в межах 25—35%. При визначенні таких параметрів вра-

ховано ряд обставин.

По-перше, економіка України поглинала в 1996—2005 роках 32—47% приросту грошової маси (за винятком 1998 року, коли сталася фінансова криза і приріст становив 25.2%, та 2005 року, коли приріст досягнув рівня 54.3%) незалежно від того, було зростання чи падіння ВВП, інфляція чи дефляція, ревальвація чи девальвація обмінного курсу (див. таблицю 5). Це свідчить про достатньо стабільну властивість економіки поглинати значний приріст грошової маси, що обумовлено недостатнім рівнем монетизації, попередньою низхідною траєкторією руху економіки, особливостями її структури.

Таблиця 5. Приріст монетарних агрегатів, реального ВВП та індексу споживчих цін										
	Відсотки									
Показники	1996 р.	1997 р.	1998 р.	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
ВВП	-10	-3	-1.9	-0.2	5.9	9.2	5.2	9.6	12.1	2.6
Монетарна база	38.0	44.6	22.2	39.0	40.0	37.4	33.6	30.1	34.1	53.9
Грошова маса	35.1	33.9	25.2	40.5	45.0	41.9	41.8	46.5	32.4	54.3
Інфляція	39.7	10.1	20.0	19.2	25.8	6.1	-0.6	8.2	12.3	10.3

По-друге, в міру зростання рівня монетизації, зміни валютного каналу емісії на кредитний, збалансування структури економіки і вичерпання інституційних порожнин приріст грошової маси буде зменшуватися. Це й обумовлює, з одного боку, доволі високий приріст грошової маси, а з другого — його зменшення порівняно з попередніми роками.

Зростання грошової маси не є монетарною ціллю і відхилення від неї не потребуватиме автоматичного коригування політики. Воно є приводом для уважного і детальнішого аналізу. Виділення монетарного аналізу як окремої опори прийняття монетарних рішень є також надзвичайно важливим із точки зору забезпечення принципів транспарентності і відповідальності монетарної політики. Воно вимагатиме від Національного банку оприлюднення і пояснення громадськості своїх рішень щодо динаміки грошової маси. Останнє є особливо важливим в умовах дії потужних інфляційних чинників немонетарного характеру, яка "розмиває" відповідальність НБУ за інфляційні процеси.

Отже, принципова відмінність двох факторів впливу на інфляцію, пов'язаних із введенням грошей в обіг і структурою економічного та інституційного середовища, необхідність у зв'язку із цим розрізняти вплив монетарних і немонетарних чинників на динаміку споживчих цін, переважною мірою немонетарний характер інфляції в Ук-

раїні, очікувана перебудова трансмісійних механізмів та інструментів монетарної політики, розвиток механізмів комунікації Національного банку з громадськістю вимагають розмежування двох опор прийняття рішень у монетарній політиці.

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ КОМУНІКАЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ

Важливим моментом забезпечення стабільності грошової одиниці, який повинен знайти відображення в монетарній стратегії, є підвищення якості комунікації центрально-

го банку із суспільством. Цьому сприятиме випуск щоквартальних звітів про монетарну політику.

У країнах, які здійснюють пряме таргетування інфляції, публікація звітів про інфляцію є чи не головним елементом стратегій комунікації центральних банків. Уперше такий документ було оприлюднено Банком Англії 1993 року. Не всі країни, що таргетують інфляцію, публікують такі спеціальні документи, — деякі з них пристосували для відповідних цілей свої традиційні регулярні публікації. Іншими інструментами комунікації є виступи керуючого і членів комітету з монетарної політики (КМП), протоколи засідань КМП, веб-сайти, тематичні брошури, щорічні звіти, прес-релізи і дослідницькі доповіді.

Для різних цільових аудиторій оптимальними є різні інструменти комунікації, але звіт про інфляцію містить синтетичну основну інформацію, тоді як деталі оприлюднюються окремо. В більшості випадків такі звіти виходять щоквартально, і частота їх публікації не збігається з частотою прийняття рішень у монетарній політиці (лише дві країни — Канада і Нова Зеландія — чітко встановлюють зв'язок між ними).

В Україні виправданою є публікація не звіту про інфляцію, а звіту про монетарну політику. Це пов'язано з тим, що в нашій країні інфляція поки що має переважно немонетарний харак-

тер, і Національний банк не може нести відповідальності за немонетарну інфляцію, яка більшою мірою залежить від економічної політики уряду. Монетарна ж політика майже цілком перебуває в компетенції НБУ, тому вона і повинна бути предметом звіту. Безумовно, в ньому мають знайти відображення всі аспекти аналізу інфляційних процесів, хоча значна частина цих процесів не залежатиме від діяльності НБУ. Звіт про монетарну політику доцільно щоквартально розглядати на засіданні Ради НБУ, після чого оприлюднювати.

Насамкінець — про форму оприлюднення монетарної стратегії в Україні: що це має бути — окремий, затверджений Радою НБУ, документ, чи, можливо, складова Основних засад? Можливі й інші форми.

У попередній статті ми розглядали відповідні документи ЄС, Чехії, Польщі, Словенії, Росії та Казахстану. Дослідження виявило, що монетарна стратегія у вузькому сенсі — як документ, котрий визначає середньострокові цілі монетарної політики і заходи з її реалізації — в кожному окремому випадку набуває різноманітних форм. У ЄС та Чехії — це система документів, які доповнюють один одного, в Польщі — документи, кожен з яких охоплює один із послідовних періодів (1999—2003 роки та після 2003 року до вступу до зони євро), у Словенії — документ, що не визначає кількісну пріоритетну ціль монетарної політики, а натомість, як і Європейський центральний банк, визначає аналітичні засади прийняття рішень у монетарній політиці — дві “опори”, довгостроковий орієнтир інфляції та цілий ряд кількісних індикаторів першої та другої опор монетарної політики.

У Росії та Казахстані стратегічний монетарний орієнтир та його обґрунтування є складовою частиною Основних напрямів грошово-кредитної політики, коли цільові орієнтири оголошуються на три роки наперед зі щорічним уточненням. При цьому в Росії спільна відповідальність уряду і центрального банку за виконання інфляційної цілі певною мірою забезпечується безпосередньою участю уряду в розробленні Основних напрямів та офіційним обчисленням базової інфляції. Так, статтею 4 Закону Російської Федерації “Про Центральний банк Російської Федерації (Банк Росії)” від 27 червня 2002 року передбачено, що Банк Росії “у взаємодії з урядом Російської Федерації роз-

робляє і проводить єдину державну грошово-кредитну політику”.

Згідно зі статтею 18 цього ж закону Рада директорів банку, до складу якої входять Голова Банку Росії та 12 членів, що обираються Державною Думою за узгодженням із президентом країни поданням Голови Банку Росії, і працюють у Банку на постійній основі, “спільно з урядом розробляє проект основних напрямів єдиної державної грошово-кредитної політики”.

В Україні ж прийняття монетарної стратегії в складі Основних засад ускладнюється тим, що механізм їх розроблення і затвердження сам по собі не передбачає спільної відповідальності уряду та Національного банку за виконання інфляційного орієнтиру.

Центральні банки Канади, Норвегії і Таїланду вміщують у регулярні звіти про інфляцію чи в їх аналоги короткі стратегічні документи, які включають середньострокову ціль та її обґрунтування, характеристику інструментів політики та прогнозування, опис механізму формування монетарної політики. Звертаючись до досвіду цих трьох країн, ми хочемо акцентувати увагу не на лаконічності стратегічних документів, а на регулярності і зв'язку стратегічного документа з документом, що характеризує поточну монетарну політику і містить макроекономічні прогнози. Детальний опис монетарного устрою ці країни подають в інших матеріалах та за допомогою різних засобів комунікації, на офіційних веб-сайтах центральних банків.

В Україні доцільно затвердити середньострокову монетарну стратегію на засіданні Ради НБУ і включити її до Основних засад грошово-кредитної політики на 2007 рік як розділ, що висвітлює середньострокові засади поточної монетарної політики. Це, з одного боку, відповідатиме чинному законодавству, а з другого — допоможе вирішити невідкладні завдання щодо удосконалення засад грошово-кредитної політики.

Література

1. Шводіауер Г., Комаров В., Акімова І. Незалежність, підзвітність і прозорість центрального банку: випадок України (проект аналітичної записки) / *United Nations Development Program / Blue Ribbon Analytical and Advisory Centre, Ukraine*.
2. Гриценко А. Развитие форм обмена, стоимости и денег. — К.: Основа, 2005. — С. 184.
3. *Classification of Exchange Rate Arrange-*

ments and Monetary Policy Frameworks // www.imf.org/external/np/mdf/er/2004/eng/0604.htm.

4. Кораблін С.О. Інфляційні орієнтири // *Дзеркало тижня*. — 2006. — № 10.

5. Кораблін С.О. Сукупна пропозиція і оптимальна інфляція // *Економіка і прогнозування*. — 2005. — № 1. — С. 9—32.

6. Interview: Otmar Issing // *Central Banking*. — 2004. — Vol. XIV. — № 3. — P. 13—23.

7. Issing O. Inflation targeting: a view from the ECB / “Inflation targeting: Prospects and problems”: Symposium St. Louis 16—17 October 2003.

8. Statement of the monetary policy strategy of the ECB // www.snb.ch/e/geldpolitik/geldpol.htm.

9. Selody J. Uncertainty and multiple perspectives / *Monetary analysis: tools and applications* ed. H-J. Klockers, C. Willeke. — Frankfurt am Main: ECB, 2001. — P. 31—46.

10. Issing O. Monetary Policy in a Changing Economic Environment // www.ecb.int/press/key/date/2002/html/sp020830.en.html.

11. The two pillars of the ECB's monetary policy strategy // *ECB Monthly Bulletin*. — 2000. — November. — P. 38—49.

12. Pill H. Summary / *Monetary analysis: tools and applications* ed. H-J. Klockers, C. Willeke. — Frankfurt am Main: ECB, 2001. — P. 11—30.

13. Masuch K., Pill H., Willeke C. Frameworks and tools of monetary analysis / *Monetary analysis: tools and applications* ed. H-J. Klockers, C. Willeke. — Frankfurt am Main: ECB, 2001. — P. 117—144.

14. Gerlach S. The two pillars of the ECB / Draft of April 1, 2004 to be presented at the 39th Panel meeting of Economic policy in Dublin, April 16—17, 2004.

15. King M. No money, no inflation — the role of money in the economy // *Bank of England Quarterly Bulletin*. — 2002. — Summer. — P. 162—177.

16. Gali J. Monetary Policy in the Early Years of EMU / Centre de Recerca en Economia Internacional (CREI) and Universitat Pompeu Fabra, May 27, 2002.

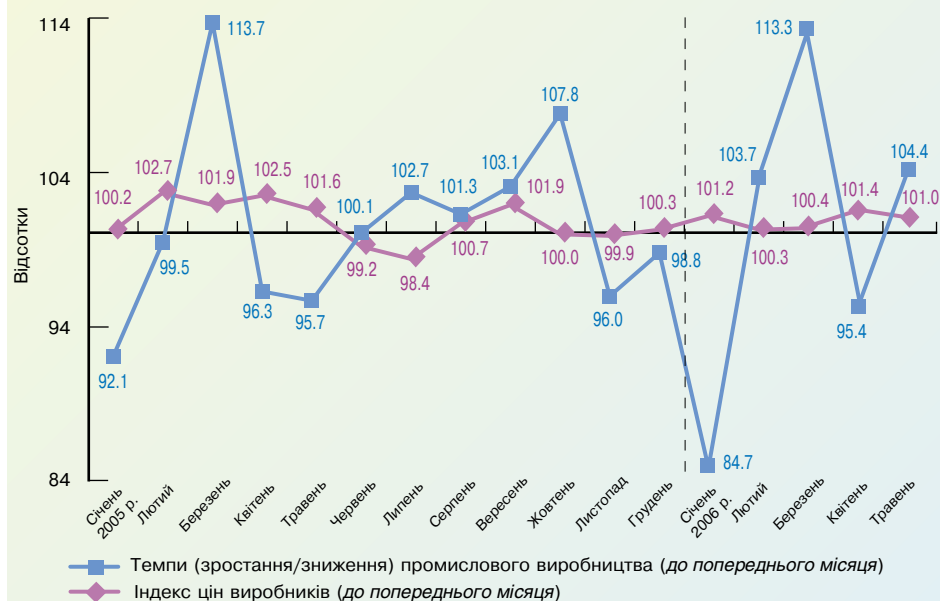
17. Gali J., Gerlach S., Rotemberg J., Uglieri H., Woodford M. The monetary policy strategy of the ECB reconsidered: monitoring the European central bank 5. — London: CEPR, 2004.

18. Яременко О.Л. Особливості монетарних процесів в Україні в 2001—2003 роках / *Монетарна політика в умовах економічного зростання: Матеріали науково-практичної конференції*. — К., 2004. — С. 125.

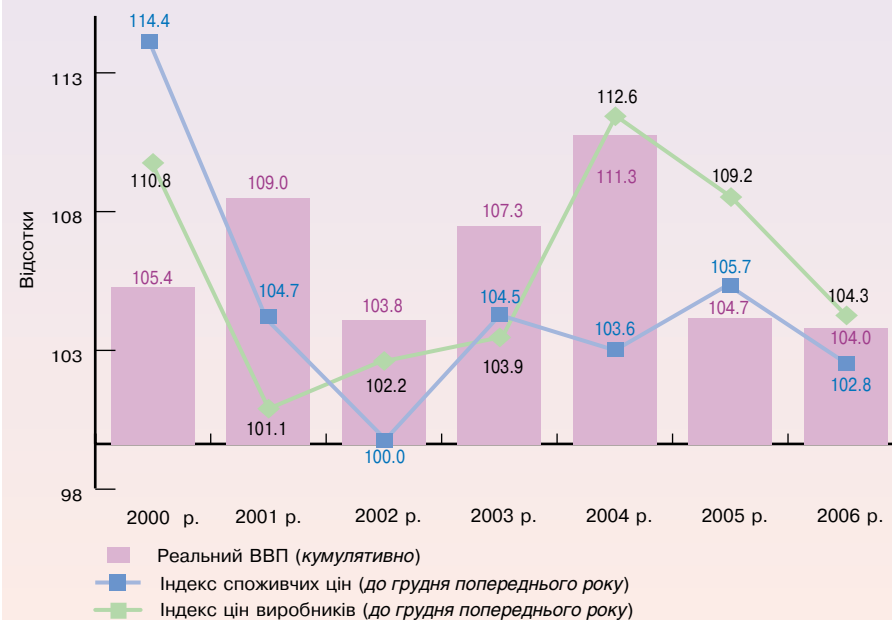
Основні макроекономічні показники розвитку України у травні 2000–2006 років

Показники	Відсотки						
	Травень 2000 р.	Травень 2001 р.	Травень 2002 р.	Травень 2003 р.	Травень 2004 р.	Травень 2005 р.	Травень 2006 р.
Реальний ВВП (до відповідного місяця попереднього року)	105.0	110.9	102.6	108.3	110.3	103.6	108.5
Реальний ВВП (кумулятивно)	105.4	109.0	103.8	107.3	111.3	104.7	104.0
Темпи (зростання/зниження) промислового виробництва (до попереднього місяця)	101.1	100.9	97.8	97.5	97.2	95.7	104.4
Темпи (зростання/зниження) промислового виробництва (кумулятивно)	111.1	119.1	105.5	111.9	117.6	106.2	102.4
Індекс споживчих цін (до попереднього місяця)	102.1	100.4	99.7	100.0	100.7	100.6	100.5
Індекс споживчих цін (до грудня попереднього року)	114.4	104.7	100.0	104.5	103.6	105.7	102.8
Індекс цін виробників (до попереднього місяця)	100.6	100.0	101.5	100.3	102.1	101.6	101.0
Індекс цін виробників (до грудня попереднього року)	110.8	101.1	102.2	103.9	112.6	109.2	104.3

Темпи (зростання/зниження) промислового виробництва та індекс цін виробників промислової продукції

Реальний ВВП, індекс споживчих цін та цін виробників промислової продукції у січні — травні 2000–2006 років

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту статистики та звітності Національного банку України.

Дослідження

**Світлана
Корнієнко**

Начальник управління методології, аналізу та прогнозування платіжного балансу департаменту платіжного балансу Національного банку України. Кандидат економічних наук

**Надія
Шоповаленко**

Головний економіст відділу аналізу та прогнозування департаменту платіжного балансу Національного банку України. Аспірант Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"

Аналіз та прогнозування показників зовнішньої торгівлі України: роль факторів РЕОК, зовнішнього та внутрішнього попиту

Протягом 1996–2005 років зовнішня торгівля України розвивалася нерівномірно і характеризувалася періодами як значного піднесення показників, так і істотного спаду. Подібна динаміка є результатом комплексного впливу численних внутрішніх і зовнішніх економічних, політичних та інших факторів. Мало того, розвиток зовнішнього сектору протягом останніх років свідчить про те, що основними фундаментальними чинниками, які зумовлюють динаміку експорту, є зміни кон'юнктури на світових ринках, структурні зміни в економіці України та характер проведення торговельної і валютно-курсової політики уряду й НБУ.

З метою чіткішого розуміння процесів, що відбуваються у вітчизняній економіці протягом останніх років, проведено дослідження впливу реального ефективного обмінного курсу, індексів цін на метали та енергоносії, зовнішнього і внутрішнього попиту на показники торговельного балансу України. При цьому враховано особливості товарної та географічної структури української торгівлі на основі економетричних моделей.

У дослідженні використано квартальні індекси експортних та імпорتنих цін (у доларах США) й індекси фізичних обсягів для двох регіонів – країн СНД і решти країн світу (РКС), побудовані на основі даних чотирьох знаків Гармонізованої системи (ГС) зовнішньої торгівлі. Такий розподіл зроблено на підставі того, що товарна структура як експорту, так і імпорту відрізняється залежно від регіону. Крім того, припускається, що екзогенні фактори можуть відрізнятися для цих регіонів та мати різний ступінь впливу на показники експорту/імпорту. Окремо розглядалися показники для основних товарних груп, а саме: продовольчих товарів, металів, продукції хімічної та машинобудівної галузей, енергоносіїв.

ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для дослідження ступеня впливу екзогенних факторів доволі часто застосовують підхід, який базується на аналізі еластичностей. У процесі дослідження побудовано та проаналізовано функції попиту для експорту й імпорту товарів. У більшості наукових праць, присвячених аналізу обсягів зовнішньої торгівлі, регресорами для експорту (імпорту) слугують ефективний обмінний курс, відносні експортні (імпорتنі) ціни та світовий (вітчизняний) попит.

Вплив зазначених вище факторів на зовнішню торгівлю досліджували ще на початку минулого сторіччя. Зокрема, 1923 року введено так звану "умову Маршалла-Лернера" (Marshall-Lerner condition), згідно з якою зниження курсу національ-

ної валюти призводитиме до поліпшення торговельного балансу, якщо сума абсолютних значень еластичностей експорту й імпорту за попитом перевищуватиме одиницю. Пізніше Тінберген у праці "Економетричний підхід до проблем бізнес-циклу" вказав на те, що сума еластичностей у більшості випадків є меншою за одиницю. Інакше кажучи, умова Маршалла-Лернера не виконується на практиці, і девальвація валюти у короткостроковій перспективі не веде до поліпшення торговельного балансу країни.

Додаткові дослідження, проведені Міжнародним валютним фондом у 1950-х роках, виявили, що незважаючи на теоретичну правильність твердження, існує проблема безпомилкового вибору механізму та часового горизонту оцінки. Необхідно розрізняти короткострокову та довгострокову еластичності. На проміжку часу, мен-

Додаток 1. Розрахунок індексів фізичних обсягів і цін зовнішньої торгівлі

При побудові індексів експортних та імпорتنних цін і фізичних обсягів використано "Методологічні положення розрахунку індексів цін, фізичного обсягу та умов торгівлі у зовнішній торгівлі товарами", розроблені ДКС України та "Manual for the Export and Import Price Indices". Були виведені цінові індекси Ласпейреса, Пааше та Фішера, ґрунтуючись на таких формулах:

$$P_L = \frac{\sum p_t^i q_0^i}{\sum p_0^i q_0^i} \times 100$$

$$P_P = \frac{\sum p_t^i q_t^i}{\sum p_0^i q_t^i} \times 100$$

$$P_F = \sqrt{P_L \times P_P}$$

де P_L, P_P, P_F — відповідно індекси цін Ласпейреса, Пааше та Фішера;

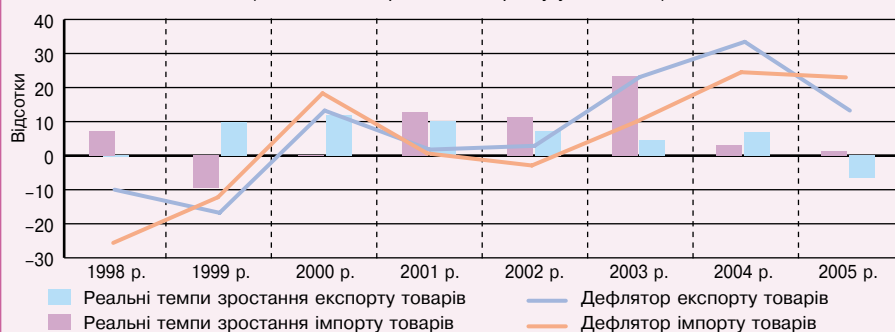
p_0^i, q_0^i — ціни та фізичні обсяги товару i в базовому періоді;

p_t^i, q_t^i — ціни та фізичні обсяги товару i в періоді, що оцінюється.

Індекси згладжували шляхом вилучення складових, які були надто волатильними і становили незначну частку в загальній структурі. Крім того, пікові значення індексів цін на товари згладжували статистичними методами.

Індекси реального зростання імпорту й експорту товарів за вісьмома основними групами розраховано як співвідношення між вартісними та ціновими індексами.

Графік 1. Реальні темпи зростання та дефлятори товарних потоків (зміна до попереднього періоду у відсотках)

Джерела: Держкомстат України; розрахунки авторів.

шому, ніж 1 рік, імпорту і експорту можуть бути нееластичними за курсом та доходом. Однак за умови правильного врахування часових лагів і вибору довгострокових еластичностей вплив валютного курсу на торговельний баланс виявляється значимим.

Сенхаджі і Монтенегро (Senhadji і Montenegro) [14, 15] дослідили довгострокові й короткострокові еластичності зовнішньоторговельних потоків за реальним ефективним обмінним курсом (РЕОК) та зовнішнім і внутрішнім попитом для 53 країн. У більшості випадків фактори виявилися статистично значимими, а показники еластичностей мали очікуваний знак. Середнє значення короткострокової еластичності за РЕОК близьке до нуля, тоді як довгострокова еластичність прямує до 1. Аналогічно короткострокові та довгострокові еластичності за внутрішнім/зовнішнім попитом становлять у середньому 0.5 та 1.5. Слід зазначити, що в розвинутих країнах еластичність за РЕОК є вищою, ніж у країнах, що розвиваються (за винятком показників експорту країн Азії, для яких довгострокова еластичність становить близько 2).

Фахівці МВФ зазначають [8], що значимість впливу РЕОК на зовнішньоторго-

вельні потоки значною мірою залежить від частки товарів із низькою ціновою еластичністю в структурі зовнішньої торгівлі. Крім того, залежно від структури імпорту (товари кінцевого та проміжного споживання, інвестиційний імпорту) у ролі регресорів, які характеризують вплив внутрішнього попиту на імпорту, експерти МВФ радять використовувати такі показники: валовий внутрішній продукт (ВВП), показник абсорбції, показник інвестиційних витрат і валовий чистий дохід. Аналогічно для експорту вплив зовнішнього попиту

оцінюють за допомогою зважених показників ВВП, валового внутрішнього наявного доходу та імпорту країн — основних торговельних партнерів.

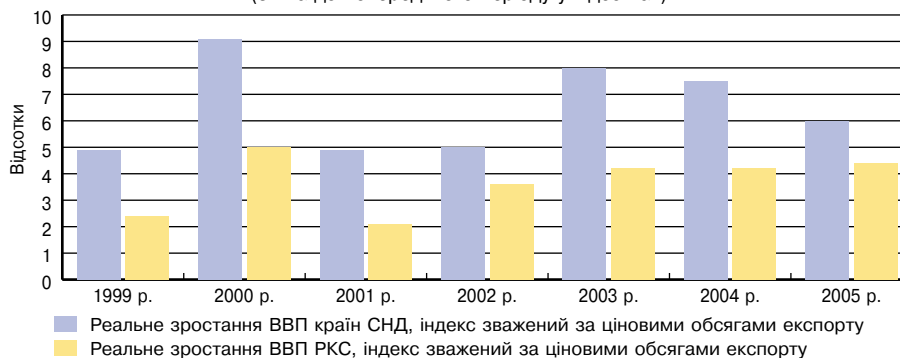
Наукові праці останніх років, де аналізувалися залежності між торговельними потоками України, з одного боку, та РЕОК і попитом — з другого, свідчать про значні розбіжності в оцінці фундаментальних факторів впливу на зовнішню торгівлю в Україні та їх можливий внесок в економічне зростання країни.

Так, розрахунки експертів Світового банку [4] вказують на виконання умови Маршалла-Лернера в довгостроковій перспективі як для всієї торгівлі, так і для торгівлі з регіонами СНД та РКС. За отриманими результатами торгівля України з СНД чутливіша до цих факторів, ніж торгівля з РКС. До того ж, величина еластичності експорту за доходом для РКС менша від одиниці (0.8). Це підштовхує експертів до думки, що експорт України до РКС (як "представників" світової економіки) зростає повільніше, за інших рівних умов, ніж сама світова економіка.

Водночас Ю. Василенко [2], досліджуючи чинники, що впливають на імпорту із країн — торговельних партнерів України (крім СНД та Балтії), дійшов висновку, що найвагомим фактором впливу на показник імпорту є фактор виробництва продукції у країнах-партнерах. Крім того, на обсяги імпорту впливають виробництво української продукції, прямі іноземні інвестиції та відносна інфляція. Ці висновки не суперечать результатам, отриманим фахівцями Світового банку, за якими еластичність імпорту з РКС за зовнішнім попитом та РЕОК становила відповідно 1.2 та 0.8.

У праці Ю. Шевчука [5] аналізується вплив чинників на цінові обсяги торгівлі товарами. Згідно з проведеним дослідженням у довгостроковій перспективі обсяги експорту характеризуються помітною залежністю від власних лагових значень і промислового виробництва в Росії. Крім того, автор встановив, що збільшен-

Графік 2. Показники зовнішнього попиту (зміна до попереднього періоду у відсотках)

Джерела: IFS; Держкомстат України; розрахунки авторів.

Додаток 2. Розрахунок РЕОК, використаного в моделі

Реальний ефективний обмінний курс — показник, який характеризує зміну вартості національної грошової одиниці протягом певного періоду часу з урахуванням зміни її номінального обмінного курсу стосовно валют країн — основних торговельних партнерів та зміни співвідношення внутрішніх і зовнішніх цін. РЕОК є одним з основних індикаторів зовнішньої конкурентоспроможності. Однак досі немає єдиної методології його побудови. Для розрахунку індексу використано таку формулу:

$$REER = \prod_{i=1}^m [E_i \times P_i]^{w_i} \times \frac{1}{P}$$

де $REER$ — РЕОК; m — кількість країн — основних торговельних партнерів, обраних при розрахунку РЕОК. Для розрахунку РЕОК для України обрані: Білорусь, Болгарія, Великобританія, Китай, Латвія, Литва, Молдова, Польща, Росія, Румунія, Словаччина, США, Туреччина, Чехія, Естонія, Угорщина, а також 12 країн єврозони, для яких використовувався єдиний показник обмінного курсу та індексу цін (середнє значення частки зазначених вище країн у зовнішньоторговельному обороті України протягом 1997—2004 років становить 73%); w_i — вага i -ї країни, $i = 1 \dots m$. Для розрахунку використовувалися ваги за цінними обсягами експорту, імпорту й зовнішньоторговельного обороту; E_i — номінальний обмінний курс валюти i -ї країни щодо гривні; P та P_i — відповідно індекс внутрішніх цін України та індекс цін в i -ї країні.

Визначення РЕОК на основі ІСЦ (індексу споживчих цін) є найпоширенішим. Цей індикатор дає змогу порівняти як ціни на товари, так і ціни на послуги. Одним з основних недоліків використання РЕОК на основі ІСЦ є те, що даний індекс більшою мірою враховує ціни на товари й послуги для внутрішнього кінцевого споживання і зовсім не відображає зміну цін на товари проміжного споживання, які є важливою компонентою українського експорту.

Крім того, структура кошика товарів індексу споживчих цін у різних країнах відрізняється. В країнах із перехідною економікою на динаміку ІСЦ впливають зокрема такі фактори, як заходи щодо цінової лібералізації та адміністративне регулювання цін на деякі види товарів.

При використанні РЕОК на основі ІЦВ (індексу цін виробників) залишаються недоліки, пов'язані з різною структурою кошика товарів. На наш погляд, цей індекс є репрезентативнішим, оскільки порівнює ціни на товари, що експортуються, і товари проміжного споживання. Однак вико-

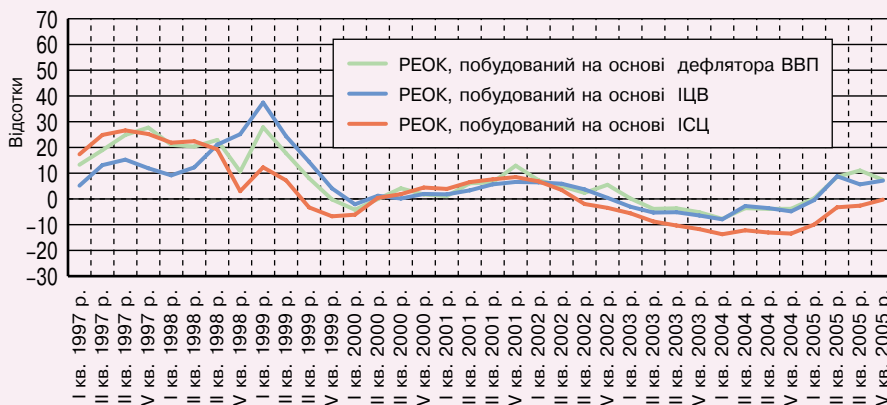
ристання його для оцінки конкурентоспроможності ускладнюється тим фактом, що у короткостроковій перспективі компанії можуть використовувати неринкові механізми ціноутворення для утримання вже зайнятого сегмента ринку.

Визначення РЕОК на основі дефлятора ВВП вирішує проблему зіставності. Проте цей індекс включає динаміку цін на товари й послуги внутрішнього спожи-

вання (а саме в будівництві і державному секторі) та не враховує динаміку імпортих цін на товари кінцевого споживання.

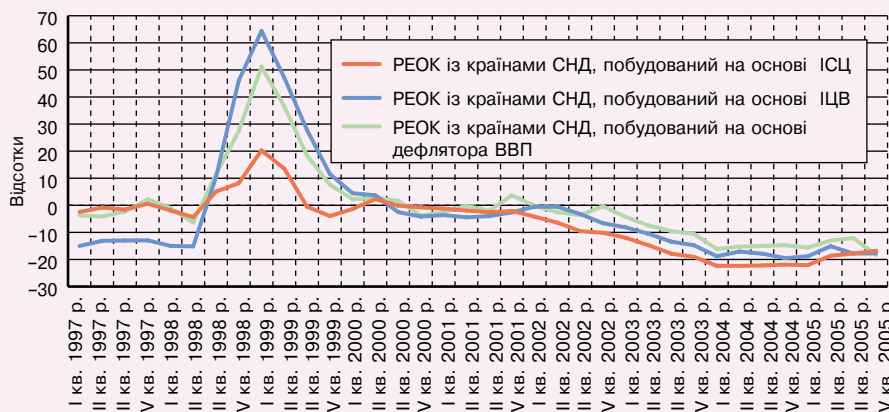
РЕОК, визначений на основі індексу витрат робочої сили на одиницю продукції, вважається найприйнятнішим для оцінки конкурентоспроможності, оскільки витрати на робочу силу є важливою компонентою виробничих витрат. Але за такого вимірювання можуть не враховуватися де-

Графік 3. РЕОК, зміна у відсотках (2000 р. = 0)

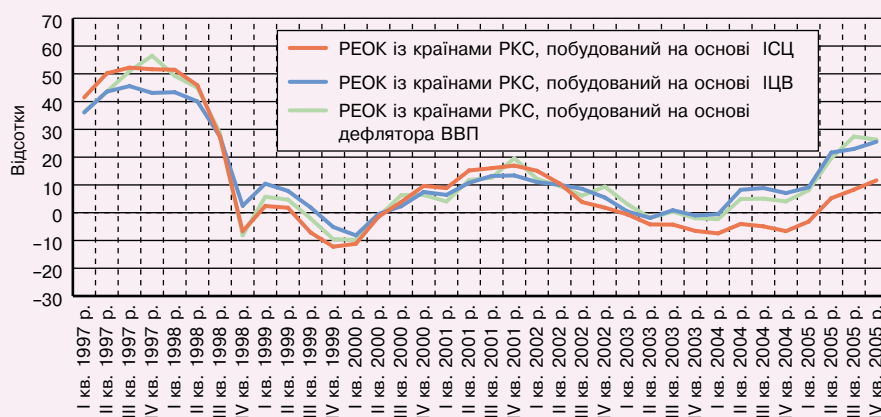
Джерела: Держкомстат України; розрахунки авторів.

Графік 4. РЕОК із країнами СНД, зміна у відсотках (2000 р. = 0)

Джерела: Держкомстат України; розрахунки авторів.

Графік 5. РЕОК із країнами РКС, зміна у відсотках (2000 р. = 0)

Джерела: Держкомстат України; розрахунки авторів.

які важливі аспекти. Наприклад, падіння витрат на робочу силу внаслідок заміщення факторів виробництва, а саме заміщення праці капіталом, не обов'язково означатиме підвищення конкурентоспроможності. Крім того, розрахунок цього індексу є дуже трудомістким, оскільки не всі країни надають статистику показника продуктивності.

Зазначимо, що інтерпретацію індексів РЕОК на основі різних цін треба проводити обережно, оскільки їх динаміка може свідчити не лише про зміну рівня конкурентоспроможності, а й стосуватися процесу встановлення економічної рівноваги. Скажімо, ревальвація РЕОК на основі ІСЦ може свідчити про процеси підвищення життєвого рівня та продуктивності в країні.

При побудові моделі автори розглядали різні показники РЕОК залежно від регіону і товарної групи аналізованого показника. Було розраховано загальний показник РЕОК, РЕОК для країн СНД та РКС. Зважування відбувалося за вагами експорту, імпорту і товарних потоків у цілому.

При аналізі динаміки отриманих показників РЕОК (див. графіки 3—5) одразу можна помітити, що РЕОК, виміряний за ІСЦ, відрізняється від решти індексів. Так, після кризи 1998 року він девальгував найбільше. Розбіжність індексів можна пояснити тим, що, на відміну від більшості країн, у яких дефлятор ВВП, індекс промислових і споживчих цін мають схожу динаміку, в Україні динаміка ІСЦ відрізняється від динаміки інших цінових індексів, що й спричиняє різну динаміку РЕОК.

Крім того, у 2005 році спостерігається втрата сформованого протягом 2003—2004 рр. запасу конкурентоспроможності внаслідок номінальної ревальвації гривні відносно долара та зростання внутрішніх цін відносно цін торговельних партнерів України.

РЕОК для країн СНД і РКС відрізняються один від одного. Криза в Азії, яка негативно вплинула на російську економіку, призвела до значного зміцнення гривні щодо валют країн СНД наприкінці 1998 року з її подальшим послабленням. Динаміка РЕОК РКС мала зовсім інший характер. Унаслідок азійської кризи курс гривні номінально девальгував відносно валют РКС, створивши таким чином значний запас конкурентоспроможності, проте ревальвація 2005 року значно зменшила його. Оскільки з 2000 року курс гривні щодо долара мав стабільну динаміку, формування РЕОК значною мірою відбувалося під впливом динаміки курсу євро щодо долара на світових ринках. Особливо добре ця тенденція простежується при аналізі РЕОК для РКС, для якого вага країн зони євро становить близько 50 відсотків.

ня роздрібного товарообороту щонайменше не поліпшує вартісні показники експорту, дефіцит бюджету стимулює обсяги експорту, а вплив грошової маси виявляє протилежні тенденції. Девальвація грошової одиниці та зниження реального обмінного курсу обмежують імпорт у поточному періоді, однак вплив цього показника з лагом у 4 місяці має протилежний характер. Обсяг промислового виробництва роздрібного товарообороту, пропозиція грошової маси і дефіцит бюджету не впливають на імпорт.

ПОБУДОВА ТА АНАЛІЗ СТАТИСТИЧНИХ РЯДІВ ДАНИХ МОДЕЛІ

Для розрахунку моделі використовувалися квартальні показники за період 1996—2005 рр. з таких джерел, як бази даних Держкомстату України, департаменту платіжного балансу НБУ, бази даних IFS (International Financial Statistics), дані Reuters та агенції Energy Information Administration. Використовувалися також ресурси мережі Інтернет.

Індекси експортних та імпортних цін (у доларах США) й індекси фізичних обсягів розраховано на основі даних чотирьох знаків Гармонізованої системи зовнішньої торгівлі ДКС України. Розрахунок індексів та аналіз результатів наведено у додатку 1.

У моделі розглянуто фактори, які впливають на зовнішню торгівлю: РЕОК, композитний індекс світових цін¹ на метали та енергоносії, зовнішній попит, розрахований як зважений за частками експорту ВВП країн — основних торговельних партнерів.

Зазначимо, що зовнішній попит РКС зростає повільніше, ніж попит країн СНД. Це може вплинути на результати оцінки рівня та еластичності за попитом для цих регіонів.

Загалом як показник внутрішнього попиту використовувалася величина реального ВВП України, однак під час моделювання динаміки продовольчого та промислового імпорту використано показник кінцевого споживання домогосподарств. Зауважимо, що в ролі фактора внутрішнього попиту для таких груп товарів, як продукція металургійної, хімічної та деревообробної галузей, машинобудування доцільно було б розглянути показник зростання промислового виробництва в Україні, що буде зроблено в наступних дослідженнях. Оскільки основною статтею продовольчого експорту є зернові, у рівнянні вирішено використати показник урожайності зернових в Україні.

¹ Індекс побудовано на основі індексу цін на метали IFS і цін на сталь гарячого та холодного прокату на ринках Азії та Європи.

Ціни на метали та енергоносії є факторами формування експортно-імпортних цін. Слід зазначити, що значне подорожчання металів у 2004 році було одним з основних факторів збільшення цінових обсягів українського експорту. Ціни на енергоносії найбільшою мірою залежать від цін на газ і нафту. В свою чергу, імпортна ціна на нафту повторює динаміку світової ціни на нафту марки West Texas Intermediate, але є нижчою, оскільки Україна імпортує в основному нафту марки URALS, яка гіршої якості, і тому дешевша. Крім того, на ціноутворення впливає також встановлювана урядом Росії митна ставка на експорт нафти і нафтопереробної продукції.

РЕЗУЛЬТАТИ МОДЕЛЮВАННЯ

При побудові моделі ми виходили з припущення, що Україна не може впливати на процеси ціноутворення на світових ринках. Оскільки Держкомстат України не обчислює обсяги зовнішньої торгівлі на основі широкої економічної класифікації (інвестиційні, проміжного споживання та кінцевого споживання), а аналізувати загальні обсяги зовнішньої торгівлі не зовсім доцільно, адже динаміка за окремими групами товарів може бути різноспрямованою, в моделі окремо розглядаються показники експорту й імпорту восьми основних торговельних груп. Показники експорту й імпорту дезагреговано за двома регіонами: країни СНД та РКС.

Найважливіші для аналізу зовнішньоторговельних потоків рівняння моделі описано нижче.

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ІМПОРТ ТА ЕКСПОРТ

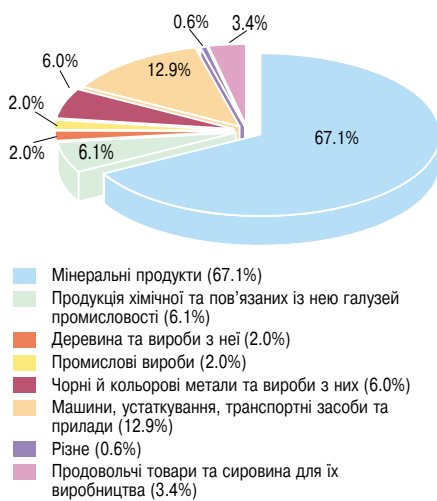
Імпорт енергоносіїв відіграє важливу роль не лише в зовнішньоторговельних потоках, а й у розвитку економіки України загалом.

При побудові моделі використано РЕОК із країнами СНД, розрахований на основі ІЦВ, оскільки енергетичні ресурси є важливою складовою промислового виробництва, а переважна більшість енергетичного імпорту надходить до України з Росії і Туркменистану (див. графіки 6—7). Доцільність використання зазначеного вище РЕОК підтверджується статистичними оцінками рівняння.

Крім того, в моделі енергетичного імпорту використано фіктивну змінну, яка нівелює шоковий вплив виборів 2004 року.

У рівнянні експорту енергоносіїв як фактори впливу розглянуто РЕОК і зовнішній попит, зважені за вагами імпорту для всіх країн — основних торговельних партнерів України. Оскільки частина

Графік 6. Товарна структура імпорту з країн СНД

Джерела: Держкомстат України; розрахунки авторів.

імпортних енергоносіїв піддається подальшій переробці й експортується, в даному рівнянні доцільно розглянути як регресор показник імпорту енергоносіїв.

Отримані еластичності свідчать про більшу залежність від РЕОК енергетичного імпорту, ніж експорту, що, на нашу думку, є наслідком значної зарегульованості експорту енергоносіїв.

У результаті проведеної оцінки рівнянь підтвердилися значимість таких факторів, як внутрішній попит і зовнішній попит відповідно для імпорту й експорту енергоносіїв.

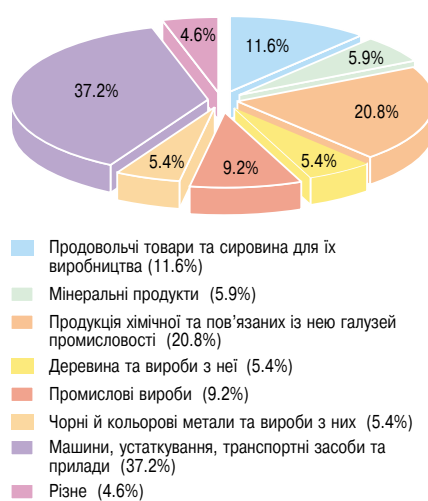
ЕКСПОРТ ТА ІМПОРТ ПРОДУКЦІЇ ХІМІЧНОЇ, ДЕРЕВООБРОБНОЇ, МЕТАЛУРГІЙНОЇ І МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗЕЙ

Оскільки динаміка показників імпорту зазначених вище груп має односпрямований характер (див. графіки 10—11), при моделюванні даних показників використано ВАР-інструментарій.

Показники еластичностей за внутрішнім попитом (як для країн СНД, так і для РКС) свідчать про наявність тісних коопераційних зв'язків в економіці України з іншими країнами у виробничому процесі. Крім того, **високу еластичність імпорту** (див. додаток 4) машинобудування з країн РКС можна пояснити наявністю високотехнологічного імпорту із цих країн до України.

Модель засвідчує, що вплив РЕОК на торгівлю з країнами РКС є більшим, ніж із країнами СНД. Частково це пояснюється більш ринковими принципами торгівлі з країнами РКС, тоді як на ринках СНД діє низка додаткових явних і неявних торговельних обмежень.

Графік 7. Товарна структура імпорту з країн РКС

Джерела: Держкомстат України; розрахунки авторів.

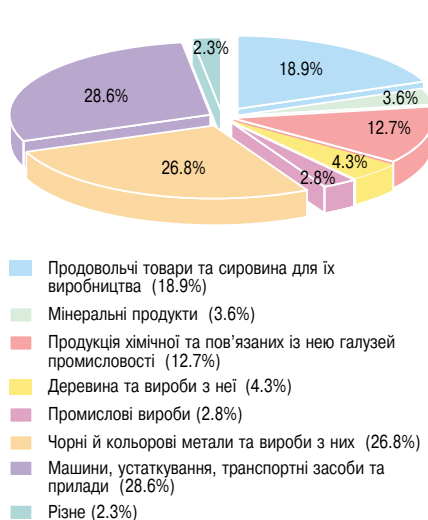
З аналогічних міркувань вирішено побудувати ВАР для експорту товарів до СНД і РКС. У процесі аналізу результатів виявлено, що показник РЕОК є незначимим для експорту товарів деревообробної та металургійної галузей.

Існування взаємозалежності між проаналізованими групами товарів (відображений у ВАР-рівняннях як авторегресійна частина) пояснюється тим, що для завершеного виробничого циклу в Україні потрібні товари, які належать до різних груп за експортно-імпоротною товарною класифікацією.

Крім того, аналіз виявив наявність тіснішої залежності (збереження коопераційних зв'язків) для країн СНД, на відміну від регіону РКС.

Вищі еластичності показників зовнішньої торгівлі товарами за зовнішнім попитом, ніж за РЕОК, можна пояснити-

Графік 8. Товарна структура експорту до країн СНД

Джерела: Держкомстат України; розрахунки авторів.

ти тим, що показник попиту, використаний у дослідженні, є менш волатильним, отже, ймовірність його різкої зміни дуже низька. Водночас динаміка РЕОК свідчить про велику вірогідність таких коливань у майбутньому.

ПРОДОВОЛЬЧИЙ ЕКСПОРТ ТА ІМПОРТ

У ролі внутрішнього попиту в моделі продовольчого імпорту вирішено використати кінцеві споживчі витрати домогосподарств. У процесі оцінки рівняння цей індикатор виявився більш значимим, ніж ВВП, з еластичністю 1—1.1 залежно від регіону.

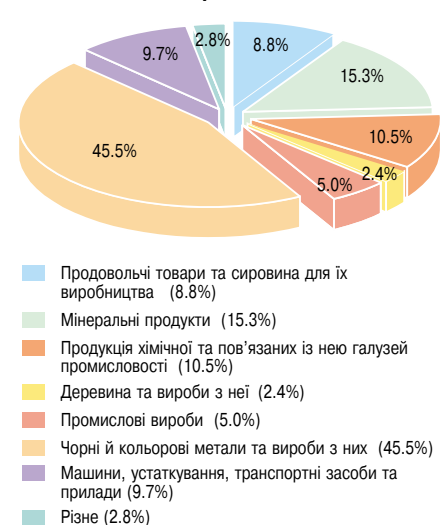
Оскільки основною статтею продовольчого експорту є зернові, у рівнянні як регресор використано показник урожайності зернових в Україні. Виявилось, що цей фактор є значимим, а еластичність експорту за показником урожайності для країн РКС є більшою, ніж для країн СНД.

Крім того, за результатами моделей, вплив РЕОК на продовольчий імпорт виявився незначущим. Одним із пояснень цього може бути наявність фактора адміністративного регулювання на ринку продовольчих товарів в Україні й регулювання продовольчого імпорту за допомогою тарифних та інших обмежень. З іншого боку, РЕОК істотно впливає на продовольчий експорт до регіону РКС (еластичність 1.32).

РІВНЯННЯ ЕКСПОРТНИХ ТА ІМПОРТНИХ ЦІН

Окрім рівнянь фізичних обсягів, модель містить також цінові рівняння. Експортні й імпорتنі ціни в Україні залежать від зваженого індексу цін у країнах

Графік 9. Товарна структура експорту до країн РКС

Джерела: Держкомстат України; розрахунки авторів.

Додаток 3. Формалізація моделі

Формалізована економетрична модель складається із 40 рівнянь та 2 тотожностей. У разі виникнення проблем зі стаціонарністю часових рядів застосовується механізм корекції (виправлення) помилок. У моделі використовуються як одиничні рівняння, так і системи рівнянь векторної авторегресії (ВАР). Рівняння ВАР побудовані для показників товарних груп, динаміка яких має односпрямований характер. Для оцінки структурних змін в економіці, а також явищ політичного та регуляторного характеру використано фіктивні змінні.

Рівняння для фізичних обсягів

$$M1 = f(Cons, dummy)$$

$$M2 = f(GDP_UA, REER, dummy)$$

$$[M3, M4, M6, M7] = VAR([M3(-1), M4(-1), M6(-1), M7(-1)], GDP_UA, REER)$$

$$M5 = f(Cons, REER, dummy)$$

$$M8^* = f(M8(-1), M8(-2))$$

$$X1_cis = f(GDP_W, REER, Harvest, dummy)$$

$$X2 = f(GDP_W, REER, M2, dummy)$$

$$[X3, X4, X6, X7] = VAR([X3(-1), X4(-1), X6(-1), X7(-1)], GDP_W, REER)$$

$$X5 = f(GDP_W, REER, M5, dummy)$$

$$X8^* = f(X8(-1), X8(-2))$$

Рівняння цін

$$PM = f(energy, P)$$

$$PX = f(metal, P)$$

де $M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8, X1, X2, X3, X4, X5, X6, X7, X8$ — реальні темпи зростання імпорту, експорту: продовольчих товарів (1); енергоносіїв (2); продукції хімічної галузі (3); деревини та виробів із неї (4); промислової продукції (5); металів (6); продукції машинобудування (7); інших груп товарів, що не входять

до попередніх груп (8); PM — дефлятор імпорتنних цін; PX — дефлятор експортних цін;

$energy$ — зважений індекс цін на енергоносії; $metal$ — зважений індекс цін на метали;

P — зважений індекс цін у країнах — основних торговельних партнерах;

$Cons$ — реальні споживчі витрати домогосподарств; GDP_UA — реальні темпи зростання ВВП України;

GDP_W — залежно від того, експорт до якого регіону оцінювався, в рівняннях розглянуто реальні темпи зростання зваженого ВВП країн — основних торговельних партнерів у цілому, країн СНД та РКС;

$Harvest$ — показник урожайності зернових;

$REER$ — множина показників РЕОК (РЕОК із країнами СНД/ РКС, зважений за вагами експорту/імпорту і розрахований на базі індексу цін виробників, дефлятора ВВП та індексу споживчих цін);

$Dummy$ — множина фіктивних змінних, які оцінюють: 1) вплив виборів 2004 року; 2) вплив фінансової кризи 1998 року; 3) вплив неврожаю у 2003 році; 4) значні бюджетні виплати напередодні виборів Президента України у 2004 році; 5) експеримент у металургійному комплексі протягом 1999—2001 рр., завдяки якому металургійні підприємства отримали значні податкові пільги.

* Оскільки до восьмої групи входять дрібні споживчі товари, не включені до основних семи груп, а також враховуючи її незначну частку, для прогнозу було вирішено використати рівняння авторегресії другого порядку.

— торговельних партнерів України (найкращий статистичний результат виявлено при використанні зваженого індексу цін виробників), цін на метали та цін на енергоносії. Еластичності за цінами на метал, енергоносії та зваженим показником індексу цін становлять відповідно 0.8, 0.5, 0.1—0.2.

ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ЗОВНІШНЬО-ТОРГОВЕЛЬНИХ ПОТОКІВ НА 2006 РІК

На основі побудованої моделі розроблено прогноз показників зовнішньої торгівлі України у 2006 році. Зауважимо, що розрахунки проведено з урахуванням структури української економіки та її зовнішньої торгівлі, сформованої останніми роками. Дані розрахунки не враховують можливих дій уряду щодо структурної перебудови найенерго-

ємніших галузей економіки. Екзогенні показники та їх прогнозні значення у 2006 році подано в таблиці 1.

Отримані результати свідчать про стрімкіше порівняно з експортом зростан-

енергоносіїв на тлі значно нижчих темпів зростання світових цін на основну продукцію українського експорту.

За визначених вище умов від'ємне сальдо торгівлі товарами у 2006 році становитиме близько 7.5 млрд. доларів США. Детальний прогноз за основними торговельними групами подано у таблиці 2.

ВИСНОВКИ

Проведене нами дослідження підтвердило залежність обсягів як експорту, так і імпорту товарів від РЕОК та зовнішнього попиту. Вплив РЕОК і зовнішнього попиту на український експорт різниться залежно від товару, котрий експортується, та регіону, до якого поставляється товар.

Вплив зовнішнього попиту на показник експорту. Детальний аналіз засвідчив більшу еластичність експорту за зовнішнім попитом для регіону СНД (еластичності коливаються у межах 0.9—3.72). Найчутливішим до змін зовнішнього попиту виявився експорт машин та устаткування для обох регіонів, еластичність експорту за попитом для регіону РКС становить 1.29, для регіону СНД — 3.72.

Вплив РЕОК на зовнішньоторговельні обсяги. Загалом виявилося, що український імпорт чутливіший до змін РЕОК, аніж експорт. Проте РЕОК істотно впливає на продовольчий експорт до регіону РКС (еластичність 1.32) та експорт машинобудівної продукції до країн РКС (еластичність 0.7). Енергетичний імпорт, імпорт машин та обладнання з країн СНД, імпорт продукції хімічної галузі з РКС виявилися найчутливішими до зміни курсу групами товарів (еластичність 0.7—0.82).

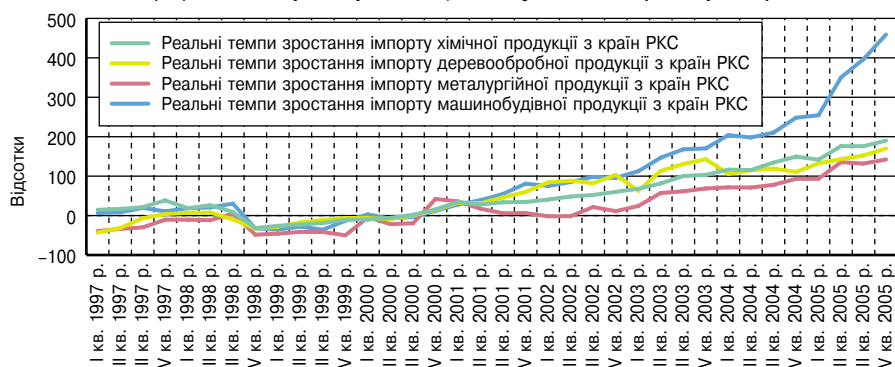
Вплив РЕОК на різні групи експорту товарів неоднозначний. Залежно від регіону, до якого експортується товар, та від групи товару еластичність за РЕОК коливається від 0 до 1.32. Для певних груп товарів уза-

Таблиця 1. Прогнозні значення факторів впливу на зовнішню торгівлю України

Фактори	Екзогенні показники ²
ВВП України, реальний, у відсотках	2.8
Кінцеві споживчі витрати домогосподарств, реальні, у відсотках	8.7
Індекс споживчих цін України, середньорічний, у відсотках	10.2
Індекс цін виробників України, середньорічний, у відсотках	13.1
Інфляція країн — основних торговельних партнерів, середньорічна, у відсотках	6.0
Зовнішній попит, реальний, у відсотках	4.7
Курс гривні щодо долара, номінальний середньорічний	5.1
РЕОК, середньорічний, у відсотках ("+" — ревальвація, "—" — девальвація)	4.6

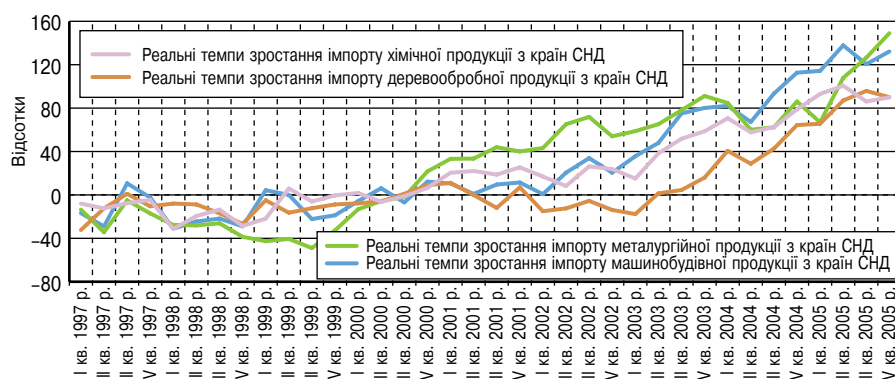
² Екзогенні показники щодо ВВП та цінних індексів України взято з прогнозу Міністерства економіки від 3 березня 2006 року (лист № 47—23/68); показники зовнішнього попиту й інфляції країн — основних торговельних партнерів визначено на основі прогнозів МФВ та Deutsche Bank.

Графік 10. Імпорт із країн РКС, зміна у відсотках (2000 р. = 0)

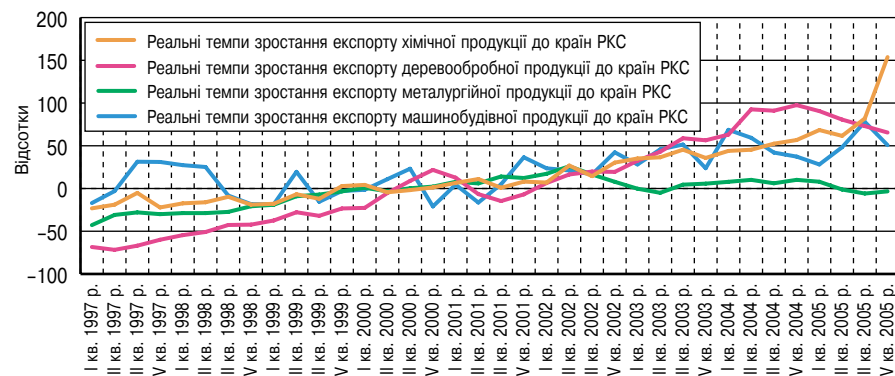
Джерела: Держкомстат України; розрахунки авторів.

Графік 11. Імпорт із країн СНД, зміна у відсотках (2000 р. = 0)

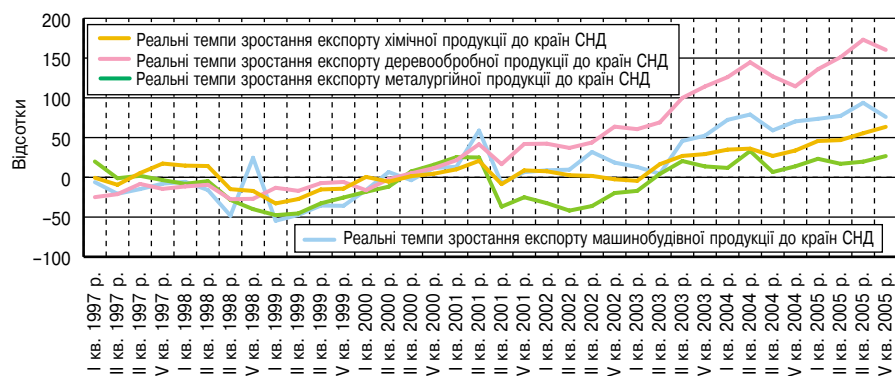
Джерела: Держкомстат України; розрахунки авторів.

Графік 12. Експорт до країн РКС, зміна у відсотках (2000 р. = 0)

Джерела: Держкомстат України; розрахунки авторів.

Графік 13. Експорт до країн СНД, зміна у відсотках (2000 р. = 0)

Джерела: Держкомстат України; розрахунки авторів.

галі не вдалося знайти залежність між експортом та РЕОК. Отже, аналізуючи динаміку РЕОК (вимірюваною на основі ІСЦ, ІЦВ і дефлятора ВВП) та еластичності експорту за РЕОК, отриманих для двох регіонів, можна стверджувати, що політика регулювання (збільшення) обсягів експорту за допомогою курсу може бути ефективною лише в короткостроковому періоді. У довгостроковому періоді слід передусім робити наголос на збільшенні продуктивності праці та зменшенні собівартості продукції для нарощування обсягів експорту України. Необхідно зосередитися на диверсифікації структури її зовнішньої торгівлі у бік високотехнологічних, менш енергоємних, із вищою доданою вартістю товарів.

Як уже мовилося, для певних груп товарів виявити залежність від зовнішнього/внутрішнього попиту та РЕОК не вдалося. Наприклад, обсяги продовольчого експорту до регіону РКС більшою мірою залежать від показника врожайності. Імпорт обсягів продовольства в Україну прямо залежить від рівня споживчих витрат.

На основі побудованої моделі та проведених розрахунків складено прогноз показників зовнішньої торгівлі за основними торговельними групами у 2006 році.

За умови, якщо у 2006 році РЕОК посилюється на 4,6%, зростання зовнішнього попиту залишиться на рівні 2005 року, ВВП України зростає на 2,8%, а ціни на газ підвищуються до 95 доларів США за тисячу кубометрів, можна очікувати, що обсяги реального експорту товарів збільшаться на 0,9%, імпорту — на 6,7%. Зростання дефлятора імпорту вищими темпами, ніж дефлятора експорту зумовлюватиме ще більший розрив між номінальними темпами зростання імпорту й експорту. Від'ємне сальдо торгівлі товарами у 2006 році може становити 7,5 млрд. доларів США.

Результати моделювання ще раз довели, що за наявних в Україні умов зовнішньоекономічна стратегія уряду в довгостроковому періоді повинна бути спрямована не так на нарощування обсягів експорту, як на підвищення його якості й конкурентоспроможності (за рахунок зменшення енергоємності й витратності виробництва та підвищення продуктивності), пошук нових ринків із вищими конкурентними перевагами, зростання обсягів експорту високотехнологічної продукції і товарів із високим ступенем доданої вартості. Така політика сприятиме збільшенню припливу іноземного капіталу, впровадженню новітніх технологій, створенню нових підприємств і розбудові вже діючих виробничих потужностей. Одночасно це супроводжуватиметься зростанням імпорту інвестиційних товарів і

Таблиця 2. Прогнозні значення показників торгівлі у 2006 році

Зміна у відсотках до попереднього року в реальному вимірі

Показник	2005 р.		2006 р.	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
Усього	-6.6	1.4	0.9	6.7
Продовольчі товари	21.2	7.1	0.1	-4.8
Продукція паливно-енергетичного комплексу	-19.8	-11.6	5.5	6.5
Продукція хімічної галузі	10.2	12.0	5.1	8.2
Деревина та вироби з неї	-1.1	21.0	4.6	-0.7
Промислові товари	-7.2	33.3	7.3	-7.1
Продукція металургійної галузі	-8.3	18.6	-5.0	9.5
Продукція машинобудування	-1.4	32.6	6.9	13.5

товарів проміжного споживання (імпорту основних засобів, комплектуючих, напівфабрикатів тощо), і водночас обмежувати імпорт енергоносіїв за рахунок уведення в дію ефективніших виробництв із меншою енергоємністю.

НАПРЯМИ ПОДАЛЬШОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ

З агалом отримані результати дають підстави стверджувати, що побудовану модель можна застосувати для вирішення задач аналізу та прогнозування по-

казників зовнішньої торгівлі. Подальші перспективи розвитку моделі полягають у пошуку нових екзогенних змінних, які змогли б ефективніше пояснити динаміку експорту й імпорту, а також в удосконаленні математичного апарату, за допомогою якого проводилося дослідження.

Не слід забувати, що використана нами макроеконометрична модель має певні недоліки, пов'язані з обмеженою кількістю інформації, яка в ній враховується. Вона лише консолідує наявні емпіричні і теоретичні знання про те, як функціонує економіка, та може вказувати напрям для про-

гресивного стратегічного дослідження. Отже, модель є лише інструментом для прийняття рішень. На остаточному ж етапі вирішальною є думка кваліфікованого аналітика з великим досвідом.

Література

1. "Методологічні положення розрахунку індексів цін, фізичного обсягу та умов торгівлі у зовнішній торгівлі товарами". — ДКС України, 2004.

2. Василенко Ю. Моделювання імпорту в Україну товарів із країн — торговельних партнерів (крім країн СНД та Балтії) // Вісник Національного банку України. — 2001. — № 6. — С. 34—38.

3. Моисеев С. Макроекономические модели валютного курса // Экономический анализ. — 2003 — № 6. — С. 21—24.

4. Формування основи для стабільного зростання. Меморандум про економічний розвиток. Світовий банк. Україна, 2005. — Том 2.

5. Шевчук В. Платіжний баланс і макроекономічна рівновага в трансформаційних економіках: досвід України: Монографія — Львів, Каменяр, 2001. — 495 с.

6. Coşar Evren Erdogan. Price and Income Elasticities of Turkish Export Demand: A Panel Data Application. — Central Bank of the Republic of Turkey, 2002.

7. Freinkman L. and others. Ukraine trade policy study // Report of the World Bank #29684.

8. Guidelines on Principles of a System of Price and Quantity Statistics. — New York. — United Nations, Statistical Papers. — Series M. — # 59.

9. Jönsson Kristian. Real Exchange Rate and Consumption Fluctuations Following Trade Liberalization. Sveriges Riksbank // Working Papers #178, 2005.

10. Materials of the "Macroeconomic diagnostics" course // IMF Institute. — 2005. — October.

11. Krugman Paul R., Obstfeld Maurice. International economics: theory and policy. — Hardcover. — 2000. — January. — 750 p.

12. Pindyuk Olga and Piontkivsky Ruslan. The Role of Foreign Trade in Ukrainian Growth // In World Bank. — 2004. — Volume II.

13. Revised Manual for the Export and Import Price Indices: The price and volume of foreign trade / Collaborative work by the ILO, IMF, OECD, UNECE. — World Bank, 2004.

14. Senhadji A.S. Time Series Estimation of Structural Import Demand Equations: A Cross-Country Analysis // IMF Staff Papers. — 1998. — June. — No. 2.

15. Senhadji A.S., Montenegro C.E. Time Series Analysis of Export Demand Equations: A Cross-Country Analysis // IMF Staff Papers. — 1999. — September/December. — No. 3.

Додаток 4. Довгострокові еластичності, отримані в процесі оцінки рівнянь

Показники	Реальні темпи зростання ВВП України	Реальні темпи зростання споживання домогосподарств	Реальні темпи зростання зваженого ВВП країн — основних торговельних партнерів України	Показник урожайності зернових	РЕОК, зважений за ІСЦ	РЕОК, зважений за ІЦВ	РЕОК, зважений за дефлятором ВВП	Інші фактори*
ЕКСПОРТ								
Продовольчі товари	—	—	0.90	0.99	-0.92	—	—	0.32
Енергоносії	—	—	1.00	—	—	-0.40	—	
Продукція хімічної галузі	—	—	1.04	—	—	-0.12	—	
Деревина та вироби з неї	—	—	2.44	—	—	-0.21	—	—
Промислова продукція	—	—	—	—	—	—	0.59	0.8
Метали	—	—	0.77	—	—	-0.16	—	
Продукція машинобудування	—	—	2.44	—	—	—	-0.31	
ІМПОРТ								
Продовольчі товари	—	0.98	—	—	0.1	—	—	
Енергоносії	0.51	—	—	—	—	0.65	—	
Продукція хімічної галузі	1.81	—	—	—	—	—	0.48	
Деревина та вироби з неї	1.47	—	—	—	—	—	0.27	
Промислова продукція	—	0.21	—	—	—	—	0.30	
Метали	1.27	—	—	—	—	—	0.23	
Продукція машинобудування	2.78	—	—	—	—	—	0.60	

* У ролі інших факторів використано імпорт однойменної групи товарів.

Дослідження/

Взаємодія зростання ВВП і рахунків платіжного балансу — поточного і фінансового

Віктор Шевчук

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин Львівської комерційної академії. Доктор економічних наук

Як впливає сальдо рахунків платіжного балансу на темпи економічного зростання? Для України з її експортоорієнтованою економікою це питання особливо актуальне. Результати дослідження автора додають оптимізму щодо перспектив вітчизняної економіки, що, правда за однієї умови – підтримання додатного сальдо поточного рахунку.

Дослідження характеру взаємної залежності динаміки ВВП та обох рахунків платіжного балансу — поточного і фінансового — для країн Латинської Америки, Південно-Східної Азії та Східної Європи, а також України є актуальним із кількох причин. По-перше, потрібно визначити сприятливий для економічного зростання орієнтир сальдо поточного рахунку — додатного чи від'ємного. У Стратегії економічного і соціального розвитку України (2004—2015 рр.) “Шляхом європейської інтеграції” акцентується на важливості додатного сальдо поточного рахунку для забезпечення макроекономічної стабільності та водночас передбачається поступовий перехід до від'ємного сальдо у зв'язку зі збільшенням інвестиційного імпорту [5, с. 222]. До такого висновку може схилити приклад поєднання високого темпу зростання ВВП з від'ємним сальдо поточного рахунку в країнах Східної Європи (див. графік 1в).

По-друге, доцільно з'ясувати, які причини погіршення сальдо поточного рахунку — приплив капіталу (в статистиці платіжного балансу поточний рахунок є дзеркальним відображенням фінансового рахунку) чи економічне зростання (це збільшує попит на імпорт і може обмежити експорт)?

По-третє, варто звернути увагу на наслідки припливу капіталу: він традиційно вважався чинником економічного зростання, але останнім часом це переконання істотно послабили фінансові кризи у Мексиці (1994—1995 рр.), країнах Південно-Східної Азії (1997—1998 рр.), Росії (1998 р.), Бразилії (1999 р.) та Аргентині (2001—2002 рр.). Нарешті, становить інтерес позиціонування нашої країни стосовно вибраних країн-аналогів відповідно до характеру макроекономічного зв'язку між зростанням ВВП і рахунками платіжного балансу.

Зв'язок між платіжним балансом та економічним зростанням видається доволі суперечливим. Якщо приклад

країн Південно-Східної Азії здебільшого свідчить про переваги високої відкритості загалом і додатного сальдо поточного рахунку зокрема [10, с. 252; 26, с. 232], то в країнах Латинської Америки спостерігається протилежне [22, с. 12—22; 28, с. 69—75]. У Східній Європі перехід до економічного зростання відбувся на тлі від'ємного сальдо поточного рахунку (див. графік 1в), що виразно контрастує з вітчизняним досвідом (див. графік 1г).

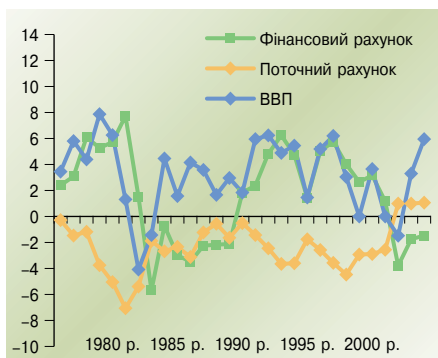
Традиційно стимулюючий вплив від'ємного сальдо поточного рахунку пояснюється підвищеним попитом на капітал [15, с. 286] або оптимізацією міжчасового споживання у приватному і державному секторах [21], однак у тій же Східній Європі немало свідчень щодо збільшення ВВП унаслідок додатного сальдо зовнішньої торгівлі [14, с. 17—18]. Стосовно постсоціалістичних країн маємо достатньо аргументів на користь відмови від стимулювання експорту і переходу до політики розширення внутрішнього ринку та зміцнення національних валют у напрямі конвергенції до паритету купівельної спроможності [4, с. 384—398].

З іншого боку, динамічна індустріалізація країн Південно-Східної Азії ілюструє можливості використання значного припливу капіталу для прискореного збільшення експорту [27, с. 22—48], що істотно послаблює аргументацію на користь від'ємного сальдо поточного рахунку. Зважаючи на обмежені можливості збільшення внутрішнього попиту, додатне сальдо поточного рахунку розглядається як важливий чинник стимулювання економічного зростання в Україні [1, с. 5; 6, с. 443—445].

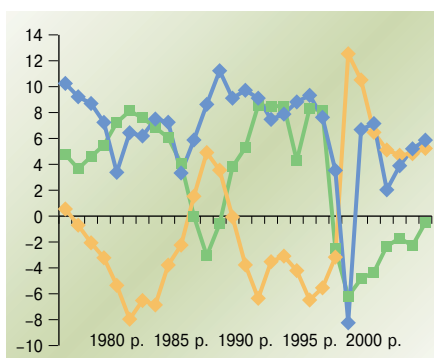
Незалежно від конкретних механізмів — збільшення внутрішнього попиту чи експорту, теоретично приплив капіталу збільшує ВВП як у неокласичній моделі Рамсі — Купманса, так і в моделях з урахуванням людського капіталу, однак практичний ефект виявляється незначним [23, с. 3—4] чи навіть суперечливим [16].

Графік 1. Динаміка ВВП (%), поточного і фінансового рахунків (% від ВВП)

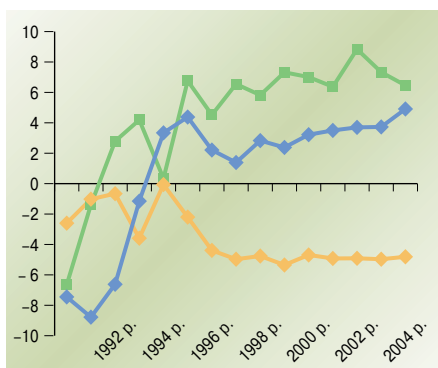
а) Латинська Америка, 1976–2004 рр.

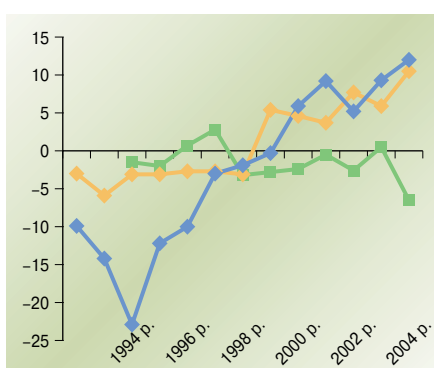
б) Південно-Східна Азія, 1976–2004 рр.

в) Східна Європа, 1990–2004 рр.

г) Україна, 1992–2004 рр.

Розраховано за даними *International Financial Statistics*.

Брак переконливих свідчень щодо стандартних переваг фінансової лібералізації загалом та припливу капіталу зокрема (зниження ризику і процентної ставки, трансфер технологій, підвищення продуктивності праці) може пояснюватися такими потенційними недоліками, як раптова “зупинка” припливу капіталу (*англ. sudden stop*) чи його несподівана “втеча” [19, с. 4–5]. За цих умов перехід до вищого рівноважного сальдо поточного рахунку має негативний вплив на динаміку економічного зростання, який значно перевищує наслідки безпосереднього впливу на обсяги інвестицій [18, с. 33–35].

У більшості емпіричних досліджень аналізується взаємний вплив доходу — ВВП чи промислового виробництва — та одного з рахунків платіжного балансу. Дані щодо країн, які розвиваються, свідчать про обернений зв'язок між ВВП і торговельним балансом [21, с. 231] чи поточним рахунком [12, с. 13–14; 17, с. 282]. Подібний результат отримано і стосовно країн Східної Європи [6, с. 44; 8, с. 403], проте існують емпіричні свідчення, що збільшення ВВП понад деяке “порогове” значення поліпшує сальдо поточного рахунку [11]. Це відповідає отриманим

результатам стосовно промислових країн; що ж до країн, які розвиваються, то вплив ВВП на поточний рахунок не простежується [13, с. 55–59].

На зворотний вплив поточного рахунку чи торговельного балансу на динаміку ВВП звертають набагато менше уваги. Оцінки за методом найменших квадратів (OLS) не виявили залежності ВВП країн Східної Європи від поточного рахунку для просторово-часової вибірки 1990–2000 рр. [6, с. 38], однак для даних 1990–2003 рр. отримано виразний обернений зв'язок [8, с. 412]. Це дає підставу стверджувати про зміцнення із часом стимулюючого впливу від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі, але коректність такого висновку може залежати від зворотного зв'язку з динамікою ВВП або взаємної причинності рахунків платіжного балансу. Приміром, погіршення поточного рахунку в країнах Східної Європи може бути наслідком екзогенного припливу капіталу і не мати жодного стосунку до економічного зростання.

Проблеми взаємної причинності між ВВП (промисловим виробництвом) і поточним рахунком (торговельним балансом), а також залежності обох показників від потоків капіталу

враховуються у методі векторної авторегресії (VAR). Із його використання для даних щодо 39 країн за 1951–1998 рр. виявлено позитивний зв'язок між збільшенням експорту і зростанням ВВП, тоді як наслідки збільшення імпорту є протилежними [24, с. 489–490], що передбачає стимулюючий вплив додатного сальдо поточного рахунку на економічне зростання. Стосовно країн Східної Європи оцінки VAR для квартальних даних свідчать про сприятливий вплив поліпшення поточного рахунку на динаміку ВВП у Литві, Угорщині та Чехії, хоча протилежне спостерігається в Естонії, Латвії, Словенії та Хорватії; з прискоренням темпу зростання ВВП сальдо поточного рахунку може як поліпшуватися, так і погіршуватися [8, с. 414–415].

Якщо ж використовувати показник торговельного балансу, то обернена залежність із динамікою ВВП стає виразнішою. Загалом використання замість ВВП показника промислового виробництва, а замість поточного рахунку — торговельного балансу виявило можливу розбіжність характеру взаємної залежності (крім Хорватії, Угорщини і країн Балтії). В Естонії, Словенії, Угорщині та Чехії приплив капіталу сприяє збільшенню промислового виробництва [3, с. 51–57]. Проте така сприятлива залежність може бути лише короткочасною і змінюватися істотним гальмуванням динаміки доходу у віддаленішій перспективі, передусім при надходженні портфельних інвестицій [20].

ВИХІДНІ ДАНІ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для дослідження причинно-наслідкових зв'язків і ступеня взаємного впливу динаміки ВВП і рахунків платіжного балансу використано модель VAR такої структури:

$$y_{i,t} = \Gamma_1 y_{i,t-1} + \dots + \Gamma_k y_{i,t-k+1} + \psi X_t + \varepsilon_t$$

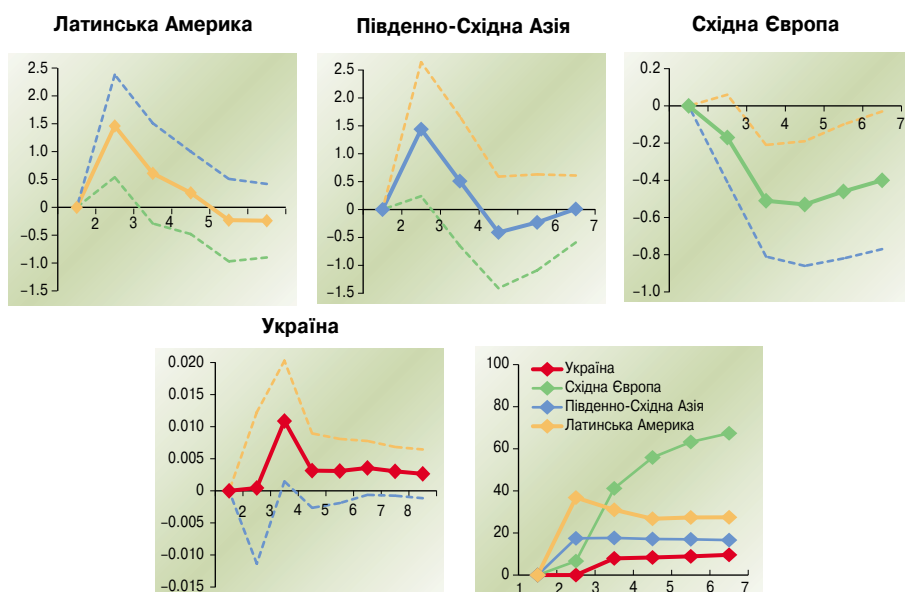
де y_t — залежна змінна;

X_t — вектор незалежних змінних;

ε_t — стохастичний чинник.

На відміну від методу найменших квадратів, моделі VAR не потребують докладної специфікації розширеної структурної моделі і технічно складного врахування взаємної причинності між залежними змінними. Інтерпретація результатів VAR за допомогою імпульсної функції враховує тривалу передісторію економічних показників, що цілком відповідає характеру достатньо стійких зв'язків між динамікою ВВП і рахунками платіжного балансу. Декомпозиція залишків показує вагу

Графік 2. Вплив поточного рахунку на зростання ВВП

Примітка. Тут і далі оцінені коефіцієнти подано у довірчому інтервалі ± 2 стандартних відхилення.

кожної змінної у змінах інших залежних змінних, що важливо при визначенні вагомості впливу того чи іншого чинника.

Для емпіричних оцінок використовувалися середні значення річних показників зростання ВВП (%), сальдо поточного і фінансового рахунків (% від ВВП) з довідкового видання МВФ *International Financial Statistics* у чотирьох країнах Латинської Америки — Аргентині, Бразилії, Мексиці і Чилі (1976—2004 рр.), трьох країнах Південно-Східної Азії — Малайзії, Південній Кореї і Таїланді (1976—2004 рр.) та 11 країнах Східної Європи — Болгарії, Естонії, Латвії, Литві, Польщі, Румунії, Словаччині, Словенії, Угорщині, Хорватії і Чехії (1990—1994 рр.). Для України оцінювалися значення відповідних квартальних показників за 1994—2004 рр.

Зовнішні чинники враховувалися за допомогою кількох незалежних змінних: обсягів промислового виробництва та інфляції у США (Латинська Америка і Південно-Східна Азія) та Німеччині (Східна Європа), а також процентної ставки LIBOR (англ. London Inter-Bank Offer Rate). У моделі VAR для української економіки враховувалися світова ціна на метал і сировину нафту й індекс промислового виробництва країн — торговельних партнерів¹. У моделях VAR для річних даних (країн Латинської Америки, Південно-Східної Азії та Східної Європи) використовувалися два часових лаги, а для квартальних даних (для України) — три лаги². З метою

поліпшення статистичних характеристик в оцінках моделі VAR для України замість показника динаміки ВВП використовувалися перші різниці логарифмованого показника ВВП³.

Візуально у вихідних даних помітно кілька особливостей (див. графік 1). За винятком другої половини 1980-х років, динаміка ВВП у досліджуваних чотирьох країнах Латинської Америки практично ідеально повторює зміни сальдо фінансового рахунку, яке, зі свого боку, є дзеркальним відображенням сальдо поточного рахунку. Макроекономічні залежності для трьох країн Південно-Східної Азії до середини 1980-х років нагадували дані для Латинської Америки (але без спаду виробництва у 1982—1984 рр.), проте в подальшому виразне зменшення припливу капіталу не перешкодило прискоренню темпу зростання ВВП; водночас у другій половині 1980-х років сальдо поточного рахунку стало

додатним. Із початку 1990-х років поновлення припливу капіталу спостерігалось на тлі переконливого економічного зростання і від'ємного сальдо поточного рахунку.

Фінансова криза 1997—1998 рр. перервала динаміку економічного зростання у Південно-Східній Азії, але ненадовго. Із 1999 року високий темп зростання ВВП (у середньому 5.1%) супроводжується рекордним поліпшенням сальдо поточного рахунку, тоді як чистий відплив капіталу з регіону поступово зменшується (у 2004 році від'ємне сальдо фінансового рахунку для вибраних трьох країн становило всього 0.5 порівняно з 62% від ВВП у 1999 році).

У Східній Європі із середини 1990-х років динаміка макроекономічних показників є дуже прямолінійною: прискорення темпу зростання ВВП з 2 до 4% поєднується зі значним припливом капіталу (протягом 1996—2002 рр. сальдо фінансового рахунку послідовно зростало з 4.3 до 8.8% від ВВП, але у 2004 році дещо зменшилося — до 6.5% від ВВП) і порівняно високим від'ємним сальдо поточного рахунку на рівні 5% від ВВП.

В Україні перехід до економічного зростання у 2000 році відбувся після не менш контрастного поліпшення сальдо поточного рахунку роком раніше. Порівняно з країнами Східної Європи потоки капіталу тут не відіграють істотного значення. Варто зауважити, що у 2004 році високий темп зростання ВВП і рекордне додатне сальдо поточного рахунку спостерігалися на тлі так само рекордного відпливу капіталу (див. графік 1г). Практично половина коштів від чистого експорту товарів і послуг покинула економіку України за операціями фінансового рахунку.

ЗАЛЕЖНІСТЬ ДИНАМІКИ ВВП ВІД РАХУНКІВ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ

Вплив поточного рахунку на ВВП проілюстровано за допомогою відповідних імпульсних функцій і декомпозиції залишків на графіку 2. Стимулюючий вплив додатного сальдо поточного рахунку є виразним у країнах Латинської Америки і Південно-Східної Азії (сприятливі результати з'являються з лагом у рік), тоді як цілком протилежне спостерігаємо у Східній Європі (тут “залишковий” ефект змін поточного рахунку зберігається значно довше).

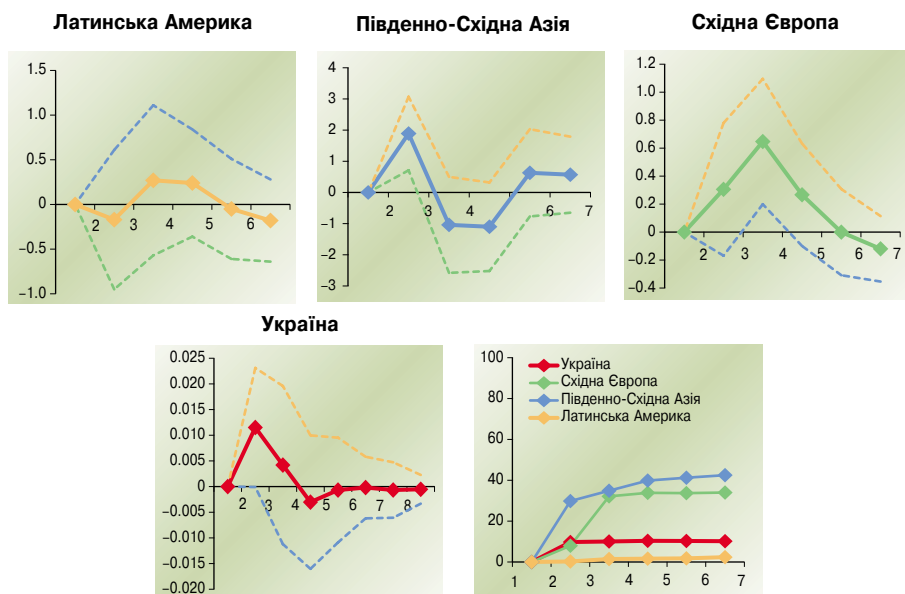
В Україні сприятливий вплив поліпшення сальдо поточного рахунку

¹ Агрегований індекс країн — торговельних партнерів враховує дані ВВП (або промислового виробництва) Росії, Великобританії, Іспанії, Італії, Нідерландів, Німеччини, США, Туреччини і більшості країн Східної Європи (всього — 15 країн, на які припадає понад дві третини українського експорту-імпорту). За браком доступних даних не враховано показники Болгарії та Китаю. Нормовані вагові коефіцієнти розраховувалися на основі частки відповідних країн в обсягах українського експорту-імпорту.

² Вибіркові річні дані для країн Східної Європи містять дані лише за 15 років, відтак отримані результати слід сприймати з певною обережністю.

³ Варто зауважити, що використання показника динаміки ВВП (у %) не впливає на характер отриманих імпульсних функцій і вагу чинників у декомпозиції залишків. Виняток становить лише вдвічі вище значення ВВП у декомпозиції залишків для сальдо поточного рахунку.

Графік 3. Вплив фінансового рахунку на зростання ВВП

на динаміку ВВП з'являється через півроку і зберігається на віддалену перспективу. Така структурна риса свідчить про доцільність підтримання додатного сальдо поточного рахунку як чинника економічного зростання та увиразнює принципову структурну відмінність вітчизняної економіки від економік країн Східної Європи; водночас простежуються певні аналогії з країнами Латинської Америки і Південно-Східної Азії. Проте вага поточного рахунку в динаміці українського ВВП порівняно невисока — 14%, що може означати як меншу вагу цього показника в економічному зростанні — на рівні країн Південно-Східної Азії, так і пояснюватися використанням квартальних даних (не ви-

ключено, що адекватне врахування впливу сальдо експорту-імпорту потребує використання більш агрегованих даних — річних).

Зміни поточного рахунку найвідчутніше впливають на динаміку ВВП у країнах Східної Європи: вага цього показника у декомпозиції залишків поступово зростає до 67%. У країнах Латинської Америки і Південно-Східної Азії зміни поточного рахунку визначають відповідно 27 і 16% змін темпу зростання ВВП.

Подібність України і країн Латинської Америки простежується у незалежності динаміки ВВП від сальдо фінансового рахунку (див. графік 3). Для нашої країни такий результат є інтуїтивно очікуваним⁴, тоді як для

країн Латинської Америки — доволі несподіваним з огляду на майже ідеальну симетрію між обома показниками (за винятком другої половини 1980-х років) — див. графік 1а.

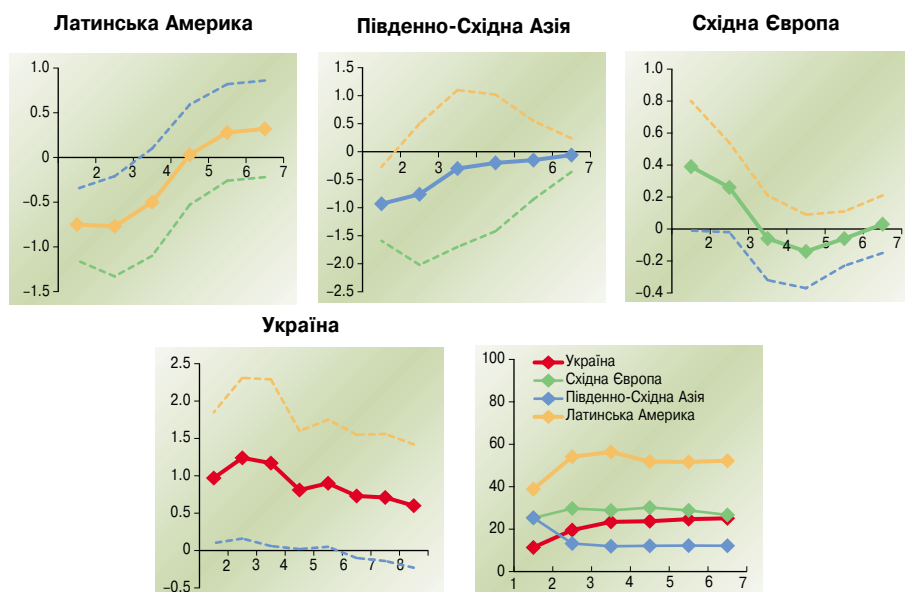
У країнах Південно-Східної Азії та Східної Європи приплив капіталу стимулює економічне зростання з лагом відповідно в один і два роки; щоправда у першому випадку є підстави для негативної корекції з лагом у 2—3 роки. Декомпозиція залишків виявляє високу залежність динаміки ВВП від припливу капіталу в обох групах країн — 42 і 33%, тоді як щодо України і країн Латинської Америки такого впливу немає. Отримані результати підтверджують припущення щодо характеру економічного зростання у країнах Південно-Східної Азії: експортоорієнтована індустріалізація, стимульована значним припливом капіталу (*англ.* the big push), як це обґрунтовано теоретично [27, с. 22—48].

ВПЛИВ ДИНАМІКИ ВВП НА РАХУНКИ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ

Позитивною рисою української економіки є прямий зв'язок між збільшенням темпу зростання ВВП і поліпшенням сальдо поточного рахунку (див. графік 4), відомий як "ефект 45°". Це означає відсутність одного з найдошкульніших обмежень платіжного балансу, коли для зменшення від'ємного сальдо поточного рахунку потрібне сповільнення темпу зростання ВВП. Отриманий результат підтверджує висновок про сприятливість "ефекту 45°", зроблений у проведеному раніше дослідженні місячних даних промислового виробництва і торговельного балансу [7, с. 21—24].

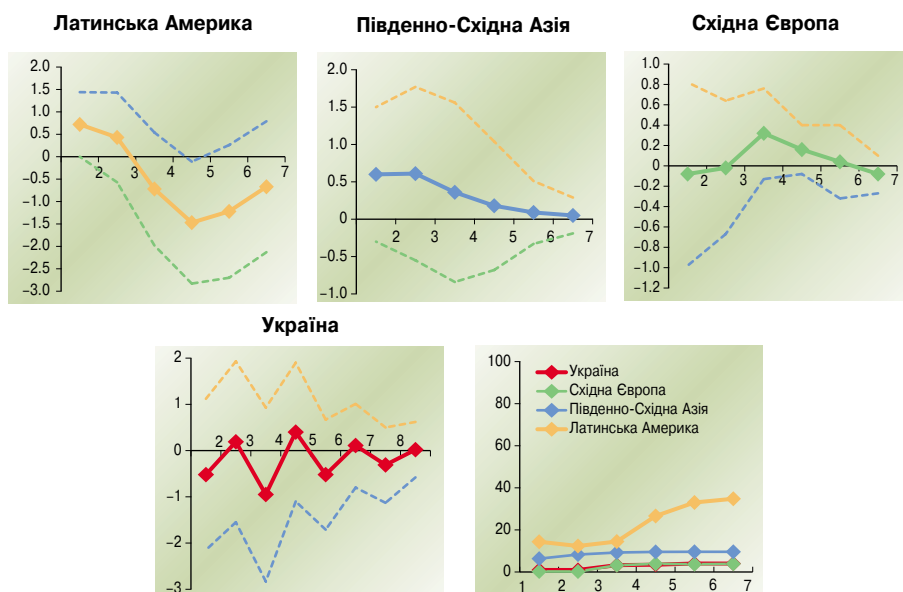
У країнах Східної Європи з підвищенням темпу зростання ВВП сальдо поточного рахунку спочатку теж поліпшується, але приблизно через два роки цей вплив зникає. У країнах Латинської Америки та Південно-Східної Азії зростання ВВП позначається негайним погіршенням сальдо поточного рахунку, яке коригується відпо-

Графік 4. Вплив ВВП на сальдо поточного рахунку

⁴ Якщо абстрагуватися від статистичної значущості відповідних значень імпульсної функції, для української економіки можна припустити стимулюючий вплив потоків капіталу на зростання ВВП відразу ж після поліпшення сальдо фінансового рахунку, однак відповідний імпульс швидко зникає. Варто зазначити, що використання як незалежної змінної показника промислового виробництва у Росії підвищувало статистичну значущість короточасного стимулюючого впливу, однак така специфікація моделі VAR мала гірші статистичні характеристики порівняно з моделлю, де незалежними змінними були світова ціна на метал і промислове виробництво у Німеччині.

Графік 5. Вплив ВВП на сальдо фінансового рахунку

відно через три і один рік. Якщо в Україні та країнах Південно-Східної Азії і Східної Європи вага ВВП у змінах поточного рахунку не перевищує 30%, то у країнах Латинської Америки цей показник сягає 60%.

Можливості самодостатнього — без змін в економічній політиці — фінансування дефіциту поточного рахунку, викликаного збільшенням ВВП, слабо простежуються лиш у країнах Східної Європи. Там через два роки виникає додатне сальдо фінансового рахунку (див. графік 5), яке збігається у часі з втратою впливу динаміки ВВП на поліпшення сальдо поточного рахунку (див. графік 4). Меншою мірою такий зв'язок характерний для країн

Південно-Східної Азії, де поліпшення динаміки ВВП принаймні не супроводжується відпливом капіталу.

У країнах Латинської Америки зростання ВВП спочатку зумовлює приплив капіталу (див. графік 5), що допомагає фінансуванню від'ємного сальдо поточного рахунку (див. графік 4), однак через три роки починається відплив капіталу. Погіршення сальдо фінансового рахунку можна пояснити вивезенням за кордон прибутків від поживлення економічної діяльності або послаблення потреби у фінансуванні від'ємного сальдо поточного рахунку. Вага динаміки ВВП у змінах фінансового рахунку латиноамериканських країн зростає до 40%, що контрастує зі

значно нижчими їх значеннями в інших країнах. В Україні впливу динаміки ВВП на сальдо фінансового рахунку не виявлено, що вказує на відсутність зв'язку між економічним зростанням і рухом капіталу.

ВЗАЄМНИЙ ВПЛИВ РАХУНКІВ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ

Самостійний вплив фінансового рахунку на поточний рахунок виявлено лише у країнах Південно-Східної Азії, де відповідно до стандартного визначення рівноваги платіжного балансу приплив капіталу погіршує сальдо торгівлі товарами і послугами (див. графік 6). Певні ознаки такої залежності простежуються у країнах Східної Європи відразу після надходжень іноземного капіталу, проте вага цього чинника у змінах поточного рахунку не перевищує 10%, що уподібнює їх до України і країн Латинської Америки. (Для порівняння: у країнах Південно-Східної Азії зміни поточного рахунку на 60% визначаються припливом-відпливом капіталу).

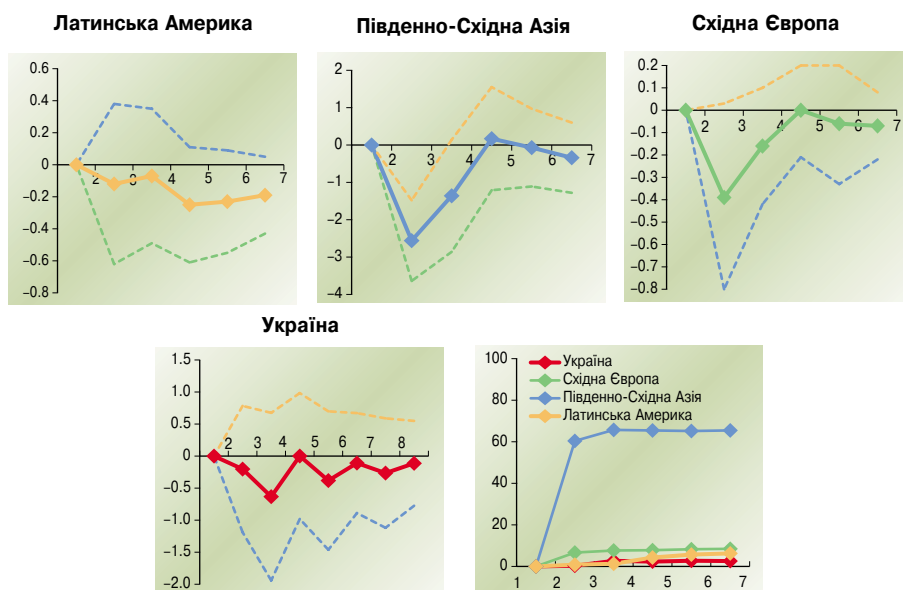
У країнах Південно-Східної Азії та Східної Європи обернений зв'язок між погіршенням сальдо поточного рахунку і припливом капіталу простежується лиш у поточному році (див. графік 7). Якщо у південноазійських країнах вага поточного рахунку в декомпозиції залишків становить лише 8%, то у східноєвропейських країнах вона сягає 65%.

Це спонукає до висновку, що для країн Східної Європи погіршення поточного рахунку є визначальним чинником припливу капіталу — значно важливішим, ніж зростання ВВП чи стан світових фінансових ринків. Стосовно української економіки не простежується вагомого впливу поточного рахунку на потоки капіталу. Лише у країнах Латинської Америки поліпшення сальдо поточного рахунку створює передумови для припливу капіталу. Така структурна риса відображає реалії післявоєнного часу, коли погіршення сальдо поточного рахунку зазвичай провокувало фінансову кризу, прискорення інфляції, девальвацію грошової одиниці та глибокий спад виробництва. Відповідно зникали стимули для збільшення обсягів інвестицій та припливу капіталу.

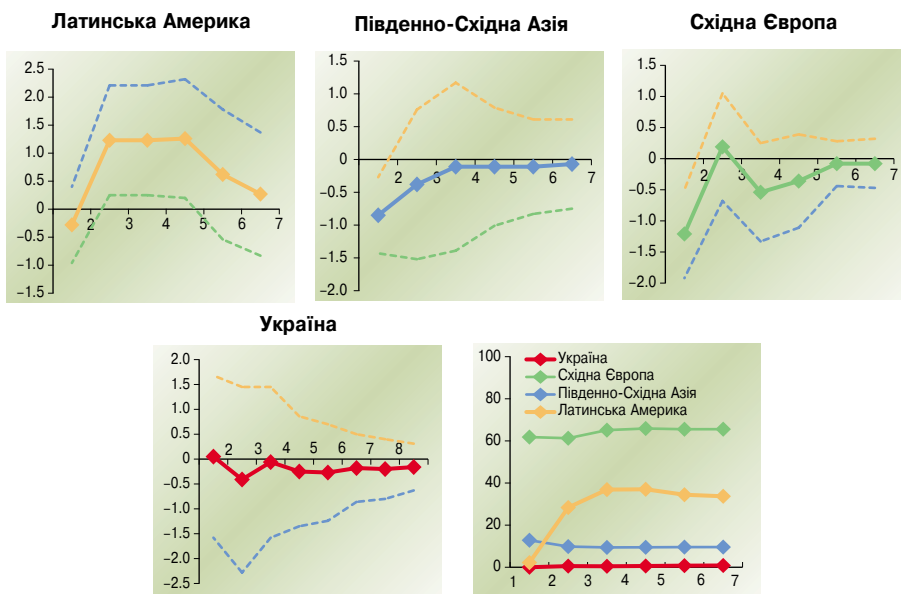
ДОСЛІДЖЕННЯ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НА СТІЙКІСТЬ

Використання оцінок OLS для просторово-часової вибірки річних даних (індивідуальні характеристики

Графік 6. Вплив фінансового рахунку на поточний рахунок

Графік 7. Вплив поточного рахунку на фінансовий рахунок

окремих країн враховувалися за допомогою відповідних фіктивних змінних) загалом свідчить, що основні результати збігаються. За сумою двох річних лагів додатне сальдо поточного рахунку стимулює динаміку ВВП у країнах Латинської Америки і Південно-Східної Азії, тоді як у східноєвропейських країнах — навпаки. Додатне сальдо фінансового рахунку виявилось сприятливим для економічного зростання лише в країнах Східної Європи.

Для країн Південно-Східної Азії вплив чистого припливу капіталу на темп зростання ВВП практично рівноважується за підсумком двох років. Подібне спостерігається у країнах Латинської Америки, але з ознаками слабого сприятливого ефекту. Погіршення сальдо поточного рахунку внаслідок погравлення динаміки ВВП виразно простежується у країнах Латинської Америки і Південно-Східної Азії, а в східноєвропейських — усе навпаки: сальдо поточного рахунку поліпшується.

Оцінки OLS дещо виразніше показують поліпшення сальдо фінансового рахунку внаслідок прискорення темпу зростання ВВП. Приплив капіталу погіршує сальдо поточного рахунку в країнах Латинської Америки, Південно-Східної Азії та Східної Європи, що загалом не суперечить оцінкам VAR. Обернену залежність сальдо фінансового рахунку від сальдо поточного рахунку виявлено для країн Південно-Східної Азії, тоді як протилежну тенденцію спостерігаємо в країнах Східної Європи — це практично єдина істотна відмінність оцінок за методами VAR і OLS.

Для країн Латинської Америки залежності фінансового рахунку від експорту-імпорту товарів і послуг не виявлено, що теж дещо контрастує з оцінками VAR і може пояснюватися недоліками нехтування взаємною причинністю, притаманного оцінкам OLS для просторово-часової вибірки даних. Варто зауважити, що наведені у статті результати підтверджуються оцінками VAR для річних і квартальних даних для більшості країн, включених до агрегованої вибірки річних даних.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Для вітчизняної економіки підтримання додатного сальдо поточного рахунку — незаперечний чинник економічного піднесення, тим більше, що прискорення темпу зростання ВВП не погіршує поточного рахунку. Це відрізняє Україну від країн Східної Європи, де сприятливим для економічного зростання є від'ємне сальдо поточного рахунку. Певні подібності виникають завдяки присутності "ефекту 45°", однак у країнах Східної Європи його вплив нівелюється із часом.

Значно переконливіші подібності з країнами Латинської Америки створює залежність динаміки ВВП від поліпшення сальдо поточного рахунку і незалежність — від потоків капіталу. З огляду на підвищену залежність обох показників — ВВП і поточного рахунку — від сальдо фінансового рахунку зменшується привабливість досвіду країн Південно-Східної Азії при визначенні пріоритетів еконо-

мічної політики в Україні.

Підтримання додатного сальдо поточного рахунку передбачає стерилізацію монетарних ефектів платіжного балансу. Обговорення цієї проблеми виходить за межі даної статті, тому обмежимося лише двома зауваженнями.

По-перше, нереально розраховувати на збереження надвисокого щорічного темпу зростання грошової маси на рівні 42—55%, яке спостерігалось в 2000—2005 рр. (у 2004 році грошова маса збільшилася "лише" на 32%). Монетизація української економіки — 45.7% від ВВП за підсумком 2005 року⁵ — досягла значень Польщі та Угорщини (відповідно 42.8 і 50.5% від ВВП у 2004 році), що передбачає посилення інфляційних наслідків від збільшення пропозиції грошової маси (передусім за умови ймовірної близької втрати ринком нерухомості властивостей абсорбера "зайвої" грошової маси, яку він відігравав у 2002—2005 рр.).

По-друге, успішна стерилізація передбачає мікроревальвації гривні та підтримання профіциту бюджету. Інакше обмеження пропозиції грошової маси потребуватиме підвищення облікової ставки і резервних вимог, що загрожує підвищенням процентної ставки, зменшенням інвестицій і гальмуванням темпу зростання ВВП. Відповідні застереження ми висували ще у травні 2004 року [9, с. 57—62], тому подальший розвиток подій не є несподіваним.

Якби гривню зміцнили не у квітні 2005 року, а роком раніше — з одночасним поліпшенням сальдо бюджету під час "рекордного" економічного зростання, то не було б потреби у серпневому (2005 р.) підвищенні облікової ставки та резервних вимог. Наголосимо ще раз: доведений емпірично позитивний зв'язок між ревальвациєю гривні та обсягами виробництва в поєднанні з "ефектом 45°" [6; 7, с. 21—24] нейтралізує побоювання щодо зміцнення гривні, тим паче, що обмінний курс української грошової одиниці штучно занижено більш як у 5 разів [2, с. 7]⁶.

Профіцит бюджету одночасно допомагатиме як підтриманню додат-

⁵ За станом на кінець 2005 року пропозиція грошової маси досягла 194.1 млрд. грн., а номінальний ВВП—424.7 млрд. грн., тоді як при розрахунку показників бюджету цей показник прогнозувався на рівні 409 млрд. (грудень 2004 року) і 436 млрд. грн. (березень 2005 року).

⁶ Наскільки нам відомо, за декілька років інтенсивної дискусії прихильники девальвації гривні так і не спромоглися на варті уваги економічні аргументи. Зрештою, при заниженні обмінного курсу стосовно паритету купівельної спроможності у кілька разів на таке марно сподіватися.

ного сальдо поточного рахунку, так і стерилізації його монетарних ефектів та гальмуванню інфляції. У підсумку це стимулюватиме динаміку економічного зростання, що, зі свого боку, посилюватиме тенденцію до поліпшення сальдо поточного рахунку (вже згадуваний “ефект 45°”).

Виникає несуперечливе “коло зростання”, коли поліпшення сальдо поточного рахунку і темп зростання ВВП взаємно підтримуються. Додатково профіцит бюджету слугуватиме надійним “якорем” для очікувань цінової стабільності і подальшого зміцнення гривні до певного вищого рівноважного значення. Антициклічні зміни у фінансовій політиці не виключаються, але навколо доволі високого рівноважного додатного значення сальдо бюджету (приміром, у 2004 році варто було збільшити перевищення доходів над видатками до 3–4% від ВВП, а з початку 2005 року зменшити його до 0.5–1% від ВВП).

Нарешті, профіцит бюджету природним шляхом обмежить потребу у зовнішніх запозиченнях, що нівелюватиме деструкцію спекулятивних потоків капіталу. Інакше щороку виникатиме загроза ціновій та грошовій стабільності, пов’язана з продажем-купівлею ОВДП нерезидентами, як це спостерігалось у 1997–1998 рр. чи меншою мірою упродовж першої половини 2005 року.

Ідентифікація конкретних механізмів встановленої взаємодії динаміки ВВП і рахунків платіжного балансу — поточного і фінансового — передбачає визначення характеру експорту-імпорту та впливу інструментів економічної політики на економічне зростання і платіжний баланс, що становить потужний виклик для подальших прикладних досліджень функціональних залежностей української економіки.

Література

- Бландіньєр Ж.-П. Чинники економічного росту в 2000 році // *Тенденції української економіки*. — 2001. — № 3. — С. 5.
- Гальчинський А. Макроекономічні та монетарні передумови політики зростання // *Вісник Національного банку України*. — 2004. — № 8. — С. 6–8.
- Загорський В., Шевчук В. Відкритість для потоків капіталу: східноєвропейський контекст // *Вісник ТАНГ*. — 2004. — № 5—1. — С. 51–57.
- Сискос Е. Експортрозширювальне зростання та проблеми внутрішнього ринку у постсоціалістичних країнах Організації чорноморського економічного співробітництва // *Журнал європейської економіки*. — 2004. — Т. 3. — № 4. — С. 384–398.
- Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 рр.) “Шляхом європейської інтеграції” / Авт. кол.: Гальчинський А., Гець В. та ін.; Нац. Ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, Міністерство економіки та з питань європ. інтегр. України. — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. — 416 с.
- Шевчук В. Платіжний баланс і макроекономічна рівновага в трансформаційних економіках: досвід України. — Львів: Каменяр, 2001. — 495 с.
- Шевчук В. Слабка гривня як чинник спаду промислового виробництва і погіршення торговельного балансу // *Вісник Національного банку України*. — № 8. — 2002. — С. 20–24.
- Шевчук В. Взаємодія ВВП і промислового виробництва та зовнішньої рівноваги у країнах Східної Європи і Балтії // *Журнал європейської економіки*. — 2004. — Т. 3. — № 4. — С. 399–429.
- Шевчук В. Вплив монетизації валютних резервів НБУ на макроекономічні показники української економіки / *Матеріали наук.-практ. конф. “Монетарна політика в умовах економічного зростання”* (м. Київ, 28 травня 2004 р.). — К.: НБУ, 2004. — С. 57–62.
- Boss H. Ukraine’s First Year of Economic Statehood // *Economic Transformation in East-Central Europe and in the Newly Independent States* / G. Hunya (ed.). — Yearbook V. — Boulder: Westview Press, 2004. — P. 243–275.
- Bussière M., M. Fratzcher, and G. Müller. Current Account Dynamics in OECD and EU Acceding Countries. — *An Intertemporal Approach*. ECB Working Paper No. 311. — Frankfurt: ECB, 2004. — 32 p.
- Calderon C., N. Loayza, and L. Servén. Determinants of Current Account Deficits in Developing Countries. WB Working Paper No. 1053. — Washington: World Bank, 2000. — 37 p.
- Chinn M., and E. Prasad. Medium-term determinants of current accounts in industrial and developing countries: an empirical exploration // *Journal of International Economics*. — 2003. — Vol. 59. — Issue 1. — P. 47–76.
- Christoffersen P., and P. Doyle. From Inflation to Growth: Eight Years of Transition. IMF Working Paper No. 100. — Washington: IMF, 1998. — 36 p.
- Collignon S., From Stabilization to Growth: Reconsidering Trade and Foreign Investment // *Macroeconomic Problems of Transformation* / H. Herr, S. Tober, A. Westphal (eds.). — Berlin: Edward Edgar, 1994. — P. 289–307.
- Edison H., Klein M., L. Ricci, and T. Slok. Capital Account Liberalization and Economic Performance: Survey and Synthesis. IMF Working Paper No. 120. — Washington: IMF, 2002. — 38 p.
- Edwards S. Real Exchange Rates, Devaluation, and Adjustment: Exchange Rate Policy in Developing Countries. — Cambridge, Mass.; London: The MIT Press, 1989. — 371 p.
- Edwards S. Thirty Years of Current Account Imbalances, Current Account Reversals, and Sudden Stops // *IMF Staff Papers*. — 2004. — Vol. 51. Special Issue. — P. 1–45.
- Epaulard A., and A. Pommeret. Financial Integration, Growth, and Volatility. IMF Working Paper No. 67. — Washington: IMF, 2005. — 37 p.
- Fratzcher M., and M. Bussière. Financial Openness and Growth: Short-Run Gain, Long-Run Pain? ECB Working Paper No. 348. — Frankfurt: ECB, 2004. — 33 p.
- Frenkel J., A. Razin, and C.-W. Yuen. Fiscal Policies and Growth in the World Economy. — Cambridge, Mass.; London: The MIT Press, 1996. — 641 p.
- Gereffi G. Paths of Industrialization: An Overview // *Manufacturing Miracles* / Gereffi G., Wyman D. (eds.). — Princeton, N.J.: The Princeton University Press, 1990. — P. 3–31.
- Gourinchas P.-O., and O. Jeanne. The Elusive Gains From International Financial Integration. IMF Working Paper No. 74. — Washington: IMF, 2004. — 46 p.
- Krishna K., A. Ozgildirim A., and N. Swanson. Trade, investment and growth: nexus, analysis and prognosis // *Journal of Development Economics*. — 2003. — Vol. 70. — No. 2 (April). — P. 479–499.
- Lee H. Y., L. Ricci, and R. Rigobon. Once Again, is Openness Good for Growth? Working Paper No. 135. — Washington: IMF, 2004. — 29 p.
- Thomas V., and Y. Wang. East Asian Lessons from Economic Reforms // *Economics in Transition: Comparing Asia and Eastern Europe* / W. Woo, S. Parker, and J. Sachs (eds.). — Cambridge, Mass.; London: The MIT Press, 1997. — P. 217–241.
- Trindade V. The big push, industrialization and international trade: The role of exports // *Journal of Development Economics*. — 2005. — Vol. 78. — No. 1. — P. 22–48.
- Ranis G. The Political Economy of Development Policy Change // *Politics and Policy Making in Developing Countries* / Meier G. (ed.). — San Francisco: ICS Press, 1991. — P. 69–106.

Основні показники діяльності банків України на 1 червня 2006 року

№ п/п	Назва показника	01.01. 2001 р.	01.01. 2002 р.	01.01. 2003 р.	01.01. 2004 р.	01.01. 2005 р.	01.01. 2006 р.	01.06. 2006 р.
1	Кількість зареєстрованих банків	195	189	182	179	182	186	188
2	Вилучено з Державного реєстру банків (з початку року)	9	9	12	8	4	1	3
3	Кількість банків, що перебувають у стадії ліквідації	38	35	24	20	20	20	21
4	Кількість діючих банків	153	152	157	158	160	165	165
4.1	Із них: з іноземним капіталом;	22	21	20	19	19	23	28
4.1.1	у тому числі зі 100-відсотковим іноземним капіталом	7	6	7	7	7	9	11
5	Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %	13.3	12.5	13.7	11.3	9.6	19.5	21.1
Активи, млн. грн.								
1	Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	39 866	50 785	67 774	105 539	141 497	223 024	249 950
1.1	Чисті активи (скориговані на резерви за активними операціями)	37 129	47 591	63 896	100 234	134 348	213 878	239 729
2	Високоліквідні активи	8 270	7 744	9 043	16 043	23 595	36 482	33 531
3	Кредитний портфель	23 637	32 097	46 736	73 442	97 197	156 385	187 056
3.1	У тому числі:							
	кредити, надані суб'єктам господарювання;	18 216	26 564	38 189	57 957	72 875	109 020	124 340
3.2	кредити, надані фізичним особам	941	1 373	3 255	8 879	14 599	33 156	45 098
4	Довгострокові кредити	3 309	5 683	10 690	28 136	45 531	86 227	105 183
4.1	У тому числі довгострокові кредити, надані суб'єктам господарювання	2 761	5 125	9 698	23 239	34 693	58 528	67 414
5	Проблемні кредити (прострочені та сумнівні)	2 679	1 863	2 113	2 500	3 145	3 379	4 125
6	Вкладення в цінні папери	2 175	4 390	4 402	6 534	8 157	14 338	12 583
7	Резерви за активними операціями банків	2 737	3 194	3 905	5 355	7 250	9 370	10 552
	Відсоток виконання формування резерву	61.5	85.4	93.3	98.2	99.7	100.05	100.1
7.1	У тому числі резерв на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями	2 336	2 963	3 575	4 631	6 367	8 328	9 435
Пасиви, млн. грн.								
1	Пасиви, всього	37 129	47 591	63 896	100 234	134 348	213 878	239 729
2	Балансовий капітал	6 507	7 915	9 983	12 882	18 421	25 451	28 128
2.1	У тому числі:							
	статутний капітал	3 671	4 573	5 998	8 116	11 605	16 111	17 869
2.2	частка капіталу в пасивах	17.5	16.6	15.6	12.9	13.7	11.9	11.7
3	Зобов'язання банків	30 622	39 676	53 913	87 352	115 927	188 427	211 601
3.1	У тому числі кошти суб'єктів господарювання;	13 071	15 653	19 703	27 987	40 128	61 214	63 986
3.1.1	із них строкові кошти суб'єктів господарювання	2 867	4 698	6 161	10 391	15 377	26 807	28 867
3.2	Кошти фізичних осіб;	6 649	11 165	19 092	32 113	41 207	72 542	80 910
3.2.1	із них строкові кошти фізичних осіб	4 569	8 060	14 128	24 861	33 204	55 257	62 585
Довідково								
1	Регулятивний капітал, млн. грн.	5 148	8 025	10 099	13 274	18 188	26 373	29 772
2	Адекватність регулятивного капіталу (H2)	15.53	20.69	18.01	15.11	16.81	14.95	14.54
3	Доходи, млн. грн.	7 446	8 583	10 470	13 949	20 072	27 537	14 631
4	Витрати, млн. грн.	7 476	8 051	9 785	13 122	18 809	25 367	13 215
5	Результат діяльності, млн. грн.	-30	532	685	827	1 263	2 170	1 416
6	Рентабельність активів, %	-0.09	1.27	1.27	1.04	1.07	1.31	1.53
7	Рентабельність капіталу, %	-0.45	7.50	7.97	7.61	8.43	10.39	12.75
8	Чиста процентна маржа, %	6.31	6.94	6.00	5.78	4.90	4.90	4.90
9	Чистий спред, %	7.10	8.45	7.20	6.97	5.72	5.78	5.59

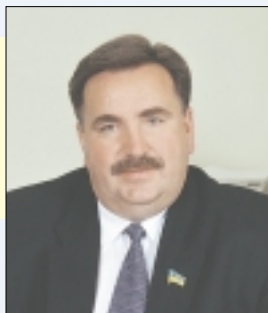
На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено працівниками управління аналізу діяльності системи банків департаменту методології банківського регулювання та нагляду Національного банку України.

Вітаємо! /

Відзнаки Президента України

Указами Президента України від 20 січня 2006 року № 40/2006 і від 17 травня 2006 року № 402/2006 за заслуги в державному будівництві, вагомий особистий внесок у реалізацію грошово-кредитної політики, забезпечення стабільного функціонування банківської системи, високий професіоналізм працівників банківської системи України відзначено державними нагородами, групі фахівців присвоєно почесні звання.

Федір Шпиг,
народний депутат
України

По закінченні у 1984 році Київського інституту народного господарства ім. Д.Коротченка за спеціальністю “Економіка і планування матеріально-технічного постачання” Федір Шпиг працював техніком-конструктором, а після служби в армії — інженером-технологом ЦКБ “Ленінська кузня”. Із 1979-го по 1982 рік — інженер-конструктор у вироб-

ничому об’єднанні “Брова-римеблі”. Потому (в 1982—1991 роках) обіймав керівні посади у фінансово-господарчих підрозділах Київської обласної та республіканської комсомольських організацій.

Із 1991-го по 1992 рік Ф.І.Шпиг працював начальником управління кредитних ресурсів АБ “Інко” у Києві. З 1992 року очолював правління акціонерного поштово-пенсійного банку “Аваль”.

У 1998 році Федора Івановича обрано народним де-

путатом України; 2002 року він був обраний удруге, а 2006 року — втретє.

1998 року Ф.І.Шпиг захистив дисертацію на тему “Управління фінансовим станом комерційного банку” та здобув учений ступінь кандидата економічних наук. Він є автором монографії “Стратегія управління діяльністю комерційного банку” та 19 наукових публікацій.

У 1997 році Ф.І.Шпигу присвоєно почесне звання “Заслужений економіст України”. Федір Іванович нагороджений орденами “За заслуги” II та III ступенів. Він — член Ради Національного банку України. За рішен-

ням 11-го з’їзду Асоціації українських банків очолив Раду АУБ — найбільшої банківської спілки України. Федір Шпиг — президент Асоціації аматорського футболу України, голова опікунської ради Національного академічного драматичного театру ім. І.Франка.

Орденом “За заслуги” I ступеня Федір Шпиг нагороджений за заслуги в державному будівництві, вагомий внесок у соціально-економічний розвиток столиці України та з нагоди Дня Соборності України (указ Президента України від 20 січня 2006 року № 40/2006).

ОРДЕНОМ «ЗА ЗАСЛУГИ» I СТУПЕНЯ НАГОРОДЖЕНИЙ

Станіслав Аржевітін,
заступник голови ради
Асоціації українських
банків

Трудову діяльність Станіслав Аржевітін розпочав у системі Будбанку СРСР після закінчення 1982 року Київського інституту народного господарства. Перший запис у трудовій книжці — головний ревізор, згодом молодому фінансисту довірили посаду заступника керуючого філією, при-

значили начальником операційного управління Промінвестбанку. Із січня 1991 року Станіслав Михайлович — голова правління Укрпостачбанку, а з жовтня 1991 року — голова правління акціонерного банку “Ажіо”, який став правонаступником Укрпостачбанку. Із жовтня 2005-го по травень 2006 року працює заступником міністра з надзвичайних ситуацій Ук-

раїни. Із травня 2006 року — народний депутат України.

Станіслав Михайлович — один із тих банкірів країни, які зробили значний внесок у розбудову незалежної Української держави. З перших днів незалежності під його керівництвом було розгорнуто активну діяльність щодо підтримки вітчизняного виробника, насамперед малого та середнього бізнесу України. Банк “Ажіо” дієво сприяв розвитку довгострокового кредитування українських підприємств малого та середнього бізнесу,

співпрацюючи з такими міжнародними інституціями, як ЄБРР, американський фонд “Євразія”, Німецько-український фонд.

У 2004 році АБ “Ажіо” залучив значну суму інвестицій скандинавських держав і набув статусу банку з іноземним капіталом.

С.М.Аржевітін активно працює в Асоціації українських банків, вісім років був головою її ради. Нині як заступник голови ради АУБ докладає величезних зусиль до зміцнення та розвитку асоціації; бере участь у методологічній

ОРДЕНОМ «ЗА ЗАСЛУГИ» II СТУПЕНЯ НАГОРОДЖЕНИЙ

роботі з розробки та впровадження Національним банком України документів, які визначають середовище функціонування комерційних банків. Багато пропозицій банку "Ажіо" знайшли відображення у програмі розвитку банківської системи України на 2005—2010 роки.

Станіслав Михайлович — автор кількох наукових

праць з економічних питань. У 1999 році опубліковано його книгу "Концентрація виробництва і малий бізнес в харчовій промисловості", в 2000-му — "Перші 10 років банківської справи в Україні". Він кандидат економічних наук, пошукач ученого ступеня доктора економічних наук.

Високий професіоналізм, компетентність, відчут-

тя нового, державний патріотизм — ось якості, які допомагають С.М.Аржевітіну успішно вирішувати проблеми становлення та розвитку банківської системи України.

За вагомі досягнення у професійній діяльності С.М.Аржевітіна у 1999 році нагороджено орденом "За заслуги" III ступеня. Йому присвоєно почесне зван-

ня "Заслужений економіст України".

Станіслав Михайлович веде активну суспільно-громадську роботу, зокрема є генеральним скарбником Українського козацтва, секретарем координаційної ради з питань розвитку Українського козацтва при Президентові України, позаштатним радником Президента України.

Сергій Вовченко,
директор акціонерного товариства
"Престиж груп",
м. Київ

Сергій Вовченко у банківській системі працює з 1993 року. Із жовтня 1993 року обіймав посаду голови правління Банку ділового співробітництва, з лютого 1995 року — першого заступника голови правління Брокбізнесбанку, з березня 1999 року на посаді заступника голови правління банку "Аваль" координував кредитно-інвестиційну політику банку.

Під керівництвом Сергія Миколайовича розроблено і впроваджено програму кре-

дитування сільськогосподарських виробників та підприємств переробної промисловості в межах системи банку. В результаті "Аваль" щороку надає понад 5 тисяч кредитів підприємствам агропромислового комплексу України на суму більш як 2.5 млрд. гривень.

С.М.Вовченко брав активну участь у впровадженні законодавчої норми про подвійні складські свідоцтва на зберігання зерна, організації фінансування державного оператора зернового ринку — ДАК "Хліб України" з метою фінансування заставних

закупівель зерна та насіння соняшнику.

За участі Сергія Миколайовича розроблено програми довгострокового (на 3—5 років) кредитування сільгоспвиробників для придбання сільськогосподарської техніки та оновлення основних фондів. У результаті проведених ним переговорів укладено угоди із західними банками та кредитними агентствами на фінансування цих програм.

Спільно з Європейським банком реконструкції та розвитку С.М.Вовченко організував програми торговельно-фінансування українських експортерів у галузях металургії, суднобудування, автомобілебудування тощо із загальним лімітом близько 100 млн. доларів США.

Під його керівництвом розроблено та впроваджено у банку іпотечне кредитування населення та юридичних осіб, організовано програму інвестування коштів банку в атомну енергетику, зокрема в добувочні блоки Рівненської та Хмельницької АЕС.

Із листопада 2005 року С.М.Вовченко працює директором з інвестиційної діяльності ЗАТ "Престиж груп". Займається розробкою та впровадженням проектів фінансування переробних підприємств АПК. Особисто вніс ряд пропозицій з удосконалення нормативної бази, що регулює фондовий ринок. Є членом спостережної ради АКБ "Престиж", відповідає за розвиток кредитної діяльності банку.

ОРДЕНОМ «ЗА ЗАСЛУГИ» III СТУПЕНЯ НАГОРОДЖЕНИЙ

Валентині Мірошник,
начальнику управління
ТОВ "Комерційний банк
"Експобанк", м. Київ

В.Д.Мірошник працює в банківській системі України 12 років. Пройшла шлях від провідного економіста до начальника управління корпоративного бізнесу.

Особисто вела справи щодо повернення коштів клієнтів Експобанку після банкрутства російських банків "Російський кредит" (1997 р.) та Кредитімпексбанк" (1998 р.), які було успішно завершено. Здійснювала всю підготовчу роботу щодо встановлення

кореспондентських відносин з іноземними банками, серед яких Банк оф Нью Йорк, Креді Ліоне, Комерцбанк, Ост Вест Ханделсбанк, Альфа-банк, Собінбанк та багато інших.

Валентина Мірошник провела успішні переговори стосовно зменшення гарантійного покриття до 50% від суми зобов'язань банку при випуску гарантій, підтверджених Комерцбан-

ком на користь зарубіжних партнерів. Займається розглядом та аналізом інвестиційних проектів, зорієнтованих на розвиток внутрішнього ринку продукції, виробництво конкурентоспроможної продукції, яка має підвищений експортний попит, а також програм інвестування капітальних вкладень у будівництво та сільське господарство.

ПОЧЕСНІ ЗВАННЯ «ЗАСЛУЖЕНИЙ ЕКОНОМІСТ УКРАЇНИ»

ПРИСВОЄНО:

Ларисі Загородній,
голови правління
відкритого акціонерного
товариства «Електрон
Банк», м. Львів

Під керівництвом Лариси Загородньої 1991 року у Львові було створено ВАТ «Електрон Банк», який протягом 15 років динамічно розвивається та є стабільною банківською установою. Завдяки високому професіоналізму, багаторічному досвіду Лариса Несторівна налагодила якісну поточну роботу з фінансово-кредитного обслуговування, запро-

понувала власне бачення та реалізувала заходи щодо переходу банківської системи на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Вона брала активну участь у розробці нормативних документів грошової реформи.

Як член ради Асоціації українських банків (з 1993 року) багато зробила для поліпшення платіжної дисципліни, якості обслуговування в банківських установах країни, підготовки концепції та стратегії розвитку банківської системи

України. Під безпосереднім керівництвом Л.Н.Загородньої вдалося утримати фінансову стабільність банку під час фінансової кризи 1998 року та нестабільної ситуації на грошово-кредитному ринку наприкінці 2004 року. Електрон Банк залишався стабільним, платоспроможним, з великим запасом ліквідності, що гарантувало своєчасне проведення платежів. Банк забезпечив формування обов'язкових резервів і жодного разу не допустив порушень економічних нормативів НБУ. Це сприяло підвищенню довіри клієнтів до банку. На сьогодні він успішно позиціонує себе як один із найпрогресивніших операторів на ринку послуг для фізичних осіб, малого та середнього бізнесу.

Ключові критерії роботи кандидата економічних наук, академіка Академії підприємництва та менеджменту України Л.Н.Загородньої – високий професіоналізм, виваженість і послідовність в усьому – від активної роботи в раді Асоціації українських банків та Першому всеукраїнському бюро кредитних історій до активної підтримки вітчизняних виробників. Один з ініціаторів створення обласної Асоціації банків Львівщини, Лариса Несторівна має високий рейтинг за ступенем впливу на суспільно-політичне життя Львівщини. Вона автор численних публікацій у друкованих засобах масової інформації.

Ігорю Іванюку,
директору департаменту
персоналу Національного
банку України

Трудову біографію І.М.Іванюк розпочав 1976 року секретарем комітету комсомолу заводу Київського м'ясокомбінату. Після проходження в 1976—1977 роках служби в армії працював на цьому ж підприємстві начальником зміни. Із жовтня 1977 року до серпня 1984 року — на комсомольській роботі: завідувач відділу, перший секретар Дарницького райкому ЛКСМУ

м. Києва. Із 1984 року працював помічником генерального директора з кадрів та побуту, а із січня 1987-го — секретарем парткому Київського виробничого хімфармоб'єднання «Дарниця». У 1988—1991 роках — інструктор, відповідальний організатор, політорганізатор Київського міського Компартії України. У 1991—1992 роках очолював одну з дирекцій Київської асоціації малих і середніх підприємств і розвитку підприємства «Кіампекс», 1992 року був помічником пер-

шого віце-прем'єр-міністра України.

Починаючи з 1992 року І.М.Іванюк працює в банківській системі України: спершу начальником відділу, заступником начальника управління — начальником відділу роботи з кадрами Національного банку України; у 1996—1998 роках — заступником керуючого четвертою Київською філією акціонерного поштово-пенсійного банку «Аваль», у 1998—2000 роках — заступником начальника управління Національного банку України по м. Києву і Київській області.

Із липня 2000 року І.М.Іванюк очолює департамент персоналу, стає членом Правління Національного банку України. З його ініціативи та за активної

безпосередньої участі проведено перегрупування функцій структурних підрозділів, втілено нові підходи щодо побудови організаційної структури та системи управління як центрального апарату, так і Національного банку в цілому.

Під керівництвом Ігоря Михайловича в НБУ запроваджено проведення атестації та щорічної оцінки виконання державними службовцями своїх обов'язків і завдань, тестування конкурсантів, розширено програму підготовки й підвищення кваліфікації працівників банківської системи, поліпшено матеріально-технічну базу навчальних закладів НБУ.

Ігор Іванюк у 1982 році нагороджений орденом «Знак пошани» та медаллю.

Ігорю Анненкову,
начальнику філії
«Головне управління
Промінвестбанку
в Донецькій області»

Ігор Анненков у 1993 році почав працювати в Донецькому регіональному управлінні Промінвестбанку України молодшим економістом. Через п'ять років — він уже керує Енакіївським відділенням

Промінвестбанку України, ще через рік — керуючий Сумським центральним відділенням Промінвестбанку України. 2001 року Ігоря Вікторовича призначено заступником начальника філії «Головне уп-

равління Промінвестбанку в Донецькій області”, а з 2003 року – заступником голови правління Промінвестбанку — начальником філії “Головне управління Промінвестбанку в Донецькій області” — представником Промінвестбанку в Донецькій області.

Ігор Вікторович зробив вагомий внесок у зміцнення позицій банку в регіоні. За-

дяки залученню платоспроможних клієнтів, збільшенню ресурсної бази, проведенню ефективної кредитної політики забезпечено стабільність показників ліквідності, платоспроможності, досягнуто істотного поліпшення фінансових результатів.

І.В.Анненков спрямовує роботу очолюваної ним установи на підтримку вітчизняного товаровиробни-

ка, здійснення кредитних вкладень у розвиток економіки регіону, залучення сформованого капіталу для підвищення конкурентоспроможності української продукції. Значна кредитна підтримка надається провідним підприємствам базових галузей промисловості — металургії, машинобудування, енергетики, транспорту, хімічної та переробної промис-

ловості, які мають сильні позиції на внутрішньому ринку, а також орієнтовані на експортно-імпорتنі операції; підприємствам, котрі працюють на зовнішньому ринку, що сприяє стимулюванню експорту, розширенню ринків збуту, зростанню зовнішньоторговельного балансу області.

Ользі Радченко,
начальнику управління
Національного банку
України в Сумській
області

Ольга Радченко – керівник нового типу, здатний у динамічних умовах розвитку регіону знайти точки прикладання зусиль очолюваного нею колективу. Їй притаманне аналітичне мислення, вміння прогнозувати розвиток подій, долати труднощі сучасного періоду реформувань.

Із 1996 року О.М.Радченко обрала банківську спра-

ву, що стала для неї справою життя. Створивши та очоливши Сумську філію ЗАТ КБ “Приватбанк”, багато зусиль доклала до її становлення у конкурентному банківському середовищі. Під керівництвом Ольги Радченко у 1996—2003 роках філія стала однією з провідних банківських установ регіону. Вона надає населенню та економіці області повний комплекс банківських послуг на базі найновіших банківських технологій. Було створено розгалужену

мережу відділень Сумської філії Приватбанку.

У січні 2003 року з огляду на високий професіоналізм, глибоке знання банківської справи, новаторство, масштабність мислення, працьовитість, принциповість О.М.Радченко була призначена начальником управління Національного банку України в Сумській області.

Упродовж трьох років банківська система регіону має позитивну тенденцію до зростання. За період із 2000 року залишки коштів на рахунках клієнтів у банківських установах області зросли в 5.7 раза, а кредитні вкладення — в 11 разів. Найбільший здобуток банківської системи регіону – зростання довіри до банків, барометром якої

завжди були і залишаються депозити населення.

Зважаючи на специфіку Сумщини, області значною мірою аграрної, пріоритетним напрямом діяльності банківських установ стало фінансування агропромислового комплексу, на потреби якого лише в першому півріччі 2006 року спрямовано 162.8 млн. грн., що на 21.4% більше, ніж за цей період у 2005 році.

Як депутат Сумської обласної ради чотирьох скликань О.М.Радченко багато зробила для виконання наказів виборців, переймається їхніми проблемами. Більше 15 років вона очолює обласну спілку жінок, у 2006 році обрана членом колегії Сумської обласної державної адміністрації.

Валентину Челаку,
керуючому філією
акціонерного товариства
“Державний експортно-імпорتنний банк України”
в м. Одесі

У фінансово-банківській системі Валентин Васильович працює з 1976 року. Обіймав керівні посади в Одеській обласній конторі Держбанку, Одеському обласному управлінні Зов-

нішекономбанку, очолював відділення Державного експортно-імпортного банку України.

Із вересня 2000 року призначений керуючим філією ВАТ “Укресімбанк” в Одесі, де зарекомендував себе висококваліфікованим, енергійним, ініціативним керів-

ником, вимогливим та принциповим лідером. До вирішення питань підходить зважено, вміє забезпечити ефективну ділову комунікацію як між підрозділами філії, так і з підрозділами головного банку.

В.В.Челак володіє високим рівнем знань законодавчого поля та нормативних документів з банківської справи. За час роботи філії під його керівництвом впроваджено нові банківські продукти, зокрема авальовання векселів, торго-

ве фінансування, відкриття кредитних ліній під зарплатні платіжні картки, послуги фінансового порадника та еквайрингу.

Незважаючи на різке збільшення обсягів у діяльності філії, поміркований та прагматичний менеджмент, застосований В.В.Челаком, дав змогу зменшити операційні витрати на 5%. У 2005 році введено в дію сховища індивідуальних сейфів, придбано офіс для відділення в м. Іллічівську, яке відкрилося в березні 2006 року.

Монети України

Про введення в обіг пам'ятної монети "Чигирин"

Національний банк України, продовжуючи серію "Гетьманські столиці", 18 травня 2006 року ввів в обіг пам'ятну монету номіналом 10 гривень "Чигирин". Під час Національно-визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького була створена Українська козацька держава — Гетьманщина, військово-адміністративним і політичним центром якої став Чигирин. Перша столиця Гетьманщини була резиденцією таких гетьманів, як Б.Хмельницький, І.Виговський, Ю.Хмельницький, П.Тетеря та П.Дорошенко.

Монету виготовлено зі срібла 925 проби. Категорія якості карбування — пруф, маса дорогоцінного металу в чистоті — 31.1 г, діаметр — 38.61 мм, тираж — 5 000 штук. Гурт монети — рифлений.

На аверсі зображено козака з бунчуком на тлі козацьких корогів, гармат, литаврів, над ним — малий Державний герб України, рік карбування монети — 2006 і розміщено написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі півколом),

10 / ГРИВЕНЬ (унизу), зазначено метал, його пробу — **Ag 925**, масу дорогоцінного металу в чистоті — **31.1** та розміщено логотип Монетного двору Національного банку України.

На реверсі зображено п'ять портретів у медальйонах, під якими півколом розміщено написи: **БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ, ЮРІЙ ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ, ІВАН ВИГОВСЬКИЙ, ПАВЛО ТЕТЕРЯ, ПЕТРО ДОРОШЕНКО**, над портретами — герб міста та написи — **ГЕТЬМАНСЬКА СТОЛИЦЯ / ЧИГИРИН**; унизу — вид Чигирин (фрагмент малюнка з літопису Самійла Величка).

Художник і скульптор — Володимир Атаманчук.

Пам'ятна монета номіналом 10 гривень "Чигирин" є дійсним платіжним засобом України та обов'язкова до приймання без будь-яких обмежень за її номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Про введення в обіг пам'ятних монет "Близнюки"

Національний банк України, продовжуючи серію "Знаки зодіаку", 22 травня 2006 року ввів в обіг пам'ятні монети номіналами 5 і 2 гривні "Близнюки", присвячені одному із сузір'їв зодіаку.

Монету номіналом 5 гривень виготовлено зі срібла 925 проби. Категорія якості виготовлення — пруф, маса дорогоцінного металу в чистоті — 15.55 г, діаметр — 33.0 мм, тираж — 10 000 штук. Гурт монети — рифлений.

Монету номіналом 2 гривні виготовлено із золота 999.9 проби. Категорія якості виготовлення — спеціальний анциркулейтед, маса дорогоцінного металу в чистоті — 1.24 г, діаметр — 13.92 мм, тираж — 10 000 штук. Гурт монети — гладкий.

На аверсі монети номіналом 5 гривень у центрі круга розміщено стилізоване зображення сонця, ліворуч, пра-

воруч, а також угорі й унизу від якого — чотири освітлені ним кулі, що символізують пори року. Ліворуч від круга — малий Державний герб України, праворуч — рік карбування монети: 2006, зазначено метал, його пробу — **Ag 925**, масу дорогоцінного металу в чистоті — **15.55**; по колу монети написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі), **5 ГРИВЕНЬ** (унизу), а також логотип Монетного двору Національного банку України.

На реверсі монети номіналом 5 гривень розміщене стилізоване зображення близнюків в оточенні зірок, ліворуч від якого — символ знака зодіаку, праворуч — напис: **БЛИЗНЮКИ**.

На аверсі монети номіналом 2 гривні розміщено круг, діагонально поділений на сектори, які символізують чотири

стихії — землю, повітря, воду, вогонь; у центрі круга — стилізоване зображення сонця. Ліворуч від круга — малий Державний герб України, праворуч — рік карбування монети: **2006**, зазначено метал, його пробу — **Au 999.9**, масу дорожнього металу в чистоті — 1.24; по колу монети написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі), **2 ГРИВНІ** (унизу), а також логотип Монетного двору Національного банку України.

На реверсі монети номіналом 2 гривні розміщено стилізоване зображення близнюків в оточенні зірок, над яким — символ знака зодіаку.

Художники обох монет — Володи-

мир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук. Скульптор монети номіналом 5 гривень — Володимир Дем'яненко, скульптори монети номіналом 2 гривні — Володимир Дем'яненко, Святослав Іваненко.

Пам'ятні монети номіналами 5 і 2 гривні “Близнюки” є дійсними платіжними засобами України та обов'язкові до приймання без будь-яких обмежень за їх номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Про введення в обіг пам'ятних монет “Пилкохвіст український”

Національний банк України, продовжуючи серію “Флора і фауна України”, 14 червня 2006 року ввів в обіг пам'ятні монети номіналами 10 та 2 гривні “Пилкохвіст український”, присвячені рідкісному виду родини коників справжніх — пилкохвосту українському. Він живе лише на території України і занесений до Червоної книги України.

Монету номіналом 10 гривень виготовлено зі срібла. Категорія якості карбування — пруф, маса дорожнього металу в чистоті — 31.1 г, діаметр — 38.61 мм, тираж — до 8 000 штук. Гурт монети — рифлений.

Монету номіналом 2 гривні виготовлено з нейзильберу. Категорія якості карбування — спеціальний анциркулейтед, вага монети — 12.8 г, діаметр — 31.0 мм, тираж — 60 000 штук. Гурт монети — рифлений.

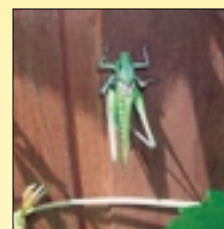
На аверсі обох монет в обрамленні вінка, утвореного із зображень окремих видів флори і фауни, розміщено малий Державний герб України та написи: на монеті зі срібла — **НАЦІОНАЛЬНИЙ / БАНК / УКРАЇНИ / 10 / ГРИВЕНЬ / 2006**, зазначено метал, його пробу — **Ag 925**, масу дорожнього металу в чистоті — **31.1**, на монеті з нейзильберу — **НАЦІОНАЛЬНИЙ / БАНК / УКРАЇНИ / 2 / ГРИВНІ / 2006**, крім того, на обох монетах розміщено логотип Монетного двору

Національного банку України.

На реверсі обох монет зображено коника на травинці та півколом розміщено написи: **ПИЛКОХВІСТ УКРАЇНСЬКИЙ** (угорі) і **POECILIMON UKRAINICUS** (унизу).

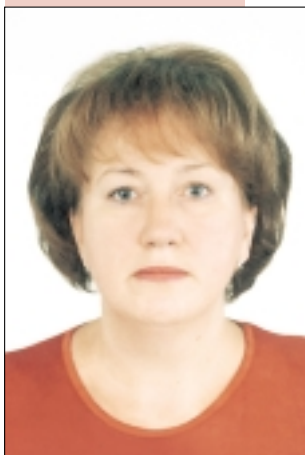
Художник і скульптор — Володимир Дем'яненко.

Пам'ятні монети номіналами 10 і 2 гривні “Пилкохвіст український” є дійсними платіжними засобами України та обов'язкові до приймання без будь-яких обмежень за їх номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Фінансові посередники

Функціонування та взаємодія банків і небанківських фінансових інститутів в Україні

**Людмила
Співак**

Завідувач кафедри Київської філії Львівського банківського інституту Національного банку України. Кандидат економічних наук, доцент

**Ірина
Каракулова**

Аспірантка Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Статтю присвячено основним формам взаємодії банків із небанківськими фінансовими інститутами. Зазначаючи, що спектр фінансових посередників на даний час в Україні не дуже широкий, а їхні позиції на ринку послуг неоднозначні, автори розглядають суть конкурентної боротьби та співпраці між банками і небанківськими фінансовими інститутами.

Поява інституту фінансового посередництва в Україні тісно пов'язана з переходом національної економіки з адміністративно-командних на ринкові засади функціонування. Вітчизняний досвід розвитку цих інститутів досить обмежений, тому в процесі їх становлення необхідним є вивчення світової практики їх діяльності.

Нині спектр фінансових посередників не вельми широкий. Найрозвинутішими в Україні є банки, період становлення переживають страхові компанії та інститути спільного інвестування. Порівняно з банками конкурентні позиції небанківських фінансових інститутів значно слабші. В Україні законодавчо надано право функціонування широкому колу небанківських фінансових інститутів. Утім, зовсім небагато з них мають у найближчі роки реальні перспективи для розвитку.

Проблеми діяльності банків та небанківських фінансових інститутів розглядаються у працях О.Вовчака, Н.Внукової, Ю.Гавриленка, В.Гончаренка, В.Зимовця, С.Зубика, Б.Івасіва, І.Лютото, С.Клименка, С.Реверчука, С.Кубіва, А.Пересади, М.Савлука, О.Терещенка, В.Ходаківської, В.Шелудько та інших вітчизняних науковців. Незважаючи на численні дослідження, присвячені діяльності банків та деяких небанківських фінансових інститутів, питання щодо їх взаємодії та конкуренції висвітлені ще не досить детально.

Автори ставлять за мету проаналізува-

ти окремі аспекти функціонування банків поряд із небанківськими фінансовими інститутами та виявити сучасні тенденції цього процесу.

Серед усіх посередників банки є найрозвинутішими і найстабільнішими. Небанківські фінансові інститути істотно поступаються не лише за обсягами ресурсів, а й за рівнем довіри до них із боку споживачів. Банки як фінансові посередники мають значно більший досвід, ніж небанківські інститути. Крім того, діяльність банків досить ефективно регулюється державними органами — зокрема, встановлено нормативи, яких вони повинні дотримуватися. Національний банк України постійно контролює фінансовий стан і платоспроможність банків. Створено Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. У 1999 році було прийнято Закон України "Про банки і банківську діяльність", постійно приймаються і вдосконалюються інструкції та положення щодо регулювання різних напрямів роботи банків.

Порівняльний аналіз статистичних показників діяльності банків та найрозвинутіших небанківських установ — страхових компаній засвідчує, що останні поступаються банкам за розміром активів майже в 10 разів. Незважаючи на значний прогрес у розвитку страхових компаній, ситуація протягом останніх років майже не змінилася.

Організаційно-правове забезпечення функціонування небанківських фінансових інститутів значно відрізняється від такого забезпечення діяльності банків. Зокрема,

Таблиця 1. Показники діяльності банків і страхових компаній за 2001–2005 рр.

Показники	Млн. грн.				
	2001	2002	Роки 2003	2004	9 місяців 2005
Банки					
Активи	50 785	67 774	105 539	141 497	183 647
Балансовий капітал	7 915	9 983	12 882	18 421	22 060
Страхові компанії					
Активи	3 007.40	5 329.40	10 457.40	20 012.80	20 227.00
Власний капітал		3 176.90	6 920	11 763.80	14 164.40

Джерела: www.dfp.gov.ua; www.bank.gov.ua.

протягом тривалого часу практично не було єдиного державного органу, який би їх контролював, як не було і законів, які б регулювали діяльність більшості із цих інститутів. Лише починаючи з 2000 року відбулися позитивні зрушення. Контроль за ліцензуванням, платоспроможністю, загальний нагляд за діяльністю небанківських фінансових інститутів нині здійснює Державна комісія з регулювання ринку фінансових послуг. Прийнято ряд законів які визначають умови функціонування окремих небанківських фінансових інститутів.

І банки, і небанківські фінансові інститути у масштабах фінансової системи здійснюють перерозподіл вільних грошових коштів між тими, хто має їх надлишок, і тими, хто має в них потребу.

Виділення небанківських фінансових інститутів в окрему ланку зумовлене існуванням певних відмінностей у посередницькій діяльності цих установ і банків. Як зазначається в законі України “Про банки і банківську діяльність”, банки здійснюють у сукупності такі операції: залучення на вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття й ведення банківських рахунків фізичних і юридичних осіб. Фінансові посередники, для яких ці операції не є базовими, належать до небанківських фінансових інститутів. Так, у Законі України “Про Національний банк України” зазначено, що фінансово-кре-

дитна установа — юридична особа, котра проводить одну або кілька операцій, які можуть виконувати банки, за винятком залучення вкладів від населення. Це визначальний критерій поділу фінансових посередників на банки та небанківські фінансові інститути. Ще однією рисою, яка їх відрізняє, є вузька спеціалізація небанківських фінансових інститутів і значно ширша універсальна діяльність банків.

Зауважимо, що незважаючи на специфіку діяльності окремих фінансових посередників — банків і небанківських фінансових інститутів, усі вони функціонують в одному секторі — на ринку фінансових послуг. Відтак інтереси окремих фінансових інститутів можуть перетинатися.

Конкуренція між банками і небанківськими інститутами, що притаманна здебільшого країнам із розвинутою економікою, характеризується наявністю належної інфраструктури фондового ринку. У країнах із потужним сектором фінансового посередництва основними конкурентами банків є договірні ощадні інститути (страхові компанії і недержавні пенсійні фонди) та кредитні спілки. Інтереси кожної групи репрезентують спеціальні організації — асоціації та інші об'єднання фінансових посередників одного типу. З метою забезпечення для своєї групи конкурентних переваг такі організації прагнуть впливати на прийняття рішень і внесення змін у чинне законодавство (вдаються до лобювання). Крім того, у за-

рубіжній практиці на кожну конкретну дату всі наявні інвестиційні заощадження розподіляються між основними групами фінансових посередників, кожна з яких контролює певну їх частку.

Оскільки фінансові посередники різних типів пов'язані між собою у процесі перерозподілу інвестиційних заощаджень (пенсійні фонди, наприклад, користуються послугами страхових компаній та взаємних фондів, а останні можуть володіти акціями страхових компаній і банків), досить важко визначити місце і значення кожної з даних груп, базуючись лише на інформації про обсяги активів. Для цього потрібна інформація про структуру фінансових активів населення, яка відображає розподіл інвестиційних заощаджень.

Із часом значення тієї чи іншої групи фінансових посередників може змінюватися — за рахунок послаблення позицій однієї групи посилюються позиції іншої. Державне регулювання фінансового посередництва значною мірою впливає на такі зміни. Інакше кажучи, приймаючи новий законодавчий акт, держава може забезпечити конкурентні переваги певним фінансовим посередникам [2, с. 59].

Специфічною рисою взаємодії українських банків та небанківських фінансових інститутів є практично цілковита відсутність між ними конкуренції. Здебільшого спостерігається їх взаємна кооперація. Це характерно для таких небанківських фінансових інститутів, як страхові компанії та недержавні пенсійні фонди. Проте зауважимо один небанківський фінансовий інститут, який у перспективі може бути конкурентом банкам у сфері споживчого кредитування, — кредитну спілку. У ситуації зростання попиту на іпотечне кредитування кредитні спілки, котрі, як правило, надають кредити за нижчими відсотковими ставками, ніж банки, мають реальні перспективи розвитку.

Як споживчий кооператив кредитна спілка не ставить за мету одержання прибутку, тобто є некомерційною організацією. Основна ціль її діяльності — задоволення потреб пайовиків. Водночас це — фінансова організація, котра діє у сфері фінансових послуг. Специфіка даної організації полягає в тому, що вона працює не заради прибутку і його не привласнює. Ця особливість кредитних спілок обумовлена їх докорінними відмінностями від усіх інших фінансових, кредитних організацій, насамперед від банків.

На відміну від банків, кредитні спілки обмежують свою діяльність замкнутим колом осіб. Клієнтами спілки можуть стати тільки її пайовики. Послугами ж банку користуються всі, коло клієнтури не обмеже-

Таблиця 2. Порівняльна характеристика діяльності банків та небанківських фінансових інститутів

	Фінансові посередники	
	Банки	Небанківські фінансові інститути
Правовий статус	Комерційна організація	- Комерційна організація (страхові компанії, інститути спільного інвестування, лізингові, факторингові компанії, ломбарди) - Некомерційна організація (кредитні спілки, недержавні пенсійні фонди)
Коло осіб, що обслуговуються	Не обмежене (працює на відкритому фінансовому ринку)	- Не обмежене (працює на відкритому фінансовому ринку) - Тільки члени організації (кредитні спілки)
Співвідношення клієнт — власник — менеджер	Коло клієнтів, власників, менеджерів не збігається	- Коло клієнтів, власників, менеджерів не збігається (страхові компанії) - Коло клієнтів, власників, менеджерів збігається (кредитні спілки) - Коло клієнтів і власників не збігається, управління активами здійснюють уповноважені організації (недержавні пенсійні фонди)
Види діяльності	Банківські операції та інші фінансові послуги клієнтам за наявності ліцензії НБУ	Спеціалізовані для кожного інституту окремо
Відповідальність	Обмежена відповідальність	- Обмежена відповідальність - Субсидарна солідарна відповідальність пайовиків (кредитні спілки) - Обмежена відповідальність і фонду, і компанії з управління активами (недержавний пенсійний фонд)
Посередницька діяльність	Більше універсальна	Вузькоспеціалізована

не і персонально не визначене. Діяльність банку є публічною; договір, що укладається між банком і його клієнтом, також є публічним. Діяльність кредитної спілки — не публічна. Відносини між спілкою і пайовиками виникають на основі членства і не є клієнтськими відносинами.

Членами кредитних спілок можуть бути тільки фізичні особи. Крім того, необхідно, щоб усі вони були членами якогось одного співтовариства, досить добре знали один одного, користувалися взаємною довірою. Остання обставина відіграє вирішальну роль у відносинах взаємної допомоги, оскільки вони передбачають взаємну відповідальність. Банк, що несе юридичну відповідальність перед клієнтами, у випадках невиконання своїх зобов'язань несе обмежену відповідальність.

Метою діяльності будь-яких фінансових комерційних організацій завжди є прибуток, тобто клієнти — завжди засіб, а діяльність — завжди спосіб отримати найбільший прибуток. Банки ризикують залученими грошима клієнтів. Що ж до кредитних спілок, то одержані доходи розподіляються між пайовиками чи використовуються на здешевлення послуг, тобто є засобом найефективнішого задоволення потреб пайовиків.

Нині кредитні спілки не можуть ставити банкам таку ж конкуренцію, як в економічно розвинутих країнах, але перспективи їх функціонування окреслені досить чітко.

Активно співпрацюють банки з іншими небанківськими інститутами — страховими компаніями. Сфера взаємодії страхових компаній і банків дуже широка. Це страхування специфічних банківських ризиків, ризиків, що виникають в інвестиційних проєктах та інших операціях із клієнтами, страхування заставного майна при іпотечному і споживчому кредитуванні, страхування життя позичальника, страхування вкладника, спільні продажі банківських і страхових продуктів. Загалом можна виділити два основні напрями страхування власних ризиків банків та продаж страхових продуктів через мережу філіалів — як окремо, так і шляхом перехресного продажу продуктів.

Стосовно першого виду, то він виявляється у самій суті страхування як метод управління ризиками і полягає у передачі ризику за певну плату іншій особі. За допомогою страхування банки можуть управляти основним масивом операційних ризиків. Оскільки цей вид ризику найбільше притаманний банківським установам, а його наслідків практично неможливо уникнути, то найдоцільнішим способом нівелювати його є передача за окрему плату страховим компаніям. Крім операційних ризиків, банки можуть страху-

вати й інші види ризику, притаманні виключно банківській діяльності [1, с. 32].

Поступовий розвиток вітчизняного фінансового ринку сприяв появі різних форм співробітництва банків і страхових компаній. Страхові компанії за допомогою банків одержали можливість ефективніше розмішувати свої фінансові активи, а банки — страхувати власні ризики. Крім задоволення взаємних інтересів, вони створюють спільні банківсько-страхові продукти і послуги, які значно розширюють фінансові можливості населення.

Деякі страхові компанії сьогодні продають свої стандартизовані страхові продукти безпосередньо через банк. Це активно практикують великі страховики на базі відомих банків. Насамперед ідеться про поліси обов'язкового страхування автовідповідальності, нерухомості і майна, страхування від нещасного випадку тощо. Як правило, населенню пропонують варіанти продукту зі стандартними умовами і з кількома (на вибір) фіксованими варіантами страхових сум. В основному клієнта в таких полісах приваблює швидкість і зручність оформлення, невисокі тарифи.

Отже, співробітництво банків і страхових компаній позитивно позначається на діяльності цих інститутів, має перспективи подальшого розвитку і розширення. Банки, передаючи власні ризики страховикам, забезпечують собі додаткові гарантії стійкості й надійності та модифікують власні продукти, роблячи їх гнучкішими й привабливішими для клієнтів. А страхові компанії не лише вдосконалюють свої інноваційні технології, створюючи чи адаптуючи страхові продукти для спільних продажів, а й одержують фактичний доступ до широкій клієнтській бази банків, що сприяє розвитку бізнесу і залученню клієнтів до інших видів страхування.

Усе активніше взаємодіють банки з досить новими для вітчизняного фінансового ринку інститутами — недержавними пенсійними фондами. Прийнятим у 2003 році Законом України "Про недержавне пенсійне забезпечення" банкам надані переважне право бути зберігачами пенсійних активів фонду, а також можливість інвестування коштів у депозити банків. Але при цьому пенсійним фондам забороняється тримати на депозитних рахунках та в ощадних сертифікатах банків більш як 40% вартості пенсійних активів фонду, причому у зобов'язаннях одного банку — не більше 10%.

Недержавні пенсійні фонди розмішують свої кошти переважно на депозитних рахунках банків. Так, з інвестованих пенсійних активів на суму 27 376.235 тис. грн. на банківських депозитах (в одному чи

кількох банках) розміщено 21 090.005 тис. грн. (77.04%). Враховуючи загальну тенденцію до поступового зниження банками розміру відсоткових ставок на депозитні вклади, пенсійні активи розміщено в середньому на строк від 3 до 12 місяців за депозитними ставками, розмір яких коливається від 11 до 18%. За станом на 30.06.2005 р. на банківських депозитних рахунках було розміщено 92.6% (17 466. 630 тис. грн.) від загальної суми інвестованих активів [5].

Але у такій ситуації є істотні недоліки: банки майже не пропонують довгострокові депозити (більше 1 року), які були б найприйнятнішими для недержавних пенсійних фондів. Компанія з управління активами має укладати нові договори щороку. Крім того, у перспективі можна очікувати зниження депозитних ставок. Основні фактори, що сприятимуть цьому, можуть бути вихід на український ринок іноземних банків, вступ України до Світової організації торгівлі, пропозиція ресурсів з боку інституційних інвесторів. Окремо слід сказати про необхідність більшого контролю за банками — зберігачами активів недержавних пенсійних фондів [3, с. 45]

Підбиваючи підсумки, зазначимо: нині на вітчизняному ринку фінансового посередництва спостерігаються не тільки посилення конкуренції між банками та окремими небанківськими інститутами, а й взаємна співпраця, яка сприяє розширенню спектра послуг даних інститутів. Цей процес триває. Основними проблемами співпраці є недостатньо розвинутий фінансовий ринок, відносно короткий період функціонування більшості небанківських фінансових інститутів. Але перспективи такої співпраці є і, як доводить досвід економічно розвинутих країн, вона відіграє досить значну роль як у розширенні послуг банків, так і в збільшенні кола споживачів специфічних фінансових послуг, які надають небанківські фінансові інститути.

Література

1. Гнедыш И. Как страховщики "дружат" с банками и зачем банкам нужны страховые программы // Бизнес. — 2002. — № 17. — С. 32— 35.
2. Зимовець В.В., Зубик С.П. Фінансове посередництво: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2004. — 288 с.
3. Самбирский М. Пенсионные активы: куда инвестировать // Финансовые услуги. — 2005. — № 2. — С. 45 — 47.
4. <http://www.bank.gov.ua> — Офіційний сайт НБУ.
5. <http://www.dfp.gov.ua> — Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг в Україні.

“Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика”

25–26 травня в Українській академії банківської справи Національного банку України в Сумах відбулася I Міжнародна науково-практична конференція “Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика”.

Суми. Українська академія банківської справи Національного банку України.

За збігом обставин конференція відбувалася водночас із відзначенням у столиці 15-ї річниці створення Національного банку України та Дня банківських працівників, у якому взяв участь Президент України Віктор Ющенко. У своєму вітанні працівникам банківської системи з нагоди професійного свята він висловив впевненість у тому, що банки України і надалі сприятимуть успішній інтеграції нашої держави до світової фінансової спільноти. Започаткована в Українській академії банківської справи науково-практична конференція, присвячена актуальним питанням посилення конкурентоспроможності вітчизняних банків, стала одним із практичних кроків на шляху досягнення цієї мети.

Відкрив і вів конференцію проректор з наукової роботи Української академії банківської справи Національного банку України, доктор економічних наук, професор **Сергій Козьменко**.

У роботі наукового форуму взяли участь понад 130 відомих в Україні вчених, фахівців-практиків. Серед них — представники Національного банку України, провідних вітчизняних банків, наукових та аналітичних центрів, вищих навчальних закладів Києва, Харкова, Дніпропетровська, Львова, Донецька, Севастополя, Сімферополя, Луганська, Черкаса, Полтави, Луцька, Кременчука, Запоріжжя. У конференції взяли участь також фахівці банківської справи з Росії (Москви, Белгорода, Курська) та Нідерландів. Пропозиції і рекомендації стосовно кола питань, що обговорювалися, надали вчені університетів Австралії, Німеччини, Мальти, США, Аргентини, Фінляндії, Естонії, Канади, Швейцарії.

Тематично роботу науково-практичного форуму було спрямовано за двома основними напрямками:

1. Конкурентоспроможність і модернізація банківської системи в контексті розвитку світової та національної економіки;

2. Формування конкурентоспроможної національної банківської системи та роль державного регулювання в забезпеченні конкурентного середовища на ринку банківських послуг.

Як бачимо, обидва напрями багатаспектні. Це й обумовило широкий спектр питань, розглянутих доповідачами та учасниками обговорення порушених проблем.

Дещо детальніше зупинимося на виступах двох науковців, чії доповіді відобразили найпоширенішу точку зору на проблему, яка викликала дискусію серед учасників конференції. Йдеться про можливе опанування українських фінансових ринків іноземними банками. Якими для нас виявляться наслідки цього процесу? Яких першочергових заходів з огляду на це слід ужити вітчизняній банківській системі?

Завідувач кафедри міжнародної економіки Української академії банківської справи Національного банку України, доктор економічних наук, професор **Михайло Макаренко** зауважив, що фінансова глобалізація є невід’ємною складовою сучасного розвитку суспільства. Тож експансія транснаціональних корпорацій і банків на ринки, що розвиваються, є її об’єктивним проявом. Тому цілком закономірним можна вважати прагнення іноземних банків розгорнути діяльність у сфері банківських послуг в Україні, де такі послуги ще не вирізняються достатньою якістю і широтою асортименту. Вступ України до Світової організації торгівлі передбачає виконання вимог щодо лібералізації ринку послуг, у тому числі й банківських, потребує готовності вітчизняних грошово-кредитних установ до посилення конкурентної боротьби у цій сфері.

Доповідач зазначив, що у найближчій перспективі на теренах вітчизняного грошово-кредитного ринку очікується загострення міжбанківської конкуренції у двох основних сегментах

— депозитів (як ресурсної бази банківської діяльності) та кредитів (як основної сфери активних банківських операцій). На його думку, для збереження і подальшого розвитку національного банківського сектору необхідно запровадити низку заходів, спрямованих на зміцнення конкурентоспроможності вітчизняних банків, збільшення їх статутного капіталу, здешевлення ресурсної бази та вартості кредитів, розширення асортименту банківських послуг і забезпечення їх латентної підтримки з боку Національного банку України.

Кандидат економічних наук, доцент Львівського банківського інституту НБУ **Олексій Другов** вважає, що прихід іноземного капіталу лише спонукатиме до підвищення рівня фінансового обслуговування в країні, сприятиме капіталізації українських банків, залученню в економіку додаткових фінансових ресурсів. Хоча участь зарубіжних банківських установ у вітчизняній банківській системі все-таки створить певні ризики як для функціонування самої системи (відносно низький рівень конкурентоспроможності вітчизняних банків може призвести до витіснення їх із ринку), так і для регулювання фінансово-економічних процесів у країні (прикладом може бути масовий вплив іноземного капіталу з економік азійських країн під час кризи 1998 року, який поставив їх на межу банкрутства).

На думку О.Другова, аналізуючи вплив іноземних банків та капіталу на роботу вітчизняної банківської системи, важливо чітко розмежовувати ці банки на дві групи: західні (європейсько-американські) та східні (російсько-азійські). Банки зазначених груп дуже відрізняються як за рівнем менеджменту, так і за економічними показниками, відповідно і наслідки їх появи на українському ринку будуть різними. Однаковою є лише мета — отримання прибутку, розширення сфери впливу та підтримка власного

бізнесу. Розвиток же економіки України, підвищення її конкурентоспроможності не є і не буде завданням іноземних банків, тому Україна повинна покладатися в основному на себе, має (передусім в особі НБУ та інших владних органів) послідовно відстоювати інтереси українських банків та вітчизняної економіки, для чого необхідно розробити і за потреби застосовувати інструменти регулювання рівня іноземного капіталу в банківській системі країни.

Остання теза пройшла червоною ниткою через більшість доповідей, виголошених на конференції. А стосувалися вони різноманітних шляхів посилення конкурентоспроможності вітчизняних банків.

Скажімо, доктор економічних наук, професор Донецького державного університету економіки і торгівлі ім. М.Туган-Барановського **Ігор Брігченко** одним із потужних резервів посилення конкурентоспроможності українських банків вважає активізацію їх діяльності на ринку цінних паперів.

Керуюча Севастопольською філією Державного експортно-імпортного банку України **Оксана Грищенко** розглянула практичні аспекти банківської конкуренції у сфері формування ресурсів комерційного банку. Наголошувалося зокрема на потребі підвищення рівня капіталізації банків, активізації розвитку філіальної мережі, забезпеченні ефективності діяльності банківських установ, поступовому зменшенні співвідношення операційних витрат і чистого операційного доходу — важливої передумови вигірної конкурентної позиції на банківському ринку.

На думку кандидата економічних наук, доцента УАБС НБУ **Андрія Мещерякова**, нині дуже важливо визначити оптимальний шлях інтеграції пострадянської перехідної економіки України у світову та можливості використання регіональних об'єднань як проміжного етапу цього процесу.

Начальник відділу розроблення стратегічних програмних документів департаменту економічного аналізу та прогнозування НБУ, кандидат економічних наук **Інна Співак** проаналізувала проблеми формування конкурентно-економічного середовища як передумови підвищення конкурентоспроможності банківської системи країни. Вона детально зупинилася на “золотих правилах”, дотримуючись яких країна може цього досягти: це — стабільне і передбачуване законодавство; гнучка структура економіки;

спрямування інвестицій у традиційну і високотехнологічну інфраструктуру; стимулювання приватних заощаджень і внутрішніх інвестицій; поліпшення якості, оперативності і прозорості управління та адміністрування; гармонійність заробітної плати, продуктивності праці і податків; скорочення розриву між розміром мінімальної та максимальної зарплат, зміцнення середнього класу; збільшення інвестицій в освіту, передусім — середню, а також у безперервне підвищення кваліфікації працюючих; гармонійний розвиток у напрямі глобалізації економіки з урахуванням національних особливостей та переваг (інакше кажучи — розвиток і утвердження національної ідеї).

Серед першочергових завдань НБУ доповідка виділила такі: підтримання курсової стабільності; розширення спектра фінансових інструментів та посилення їх впливу на структуру ресурсної бази банків; поступовий перехід до встановлення середньострокових орієнтирів щодо цінової стабільності; підвищення рівня капіталізації банківського сектору; поширення міжнародних стандартів корпоративного управління; впровадження та розвиток ризик-менеджменту; забезпечення захисту прав кредиторів і вкладників. На думку І.Співак, уряд мав би насамперед подбати про забезпечення фінансової стабільності і створення умов для високих темпів економічного зростання; розбудову ринкових інституцій; практичне впровадження стратегії європейської інтеграції; підвищення прозорості, підзвітності і доброчесності державного управління.

На жаль, у журнальному звіті немає змоги викласти тези всіх виступів. Однак не можемо не згадати про доповіді молодих учених, яким в Українській академії банківської справи приділяють особливу увагу, і для яких участь у конференції стала значимим кроком на обраному ними шляху в світ науки.

Серед молодих науковців, чий доповіді одержали схвальний відгук науково-практичного форуму, — **Лариса Барабан** (Черкаський банківський інститут УАБС НБУ), **Микола Перзек** (Таврійський національний університет ім. В.І.Вернадського), **Володимир Приходько** (Українська академія банківської справи НБУ), **Ірина Борисенко** (Харківський банківський інститут УАБС НБУ), **Катерина Вархоляк** (Львівський банківський інститут НБУ), **Анжеліна Гулько** (Белгородський державний університет, Росія).

Узагальнені пропозиції та міркування учасників конференції “Міжнарод-

на банківська конкуренція: теорія і практика” знайшли своє відображення у висновках та рекомендаціях. Пропонуємо вашій увазі їх короткий виклад.

Як зазначено у висновках та рекомендаціях конференції, сучасна банківська конкуренція має низку специфічних рис, які відрізняють її від конкуренції в інших галузях економіки. Вони передусім зумовлені змінами, що відбуваються на національних і світових фінансових ринках в умовах глобалізації.

Нині на ринку банківських послуг України спостерігається перехідний стан від монополістичної конкуренції до олігополії.

Проблема оцінки і забезпечення конкурентоспроможності банківської системи може бути вирішена лише за умови обґрунтованого визначення меж конкурентного ринку та з'ясування кількості і складу діючих на ньому контрагентів.

Ключовою складовою забезпечення конкурентоспроможності економіки та банківської системи зокрема має бути державне визначення довгострокової стратегії розвитку відповідного сектору економіки, створення сприятливого конкурентного середовища, забезпечення рівних прав для всіх суб'єктів ринку, контроль за дотриманням антимонопольного законодавства.

Необхідно повністю завершити процес формування нормативної бази, що закріплює застосування в українській наглядній практиці міжнародних норм, зокрема визначених у документах Базельського комітету з банківського нагляду.

Питання присутності іноземного капіталу в банківській системі та збереження національної банківської системи необхідно розглядати в контексті економічної стратегії розвитку держави. Тому потрібна державна стратегія розвитку економіки, яка б визначала, які галузі економіки держава готова віддати в іноземне управління, а які — залишити під стратегічним управлінням українського капіталу.

Необхідними є розробка чіткої стратегії послідовного введення іноземних банків та їх капіталів на український ринок та визначення бажаної частки їх присутності; узгодження національного законодавства з нормами СОТ і забезпечення чіткої регламентації і достатнього контролю за діяльністю філій іноземних банків; подальша адаптація банківського законодавства України до законодавства Європейського союзу; виконання вимог FATF та Базельсько-

го комітету з банківського нагляду щодо ідентифікації клієнтів та запобігання використанню банків для здійснення недобросовісної фінансової практики; врахування форм інтеграції: присутність іноземного капіталу у банківській системі України; присутність українських банків на території інших держав завдяки створенню філій, дочірніх банків та представництв.

Важливим фактором розвитку банківської справи є удосконалення підходів кредитних організацій до побудови систем корпоративного управління і внутрішнього контролю, передусім — системи управління банківськими ризиками, зокрема в частині операцій із пов'язаними особами, а також групою технологічних ризиків та ризиків безпеки. Необхідно підвищувати ефективність систем внутрішнього контролю; досягти такого рівня прозорості системи корпоративного управління, який забезпечив би всім категоріям зацікавлених осіб, включаючи акціонерів (учасників), своєчасне і точне розкриття інформації з питань діяльності банку, в тому числі дані про фінансовий стан, структуру власників та управління; забезпечення прав власників, зокрема міноритарних.

Сформовані банками системи управління ризиками повинні не лише забезпечувати ефективний захист від прийнятих ризиків, а й мати превентивний характер, здійснюючи активний вплив на визначення конкретних напрямів діяльності кредитних організацій.

В умовах зростання банківської конкуренції в операціях із підприємствами та установами реального сектору економіки особливого значення набуває управління кредитним ризиком та ризиком ліквідності, а також координація управління ними. Актуальним залишається питання управління ринковими ризиками (валютним, процентним і фондовим).

Банківським установам більше уваги слід приділяти управлінню операційними та правовими ризиками, а також ризиками недотримання вимог інформаційної безпеки. Управління банківськими ризиками має здійснюватися як на індивідуальній, так і на консолідованій основі. Банківські установи, котрі мають розгалужену мережу філій, підвищену увагу повинні приділяти питанням управління ризиками, пов'язаними з діяльністю філій.

Для розвитку фондового ринку України і підвищення ролі банків на ньому необхідно: вдосконалити процедури формування резервів під операції із

цінними паперами з метою уникнення зловживань з боку банків; створити умови для підвищення рівня капіталізації банків та ефективності залучення ними власного капіталу шляхом включення акцій банків до лістингу; переглянути нормативи інвестування комерційними банками коштів до статутних фондів підприємств у напрямі їх збільшення; сприяти вексельному обігу на організованому ринку та створити умови для випуску комерційних паперів; розширити перелік цінних паперів і збільшити відсоток вартості тих із них, під які здійснюється рефінансування з боку Національного банку України; сприяти випуску муніципальних облигацій, андерайтерами яких могли б бути комерційні банки.

Для розвитку іпотечного ринку необхідно прийняти необхідні законодавчі акти щодо зниження ризиків інвесторів недержавних пенсійних фондів та іпотечних цінних паперів; стандартизувати умови договорів іпотечного кредитування, прийняти Закон України “Про іпотечні цінні папери”.

Закриваючи конференцію “Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика”, проректор з наукової роботи УАБС Сергій Козьменко запевнив, що зважаючи на важливість порушеної тематики, її планується зробити систематичною і проводити щороку.

За матеріалами конференції підготував Андрій Папуша, “Вісник НБУ”.

Офіційна інформація

Заборгованість за довгостроковими кредитами в іноземній валюті від нерезидентів¹

За станом на 31.03.2006 р., млрд. доларів США

Заборгованість за довгостроковими кредитами (А + Б)	25.1 ²
А. Заборгованість за кредитами, залученими або гарантованими державою у тому числі за кредитами МВФ	11.2
Б. Заборгованість за приватними негарантованими державою кредитами	13.9

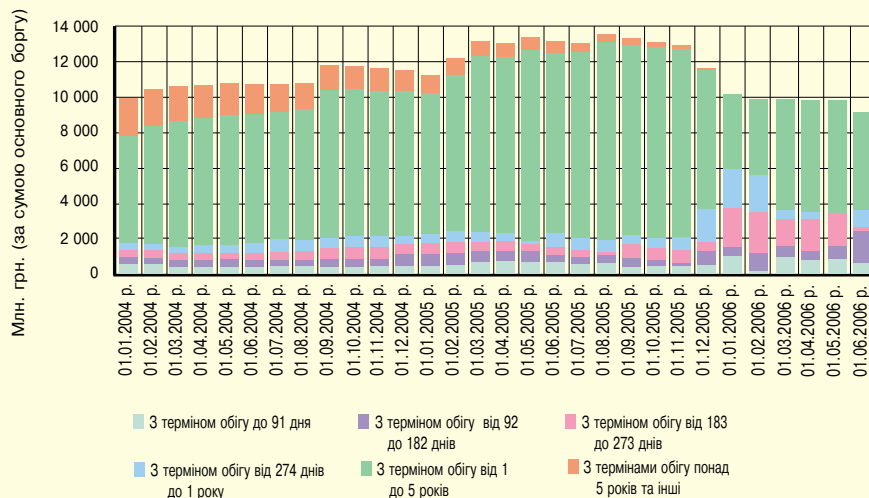
¹ Довгостроковий кредит — кредит із первісним або подовженим терміном погашення понад один рік.

² У загальній сумі зовнішнього довгострокового боргу враховано прострочену заборгованість за основною сумою та відсотками.

Матеріал підготовлено департаментом валютного регулювання НБУ.

Ринок державних цінних паперів України у травні 2006 року

Обсяг облигацій внутрішніх державних позик, що перебувають в обігу (на 1 червня 2006 року)

Примітка. Розміщення облигацій внутрішніх державних позик у травні 2006 року не провадилось.

На замовлення “Вісника НБУ” матеріали підготовлено працівниками департаменту з управління валютним резервом та здійснення операцій на відкритому ринку Національного банку України.

Теорія і практика

**Ірина
Бурденко**

Доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Української академії банківської справи Національного банку України. Кандидат економічних наук

**Олександр
Пожар**

Старший викладач Української академії банківської справи Національного банку України

Розкриття інформації про банківські ризики у фінансовій звітності

Управління ризиком — процес пошуку компромісу для досягнення балансу між вигодами від зменшення ризику і необхідними для цього витратами, а також прийняття рішення щодо дій, до яких слід вдатися, зокрема й про відмову від будь-яких дій. Ефективність же організаційних заходів в управлінні ризиком значною мірою визначається необхідністю класифікувати ризик.

Статтю присвячено методичним особливостям класифікації банківських ризиків з урахуванням принципів і вимог положень Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку з метою розкриття інформації щодо ризиків банку у фінансовій звітності.

В усьому світі банки становлять важливий і впливовий сектор бізнесу. Більшість фізичних осіб та організацій користуються їх послугами або як вкладники, або як позичальники. Банки відіграють визначальну роль у підтриманні довіри до грошової системи, вони тісно пов'язані з регулюючими органами та урядом. Тому суспільство прямо зацікавлене у стабільній роботі банків, зокрема в їхній платоспроможності і ліквідності, а також у дотриманні певного ступеня ризику, притаманного різним видам їх діяльності. Операції банків, а отже, й вимоги до їх обліку та звітності, відрізняються від вимог до обліку та звітності інших суб'єктів господарювання.

Користувачам фінансових звітів банків потрібна достовірна та порівнянна інформація, яка допомагає оцінювати фінансовий стан і результати діяльності банку, приймати економічні рішення. Отже, розкриття інформації у фінансових звітах банку повинно бути всебічним, щоб задовольняти різноманітні потреби користувачів. А їх цікавлять не лише його ліквідність і платоспроможність, а також ризики, пов'язані з активами й зобов'язаннями, визнаними у балансі і в позабалансових статтях.

Банки вразливі до ризику ліквідності та до ризиків, які виникають у результаті коливань обмінного курсу, змін ставки відсотка та ринкових цін, а також від непередбачуваного банкрутства партнера. Ці ризики можуть відображатися у фінансових звітах, але користувачі краще розуміють ситуацію, якщо керівництво надає ко-

ментарі до фінансових звітів, де описано, яким чином здійснюється управління та контроль ризиків, пов'язаних із діяльністю банку.

Проблема ризику для вітчизняної економіки не нова. Поняття ризику, ризикових угод розглядалося, зокрема, ще в енциклопедичному словнику під редакцією Брокгауза 1899 року: "Ризикові угоди — договори, виконання котрих... залежить від події, щодо якої немає певності, відбудеться вона чи не відбудеться, або ж від події, неминучий час настання якої не можна точно визначити" [9, с. 157].

Проблема ризику та управління ним, — без сумніву, ровесниця банківської справи. Актуальна вона й сьогодні. Рішення, які приймаються щодо управління банківськими ризиками, допомагають банківським установам створити механізми пристосування, виживання, гнучкості й оперативного реагування на зміни зовнішнього впливу, чинники нестабільності і невизначеності, притаманні умовам конкурентного ринкового середовища.

Процес управління банківськими ризиками — це систематична робота, пов'язана з аналізом ризику, розробкою і вжиттям необхідних заходів щодо його мінімізації. Даний процес можна поділити на п'ять етапів [3, с. 334]:

- 1) виявлення ризику;
- 2) оцінка ризику;
- 3) вибір прийомів управління ризиком;
- 4) реалізація вибраних прийомів і методів;
- 5) оцінка результатів застосування

прийомів та методів управління ризиками.

Сутність першого етапу полягає у з'ясуванні питань, які види ризику найбільше впливають на об'єкт аналізу, тобто — в їх ідентифікації. Ідентифікація фінансового ризику передбачає виявлення його зовнішніх і внутрішніх чинників, які впливають на виникнення і загострення ризикової ситуації, а також ризиків, притаманних окремій господарській операції або певному виду діяльності.

Ефективність оцінки ризиків та управління ними значною мірою залежить від їх класифікації. Класифікація є закінченою системою ранжування ризиків на конкретні групи, сформовані на підставі схожості характерних ознак та критеріїв. Це допомагає проводити подальше дослідження, робити певні висновки і приймати необхідні рішення. Завдяки класифікації ризиків з'являються реальні передумови для успішного застосування прийомів і методів управління ними.

В умовах жорсткої конкуренції банки зазнають впливу багатьох видів ризику. Огляд економічної літератури свідчить про застосування різних підходів до класифікації ризиків. Це зумовлено тим, що кожен автор класифікував їх залежно від власної дослідницької мети. А проте класифікація видів ризику, як зазначає Д.А.Штефаніч [8, с. 20], обов'язково повинна відповідати принаймні двом вимогам:

1) мати практичне застосування та вписуватися в систему управління ризиком;

2) відображати певний аспект сутнісної характеристики ризиків.

Особливостями банківської діяльності є розширена сфера управління, яка охоплює грошовий оборот і кредитні відносини на макро- і мікрорівнях, а також наявність значного ризику при виконанні грошових операцій.

Під банківським ризиком прийнято розуміти втрату банком частини ресурсів, недоотримання доходів або появу додаткових витрат у результаті здійснення фінансових операцій.

З огляду на специфіку банківського бізнесу ризик для банку — явище закономірне і неминуче. Тому необхідно вести мову не про уникнення ризику взагалі, а про його передбачення і зниження до мінімального рівня. Тобто до рівня, коли банківський ризик є керованим. (Класифікацію банківських ризиків див. на схемі).

Залежно від сфери виникнення банківські ризики поділяються на зовнішні і внутрішні.

До зовнішніх відносять ризики, не пов'язані з діяльністю банку або конкретного клієнта, а саме: політичні, економічні, законодавчі тощо. Законодавчий ризик притаманний кожній операції, здійснення якої пов'язане з необхідністю отримання дозволів, ліцензій або інших подібних документів. Крім того, жоден банк не застрахований від раптової зміни законодавчих вимог. Такий ризик виникає, скажімо, при переведенні за кордон грошових коштів, товарів, послуг, що є об'єктом валютного контролю.

Внутрішні ризики — це загроза втрати фінансових ресурсів від основної та допоміжної діяльності банку. Втрати від основної діяльності є найпоширенішою групою ризиків. До них належать кредитний, відсотковий, валютний, ринковий ризики, ризик ліквідності і ризик руху грошових коштів. Ризики від допоміжної діяльності банку — це витрати на формування депозитів, ризики, пов'язані з упровадженням нових видів діяльності. За ступенем ризику вони можуть бути допустимі, критичні, катастрофічні.

На основні операції банку впливають минулі, поточні, а на деякі з них — майбутні ризики. Поточний ризик пов'язаний з операціями щодо надання гарантій, акцептами переказних векселів, документарними акредитивними операціями, продажем активів із правом регресу тощо. Але також і сама можливість оплати гарантії через певний час, оплата векселів, оплата акредитива за рахунок банківського кредиту піддають ці ж операції додатково майбутньому ризику.

Для банківської діяльності характерні й інші ризики, а саме:

- ◆ кредитний;
- ◆ ціновий (відсотковий, фондовий, валютний, ринковий);
- ◆ ризик, що виникає при формуванні депозитів;
- ◆ ризик, пов'язаний із новими видами діяльності;
- ◆ ризик ліквідності;
- ◆ ризик руху грошових коштів.

Коротко охарактеризуємо кожний із них.

Кредитний ризик пов'язаний із тим, що одна сторона контракту про фінансовий інструмент не зможе виконати зобов'язання і буде причиною виникнення збитків іншій стороні.

Варіантів трактування кредитного ризику безліч. Ось деякі з них: небезпека несплати позичальником основного боргу і відсотків кредиту (банку) [1, с. 27]; ризик непогашення позики, тобто невиконання позичаль-

ником зобов'язань [7, с. 6]; потенційна зміна чистого доходу і ринкової вартості акцій у результаті неповернення позики [4, с. 102]; можлива втрата банком прибутку чи навіть частини акціонерного капіталу через неспроможність позичальника погашати й обслуговувати борг (сплачувати відсотки) [2, с. 264].

Відсотковий ризик пов'язаний із можливими коливаннями ринкових процентних ставок, динаміка котрих істотно впливає на величину різниці між доходами і витратами. У вузькому розумінні відсотковий ризик можна охарактеризувати як ризик скорочення або втрати банківського прибутку внаслідок зменшення процентної маржі [4, с. 103].

На нашу думку, для інформування про відсоткові ризики банк може розкривати класифікацію фінансових інструментів за строками погашення за період часу, що залишився до наступної дати можливої зміни відсоткових ставок.

Відповідно до МСБО 32 "Фінансові інструменти: розкриття та подання" валютний ризик — це ризик того, що вартість фінансового інструменту коливатиметься внаслідок змін курсу обміну валют. Такий ризик виникає при здійсненні операцій з іноземною валютою, наприклад, купівлі-продажу валюти, видачі валютних кредитів тощо [6, с. 729]. Зміни курсів іноземних валют впливають на всі позиції банку, представлені в цих валютах (кредити, депозити, цінні папери, доходи і витрати, понесені в іноземній валюті, а також готівкова іноземна валюта).

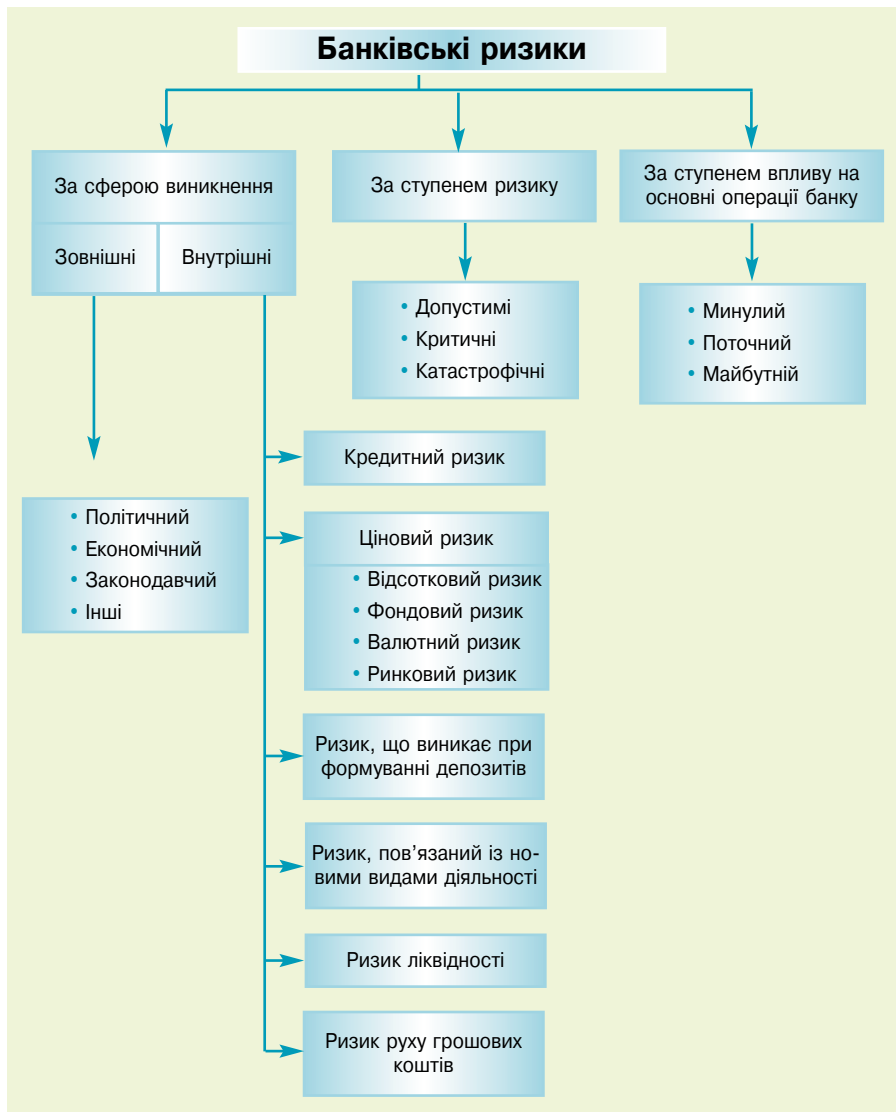
Деталізація строків погашення за валютою платежу дає змогу оцінити вплив коливань валютних курсів на діяльність банку, що допоможе отримати додаткову інформацію про *валютний ризик*, до якого схильний банк.

Фондовий ризик пов'язаний із коливанням ціни на фінансовий інструмент, який надає право власності [5].

Ринковий ризик — це ризик того, що вартість фінансового інструменту коливатиметься внаслідок змін ринкових цін незалежно від того, спричинені вони факторами, характерними для даного типу цінних паперів або їх емітента, чи факторами, які впливають на всі цінні папери в обігу на ринку.

Ризик, що виникає при формуванні депозитів, пов'язаний із втратами при достроковому знятті вкладів. Дострокове їх зняття, окрім різкої несподіваної зміни фінансового стану вкладників, можуть спричинити чинники, пов'язані з нестійкою політичною та

Класифікація банківських ризиків з метою відображення їх у фінансовій звітності

економічною ситуацією в країні, виникненням криз тощо. Такий вид ризику реально назрівав наприкінці 2004-го — на початку 2005 року під час виборів Президента України. Для стабілізації ситуації і зменшення цього виду ризику Національний банк ввів у дію ряд нормативних документів.

Ризик, пов'язаний із новими видами діяльності, — цілком природний і виникає з упровадженням нових технологій у банківський бізнес.

Ризик ліквідності, який називають також ризиком фінансування, — це небезпека того, що у підприємства виникнуть певні труднощі при залученні коштів для виконання зобов'язань, пов'язаних із фінансовими інструментами. Ризик ліквідності може виникнути внаслідок неможливості швидко продати фінансовий актив за ціною, близькою до його справедливої вартості [6, с. 730].

Аналіз активів і зобов'язань у коментарях до фінансової звітності за періодами, що залишилися до дати виплати, дає змогу оцінити ліквідність банку. Хоча депозити можуть бути вилучені вкладником на його вимогу, як і аванси можуть підлягати поверненню на вимогу, на практиці депозити й аванси здебільшого залишаються не вилученими і незатребуваними впродовж тривалого періоду (їх часто називають "стійкими" депозитами/авансами). Тому фактичне погашення відбудеться пізніше, ніж передбачено договором.

Банк також може розкривати інформацію про погашення своїх активів і зобов'язань з моменту їх визнання до дати виплати, щоб надати інформацію про стратегію фінансування й економічної діяльності. Проте деякі його активи можуть не мати обумовленої договором дати погашення. Передбачу-

ваний період настання строку платежу за цими активами рекомендується визначати за датою їх очікуваної реалізації.

Згідно з міжнародними стандартами оцінка ліквідності банку має здійснюватися на основі інформації, згрупованої за строками погашення з урахуванням специфіки місцевої банківської практики, в тому числі доступності коштів для банків.

Для забезпечення повного розуміння користувачами фінансової звітності класифікації активів і зобов'язань за строками погашення МСБО 30 рекомендовано розкривати додаткову інформацію про ймовірність виплат протягом періоду, що залишився.

Ризик руху грошових коштів — це ризик того, що в майбутньому величина цих коштів, пов'язаних із монетарним фінансовим інструментом, коливатиметься. Наприклад, коли йдеться про борговий документ із плаваючою ставкою, такі коливання призводять до зміни чинної відсоткової ставки фінансового інструменту, як правило, без відповідної зміни його справедливої вартості [6, с. 730].

Згідно з вимогами Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку банки України повинні розкривати інформацію стосовно управління основними банківськими ризиками (кредитним, відсотковим, валютним, ринковим, ризиком руху грошових коштів тощо). У фінансовій звітності необхідно надавати інформацію про справедливую та балансову вартість балансових і позабалансових фінансових інструментів, дані, які допомагають зрозуміти звітність щодо фінансового стану, фінансових результатів діяльності банку, руху грошових коштів.

З метою забезпечення користувачів достовірною фінансовою звітністю Національний банк України розробляє і постійно вдосконалює нормативно-правові акти щодо складання фінансової звітності банків та НБУ відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності. Це потребує подальшого поліпшення організації аналітичного обліку з метою отримання правдивої інформації про реальну вартість активів, їх ризиковість і дохідність.

Щодо інших етапів управління ризиком, стисло викладемо їх суть. Оцінка ризику полягає у визначенні потенційної величини фінансових втрат, пов'язаних із видами ризику, виявленими на першому етапі управління ризиком. У дослідженнях, присвячених проблемі ризику, зустрічаються різні підходи до визначення критерію кількісної оцінки ризику. Найпо-

ширенішими є статистичні, експертні і розрахунково-аналітичні методи.

Вибір прийомів та методів управління ризиком. Система управління банківськими ризиками реалізується шляхом вжиття конкретних заходів і складається з таких прийомів: уникнення ризику, зниження ступеня ризику, прийняття ризику та передача ризику. Головний принцип, якого слід дотримуватися на цьому етапі реалізації обраних прийомів та методів в управлінні ризиками, — це мінімізація витрат на втілення в життя наміченого курсу заходів (дій).

Оцінка результатів прийомів та методів управління ризиком. Управління ризиками — це динамічний процес зі зворотним зв'язком, за якого прийняті рішення необхідно періодично аналізувати і переглядати. Час іде, обставини змінюються, з'являються нові види ризиків або нова інформація про вже існуючі ризики, або відбувається здешевлення стратегії управління ризиком. Таку інформацію можна отримати тільки з коментарів до фінансових звітів, у котрих описується, яким чином банківська установа здійснює управління та контролює ризики, пов'язані з діяльністю банку.

Отже, одним із факторів успішного існування і подальшого розвитку банківської установи в умовах жорсткої конкуренції є можливість уп-

равління банківським ризиком, тобто здатність із найменшими витратами передбачати фінансові витрати, необхідні і достатні для зменшення ймовірності появи несприятливих результатів, а у випадку їх виникнення — спроможність локалізувати негативні наслідки цих подій. Проте при виробленні політики управління ризиками банку необхідно приділити увагу:

- ♦ ідентифікації ризиків та їх класифікації;

- ♦ комплексності підходу до розробки стратегії управління ризиками, оскільки всі ризики взаємопов'язані і взаємозалежні.

Крім того, вважаємо, що реально неможливо включити всі ризики в одну умовну схему, тому класифікацію ризиків необхідно здійснювати залежно від цілей аналізу і спеціалізації діяльності банку.

Насамкінець зауважимо, що нині існують певні проблеми, пов'язані з розкриттям інформації про ризики у фінансовій звітності банків, які б відповідали вимогам Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Це зокрема: проблема оцінки активів і зобов'язань, надмірний податковий тягар, значне викривлення інформації; наявність законодавчих актів, які суперечать один одному, тощо. Розв'язання зазначених проблем дасть змогу отримати повну і достовірну інформацію про банківські ризики. □

Література

1. Балабанов И.Т. Риск-менеджмент. — М.: Финансы и статистика. — 1996. — 187 с.
2. Батракова Л.Г. Экономический анализ деятельности коммерческого банка. Учебник для вузов. — М.: Логос. — 1998. — 264 с.
3. Боди Зви, Мертон К. Роберт. Финансы. — М.: Издательский дом "Вильямс", 2003. — 592 с.
4. Киселев В.В. Управление банковским капиталом: теория и практика. — М.: Экономика, 1997. — 256 Зс.
5. Кондратюк Е.А. Понятие банковских рисков и их классификация // Деньги и кредит. — 2004. — № 6. — С. 43—50.
6. МСБО 32 "Финансові інструменти: розкриття та подання". Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000/ Переклад з англ. за ред. С.Ф.Голова / — К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2000.
7. Синки Дж. Ф., мл. Управление финансами в коммерческих банках. — М: Catallaxy, 1994. — С. 6.
8. Штефанч Д.А., Вашків П.Г., Попіна С.Ю. Підприємницький ризик: суть, оцінка та шляхи попередження. — Тернопіль: СМП "Астон", 1995. — 129 с.
9. Энциклопедический словарь /Под ред. Брокгауза. Т. 26 — С.-Петербург: Изд-во Ф.А.Брокгауз и А.Е.Ефрон, 1899. — 532 с.

ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ОДИН РАЗ НА МІСЯЦЬ (за травень 2006 року)*

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс	№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	100 BGL	100 левів (Болгарія)	320.5374	18	470 MTL	100 мальтійських лір	1460.3005
2	986 BRL	100 бразильських реалів	238.4888	19	484 MXN	100 мексиканських нових песо	45.5871
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	113.0943	20	496 MNT	10000 монгольських тугриків	42.4370
4	410 KRW	1000 вонів Республіки Корея	5.3445	21	554 NZD	100 новозеландських доларів	317.4052
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	3.1691	22	586 PKR	100 пакистанських рупій	8.4202
6	981 GEL	100 грузинських ларі	278.1143	23	604 PEN	100 перуанських нових сол	152.4989
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	65.1217	24	642 ROL	100 румунських леїв	180.4049
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	87.8032	25	705 SIT	100 словенських толарів	2.6167
9	376 ILS	100 ізраїльських нових шекелів	110.8550	26	682 SAR	100 саудівських ріялів	134.6487
10	356 INR	1000 індійських рупій	112.0479	27	760 SYP	100 сирійських фунтів	9.6725
11	364 IRR	1000 іранських ріалів	0.5530	28	901 TWD	100 нових тайваньських доларів	15.6323
12	368 IQD	100 іракських динарів	0.3436	29	972 TJS	100 таджицьких сомоні	157.1349
13	196 CYP	100 кіпрських фунтів	1088.1913	30	952 XOF	1000 франків КФА	9.4991
14	417 KGS	100 киргизьких сомів	12.3434	31	152 CLP	1000 чилійських песо	9.7693
15	414 KWD	100 кувейтських динарів	1729.4521	32	191 HRK	100 хорватських кун	85.9943
16	422 LBP	1000 ліванських фунтів	3.3588	33	255	100 доларів США за розр. із Індією	404.0000
17	434 LYD	100 лівійських динарів	380.5576				

* Курс встановлено з 01.05.2006 року.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Офіційний курс гривні який встановлюється Національним банком

№ п/п	Код валюти	Назва валюти					
			01.05.2006 р.	02.05.2006 р.	03.05.2006 р.	04.05.2006 р.	05.05.2006 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	378.8873	378.8873	381.4197	388.2628	387.9070
2	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	900.9874	900.9874	912.0117	927.9531	929.6725
3	031 AZM	100 азербайджанських манатів	558.8756	558.8756	558.8756	559.2470	559.3708
4	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0235	0.0235	0.0235	0.0235	0.0235
5	208 DKK	100 датських крон	84.0335	84.0335	84.8593	85.4771	85.2739
6	840 USD	100 доларів США	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000
7	233 EEK	100 естонських крон	40.0667	40.0667	40.4636	40.7380	40.6412
8	352 ISK	100 ісландських крон	6.7388	6.7388	6.7489	6.7933	6.9917
9	124 CAD	100 канадських доларів	446.4196	446.4196	449.1158	455.9775	454.1141
10	398 KZT	100 казахстанських тенге	4.0690	4.0690	4.0588	4.0595	4.0723
11	428 LVL	100 латвійських латів	900.5991	900.5991	909.5223	915.6888	913.3812
12	440 LTL	100 литовських літів	181.5648	181.5648	183.3638	184.6070	184.1682
13	498 MDL	100 молдовських лейв	38.7981	38.7981	38.8017	38.8112	38.8151
14	578 NOK	100 норвезьких крон	80.4139	80.4139	81.6190	82.1247	82.0723
15	985 PLN	100 польських злотих	161.8367	161.8367	163.3981	167.0802	166.5042
16	643 RUB	10 російських рублів	1.8456	1.8456	1.8516	1.8594	1.8560
17	702 SGD	100 сингапурських доларів	318.1946	318.1946	318.9032	320.6615	319.6582
18	703 SKK	100 словацьких крон	16.7645	16.7645	16.9306	17.1255	17.0482
19	792 TRL	100 турецьких лір	380.4047	380.4047	381.3967	383.6359	381.3469
20	795 TMM	10000 туркменських манатів	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115
21	348 HUF	1000 угорських форинтів	23.6230	23.6230	23.9745	24.4425	24.3573
22	860 UZS	100 узбецьких сумів	0.4136	0.4136	0.4136	0.4139	0.4139
23	203 CZK	100 чеських крон	22.0393	22.0393	22.2772	22.5369	22.4397
24	752 SEK	100 шведських крон	67.1724	67.1724	68.0992	68.4726	68.1889
25	756 CHF	100 швейцарських франків	396.4253	396.4253	402.9266	407.9953	407.2080
26	156 CNY	100 юанів женьмінбі (Китай)	62.9640	62.9640	62.9950	62.9952	62.9949
27	392 JPY	1000 японських єн	43.9287	43.9287	44.1844	44.4561	44.2763
28	978 EUR	100 євро	626.9070	626.9070	633.1185	637.4110	635.8960
29	960 XDR	100 СПЗ	742.8863	742.8863	742.8863	746.4893	745.4447

			16.05.2006 р.	17.05.2006 р.	18.05.2006 р.	19.05.2006 р.	20.05.2006 р.	21.05.2006 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	385.7501	384.7691	389.3124	385.2590	385.2590	385.2590
2	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	950.8412	950.3135	957.6638	951.7895	951.7895	951.7895
3	031 AZM	100 азербайджанських манатів	560.1154	560.2396	560.3640	560.3640	560.3640	560.3640
4	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0235	0.0235	0.0235	0.0236	0.0236	0.0236
5	208 DKK	100 датських крон	86.8912	86.8127	87.2577	86.5292	86.5292	86.5292
6	840 USD	100 доларів США	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000
7	233 EEK	100 естонських крон	41.3964	41.3674	41.5771	41.2157	41.2157	41.2157
8	352 ISK	100 ісландських крон	7.0858	7.1026	7.2371	7.0525	7.0525	7.0525
9	124 CAD	100 канадських доларів	452.7878	453.8025	457.4831	453.0277	453.0277	453.0277
10	398 KZT	100 казахстанських тенге	4.1736	4.1478	4.1295	4.1376	4.1376	4.1376
11	428 LVL	100 латвійських латів	930.6221	929.9691	934.6853	926.5589	926.5589	926.5589
12	440 LTL	100 литовських літів	187.5907	187.4590	188.4097	186.7716	186.7716	186.7716
13	498 MDL	100 молдовських лейв	38.8309	38.8318	38.8238	38.8169	38.8169	38.8169
14	578 NOK	100 норвезьких крон	83.1627	82.6006	83.1787	82.2662	82.2662	82.2662
15	985 PLN	100 польських злотих	164.6114	165.4969	167.3676	162.4191	162.4191	162.4191
16	643 RUB	10 російських рублів	1.8760	1.8689	1.8734	1.8658	1.8658	1.8658
17	702 SGD	100 сингапурських доларів	319.3064	320.1397	321.8270	319.4556	319.4556	319.4556
18	703 SKK	100 словацьких крон	17.1580	17.2418	17.3417	17.0953	17.0953	17.0953
19	792 TRL	100 турецьких лір	343.4868	348.3630	352.0244	336.5788	336.5788	336.5788
20	795 TMM	10000 туркменських манатів	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115
21	348 HUF	1000 угорських форинтів	24.1702	24.6265	24.7646	24.3096	24.3096	24.3096
22	860 UZS	100 узбецьких сумів	0.4138	0.4138	0.4138	0.4138	0.4138	0.4138
23	203 CZK	100 чеських крон	22.7907	22.8616	23.0737	22.7272	22.7272	22.7272
24	752 SEK	100 шведських крон	69.0047	68.8683	69.3711	68.7841	68.7841	68.7841
25	756 CHF	100 швейцарських франків	417.6369	416.9137	419.2170	416.2428	416.2428	416.2428
26	156 CNY	100 юанів женьмінбі (Китай)	63.1392	63.0070	63.0779	62.9832	62.9832	62.9832
27	392 JPY	1000 японських єн	45.8331	45.7977	46.1770	45.4336	45.4336	45.4336
28	978 EUR	100 євро	647.7130	647.2585	650.5410	644.8850	644.8850	644.8850
29	960 XDR	100 СПЗ	754.2098	754.4948	757.6621	753.4131	753.4131	753.4131

щодо іноземних валют, України щоденно (за травень 2006 року)

Офіційний курс

	06.05.2006 р.	07.05.2006 р.	08.05.2006 р.	09.05.2006 р.	10.05.2006 р.	11.05.2006 р.	12.05.2006 р.	13.05.2006 р.	14.05.2006 р.	15.05.2006 р.
	388.7538	388.7538	388.7538	388.7538	388.7538	391.5182	389.5644	389.5644	389.5644	392.6528
	932.9412	932.9412	932.9412	932.9412	932.9412	940.5910	941.0287	941.0287	941.0287	957.9274
	559.3089	559.3089	559.3089	559.3089	559.3089	559.7429	559.8049	559.8049	559.8049	559.9911
	0.0235	0.0235	0.0235	0.0235	0.0235	0.0235	0.0235	0.0235	0.0235	0.0235
	85.9252	85.9252	85.9252	85.9252	85.9252	86.5322	86.1136	86.1136	86.1136	87.4744
	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000
	40.9510	40.9510	40.9510	40.9510	40.9510	41.2447	41.0414	41.0414	41.0414	41.6804
	7.0272	7.0272	7.0272	7.0272	7.0272	7.1752	7.1733	7.1733	7.1733	7.1485
	455.6240	455.6240	455.6240	455.6240	455.6240	459.4145	457.2472	457.2472	457.2472	458.8131
	4.0782	4.0782	4.0782	4.0782	4.0964	4.1100	4.1218	4.1218	4.1218	4.1478
	920.6092	920.6092	920.6092	920.6092	920.6092	926.9456	922.2433	922.2433	922.2433	937.0072
	185.5723	185.5723	185.5723	185.5723	185.5723	186.9032	185.9818	185.9818	185.9818	188.8777
	38.8169	38.8169	38.8169	38.8169	38.8169	38.8202	38.8226	38.8226	38.8226	38.8249
	82.4957	82.4957	82.4957	82.4957	82.4957	83.0874	82.7417	82.7417	82.7417	83.9921
	167.9583	167.9583	167.9583	167.9583	167.9583	168.2105	167.9723	167.9723	167.9723	168.2204
	1.8617	1.8617	1.8617	1.8617	1.8648	1.8679	1.8652	1.8652	1.8652	1.8743
	320.3560	320.3560	320.3560	320.3560	320.3560	322.6536	322.0613	322.0613	322.0613	323.1219
	17.1735	17.1735	17.1735	17.1735	17.1735	17.2169	17.1888	17.1888	17.1888	17.3571
	382.6480	382.6480	382.6480	382.6480	382.6480	375.7654	371.0823	371.0823	371.0823	359.7115
	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115
	24.6630	24.6630	24.6630	24.6630	24.6630	24.7665	24.6236	24.6236	24.6236	24.6069
	0.4139	0.4139	0.4139	0.4139	0.4139	0.4142	0.4142	0.4142	0.4142	0.4142
	22.6475	22.6475	22.6475	22.6475	22.6475	22.8213	22.7449	22.7449	22.7449	23.0746
	68.7346	68.7346	68.7346	68.7346	68.7346	69.1934	68.7690	68.7690	68.7690	69.6005
	410.3388	410.3388	410.3388	410.3388	410.3388	413.9180	411.8509	411.8509	411.8509	420.8551
	62.9953	62.9953	62.9953	62.9953	62.9953	63.0874	63.0760	63.0760	63.0760	63.0603
	44.3391	44.3391	44.3391	44.3391	44.3391	45.6813	45.4111	45.4111	45.4111	46.0693
	640.7440	640.7440	640.7440	640.7440	640.7440	645.3395	642.1580	642.1580	642.1580	652.1570
	747.6818	747.6818	747.6818	747.6818	747.6818	752.9862	751.0098	751.0098	751.0098	758.0090
22.05.2006 р.	23.05.2006 р.	24.05.2006 р.	25.05.2006 р.	26.05.2006 р.	27.05.2006 р.	28.05.2006 р.	29.05.2006 р.	30.05.2006 р.	31.05.2006 р.	
384.0671	379.0398	381.5430	381.2345	381.9995	381.9995	381.9995	382.7579	383.2257	384.8347	
947.9981	946.6801	950.6971	950.3925	942.8786	942.8786	942.8786	943.4285	939.8673	946.9395	
560.4883	560.6750	560.7373	560.8618	560.9864	560.9864	560.9864	561.1111	561.1111	561.2982	
0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	0.0236	
86.4799	86.3793	86.9788	87.0372	86.3696	86.3696	86.3696	86.6517	86.3934	86.9443	
505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	505.0000	
41.2060	41.1608	41.4448	41.4771	41.1673	41.1673	41.1673	41.3028	41.1769	41.4384	
7.0733	7.0201	6.9788	6.9528	6.9209	6.9209	6.9209	6.9631	6.9592	7.0011	
450.2015	448.7364	452.6213	450.1148	452.4956	452.4956	452.4956	455.6822	457.3247	458.6006	
4.1591	4.1523	4.1157	4.1194	4.1275	4.1275	4.1275	4.1262	4.1410	4.1571	
926.2082	925.3254	931.7105	932.4361	925.4705	925.4705	925.4705	928.3846	925.6882	931.6992	
186.7277	186.5230	187.8100	187.9563	186.5522	186.5522	186.5522	187.1665	186.5961	187.7808	
38.8005	38.7725	38.7074	38.5829	38.4048	38.4048	38.4048	38.2727	38.2139	38.2072	
82.6052	82.5040	82.8928	82.9309	82.4114	82.4114	82.4114	82.6088	82.3939	82.8587	
163.5466	162.5303	164.5655	163.8744	162.9754	162.9754	162.9754	164.3604	164.2605	164.8830	
1.8705	1.8637	1.8712	1.8692	1.8677	1.8677	1.8677	1.8680	1.8659	1.8715	
318.1669	317.5047	320.0585	318.2500	319.2385	319.2385	319.2385	319.6402	319.8367	320.5465	
17.1139	17.0603	17.1712	17.1460	16.9954	16.9954	16.9954	17.1192	17.0738	17.2027	
341.5264	332.2293	335.3002	326.6107	325.8106	325.8106	325.8106	327.4631	329.4702	326.0596	
9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	9.7115	
24.4541	24.3673	24.7291	24.6450	24.5429	24.5429	24.5429	24.7453	24.6888	24.7933	
0.4138	0.4138	0.4135	0.4135	0.4135	0.4135	0.4135	0.4135	0.4135	0.4133	
22.7918	22.7652	22.9767	23.0052	22.8187	22.8187	22.8187	22.9378	22.8443	22.9894	
68.8046	68.8703	69.6569	69.6408	69.1450	69.1450	69.1450	69.4406	69.3108	69.9232	
414.3265	415.2598	417.9097	418.4509	414.0169	414.0169	414.0169	414.5542	412.5498	416.0215	
63.0066	62.9473	62.9864	62.9438	62.9141	62.9141	62.9141	62.9553	62.9031	62.9015	
45.2000	44.8643	45.3349	45.1116	45.0187	45.0187	45.0187	45.0347	44.9821	45.0100	
644.7335	644.0265	648.4705	648.9755	644.1275	644.1275	644.1275	646.2485	644.2790	648.3695	
752.1059	751.8125	754.3461	754.7091	751.6089	751.6089	751.6089	752.8044	752.8044	751.9021	

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Спеціально для "Вісника НБУ"/

Офіційний список банків реєстру банків, та перелік операцій, на ліцензію та письмовий дозвіл Національного

Повний перелік зареєстрованих банків України та основні відомості про них за станом на 1 червня 2006 року. Вперше наведено кількість філій кожного з банків. Зауважуємо, що назви банків подано за орфографією їхніх статутів, примітки у

№ п/п	Назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний капітал, грн.	Дата реєстрації банку	Номер реєстрації	
1	2	3	4	5	6	
м. Київ і Київська область						
1	Акціонерний комерційний агропромисловий банк "Україна" **	BAT	70 338 850	27.09.1991 р.	2	
2	Акціонерно-комерційний банк соціального розвитку "Укрсоцбанк"	BAT	70 000 000	27.09.1991 р.	3	
3	Відкрите акціонерне товариство "Державний ощадний банк України"	BAT	703 000 000	31.12.1991 р.	4	
4	Відкрите акціонерне товариство "Державний експортно-імпорتنний банк України"	BAT	744 000 000	23.01.1992 р.	5	
5	Акціонерне товариство "Український інноваційний банк"	BAT	50 276 840	02.10.1991 р.	9	
6	Відкрите акціонерне товариство "СЕБ Банк"	BAT	12 577 300	02.10.1991 р.	11	
7	Відкрите акціонерне товариство "РОДОВІД БАНК"	BAT	100 000 000	07.10.1991 р.	16	
8	Акціонерний комерційний банк "Легбанк"	BAT	46 000 000	08.10.1991 р.	17	
9	Акціонерний банк "БРОКБІЗНЕСБАНК"	BAT	350 000 000	07.10.1991 р.	18	
10	Відкрите акціонерне товариство "ФІНЕКСБАНК"	BAT	39 974 000	08.10.1991 р.	19	
11	Акціонерний банк "Інко" **	BAT	1 000 000	08.10.1991 р.	20	
12	Акціонерний комерційний Український банк "Відродження" **	BAT	682 537	09.10.1991 р.	21	
13	Акціонерний комерційний банк "Трансбанк"	BAT	40 042 000	09.10.1991 р.	22	
14	Акціонерне товариство "Градобанк" **	BAT	96 000 000	09.10.1991 р.	23	
15	Акціонерний банк "Банк регіонального розвитку"	BAT	34 682 758	14.10.1991 р.	29	
16	Акціонерний банк «АвтоАЗбанк»	BAT	36 000 000	21.10.1991 р.	43	
17	Акціонерний банк "Таврика"	BAT	51 351 500	24.10.1991 р.	53	
18	Банк "Фінанси та Кредит", товариство з обмеженою відповідальністю	ТОВ	419 000 000	30.10.1991 р.	63	
19	Акціонерний банк "Енергобанк"	BAT	34 450 840	31.10.1991 р.	68	
20	Акціонерний комерційний банк "ТАС-Комерцбанк"	BAT	482 600 258	31.10.1991 р.	69	
21	"Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "Експобанк"	ТОВ	55 500 000	26.12.1991 р.	75	
22	Акціонерний банк "Старокиївський банк"	ЗАТ	24 500 000	31.12.1991 р.	79	
23	Відкрите акціонерне товариство Банк "Олімпійська Україна"	BAT	56 650 000	09.01.1992 р.	81	
24	Відкрите акціонерне товариство "ТММ-Банк"	BAT	31 000 000	20.01.1992 р.	82	
25	Відкрите акціонерне товариство "Український Професійний Банк"	BAT	90 000 000	30.01.1992 р.	83	
26	Акціонерний комерційний банк "Альянс"	BAT	35 420 940	10.03.1992 р.	89	

¹ Перелік операцій, які підлягають ліцензуванню НБУ, опубліковано на сторінці 68.

України, включених до Державного здійснення яких банки отримали банківську банку України¹ на здійснення операцій

колонці "Перелік операцій, на здійснення яких банки отримали письмовий дозвіл НБУ на здійснення операцій. Заходи впливу, які вжито до банків" викладено за орфографією відповідних рішень комісій із питань нагляду та регулювання діяльності банків.

За станом на 1 червня 2006 р.

Юридична адреса	Кількість філій	Банківська ліцензія		Письмовий дозвіл на здійснення операцій		Перелік операцій, на здійснення яких банки отримали письмовий дозвіл НБУ на здійснення операцій ² . Заходи впливу, які вжито до банків
		Номер	Дата надання	Номер	Дата надання	
7	8	9	10	11	12	13
м. Київ, пров. Рильський, 10	—	12	—	—	—	—
м. Київ, вул. Ковпака, 29	39	5	29.12.2001 р.	5-2	29.07.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23
м. Київ, вул. Госпітальна, 12-г	430	148	16.01.2002 р.	148-2	29.04.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,16,17,18,19,20,21,22; управління грошовими коштами та цінними паперами за дорученням клієнтів — фізичних осіб; видача поручительств, гарантій та інших зобов'язань за третіх осіб, що передбачають їх виконання у грошовій формі (для фізичних осіб)
м. Київ, вул. Горького, 127	29	2	25.12.2001 р.	2-3	15.02.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Київ, вул. Інститутська, 12-а, керівництво — вул. Смирнова-Ласточкина, 10-а	29	23	10.01.2002 р.	23-1	10.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
м. Київ, вул. Червоноармійська, 10	—	4	24.05.2006 р.	4-1	24.05.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22; операцію 11 зупинено до встановлення стабільного (щоденно протягом місяця) розміру регулятивного капіталу відповідно до спеціальних ліцензійних вимог (не менше ніж 72 175 тис. грн.)
м. Київ, вул. П.Сагайдачного, 17	2	27	11.10.2004 р.	27-3	04.03.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Київ, вул. Жилинська, 27	2	45	04.12.2001 р.	45-3	25.07.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22
м. Київ, просп. Перемоги, 41	19	138	03.12.2001 р.	138-3	01.09.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
м. Київ, просп. Повітрофлотський, 54	—	180	03.10.2005 р.	180-2	03.10.2005 р.	1,2,5,7,12,13,14,15,18,19,20,21
м. Київ, вул. Мечникова, 10/2	—	—	—	—	—	—
м. Київ, вул. Коцюбинського, 7-а	1	—	—	—	—	—
м. Київ, вул. Фізкультури, 9	6	33	04.12.2001 р.	33-2	17.03.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Київ, вул. Анрі Барбюса, 9-а	7	—	—	—	—	—
м. Київ, вул. Дегтярівська, 8-а	1	107	24.12.2001 р.	107-2	21.10.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,18,19,20,21,22
м. Київ, вул. Урицького, 45	3	106	29.12.2001 р.	106-1	29.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22
м. Київ, вул. Глибочицька, 17-Д	2	167	04.12.2001 р.	167-2	26.09.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,18,19,20,21,22,23
м. Київ, вул. Артема, 60	16	28	20.01.2003 р.	28-2	14.09.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Київ, вул. Лютеранська, 9/9	8	46	17.12.2001 р.	46-1	17.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,12,13,14,15,18,19,20,21,22; операцію 11 зупинено до встановлення стабільного (щоденно протягом місяця) розміру регулятивного капіталу банку відповідно до спеціальних ліцензійних вимог — еквівалента 10 млн. євро.
м. Київ, вул. Комінтерну, 30	21	38	11.10.2001 р.	38-2	25.07.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,23
м. Київ, вул. Золотоустівська, 2/4	6	15	03.03.2003 р.	15-2	03.10.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21
м. Київ, вул. Микільсько-Ботанічна, 6/8	—	130	14.01.2002 р.	130-1	14.01.2002 р.	1,2,3,4*,5,6,7,13,14,15,18,19,20,21; операцію 4 зупинено до встановлення стабільного (щоденно протягом місяця) розміру регулятивного капіталу відповідно до спеціальних ліцензійних вимог (не менше ніж 36 087 тис. грн.)
м. Київ, вул. Стельмаха, 10-а	—	207	27.11.2003 р.	207-2	19.11.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22,23
м. Київ, вул. Панельна, 5	—	187	24.12.2001 р.	187-1	24.12.2001 р.	1,2,5,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
м. Київ, вул. Марини Раскової, 15	—	132	04.10.2001 р.	132-3	14.09.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23
м. Київ, просп. Відрадий, 73 (пошта — просп. Оболонський, 26)	—	97	17.12.2001 р.	97-2	30.05.2002 р.	1,2,5,7,12,13,14,15,18,19,20,21

² Цифра символом "*" означає номер операції, здійснення якої для даного банку певною мірою обмежене. Символами ** позначено банки, які перебувають у стадії ліквідації.

1	2	3	4	5	6
27	Акціонерний комерційний банк "Інтербанк"	BAT	30 000 000	23.03.1992 р.	93
28	Акціонерний поштово-пенсійний банк "Аваль"	BAT	1 500 000 000	27.03.1992 р.	94
29	Відкрите акціонерне товариство "Комерційний банк "Славутич"	BAT	42 160 467	16.05.1992 р.	110
30	Товариство з обмеженою відповідальністю "Київський універсальний банк"***	TOB	29 700 000	21.05.1992 р.	114
31	Відкрите акціонерне товариство Всеукраїнський Акціонерний Банк	BAT	110 643 725	02.07.1992 р.	120
32	Акціонерний комерційний банк "Інтерконтинентбанк" **	BAT	75 698 000	16.07.1992 р.	124
33	Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк (закрите акціонерне товариство)	ЗАТ	200 175 000	26.08.1992 р.	125
34	Закрите акціонерне товариство "Український кредитний банк"	ЗАТ	125 560 000	30.10.1992 р.	127
35	Акціонерний комерційний банк "Мрія"	BAT	133 959 405	11.11.1992 р.	128
36	Відкрите акціонерне товариство "Український кредитно-торговий банк"	BAT	48 095 700	10.12.1992 р.	133
37	Відкрите акціонерне товариство "Банк "Український капітал"	BAT	40 000 000	25.12.1992 р.	138
38	Акціонерний комерційний банк "ПРАВЕКС-БАНК"	BAT	108 960 000	29.12.1992 р.	139
39	Товариство з обмеженою відповідальністю "Європейський банк розвитку та заощаджень"	TOB	26 240 000	13.01.1993 р.	142
40	Акціонерний банк "Аллонж" **	BAT	50 000 000	29.01.1993 р.	148
41	Акціонерне товариство "ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК"	BAT	200 000 000	10.02.1993 р.	149
42	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "ГАРАНТ" **	BAT	41 421 000	24.03.1993 р.	157
43	Закрите акціонерне товариство "Альфа-Банк"	ЗАТ	127 000 000	24.03.1993 р.	158
44	Товариство з обмеженою відповідальністю "Український промисловий банк"	TOB	590 000 000	21.04.1993 р.	164
45	Акціонерний комерційний банк харчової промисловості України "Укрхарчпромбанк" АК **	BAT	2 960 155	28.04.1993 р.	165
46	Акціонерний банк "ДАМІАНА-БАНК" **	ЗАТ	200 000	05.05.1993 р.	166
47	Відкрите акціонерне товариство Торговельно-фінансовий банк "Контракт"	BAT	36 225 645	18.05.1993 р.	168
48	Акціонерне товариство "Каліон Банк Україна"	ЗАТ	54 469 000	19.05.1993 р.	169
49	Акціонерний комерційний банк "Київ"	BAT	70 000 000	19.05.1993 р.	171
50	Відкрите акціонерне товариство Комерційний банк "Хрещатик"	BAT	172 000 000	19.05.1993 р.	172
51	Державно-акціонерний спеціалізований імпортно-експортний банк України "УКРСПЕЦІМПЕКСБАНК" **	BAT	25 000 000	11.06.1993 р.	175
52	Акціонерний комерційний банк "Аркада"	BAT	76 445 042	23.06.1993 р.	177
53	Відкрите акціонерне товариство акціонерний банк "Укргазбанк"	BAT	200 000 000	21.07.1993 р.	183
54	Акціонерний комерційний банк "Східно-Європейський банк"	BAT	45 000 000	27.08.1993 р.	195
55	ВІДКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ФЕРМЕРСЬКИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК"	BAT	29 855 590	21.09.1993 р.	198
56	Відкрите акціонерне товариство Банк "БІГ Енергія"	BAT	100 000 000	29.09.1993 р.	199
57	Акціонерний банк "Укоопспілка"	BAT	32 243 530	25.10.1993 р.	204
58	Відкрите акціонерне товариство комерційний банк "Надра"	BAT	240 000 000	26.10.1993 р.	205
59	Акціонерний банк "Національні інвестиції"	ЗАТ	21 000 000	09.11.1993 р.	210
60	Акціонерний банк "Діамант"	ЗАТ	100 000 000	17.11.1993 р.	212
61	Закрите акціонерне товариство "Європейський банк раціонального фінансування"	ЗАТ	150 000 000	24.11.1993 р.	214
62	Акціонерний комерційний банк "Юнекс"	BAT	50 000 000	03.12.1993 р.	216
63	Товариство з обмеженою відповідальністю "Комерційний Індустріальний Банк"	TOB	25 082 166	03.12.1993 р.	219
64	Акціонерний Банк "Синтез"	BAT	63 800 000	24.12.1993 р.	221
65	Відкрите акціонерне товариство "Аграрний комерційний банк"	BAT	26 000 000	24.12.1993 р.	222
66	Акціонерний комерційний банк "ОЛБанк" **	ЗАТ	7 783 600	26.01.1994 р.	228
67	Відкрите акціонерне товариство "Універсальний Банк Розвитку та Партнерства"	BAT	80 000 000	26.01.1994 р.	229
68	Акціонерний комерційний банк "Форум"	BAT	270 000 000	31.01.1994 р.	231
69	Відкрите акціонерне товариство "Міжнародний комерційний банк"	BAT	44 101 480	31.01.1994 р.	234
70	Акціонерне товариство "Банк Велес"	BAT	33 000 000	18.03.1994 р.	239

Примітка 1. Зупинено до 26.01.2007 р.: операції 2Л,6Н,2,3,4,5,6,11,13,14,15; операцію 7 — у частині залучення іноземної валюти на валютному ринку України; 3Л — у частині надання кредитів, не забезпечених ліквідною заставою майна або майнових прав за коштами, розміщеними на депозитних рахунках банку, та в частині надання кредитів за врахованими векселями; 5Н,12 — у частині випуску цінних паперів власного боргу; операцію 8 — у частині залучення іноземної валюти на міжнародних ринках, крім субординованого боргу; 1Л — крім приймання вкладів (депозитів) від акціонерів та інших юридичних та фізичних осіб, що будуть спрямовані на покращення фінансового стану банку (за умови попереднього погодження операцій з ТУ); обмежено до 26.01.2007 р.: 3Л — у частині надання кредитів суб'єктам господарської діяльності та фізичним особам, обсягами, що фактично склалися за станом на визначену дату; загальний обсяг міжбанківських кредитів і депозитів розміром статутного капіталу банку, встановивши ліміт максимально-

	7	8	9	10	11	12	13
м. Київ, вул. Корольова, 5-а (пошта — вул. Індустріальна, 27)	—	102	03.12.2001 р.	102-3	24.05.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22	
м. Київ, вул. Лескова, 9	34	10	03.12.2001 р.	10-4	30.11.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22	
м. Київ, вул. Фрунзе, 47	—	60	23.01.2003 р.	60-2	22.04.2003 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21	
м. Київ, просп. Павла Тичини, 8	—	—	—	—	—	—	
м. Київ, вул. Зоологічна, 5	14	35	03.12.2001 р.	35-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23	
м. Київ, вул. Воровського, 22	—	—	—	—	—	—	
м. Київ, пров. Шевченка, 12	162	1	31.10.2001 р.	1-3	20.01.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23	
м. Київ, просп. Перемоги, 37	—	16	26.10.2001 р.	16-1	26.10.2001 р.	1,2*,3*,4*,5*,6*,7*,8*,11*,12*,13*,14*,15*,18,19,20,21,22; див. примітку 1	
м. Київ, вул. Гоголівська, 22-24	26	79	03.12.2001 р.	79-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22	
м. Київ, вул. Щербакова, 35	3	25	14.03.2003 р.	25-3	30.11.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22	
м. Київ, просп. Перемоги, 67	—	26	21.03.2002 р.	26-2	27.03.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,17,18,19,20,21	
м. Київ, вул. Кловський узвіз, 9/2	11	7	03.12.2001 р.	7-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19, 20,21,22,23	
м. Київ, вул. В.Чорновола, 12-а (пошта — вул. Жиланська, 29)	—	72	05.08.2003 р.	72-1	05.08.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21	
м. Київ, вул. Шота Руставелі, 5	—	—	—	—	—	—	
м. Київ, вул. Пушкінська, 42/4	25	99	16.01.2003 р.	99-3	16.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22	
м. Київ, Русанівська Набережна, 18	—	—	—	—	—	—	
м. Київ, вул. Десятинна, 4/6	—	61	03.12.2001 р.	61-3	31.05.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22	
м. Київ, бульвар Лесі Українки, 26	26	67	13.12.2001 р.	67-4	03.02.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23	
м. Київ, вул. Бориса Грінченка, 1	—	—	—	—	—	—	
м. Київ, вул. Воровського, 6	—	—	—	—	—	—	
м. Київ, вул. Воздвиженська, 58	—	161	27.05.2005 р.	161-2	27.05.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22,23	
м. Київ, вул. Володимирська, 23-а	—	111	12.07.2004 р.	111-2	12.07.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22	
м. Київ, вул. Б.Хмельницького, 16/22	11	14	06.12.2001 р.	14-1	05.04.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23	
м. Київ, вул. Хрещатик, 8-а	12	158	29.12.2001 р.	158-4	25.07.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23	
м. Київ, вул. Ярославів Вал, 36-а	1	—	—	—	—	—	
м. Київ, вул. Суворова, 4/6	—	80	11.01.2002 р.	80-2	09.08.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,12,13,14,15,18,19,20,21,22	
м. Київ, вул. Єреванська, 1 (пошта — вул. Пушкінська, 42/4)	21	123	19.11.2001 р.	123-2	03.02.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22	
м. Київ, бул. Дружби народів, 17/5	4	51	03.12.2001 р.	51-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21	
м. Київ, вул. Предславинська, 28	—	109	09.02.2006 р.	109-2	09.02.2006 р.	1,2,3,5,6,7,8,13,14,18,19,20,21	
м. Київ, вул. Комінтерну, 15	9	41	04.10.2001 р.	41-1	04.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18,19,20,21,22,23	
м. Київ, вул. Хрещатик, 7/11	11	17	05.01.2002 р.	17-2	27.03.2006 р.	1,2,5,7,12,13,14,18,19,20,21,22	
м. Київ, вул. Артема, 15	34	21	23.08.2002 р.	21-2	04.11.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23	
м. Київ, вул. Володимирська, 54	—	78	14.12.2001 р.	78-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21	
м. Київ, Контрактова площа, 10-а	4	125	03.12.2001 р.	125-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21	
м. Київ, вул. Володимирська / пров. Рильський, 18/2	4	155	21.11.2005 р.	155-2	21.11.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,16,18,19,20,21	
м. Київ, вул. Почайнинська, 38/44	1	56	25.02.2002 р.	56-1	25.02.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,13,14,18,19,20,21; див. примітку 2	
м. Київ, вул. Воровського, 6	—	186	14.12.2001 р.	186-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11*,12,13,14,15,18,19,20,21; операцію 11 зупинено до встановлення стабільного (щоденно протягом місяця) розміру регулятивного капіталу банку відповідно до спеціальних ліцензійних вимог — еквівалента 10 млн. євро	
м. Київ, вул. Івана Кудрі, 5 (пошта — Хрещатик, 32-а)	4	30	03.12.2001 р.	30-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18,19,20,21,22,23	
м. Київ, вул. Димитрова, 9-а	—	53	19.06.2002 р.	53-2	20.01.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22	
м. Київ, вул. Марини Раскової, 19	—	—	—	—	—	—	
м. Київ, вул. Дегтярівська, 48	5	140	04.10.2001 р.	140-3	29.07.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21	
м. Київ, бул. Верховної Ради, 7	25	62	03.12.2001 р.	62-3	10.06.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,23	
м. Київ, Контрактова площа, 4	14	91	29.12.2001 р.	91-2	29.10.2004 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22,23	
м. Київ, вул. Героїв Севастополя, 48	—	117	09.01.2002 р.	117-2	09.06.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,16,18,19,20,21,22,23	

го розміру кредитів на одного позичальника не більше 10% статутного капіталу банку-контрагента та не більше 10% розміру регулятивного капіталу банку; 1Н — обсягами, що фактично склалися на визначену дату.

Примітка 2. Операцію 11 зупинено до встановлення стабільного (щоденно протягом місяця) розміру регулятивного капіталу банку відповідно до спеціальних ліцензійних вимог — еквівалента 10 млн. євро; зупинено строком до розгляду матеріалів наступного комплексного інспектування: приймання вкладів (депозитів) від фізичних осіб як у національній, так і в іноземній валюті; відкриття та ведення поточних рахунків фізичних осіб, у тому числі переказ грошових коштів з цих рахунків за допомогою платіжних інструментів та зарахування коштів на них, у грошовій одиниці України та в іноземній валюті.

1	2	3	4	5	6	
71	Акціонерний комерційний банк "Росток Банк" **	ЗАТ	18 042 270	25.03.1994 р.	240	
72	Акціонерний банк "Експрес-Банк"	ВАТ	49 613 300	12.04.1994 р.	243	
73	Акціонерний комерційний банк "ТК КРЕДИТ"	ВАТ	31 828 750	28.04.1994 р.	245	
74	Акціонерний комерційний банк "Інтеграл"	ВАТ	39 500 000	30.09.1994 р.	250	
75	Акціонерний комерційний банк "Національний кредит"	ЗАТ	23 085 000	31.01.1996 р.	255	
76	Відкрите акціонерне товариство Акціонерний банк "Укргазпромбанк"	ВАТ	18 200 000	27.03.1996 р.	256	
77	Акціонерний банк "Київська Русь"	ЗАТ	38 330 000	30.05.1996 р.	258	
78	Закрите акціонерне товариство "ТАС-ІНВЕСТБАНК"	ЗАТ	127 232 530	07.06.1996 р.	260	
79	Закрите Акціонерне Товариство "Банк Петрокоммерц-Україна"	ЗАТ	44 865 000	26.09.1996 р.	262	
80	Акціонерний банк "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	ВАТ	54 680 000	30.12.1996 р.	264	
81	Відкрите акціонерне товариство "Кредитпромбанк"	ВАТ	249 000 000	20.05.1997 р.	266	
82	Відкрите акціонерне товариство "Перший Інвестиційний Банк"	ВАТ	68 613 150	20.06.1997 р.	267	
83	"Акціонерний Банк Кредіт Свісс Фьорст Бостон (Україна)" **	ЗАТ	28 275 000	05.08.1997 р.	268	
84	Акціонерний комерційний банк "ХФБ Банк Україна"	ЗАТ	109 834 200	02.09.1997 р.	269	
85	Акціонерний банк "ІНГ Банк Україна"	ЗАТ	111 522 675	15.12.1997 р.	271	
86	Акціонерний комерційний "Промислово-фінансовий банк"	ВАТ	42 000 000	29.12.1997 р.	272	
87	Акціонерний комерційний банк "Райффайзенбанк Україна"	ЗАТ	519 798 394	02.03.1998 р.	273	
88	Акціонерний комерційний банк "Сітібанк (Україна)"	ЗАТ	50 000 000	11.05.1998 р.	274	
89	Закрите акціонерне товариство "ПроКредит Банк"	ЗАТ	75 000 020	28.12.2000 р.	276	
90	ЗАКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК НРБ"	ЗАТ	75 573 200	15.06.2001 р.	277	
91	Закрите акціонерне товариство "ПРАЙМ-БАНК"	ЗАТ	25 600 000	30.07.2001 р.	278	
92	Товариство з обмеженою відповідальністю "АРТЕМ-БАНК"	ТОВ	36 000 000	06.08.2002 р.	280	
93	Товариство з обмеженою відповідальністю "Комерційний банк "Актив-банк"	ТОВ	312 750 000	06.08.2002 р.	281	
94	Товариство з обмеженою відповідальністю "Фортуна-банк"	ТОВ	50 000 000	17.10.2002 р.	282	
95	Товариство з обмеженою відповідальністю "Банк Ренесанс Капітал"	ТОВ	23 000 000	29.01.2003 р.	285	
96	Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "АРМА"	ТОВ	45 000 000	14.10.2003 р.	287	
97	Товариство з обмеженою відповідальністю "Комерційний банк "Даніель"	ТОВ	34 250 000	27.11.2003 р.	289	
98	Товариство з обмеженою відповідальністю комерційний банк "Столиця"	ТОВ	63 200 000	10.03.2004 р.	290	
99	Закрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Траст-капітал"	ЗАТ	33 250 000	10.03.2004 р.	291	
100	Закрите акціонерне товариство "Український банк реконструкції та розвитку"	ЗАТ	32 000 000	19.03.2004 р.	292	
101	Закрите акціонерне товариство "Український будівельно-інвестиційний банк"	ЗАТ	33 320 000	20.04.2004 р.	293	
102	Комерційний банк "Українська фінансова група" — товариство з обмеженою відповідальністю	ТОВ	36 111 000	23.06.2004 р.	294	
103	Товариство з обмеженою відповідальністю "Універсальний комерційний банк "Камбіо"	ТОВ	39 000 000	30.06.2004 р.	295	
104	Закрите акціонерне товариство "Міжнародний Іпотечний Банк"	ЗАТ	37 167 201	13.01.2005 р.	296	
105	Товариство з обмеженою відповідальністю комерційний банк "ЄВРОБАНК"	ТОВ	22 500 000	18.01.2005 р.	297	
106	Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА"	ТОВ	300 000 000	19.01.2005 р.	298	
107	Закрите акціонерне товариство "Внешторгбанк (Україна)"	ЗАТ	275 000 000	21.01.2005 р.	299	
108	Товариство з обмеженою відповідальністю "Банк інвестицій та заощаджень"	ТОВ	35 000 000	09.08.2005 р.	300	
109	Товариство з обмеженою відповідальністю "БМ Банк"	ТОВ	62 907 850	08.12.2005 р.	301	
110	Акціонерний комерційний банк "Престиж"	ВАТ	300 000 000	25.01.2006 р.	303	
111	Товариство з обмеженою відповідальністю "Комерційний банк "Дельта"	ТОВ	60 000 000	15.02.2006 р.	304	
112	Товариство з обмеженою відповідальністю "АІС-банк"	ТОВ	40 000 000	28.02.2006 р.	305	
113	Товариство з обмеженою відповідальністю "ПАРТНЕР-БАНК"	ТОВ	40 000 000	06.05.2006 р.	306	
Вінницька область						
	—	—	—	—	—	
Волинська область						
114(1)	Товариство з обмеженою відповідальністю комерційний банк "Західкомбанк"	ТОВ	33 000 000	11.03.1993 р.	153	
115(2)	Банк Пекао (Україна) Товариство з обмеженою відповідальністю	ТОВ	41 247 156	28.02.1997 р.	265	
Дніпропетровська область						
116(1)	Товариство з обмеженою відповідальністю "Діалогбанк"	ТОВ	50 450 000	04.01.1992 р.	80	

7	8	9	10	11	12	13
м. Київ, бул. І.Лепсе, 4	—	—	—	—	—	—
м. Київ, Повітрофлотський просп., 25	8	89	03.12.2001 р.	89-4	16.03.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22
м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	—	82	11.01.2002 р.	82-1	11.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
м. Київ, просп. Перемоги, 52/2	—	81	10.12.2001 р.	81-1	10.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23; операцію 11 зупинено до встановлення стабільного (щоденно протягом місяця) розміру регулятивного капіталу банку відповідно до спеціальних ліцензійних вимог — еквівалента 10 млн. євро
м. Київ, вул. Тургенєвська, 52/58	24	103	03.12.2001 р.	103-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
м. Київ, Дніпровська Набережна, 13	—	24	04.12.2001 р.	24-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18,19,20,21
м. Київ, вул. Хорива, 11-а	9	19	14.01.2002 р.	19-1	14.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Київ, вул. Пушкінська, 42/4	—	40	26.10.2001 р.	40-2	01.07.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,18,19,20,21
м. Київ, вул. Велика Житомирська, 20	4	108	09.04.2002 р.	108-1	09.04.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
м. Київ, просп. Червонозоряний, 132	1	171	29.12.2001 р.	171-2	05.04.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Київ, бул. Дружби Народів, 38	12	174	24.09.2001 р.	174-2	11.09.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
м. Київ, Московський просп., 6	5	178	03.09.2003 р.	178-2	27.01.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Київ, вул. Велика Васильківська, 34	—	—	—	—	—	—
м. Київ, вул. Ярославів Вал, 14-а	—	185	21.03.2002 р.	185-1	21.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,10,11,12,13,14,15,18,19,20,21,22
м. Київ, вул. Спаська, 30-а	—	190	04.12.2001 р.	190-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,13,14,15,18,19,20,21,22,23
м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	1	189	04.12.2001 р.	189-2	22.07.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22
м. Київ, вул. Жиланська, 43	16	191	03.12.2001 р.	191-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18,19,20,21,22
м. Київ, вул. Димитрова, 16-г	—	193	04.12.2001 р.	193-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,18,19,20,21
м. Київ, вул. Боженка, 86	—	195	13.10.2003 р.	195-1	13.10.2003 р.	1,2,5,6,7,8,12,15,18,19,20
м. Київ, вул. Володимирська, 46	—	198	03.11.2005 р.	198-1	03.11.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20,22,23
м. Київ, вул. Богданівська, 24	—	197	19.09.2001 р.	197-2	20.04.2006 р.	1,2,3,5,6,7,12,13,14,18,19,20
м. Київ, вул. Артема, 103	—	203	17.02.2003 р.	203-4	25.02.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22,23
м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 93	2	200	01.10.2002 р.	200-2	17.02.2004 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20,22
м. Київ, вул. Боричів Тік, 35-В	1	201	27.11.2002 р.	201-4	18.10.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22
м. Київ, вул. Глибочицька, 4	—	222	13.03.2006 р.	—	—	—
м. Київ, вул. Жиланська, 41-а	—	206	14.11.2003 р.	206-2	10.06.2005 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20,22
м. Київ, вул. Саксаганського, 3, літера А	—	210	26.12.2003 р.	210-2	10.12.2004 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,17,18,19,20,23
м. Київ, просп. Героїв Сталінграда, 12-Г	2	212	23.04.2004 р.	212-1	23.04.2004 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14
м. Київ, вул. Підвисоцького, 7	—	211	15.04.2004 р.	211-1	15.04.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20
м. Київ, вул. Горького, 180 (пошта — просп. Перемоги, 39, під'їзд 1)	—	216	14.10.2004 р.	—	—	—
м. Київ, бул. Лесі Українки, 30-в	—	213	20.09.2004 р.	213-1	20.09.2004 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20
м. Київ, вул. Михайлівська, 18-в	—	214	04.08.2004 р.	214-3	24.01.2006 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20,22
м. Київ, вул. Заньковецької / Станіславського, 3/1	3	215	13.08.2004 р.	215-1	13.08.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20,22,23
м. Київ, вул. Пимоненка, 13, корпус 4	—	217	31.01.2005 р.	217-2	21.03.2006 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20
м. Київ, вул. Фрунзе, 109/2	—	220	25.07.2005 р.	220-1	25.07.2005 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20
м. Київ, просп. Героїв Сталінграда, 21/38, літера А	—	219	08.04.2005 р.	219-2	14.12.2005 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20,22
м. Київ, вул. Жиланська, 35	—	218	18.03.2005 р.	218-1	18.03.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20
м. Київ, вул. Глибочицька, 17	—	221	04.11.2005 р.	221-1	04.11.2005 р.	1,2,3,4*,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20; операцію 4 зупинено до встановлення стабільного (щоденно протягом місяця) розміру регулятивного капіталу відповідно до спеціальних ліцензійних вимог (не менше ніж 36 087 тис. грн.)
м. Київ, вул. Велика Васильківська (Червоноармійська), 94	—	223	03.02.2006 р.	223-1	03.02.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,12,13,14,18,19,20
м. Київ, вул. Прорізна, 6	—	224	08.02.2006 р.	224-1	08.02.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,17,18,19,20
м. Київ, вул. Щорса, 36-б	—	225	20.04.2006 р.	225-1	20.04.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,12,13,14,18,19,20,22,23
м. Київ, пров. Балтійський, 20	—	226	20.04.2006 р.	226-1	20.04.2006 р.	1,2,5,7,12,13,14,18,19,20
м. Київ, вул. Солом'янська, 33	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
м. Луцьк, просп. Перемоги, 15	9	71	19.10.2001 р.	71-1	19.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
м. Луцьк, вул. Данила Галицького, 14	1	176	31.10.2001 р.	176-2	16.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
м. Дніпропетровськ, вул. Свердлова, 26, позиція 5	1	196	24.09.2001 р.	196-2	17.05.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22

1	2	3	4	5	6	
117(2)	Закрите акціонерне товариство комерційний банк "ПриватБанк"	ЗАТ	1 130 000 000	19.03.1992 р.	92	
118(3)	Акціонерний комерційний банк "Новий"	ЗАТ	55 000 000	06.04.1992 р.	101	
119(4)	Відкрите акціонерне товариство "Комерційний банк "Причорномор'я"	ВАТ	52 500 000	21.04.1993 р.	163	
120(5)	Закрите акціонерне товариство комерційний банк "Кредит-Дніпро"	ЗАТ	73 705 792	07.07.1993 р.	180	
121(6)	Закрите акціонерне товариство акціонерний банк "Радабанк"	ЗАТ	32 314 000	03.12.1993 р.	220	
122(7)	Товариство з обмеженою відповідальністю комерційний банк "Земельний Капітал"	ТОВ	21 807 708	31.01.1994 р.	236	
123(8)	Акціонерний комерційний банк "Прем'єрбанк" **	ЗАТ	45 000 300	22.06.1994 р.	247	
124(9)	Закрите акціонерне товариство "Фінансовий Союз Банк"	ЗАТ	147 526 310	23.06.1994 р.	248	
125(10)	Товариство з обмеженою відповідальністю "КласикБанк"	ТОВ	34 135 445	06.10.1995 р.	254	
126(11)	ЗАКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ІНВЕСТ-КРЕДИТ БАНК"	ЗАТ	37 141 000	18.10.1996 р.	263	
127(12)	Закрите акціонерне товариство "Агробанк"	ЗАТ	70 000 000	17.10.2002 р.	283	
128(13)	ЗАКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "СІГМАБАНК"	ЗАТ	68 000 000	10.01.2006 р.	302	
Донецька область						
129(1)	Акціонерний банк "ІКАР-БАНК"	ВАТ	35 000 000	01.10.1991 р.	6	
130(2)	Відкрите акціонерне товариство Комерційний банк "Південкомбанк"	ВАТ	41 280 000	03.10.1991 р.	12	
131(3)	Донецький акціонерний банк "Донвуглекомбанк" **	ВАТ	2 300 000	01.10.1991 р.	7	
132(4)	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерно-комерційний банк "Капітал"	ВАТ	37 000 000	31.10.1991 р.	65	
133(5)	Закрите акціонерне товариство з іноземними інвестиціями та участю українського капіталу "Перший Український Міжнародний банк"	ЗАТ	23 000 000	23.12.1991 р.	73	
134(6)	Товариство з обмеженою відповідальністю "Банк Фамільний"	ТОВ	32 070 476	27.12.1991 р.	78	
135(7)	Закрите акціонерне товариство "Донгорбанк"	ЗАТ	194 400 000	06.04.1992 р.	99	
136(8)	Акціонерний банк "Український Бізнес Банк"	ВАТ	27 160 000	19.05.1993 р.	170	
137(9)	Відкрите акціонерне товариство комерційний банк з іноземним капіталом "Промекономбанк"	ВАТ	43 200 019	25.08.1993 р.	194	
138(10)	Товариство з обмеженою відповідальністю "Банк Перспектива"	ТОВ	35 295 024	28.10.2002 р.	284	
139(11)	Товариство з обмеженою відповідальністю комерційний банк "Український фінансовий світ"	ТОВ	68 262 796	12.11.2003 р.	288	
Житомирська область						
—	—	—	—	—	—	
Закарпатська область						
140(1)	Закарпатський акціонерний комерційний банк "Лісбанк"***	ВАТ	762 823	04.10.1991 р.	14	
141(2)	Товариство з Обмеженою Відповідальністю Комерційний банк "Коопінвестбанк"	ТОВ	53 080 000	16.12.1992 р.	135	
Запорізька область						
142(1)	АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ІНДУСТРІАЛБАНК"	ВАТ	154 938 470	16.10.1991 р.	36	
143(2)	КОМЕРЦІЙНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "СЛОВ'ЯНСЬКИЙ" **	ВАТ	24 012 787	21.10.1991 р.	44	
144(3)	Акціонерний банк "ТАС-Бізнесбанк"	ВАТ	60 000 000	21.10.1991 р.	45	
145(4)	Акціонерний банк "Металург"	ЗАТ	13 250 580	12.07.1993 р.	182	
146(5)	Акціонерне товариство "Наш банк" **	ВАТ	22 542 000	17.11.1993 р.	211	
Івано-Франківська область						
147(1)	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Прикарпаття"	ВАТ	20 000 000	22.10.1991 р.	46	
Кіровоградська область						
—	—	—	—	—	—	
АР Крим і м.Севастополь						
148(1)	Відкрите акціонерне товариство "Об'єднаний комерційний банк"	ВАТ	30 065 640	23.12.1991 р.	74	
149(2)	АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ"	ВАТ	36 007 000	22.06.1992 р.	118	
150(3)	Акціонерний Банк "Морський"	ВАТ	34 461 275	17.05.1994 р.	246	
Луганська область						
151(1)	АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "УКРАЇНСЬКИЙ КОМУНАЛЬНИЙ БАНК"	ВАТ	35 700 000	10.08.1993 р.	187	
152(2)	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК"	ТОВ	33 200 000	13.09.1995 р.	253	
Львівська область						
153(1)	Відкрите акціонерне товариство "Електрон Банк"	ВАТ	40 000 000	10.10.1991 р.	25	
154(2)	Відкрите акціонерне товариство "Селянський комерційний банк "Дністер"	ВАТ	41 500 000	14.10.1991 р.	27	
155(3)	Закрите акціонерне товариство Акціонерно-комерційний банк "Львів"	ЗАТ	17 305 338	14.10.1991 р.	28	

Примітка 3. Зупинено до 01.01.2007 р.: операцію 12 (крім акцій банку); здійснення операцій на ринку цінних паперів, крім їх продажу, без зупинення операцій з державними цінними паперами, придбаними банком для блокування в депозитарії державних цінних паперів НБУ; заборонено до 01.01.2007 р.

7	8	9	10	11	12	13
м. Дніпропетровськ, Набережна Перемоги, 50	38	22	04.12.2001 р.	22-2	29.07.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23
м. Дніпропетровськ, просп. К.Маркса, 93	3	112	14.12.2001 р.	112-3	16.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 33	2	88	31.05.2002 р.	88-2	16.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22,23
м. Дніпропетровськ, вул. Леніна, 17	3	70	24.12.2002 р.	70-1	24.12.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
м. Дніпропетровськ, просп. Кірова, 46	—	166	24.12.2001 р.	166-2	16.01.2003 р.	1,2,3,5,6,7,12,13,14,15,18,19,20,21
м. Дніпропетровськ, просп. Пушкіна, 15	—	113	29.12.2001 р.	113-4	24.01.2006 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Дніпропетровськ, вул. Мечникова, 18	4	—	—	—	—	—
м. Дніпропетровськ, вул. Артема, 94	—	208	15.04.2004 р.	208-1	15.04.2004 р.	1,2,3,5,6,7,12,13,14,15,17,18,19,20,21
м. Дніпропетровськ, просп. К.Маркса, 39-а	—	110	31.10.2001 р.	110-3	23.04.2004 р.	1,2,3,5,6,7,12,13,14,18,19,20,21
Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Нарвська, 11-а	—	177	27.12.2005 р.	177-3	27.12.2005 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22,23
м. Дніпропетровськ, вул. Курсантська, 24	—	204	24.12.2002 р.	204-2	22.04.2005 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,17,18,19,20,21,22
м. Дніпропетровськ, вул. Барикадна, 5/7	—	—	—	—	—	—
м. Донецьк, просп. Ілліча, 100-а	—	55	03.01.2002 р.	55-2	23.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
м. Донецьк, просп. Ватутіна, 33-а	3	44	17.02.2003 р.	44-2	17.02.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
м. Донецьк, вул. Артема, 63	—	—	—	—	—	—
м. Донецьк, вул. Артема, 63	4	122	29.12.2001 р.	122-3	14.09.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,18,19,20,21,22
м. Донецьк, вул. Університетська, 2-а	10	8	04.12.2001 р.	8-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Донецьк, просп. Миру, 59	3	145	27.12.2004 р.	145-3	27.12.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22
м. Донецьк, вул. Артема, 38	2	85	15.03.2002 р.	85-2	08.08.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,18,19,20,21,22
м. Донецьк, вул. Артема, 125	4	104	10.02.2004 р.	104-1	10.02.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22
м. Донецьк, просп. Ленінський, 4	4	182	11.02.2003 р.	182-1	11.02.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20,21
м. Донецьк, вул. Челюскінців, 202-а	2	202	06.12.2002 р.	202-2	28.03.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,12,13,14,15,16,18,19,20,21
м. Донецьк, просп. Миру, 5	—	209	23.12.2003 р.	209-2	04.11.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20
—	—	—	—	—	—	—
м. Ужгород, вул. Волошина, 52	—	—	—	—	—	—
м. Ужгород, вул. Гойди, 10	—	105	04.10.2001 р.	105-1	04.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,12,13,15,18,19,20,21
м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 39-д	9	126	04.12.2001 р.	126-3	30.07.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,17,18,19,20,21
м. Запоріжжя, вул. Кремлівська, 8	—	—	—	—	—	—
м. Запоріжжя, вул. Південноукраїнська, 2-а	—	84	18.10.2005 р.	84-3	19.01.2006 р.	1,2,3,5,6,7,12*,13,14,18,19,20,21; див. примітку 3
м. Запоріжжя, просп. Металургів, 30	—	69	14.12.2001 р.	69-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21
м. Запоріжжя, вул. Добролюбова, 22	—	—	—	—	—	—
м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 7	1	96	25.12.2001 р.	96-2	15.02.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
—	—	—	—	—	—	—
м. Сімферополь, вул. К.Лібкнехта, 5	4	120	26.10.2001 р.	120-1	26.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
м. Сімферополь, вул. Більшовицька, 24	2	164	11.01.2002 р.	164-1	11.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
м. Севастополь, вул. Брестська, 18-а	1	168	14.12.2001 р.	168-2	23.01.2003 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
м. Луганськ, вул. В.В.Шевченка, 18-а	2	149	03.01.2002 р.	149-3	13.02.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23
м. Луганськ, вул. 26 Бакинських Комісарів, 155	—	77	29.12.2001 р.	77-4	15.10.2004 р.	1,2,5,6,7,8,12,13,14,17,18,19,20,22,23
м. Львів, вул. Грабовського, 11	3	31	13.12.2001 р.	31-2	06.12.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22
м. Львів, вул. Переяславська, 6-а	3	94	04.12.2001 р.	94-3	26.12.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,18,19,20,21,22
м. Львів, вул. Сербська, 1	—	54	02.04.2002 р.	54-1	02.04.2002 р.	1,2,5,7,12,13,14,15,18,19,20,21

надання бланкових (незабезпечених) кредитів; обмежено до 01.01.2007 р. операції з урахування векселів обсягом заборгованості за зазначеними операціями за станом на визначену дату.

1	2	3	4	5	6	
156(4)	Комерційний банк "ГАЛС" **	ТОВ	604 422	14.10.1991 р.	30	
157(5)	Відкрите Акціонерне Товариство "КРЕДОБАНК"	ВАТ	143 549 469	31.03.1992 р.	96	
158(6)	Відкрите акціонерне товариство "Банк Універсальний"	ВАТ	55 000 000	20.01.1994 р.	226	
Миколаївська область						
—	—	—	—	—	—	
Одеська область						
159(1)	Закрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Одеса-Банк"	ЗАТ	29 355 000	17.10.1991 р.	38	
160(2)	Акціонерний комерційний банк "ПОРТО-ФРАНКО"	ВАТ	23 153 560	17.10.1991 р.	39	
161(3)	Акціонерний комерційний банк "Інвестбанк"	ЗАТ	23 180 000	31.03.1992 р.	95	
162(4)	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ФІНРОСТБАНК"	ТОВ	35 999 604	29.01.1993 р.	147	
163(5)	Комерційний банк товариство з обмеженою відповідальністю "Місто Банк"	ТОВ	55 916 000	23.07.1993 р.	184	
164(6)	Відкрите акціонерне товариство "МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК"	ВАТ	50 000 000	05.11.1993 р.	207	
165(7)	Акціонерний банк "Південний"	ЗАТ	273 500 000	03.12.1993 р.	218	
166(8)	Акціонерний комерційний банк "Фінбанк"	ВАТ	48 050 000	24.12.1993 р.	223	
167(9)	Акціонерний комерційний банк "ІМЕКСБАНК"	ВАТ	135 000 000	29.03.1994 р.	241	
168(10)	Товариство з обмеженою відповідальністю комерційний банк "СоцКом Банк"	ТОВ	53 350 000	05.03.2003 р.	286	
Полтавська область						
169(1)	Полтавський акціонерний банк "Полтава-банк"	ВАТ	20 000 000	16.10.1991 р.	37	
170(2)	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "АВТОКРАЗБАНК"	ВАТ	45 000 000	07.07.1993 р.	179	
Рівненська область						
171(1)	Комерційний банк "Княжий"***	ТОВ	6 300 000	08.04.1994 р.	242	
Сумська область						
172(1)	Акціонерний Банк "СТОЛИЧНИЙ"	ВАТ	27 835 000	22.10.1993 р.	202	
173(2)	Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "Володимирський"	ТОВ	35 860 000	13.12.2001 р.	279	
Тернопільська область						
—	—	—	—	—	—	
Харківська область						
174(1)	Акціонерний комерційний інноваційний банк "УкрСиббанк"	ВАТ	750 000 000	28.10.1991 р.	57	
175(2)	Відкрите акціонерне товариство "Мегабанк"	ВАТ	50 103 767	28.10.1991 р.	58	
176(3)	Акціонерний комерційний регіональний банк "Регіон-банк"	ЗАТ	24 670 280	28.10.1991 р.	59	
177(4)	Відкрите акціонерне товариство РЕАЛ БАНК	ВАТ	57 000 000	29.10.1991 р.	60	
178(5)	Харківський акціонерний комерційний Земельний банк	ВАТ	50 000 000	29.10.1991 р.	61	
179(6)	Акціонерний Східно-Український Банк "Грант"	ЗАТ	35 000 000	29.10.1991 р.	62	
180(7)	Акціонерний комерційний банк "Базис"	ВАТ	30 091 000	15.04.1992 р.	103	
181(8)	Акціонерний комерційний банк "Меркурій"	ЗАТ	48 520 000	18.11.1992 р.	129	
182(9)	Акціонерний банк "Факторіал-Банк"	ВАТ	57 111 519	01.12.1992 р.	131	
183(10)	Акціонерний комерційний банк "Європейський"	ВАТ	27 000 000	03.03.1993 р.	152	
184(11)	Відкрите акціонерне товариство "Інноваційно-промисловий банк"	ВАТ	43 648 000	23.03.1993 р.	156	
185(12)	Акціонерно-комерційний банк "Золоті ворота"	ВАТ	50 000 000	18.08.1993 р.	193	
Херсонська область						
—	—	—	—	—	—	
Хмельницька область						
—	—	—	—	—	—	
Черкаська область						
—	—	—	—	—	—	
Чернігівська область						
186(1)	Відкрите акціонерне товариство Акціонерний банк "Приватінвест"	ВАТ	38 000 000	30.10.1991 р.	64	
187(2)	Відкрите акціонерне товариство "Банк "Демарк"	ВАТ	51 900 000	10.07.1992 р.	122	
188(3)	Закрите акціонерне товариство "Полікомбанк"	ЗАТ	24 000 000	18.08.1994 р.	249	
Чернівецька область						
—	—	—	—	—	—	

7	8	9	10	11	12	13
м. Львів, вул. Зелена, 149-а	—	—	—	—	—	—
м. Львів, вул. Сахарова, 78	19	43	27.01.2006 р.	43-2	27.01.2006 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Львів, просп. Шевченка, 27	7	92	04.12.2001 р.	92-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22
—	—	—	—	—	—	—
м. Одеса, вул. Княжеська, 32	—	159	29.12.2001 р.	159-3	28.09.2004 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
м. Одеса, вул. Пушкінська, 10	—	129	03.01.2002 р.	129-3	14.12.2005 р.	1,2,3,5,6,7,8,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Одеса, вул. Велика Арнаутська, 2-б	1	98	14.12.2001 р.	98-2	16.01.2003 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
м. Одеса, просп. Академіка Глушка, 13	—	143	24.05.2005 р.	143-2	24.05.2005 р.	1,2,3,5,6,7,8,13,14,18,19,20,21
м. Одеса, вул. Фонтанська Дорога, 11	4	194	17.04.2002 р.	194-3	09.01.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,16,18,19,20,21,22,23
Одеська обл., м. Іллічівськ, вул. Леніна, 28	8	66	08.05.2003 р.	66-2	15.09.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
м. Одеса, пров. Сабанський, 2	14	65	04.11.2002 р.	65-2	03.08.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Одеса, вул. Белінського, 16	—	121	03.01.2002 р.	121-5	03.11.2005 р.	1,2,3,5,6,7,12,13,14,15,18,19,20,21,22,23
м. Одеса, просп. Гагаріна, 12-а	16	157	10.12.2001 р.	157-2	03.10.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Одеса, вул. Заньковецька, 7	—	205	20.05.2003 р.	205-5	24.01.2006 р.	1,2,3,5,6,7,8,9,12,13,14,15,18,19,20,21,22
м. Полтава, вул. Паризької Комуни, 40-а	4	73	04.12.2001 р.	73-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
Полтавська обл., м. Кременчук, вул. Київська, 8	4	147	04.10.2001 р.	147-1	04.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Рівне, вул. Кавказька, 9	3	—	—	—	—	—
м. Суми, вул. Харківська, 1	—	114	11.01.2002 р.	114-1	11.01.2002 р.	13,14,18,19,20,21
м. Суми, пл. Незалежності, 10	1	199	29.01.2002 р.	199-3	07.06.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,16,18,19,20,22
—	—	—	—	—	—	—
м. Харків, просп. Московський, 60 (м. Київ, вул. Андріївська, 2/12)	13	75	24.12.2001 р.	75-2	19.11.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
м. Харків, вул. Артема, 30	11	163	29.12.2001 р.	163-3	04.07.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
м. Харків, вул. Дарвіна, 4	3	32	05.01.2002 р.	32-2	30.12.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
м. Харків, просп. Леніна, 60-а	1	20	10.07.2002 р.	20-2	06.12.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
м. Харків, вул. Чернишевська, 4	1	49	14.12.2001 р.	49-3	09.11.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,18,19,20,21
м. Харків, вул. Данилевського, 19	9	6	04.12.2001 р.	6-3	07.11.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,18,19,20,21
м. Харків, вул. Сумська, 88 (пошта — вул. Мар'яненка, 4)	3	34	14.12.2001 р.	34-4	26.12.2005 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Харків, вул. Полтавський Шлях, 123	1	165	14.12.2001 р.	165-2	24.12.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22
м. Харків, вул. Римарська, 32	6	37	04.12.2001 р.	37-2	23.08.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
м. Харків, Червоношкільна Набережна, 24	3	90	25.12.2001 р.	90-1	25.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
м. Харків, вул. Клочківська, 3	3	68	04.08.2003 р.	68-2	29.09.2004 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
м. Харків, просп. Леніна, 36	5	83	24.12.2001 р.	83-2	15.03.2002 р.	1*,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23; операцію 1 обмежено до 01.10.2006 р. в частині укладання агентських угод з юридичними особами з метою відкриття пунктів обміну іноземної валюти, відкриття власних обмінних пунктів та пунктів обміну працюючих агентів
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
м. Чернігів, вул. Преображенська, 2 (м. Київ, вул. Фрунзе, 104)	9	133	05.06.2002 р.	133-3	21.03.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23
м. Чернігів, вул. Комсомольська, 28	—	47	28.12.2002 р.	47-2	11.04.2003 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
м. Чернігів, вул. Київська, 3	—	152	24.05.2002 р.	152-2	23.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
—	—	—	—	—	—	—

На замовлення "Вісника НБУ" підготувала головний економіст департаменту реєстрації та ліцензування банків Національного банку України Олена Сілецька.

Нумерація операцій, на які Національний банк України надає банкам банківську ліцензію та письмовий дозвіл на здійснення операцій

Для зручності користування списком банків та переліком операцій, на здійснення яких банки отримали банківську ліцензію та письмовий дозвіл НБУ на здійснення операцій, пропонуємо таку їх нумерацію:

Банківські операції, які банки мають право здійснювати на підставі банківської ліцензії:

1Л — приймання вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб;

2Л — відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів і банків-кореспондентів, у тому числі переказ грошових коштів із цих рахунків за допомогою платіжних інструментів та зарахування коштів на них;

3Л — розміщення залучених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.

Операції та угоди, які банки мають право здійснювати за наявності банківської ліцензії без отримання письмового дозволу:

1Н — надання гарантій і поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі;

2Н — придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, беручи на себе ризик виконання таких вимог та приймання платежів (факторинг);

3Н — лізинг;

4Н — послуги з відповідального зберігання та надання в оренду сейфів для зберігання цінностей і документів;

5Н — випуск, купівля, продаж і обслуговування чеків, векселів та інших оборотних платіжних інструментів;

6Н — випуск банківських платіжних карток і здійснення операцій з використанням цих карток;

7Н — надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських операцій.

Операції, які банки мають право здійснювати за умови отримання письмового дозволу Національного банку України:

Операції з валютними цінностями:

1. Неторговельні операції з валютними цінностями.

2. Ведення рахунків клієнтів (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України.

3. Ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті.

4. Ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України.

зидентів) у грошовій одиниці України.

5. Відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними.

6. Відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними.

7. Залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України.

8. Залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках.

9. Операції з банківськими металами на валютному ринку України.

10. Операції з банківськими металами на міжнародних ринках.

11. Інші операції з валютними цінностями на міжнародних ринках.

12. Емісія власних цінних паперів.

13. Організація купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів.

14. Здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені (включаючи андерайтинг).

15. Здійснення інвестицій у статутні фонди та акції інших юридичних осіб.

16. Здійснення випуску, обігу, погашення (розповсюдження) державної та іншої грошової лотереї.

17. Перевезення валютних цінностей та інкасація коштів.

Операції за дорученням клієнтів або від свого імені:

18. З інструментами грошового ринку.

19. З інструментами, що базуються на обмінних курсах та відсотках.

20. З фінансовими ф'ючерсами та опціонами.

21. Довірче управління коштами та цінними паперами за договорами з юридичними та фізичними особами.

Депозитарна діяльність і діяльність із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів:

22. Депозитарна діяльність зберігача цінних паперів.

23. Діяльність із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

□

Банки, вилучені з Державного реєстру банків України (24.06.1992 р. – 01.06.2006 р.)

За станом на 1 червня 2006 р.

№ п/п	Назва банку ¹	№ реєстрації банку	Дата закриття банку	Підстава для закриття банку
1	"ПІВДЕННА УКРАЇНА"	102	24.06.1992 р.	Реєстрацію анульовано
2	"ДИСКОНТ"	116	27.11.1992 р.	Перетворено на філію банку "ІНКО"
3	"ЕКОНОМІКА"	119	21.12.1992 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
4	"ЯНТАР"	106	05.03.1993 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
5	"САМАРА-АГРО"	72	14.07.1993 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
6	"ЗАХІДКООПБАНК"	48	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ від 27.09.1993 р. № 80
7	"АГРОПОСТАЧБАНК"	109	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ від 27.09.1993 р. № 80
8	"АГРОПРОГРЕС"	121	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ від 27.09.1993 р. № 80
9	"ПАРТНЕР"	90	29.12.1993 р.	Перетворено на філію банку "ІНКО"
10	"СУМИ-БАНК"	143	05.01.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 05.01.1994 р. № 3
11	"ПРИКАРПАТТОРГБАНК"	117	21.01.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСІЛКА"
12	"ЕКОМЕДБАНК"	130	02.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 02.02.1994 р. № 19
13	"БЛАГОБАНК"	196	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 08.02.1994 р. № 26
14	"НИВА"	137	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 08.02.1994 р. № 27
15	"УНІВЕРСАЛБАНК"	136	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 08.02.1994 р. № 28
16	"ДОНБАС"	66	09.06.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 09.06.1994 р. № 111
17	"КОЛОС"	111	30.06.1994 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
18	"ПЕРСПЕКТИВА"	35	11.07.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКРІНБАНК"
19	"РІВНЕСПОЖИВСПІЛКА"	200	11.07.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСІЛКА"
20	"АВУАР"	150	09.08.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКРІНБАНК"
21	"ЕЛБІМБАНК"	230	26.01.1995 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
22	КБ "ХЕРСОНІНВЕСТБАНК"	173	27.05.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК"
23	КБ "ВОРСЛА"	224	27.05.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКРСОЦБАНК"
24	"ДНІПРОБАНК"	49	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
25	"ЛЬВІВ-ВЕСТ"	76	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "ЕЛЕКТРОН"
26	"ОЛЕВСЬКИЙ"	112	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
27	"БУКООПБАНК"	185	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСІЛКА"
28	"ЄДНІСТЬ"	191	09.07.1996 р.	Постанова Правління НБУ від 09.07.1996 р. № 82
29	"ЕВІС"	237	09.07.1996 р.	Постанова Правління НБУ від 09.07.1996 р. № 82
30	АКБ "ПРУТ І К"	100	12.12.1996 р.	Перетворено на філію банку "ЗУКБ"
31	АКБ "КОНГРЕС"	176	26.12.1996 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.12.1996 р. №187
32	КБ "ПРОМІНЬ"	56	26.12.1996 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.12.1996 р. №188
33	КБ "ХЕРСОН"	98	30.01.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.01.1997 р. №20
34	АБ "ВУГЛЕПРОГРЕСБАНК"	50	27.02.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.02.1997 р. №28
35	КБ "КООПЕРАТОР"	174	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. №54
36	КБ "ЕНЕРГІЯ"	107	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. №55
37	АБ "ХАРКІВЛЕГБАНК"	55	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. №56
38	КБ "ВІННИЦЯ"	42	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. №57
39	АКБ "ЛЕГПРОДБАНК"	141	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. №58
40	АКБ "ХАРКІВ"	126	24.04.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 24.04.1997 р. №95
41	АКБ "ДНІПРОСЕРВІСБАНК"	113	03.07.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.07.1997 р. №135
42	АКБ "ЄВРОЦЕНТР"	178	30.10.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.10.1997 р. №261
43	АКБ "ДНІПРО"	13	06.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 06.03.1998 р. №306
44	АКБ "РОСЬ"	85	13.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 13.03.1998 р. №325
45	КБ "ПАРИТЕТ"	146	13.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 13.03.1998 р. №326
46	КБ "ФДС"	244	26.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.03.1998 р. №345
47	КБ "ГЕОБАНК"	140	26.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.03.1998 р. №347
48	АБ "МОНОЛІТБАНК"	233	16.04.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 16.04.1998 р. №365
49	АБ "ЕКОНОМБАНК"	34	25.06.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 25.06.1998 р. №393
50	АБ "ЄВРОМЕТАЛБАНК"	208	25.06.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 25.06.1998 р. №394
51	АКБ "ФІАТБАНК"	97	30.07.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.07.1998 р. №400
52	КБ "ДНІСТЕР-БАНК"	32	30.07.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.07.1998 р. №401
53	АБ "ТЕРНОПІЛЬ-КРЕДИТ"	41	05.08.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 05.08.1998 р. №402
54	КБ "КОНТИНЕНТ"	88	25.09.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 25.09.1998 р. №417
55	АБ "ЮНІВЕРС"	162	27.11.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.11.1998 р. №437
56	АБ "ІНТРАСТБАНК"	154	27.11.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.11.1998 р. №438
57	АКБ "СТРИЖЕНЬ"	209	18.12.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 18.12.1998 р. №449
58	АКБ "СЕРВІС"	186	31.12.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 31.12.1998 р. №450
59	КБ "САНА"	91	29.01.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 29.01.1999 р. №455
60	КБ "УКРУНІВЕРСАЛБАНК"	213	01.04.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.04.1999 р. №474
61	КБ "АЛЕКС"	123	01.04.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.04.1999 р. №481

¹ Назви банків подано за орфографією реєстраційних записів.

62	АБ "ВІКТОРІЯ"	40	17.05.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 17.05.1999 р. №489
63	АБ "АРМАНД"	206	14.06.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 14.06.1999 р. №509
64	АБ "РЕЗИДЕНТ"	70	30.06.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.06.1999 р. №512
65	АКБ "ГАЛИЦЬКИЙ"	31	30.07.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.07.1999 р. №528
66	АБ "ТРАСТ"	159	30.08.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.08.1999 р. №559
67	АБ "ТЕРНАВА"	235	30.09.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.09.1999 р. №576
68	АБ "АНТЕК"	104	22.10.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.10.1999 р. №579
69	АБ "ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	232	22.10.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.10.1999 р. №580
70	АКБ "БУДМБАНК"	10	08.02.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 08.02.2000 р. №39
71	АБ "ПОДІЛЛЯ"	151	08.02.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 08.02.2000 р. №40
72	АКБ "АРКАДІЯ"	192	22.03.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.03.2000 р. №70
73	АКБ "УКРНАФТОГАЗБАНК"	26	22.03.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.03.2000 р. №71
74	АБ "ЛІКО"	201	04.05.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 04.05.2000 р. №130
75	АКБ "НЕЗАЛЕЖНІСТЬ"	181	04.05.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 04.05.2000 р. №131
76	КБ "ЧЕРКАСИ"	188	16.05.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 16.05.2000 р. №133
77	АКБ "БНП-ДРЕЗДНЕР БАНК (УКРАЇНА)"	275	04.08.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 04.08.2000 р. №228
78	АБ "ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА"	190	08.12.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 08.12.2000 р. №347
79	АБ "ЛІГА"	134	27.03.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.2001 р. №65
80	КІЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ АКБ	33	07.06.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 07.06.2001 р. №120
81	АКБ "СЛОБОЖАНЩИНА"	84	07.06.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 07.06.2001 р. №121
82	АБ "ТАВРІЯ"	51	07.06.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 07.06.2001 р. №122
83	КБ "ПОЛІС"	203	29.08.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 29.08.2001 р. №204
84	АК "ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	87	29.08.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 29.08.2001 р. №205
85	АКЦІОНЕРНО-КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК ІНВЕСТИВАННЯ ПРОГРАМ РЕКОНСТРУКЦІЇ І РОЗВИТКУ "ЗАВОДБАНК"	251	31.10.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 31.10.2001 р. №308
86	ІКАБ "ЕРА"	144	19.11.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 19.11.2001 р. №339
87	"КІЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК"	257	19.11.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 19.11.2001 р. №340
88	АБ "ЛАНБАНК"	197	11.02.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 11.02.2002 р. №30
89	КБ "ЗОРЯ"	115	13.02.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 13.02.2002 р. №41
90	МАКІЇВСЬКИЙ АКБ "ШАХТЕКОНОМБАНК"	8	21.03.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 21.03.2002 р. №68
91	АКБ "АЗОВ-БАНК"	67	22.04.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.04.2002 р. №101
92	АБ "ОБОЛОНЬ"	227	01.08.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.08.2002 р. №194
93	АК "ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК"	155	01.08.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.08.2002 р. №195
94	МІЖНАРОДНИЙ АКБ "ХРИСТИАНСЬКИЙ БАНК"	160	01.08.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.08.2002 р. №196
95	КБ "КРИМ ЮРТ"	225	24.09.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 24.09.2002 р. №244
96	АКБ "НАРОДНИЙ БАНК"	15	24.09.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 24.09.2002 р. №245
97	АБ "ЕТАЛОН"	252	28.11.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 28.11.2002 р. №283
98	ІПОТЕЧНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК	189	04.12.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 04.12.2002 р. №290
99	АБ "КРИМКРЕДИТ"	86	10.12.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 10.12.2002 р. №306
100	КБ "АМАСКО"	161	25.02.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 25.02.2003 р. №56
101	АБ "АБСОЛЮТ"	215	15.04.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 15.04.2003 р. №84
102	АКЦІОНЕРНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ СЕЛЯНСЬКИЙ БАНК "АГРОІНВЕСТ"	132	18.04.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 18.04.2003 р. №90
103	КРИМСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ ЦЕРКОВНИЙ БАНК "ККЦБ"	108	26.05.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.05.2003 р. №105
104	АЗОВО-ЧОРНОМОРСЬКИЙ КБ "АЗЧЕРКОМБАНК"	52	12.06.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 12.06.2003 р. №123
105	ЗАТ "ІННОВАЦІЙНО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК"	270	17.07.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 17.07.2003 р. №150
106	АКЦІОНЕРНО-КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ЯЛТАБАНК"	261	23.07.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 23.07.2003 р. №155
107	КБ "КОНТАКТ БАНК"	238	31.07.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 31.07.2003 р. №191
108	МИКОЛАЇВСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ І СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ (МИККОМБАНК)	105	19.02.2004 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 19.02.2004 р. №37
109	АКБ "ІНТЕРКОНТБАНК"	71	23.04.2004 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 23.04.2004 р. №83
110	АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ "ЄВРОБАНК"	145	01.10.2004 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.10.2004 р. №186
111	ВАТ "АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ЗАХІДБУДГАЗБАНК"	47	24.12.2004 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 24.12.2004 р. №295
112	КОМЕРЦІЙНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "КРИМ-БАНК"	54	01.07.2005 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.07.2005 р. №148
113	АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "МЕТА-БАНК"	217	03.02.2006 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.02.2006 р. №21
114	АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "МТ-БАНК"	77	10.03.2006 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 10.03.2006 р. №49
115	КОМЕРЦІЙНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "ДЕНДІ"	167	10.04.2006 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 10.04.2006 р. №87

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготувала головний економіст департаменту реєстрації та ліцензування банків Національного банку України Олена Сілецька.

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у травні 2006 року

Розміри діючої облікової ставки Національного банку України в 2000–2006 рр.

Дата введення у дію	Розмір діючої облікової ставки	Відсотки річні
15.08.2000 р.	27.0	
10.03.2001 р.	25.0	
07.04.2001 р.	21.0	
11.06.2001 р.	19.0	
09.08.2001 р.	17.0	
10.09.2001 р.	15.0	
10.12.2001 р.	12.5	
11.03.2002 р.	11.5	
04.04.2002 р.	10.0	
05.07.2002 р.	8.0	
05.12.2002 р.	7.0	
09.06.2004 р.	7.5	
07.10.2004 р.	8.0	
09.11.2004 р.	9.0	
10.08.2005 р.	9.5	
10.06.2006 р.	8.5	

Обсяги кредитів, наданих Національним банком для підтримання ліквідності банків України у травні 2006 р. (в розрізі інструментів)

Показники	2006 р.	У тому числі за травень	Відсотки
Обсяги рефінансування банків, усього	100.00	100.00	
У тому числі через:			
— кредити "овернайт", надані через постійно діючу лінію рефінансування	77.22	61.16	
— кредити рефінансування, надані шляхом проведення тендера	6.62	3.81	
— операції прямого РЕПО	16.16	35.03	
— стабілізаційний кредит	—	—	

Середньозважена процентна ставка за кредитами, наданими Національним банком для підтримання ліквідності банків України у травні 2006 р.

Показники	2006 р.	У тому числі за травень	Відсотки
Середньозважена процентна ставка за кредитами рефінансування, усього	12.41	12.23	
У тому числі за:			
— кредитами "овернайт", наданими через постійно діючу лінію рефінансування	12.79	12.99	
— кредитами, наданими шляхом проведення тендера	11.50	11.47	
— операціями прямого РЕПО (розрахунково)	11.00	11.00	
— стабілізаційним кредитом	—	—	

Процентні ставки банків за кредитами та депозитами у національній валюті у травні 2006 р.*

Показники	Травень 2006 р.	Відсотки річні
На міжбанківському ринку:		
за кредитами, наданими іншим банкам	5.9	
за кредитами, отриманими від інших банків	5.9	
за депозитами, розміщеними в інших банках	4.9	
за депозитами, залученими від інших банків	5.0	
На небанківському ринку:		
за кредитами**	15.3	
за депозитами	7.8	

* За щоденною звітністю банків; з урахуванням вартості пролонгованих кредитів (депозитів).

** Без урахування ставок за кредитами "овердрафт".

Темпи зростання грошової маси у травні 2006 р.

Агрегати грошової маси	01.01.2006 р.	01.02.2006 р.	01.03.2006 р.	01.04.2006 р.	01.05.2006 р.	01.06.2006 р.
Готівка. Гроші поза банками						
M0, % до початку року	100.0	94.3	94.6	97.4	101.3	101.4
M0 + переказані кошти в національній валюті						
M1, % до початку року	100.0	93.5	95.0	97.6	98.9	101.3
M1 + переказані кошти в іноземній валюті та інші кошти						
M2, % до початку року	100.0	97.3	98.5	100.7	103.7	106.9
M2 + цінні папери власного боргу банків						
M3, % до початку року	100.0	97.3	98.6	100.6	103.7	106.9

Примітка. Починаючи з 10.05.2006 р. встановлено такі нормативи обов'язкового резервування для формування банками обов'язкових резервів: за строковими коштами і вкладками (депозитами) юридичних і фізичних осіб у національній та іноземній валюті — 4; за коштами вкладів (депозитів) юридичних і фізичних осіб у національній та іноземній валюті на вимогу і коштами на поточних рахунках — 6.

Із 01.03.2006 р. встановлено обсяг обов'язкових резервів, який має зберігатися щоденно на початок операційного дня на кореспондентському рахунку банку в Національному банку України в розмірі не менш як 70% від суми визначеного та сформованого обсягу обов'язкових резервів за попередній звітний період резервування.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.

АННОТАЦИИ

Владимир Кротюк, Алексей Куценко. *Базель II: расчет минимально необходимой величины капитала в соответствии с Первой компонентой.*

Рассмотрены новые подходы и методы расчета необходимого для банка капитала.

Андрей Гриценко, Татьяна Кричевская. *Монетарная стратегия: путь к эффективной денежно-кредитной политике. Статья третья. Основные принципы построения и внедрения среднесрочной монетарной стратегии в Украине.*

Обобщаются теоретические основы и мировой опыт разработки и внедрения монетарных стратегий.

Основные макроэкономические показатели развития Украины в мае 2000—2006 годов.

Евгения Корниенко, Надежда Шаповаленко. *Анализ и прогнозирование показателей внешней торговли Украины: роль факторов РЭОК, внешнего и внутреннего спроса.*

С помощью разработанной макроэконометрической модели оценено текущее состояние экономики Украины и рассчитан прогноз показателей внешней торговли на 2006 год.

Виктор Шевчук. *Взаимодействие роста ВВП и счетов платежного баланса — текущего и финансового.*

Отмечены благоприятная взаимная зависимость между динамикой ВВП и сальдо текущего счета для Украины и отсутствие зависимости экономического роста от потоков капитала.

Основные показатели деятельности банков Украины на 1 июня 2006 года.

Знаки отличия от Президента Украины.

Сообщение о награждении и присвоении почетных званий работникам банковской системы Украины.

Людмила Спивак, Ирина Каракулова. *Функционирование и взаимодействие банков и небанковских финансовых институтов в Украине.*

Исследуются институт финансовых посредников в Украине, их позиции на рынке услуг, конкуренция и сотрудничество между банками и небанковскими финансовыми институтами.

Андрей Папуша. *“Международная банковская конкуренция: теория и практика”.*

Отчет о I Международной научно-практической конференции “Международная банковская конкуренция: теория и практика”, состоявшейся в Украинской академии банковского дела НБУ в Сумах.

Официальный список банков Украины, включенных в Государственный реестр банков, и перечень операций, на осуществление которых банки получили банковскую лицензию и письменное разрешение Национального банка Украины на осуществление операций (по состоянию на 1 июня 2006 г.).

Список содержит основные данные о банках: официальное название, вид собственности, уставной капитал, юридический адрес, количество филиалов, даты регистрации и получения лицензии НБУ, перечень операций, на осуществление которых банки получили письменное разрешение НБУ, указаны также предпринятые по состоянию на 01.06.2006 г. меры воздействия по отношению к отдельным банкам.

Нумерация операций, на которые Национальный банк Украины

предоставляет банкам банковскую лицензию и письменное разрешение на осуществление операций.

Банки, исключенные из Государственного реестра банков Украины (24.06.1992 г. — 01.06.2006 г.).

О выпуске в обращение памятной монеты “Чигирин”.

Официальное сообщение о выпуске в обращение и нумизматическое описание памятной монеты номиналом 10 гривень “Чигирин”, посвященной столице Украинского казачьего государства Чигирину (XVII век). Фотоизображение аверса и реверса монеты.

О выпуске в обращение памятных монет “Близнюки”.

Официальное сообщение о выпуске в обращение и нумизматическое описание памятных монет серии “Знаки зодиака” номиналами 5 и 2 гривни, посвященных созвездию Близнецов. Фотоизображения аверса и реверса монет.

О выпуске в обращение памятных монет “Пилкохвіст український”.

Официальное сообщение о выпуске в обращение и нумизматическое описание памятных монет серии “Флора и фауна Украины” номиналами 10 и 2 гривни “Пилкохвіст український”, посвященных редкому виду кузнечиков. Фотоизображения аверса и реверса монет.

Задолженность по долгосрочным кредитам в иностранной валюте от нерезидентов.

Общий внешний долгосрочный долг Украины по кредитам в иностранной валюте (по состоянию на 31.03.2006 г.).

Официальный курс гривни к иностранным валютам, устанавливаемый Национальным банком Украины один раз в месяц (за май 2006 года).

Официальный курс гривни к иностранным валютам, устанавливаемый Национальным банком Украины ежедневно (за май 2006 года).

Рынок государственных ценных бумаг Украины в мае 2006 года.

Ирина Бурденко, Александр Пожар. *Раскрытие информации о банковских рисках в финансовой отчетности.*

Рассмотрены методические особенности классификации банковских рисков с учетом требований Международных стандартов бухгалтерского учета к раскрытию информации о рисках в финансовой отчетности.

Основные монетарные параметры денежно-кредитного рынка Украины в мае 2006 года.

Учетная ставка НБУ, объемы кредитов, предоставленных Национальным банком для поддержания ликвидности банков Украины, средневзвешенная процентная ставка по кредитам, предоставленным Национальным банком для поддержания ликвидности банков Украины, процентные ставки банков по кредитам и депозитам в национальной валюте, динамика роста денежной массы по состоянию на 01.06.2006 г.

ANNOTATIONS

Volodymyr Krotiuk, Oleksii Kutsenko. *Basel II: capital adequacy calculation in accordance with pillar 1.*

Considered are new methods and approaches to capital adequacy calculation.

Andrii Hrytsenko, Tetiana Krychevska. *The monetary strategy as a way to effective monetary policy. The third article. Major principles of the development and implementation of the medium-term monetary strategy in Ukraine.*

Integrated are the theory and world experience of the development and implementation of monetary strategies.

Major macroeconomic indicators of the development of Ukraine in May 2000 – 2006.

Yevhenia Kornienko, Nadia Shapovalenko. *The analysis and forecasting of indicators of Ukraine's external trade: the role of REER factors and external and domestic demand.*

With the help of the developed macroeconomic model assessed is the current state of Ukraine's economy and estimated are 2006 external trade indicators.

Viktor Shevchuk. *Correlation between the GDP growth and the balance of payments current and financial accounts.*

Considered is the correlation between GDP dynamics and current account balance and the absence of correlation between economic growth and capital flows.

Major indicators of the activities of Ukrainian banks as of 1 June 2006.

Honors received from the President of Ukraine.

The President of Ukraine conferred honors on the employees of the banking system of Ukraine.

Liudmyla Spivak, Iryna Karakulova. *Operation and cooperation of banks and non-banking financial institutions in Ukraine.*

Considered are the institute of financial mediators in Ukraine, the position of mediators in the service market, competition and cooperation of banks with non-banking financial institutions.

Andrii Papusha. *“International bank competition: theory and practice”.*

Report on the First international scientific and practical conference “International bank competition: theory and practice” held in the NBU Banking Academy in the City of Sumy.

Official list of Ukrainian banks included in the State Register of Banks and the list of transactions for whose performance banks were granted a banking license and permission in writing to perform transactions as of 1 June 2006.

The list contains the basic data about banks i.e. official name, pattern of ownership, authorized capital, legal address, number of branches, dates of registration and licensing, and list of transactions for whose performance banks were granted NBU permission in writing. Given are the enforcement measures taken with respect to some banks as of 1 June 2006.

List of transactions for whose performance banks were granted a banking license and NBU permission in writing to perform transactions.

Banks excluded from the State Register of Banks of Ukraine (from 24 June 1992 to 1 June 2006).

Putting into circulation the commemorative coin “Chyhyryn”.

Official report on putting into circulation the 10 hryvnia commemorative coin dedicated to Chyhyryn, the hetman capital. Obverse, reverse, and numismatic description of the coin are enclosed.

Putting into circulation the commemorative coin “Gemini”.

Official report on putting into circulation the 5 and 2 hryvnia commemorative coins from the “Signs of the Zodiac” series dedicated to Gemini. Obverse, reverse and numismatic description of the coin are enclosed.

Putting into circulation the commemorative coin “Ukrainian Bush Cricket”.

Official report on putting into circulation the 10 and 2 hryvnia commemorative coins dedicated to the rare species of crickets. Obverse, reverse, and numismatic description of the coins are enclosed.

Debts on the long-term foreign currency loans granted by non-residents.

The total external long-term debt of Ukraine on foreign currency loans (as of 31 March 2006).

Official exchange rate of hryvnia against foreign currencies established monthly by the National Bank of Ukraine (in May 2006).

Official exchange rate of hryvnia against foreign currencies established daily by the National Bank of Ukraine (in May 2006).

Government securities market of Ukraine in May 2006.

Iryna Burdenko, Olexander Pozhar. *Bank risks in financial reports.*

Considered are the methodical peculiarities of bank risk classification taking into account the International Accounting Standard requirements to bank risk representation in financial reports.

Major monetary parameters of the monetary market of Ukraine in May 2006.

Volumes of NBU credits for support of banks' liquidity, average weighted interest rates on NBU credits for support of banks' liquidity, interest rates of banks on national currency credits and deposits, dynamics of money supply growth as of 1 June 2006.